

NAMAZIN SIRLARI

Kitabın Adı & Yazarı
NAMAZIN SIRLARI
Dr. Mahir Yasin EL-FAHL

Tercüme
Muhammed İkbal ARIKAN

İç & Kapak Tasarım

BGRAFIK

ISBN

978-605-2153-xx-x

MATBAA

Step Ajans Matbaa Ltd. Şti.

Göztepe Mahallesi Bosna Caddesi No.11
Bağcılar/İstanbul Telefon: 0212 446 88 46
Matbaa Sertifika No: 45522

— 1956 —
HİLAL YAYINLARI

ŞABAN - 1441

MART - 2020

Alayköşkü Cad. Zeynep Sultan Camii Sok. No:2
Cağaloğlu - İSTANBUL
Telefon/Faks: 0212 512 45 43 - 512 51 66 - 512 90 40
Web: www.bekakitap.com
Eposta: bekayay@hotmail.com
Yayıncılık Sertifika No: 16173

NAMAZIN SIRLARI

DR. Mahir Yasin EL-FAHL

TERCÜME
Muhammed İkbâl ARIKAN

— 1956 —
HİLAL YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Mukaddime	9
Namazın (Salât) Anlamı Nedir?	16
Namazın Değeri	20
Namaz Hakkında Makaleler	26
Namaz Göz Nurudur	37
Namaz Günahlara Kefarettir	50
Namaz Ahiret Gününde Allahu Teâlâ'yı Görmenin Sebebidir.	56
Namazı Vaktinde Kılmak	62
Namaz İçin Hazırlık	67
Namaza Sakin ve Vakarlı Bir Şekilde Gitmek.....	72
Namazda Huşû (Gönlü Allah Korkusu ve Saygısıyla Dolu Olmak)	75
Ezan	87
Ezandaki Kelimeler	89
Namazın Dosdoğru Kılınması	94
Namazın Sıfatı	99
İftitah Duâsı.....	106
İstiâze (-Allah'a- Sığınmak).....	115
Fatiha Sûresi	121

Bismillâhirrahmânirrahîm (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla) Elhamdullâhi rabbil'âlemin (Hamd, Âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.)	129
Er-Rahmani'r Rahîm (O Allah ki: Rahmândır, Rahîmdir)..	136
Mâlîki yevmiddin (Hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) malikidir)	141
İyyâke na'budu Ve iyyâke neste'în ((Allah'ım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.)	149
Hibru'l Ümme (Ümmetin Bilgini)	155
İhdinassırâtal mustekîm (Bizi doğru yola, ilet)	156
Sırâtallezine en'amte aleyhim Ğayrilmağdûbi aleyhim ve leddâllîn (Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; Gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil.)	162
Rükû ve Rükû'da Söylenen Zikirler	169
Rükûdan Doğrulma	179
Secde, Secdedeki Zikirler ve Secdeler Arası Oturuş	188
Tahiyyat	197
Peygamberimiz aleyhisselâm 'a Salavât ve Sonrasında Dua .	206
Selâm ve Beraberindeki Zikirler	219
Namazdan Sonra Zikirler	223
Cemaatle Namaz Kılmak	231
Namazları Muhafaza Etmek (Devamlılıkla Hakkıyla Kılarak Korumak).....	236

Namaz Konusunda Tehâvün (Önemsememek, Hafife almak).....	244
Namaz ile Yardım Dilemek.....	253
Namaz, Onu Kılan Kimse İçin Korunma Sebebidir	258
Dünyaya Meyletmek	265
Hatime.....	271

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

MUKADDİME

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Salât ve selâm, Nebimiz Muhammed'e, âile halkına, ashâbına ve ahiret gününe kadar Onun yolunda gidenlerin üzerine olsun.

Sonrasına gelince:

“Namazın Sırları” isimli bu kitabımı hayr ve afiyet üzere bitirmeyi bana mümkün kıldığı için Allah Subhanehu ve Teâlâ'ya Hamd ederim. Hacminin küçük olmasına rağmen içeriği çok önemli olan bu kitap benimle uzun süredir yaşamıştır. Aynı zamanda bildiğim kadarıyla daha öncesinde de bu bahis üzerinde kitap telif edilmemiştir. Irak'taki Ramadi isimli sevgili şehrimde bu kitabı yazmaya başladım. Yaralı ülkemiz Irak'tan çıkarılırkenki zorlu yolculuğumda da bu kitabın bir kısmını yazdım. Sonrasında ise Buhari'nin Sahih kitabını şerheden Aynı isimli âlimin şehri olan Gaziantep'te istikrar kıldım. Allah bana bu şehirde hayır ve bereketlerden o kadar çok ikram etmiştir ki beni kütüb-ü tis'a (en sahih 9 hadis kitap kaynağı) kitaplarının tamamını sesli bir şekilde şerh edeceğimden ümitli kılmıştır. Konuya tekrar dönecek olursak bu kitabı oğlum Haris'in (Allah ona rahmet etsin) vefatından sonra yazmaya başladım. Öyle ki oğlum Haris bu hayattan geriye yalnızca kendi parasıyla almış olduğu bilgisayarını bıraktı. Ben de kitabımı onun bilgisayarını ile yazdım ve umarım ki herkim bu kitabı okursa veya bu kitaptan istifade ederse ecir ve sevap oğluma da ulaşsın. Seneler boyunca kitaba ekleme ve çıkarmalar yaptıktan sonra kitap sonunda

nihayete erdi. Kitap tamamlandıktan sonra onu arkadaşlarımdan biri olan Abdurrahman Ahmed El-Abdeli'ye takdim ettim ve sonrasında onun kitap üzerindeki not ve düşüncelerinden de faydalandım. Sonrasında ilim ehlinin büyüklerinden olan iki mühendis Emced Ali Cafer ve Abdullah Ali Cafer bu kitabı itina ile tahkik ettiler. Her gün bana ilim öğreten ve kendilerinden istifade ettiğim kişilere duâ ederim ve şimdi de bu kitaba faydası dokunan bu üç kişi için Allah'dan dilerim ki onları evliyalarını mükâfatlandırığı gibi mükâfatlandırısın. Bu kitap, peygamber efendimiz Muhammed *aleyhisselâm*'ın sünneti üzerine olan namazın içerisindeki amel ve zikirlerin manalarını beyan ederek namazı öğretmektedir. Bu da peygamber efendimiz *aleyhisselâm*'ın şanının dünya ve ahirette yükselmesindedir. İmam Şafii "Risale" isimli kitabında demiştir ki:

"İbni Uyeyne bana haber verdi ki, Ebu Necih bana haber verdi ki, Mücahid Allah'ın "Senin şanını yükseltmedik mi?"¹ kavlini: Ben her zikredildiğimde sen de zikredildin. Tıpkı "Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve rasûluh" ("Ben şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur, yine ben şehâdet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve Rasûlü'dür")'de olduğu gibi. Allah daha iyi bilir muhtemelen onu Allah'a iman ve ezan babında veya Kur'an tilaveti babında, ya da Allah'a itaat ve ona masiyetten kaçınmak konusunda zikretmiştir.²

Namaz kılan kişi namazın en başından sonuna kadar ihlâsı ve Peygamberimiz *aleyhisselâm*'a tabi olmayı kalbinden geçirir. Nebi *aleyhisselâm*'ın sünnetine tabi olan kişi çok büyük bir hayra ulaşır. Rabbine itaat etmede istekli olan kişi inanç, amel ve ihsan konularında Nebi *aleyhisselâm*'ın hidayeti üzere olmaya gayret eder. Allah'ın elçisine ne verdiğini şu ayeti tefekkür

1 İnşirah,4

2 Er-Risâle,37-38.

ederek düşün “**Ve elbette Rabbin sana yakında verecek ve sen de razı olacaksın.**”³

Allahu Teâlâ’nın Peygamberimiz *aleyhisselâm*’a verdiği şeyler şunlardır:

1- Nübüvvet. 2- Risâlet. 3- Güzel şemail (fiziksel özellikler) 4- İyi bir itibar 5- Güzel bir şan 6- Üstün arkadaşlar (Ashâbı Kiram) 7- Faydalı ilim. 8- Salih amel 9- Övgü 10- Devlet. 11- En büyük şefaât. 12- Ona has olan bir şefaât. 13- Kevser havuzu. 14- Vesile. 15- Akla gelmeyen, kimsenin bilmediği ve aklın eremeyeceği daha birçok şey vermiştir.

Müslüman dünyada ve ahirette mutlu olanlardan olmak için Rasûlullah *aleyhisselâm*’ın sünneti üzere olmaya çabalar. Müslüman kimse günde 5 vakit kıyamda durup peygamberinin sünneti üzere namaz kıldığında bu amel onu bütün amellerinde Allah Rasûlü *aleyhisselâm*’ı takip etmeye teşvik eder. Namaz, kalbin halini düzeltir ve kalbi Allah ile bağlı kılar.

Şeyhu’l İslâm İbn-i Teymiyye demiştir ki: “Kalp yalnızca Allah’ı sevmek için yaratılmıştır.”⁴

O halde namaz Peygamber efendimiz *aleyhisselâm*’ın sünneti üzere edâ edildiğinde insanın kalbini ıslah eder ve onu Allah’ın seveceği bir hal üzere eyler.

Namaz insanı Allah’tan yardım dilemeye alıştıırır. Her kim ki Allah’tan yardım dilerse o insanların yardımından müstağni olur ve insanlar ona muhtaç olurlar. Namazda aynı zamanda Allah’a tevekkül etmek de vardır. Bu iki amel: Allah’tan yardım dilemek ve tevekkül olup her rekâtta tekrar eder. Rabbimiz şöyle buyurmuştur: “**Onların eziyetlerine aldırma**

3 Duha,5

4 Fetâva, 10/134

ve Allah’a tevekkül et.”⁵ O halde zihni uğradığı eziyetleri düşünmekle işgal etmek, insana zarar vererek onu Allah’tan alıkoyar ve meşgul eder. Namaz iyiliktendir ve iyiliğe ateş dokunmaz.

Ez-Zühri demiştir ki: “Ateşin değmeyeceği şeylerden çokça yapın.” Dediler ki: “O da nedir?” Dedi ki: “O iyiliktir.”

İnsan namazda kendini iyilik yapmaya hazırlar. İbn-i Receb, Allahu Teâlâ’nın: “**Dünya ve âhireti için yararlı işler yapanlar da kendileri için hazırlık yapmış olmaktadır**”⁶ ayetinin tefsirinde demiştir ki: “Salih amel işlemek sahibini kabre hazırlar çünkü orada dünya nimetlerinden bir şey, ne bir yatak ne de bir yastık vardır. Bilakis herkes hayır veya şer olsun kendi işlediği ameli üzerine yatar ve baş koyar.⁷ Namaz kula ihsanı bahşeder. Çünkü içerisinde Melik olan Rabb’e yalvarış ve yakarış vardır.

Allahu Teâlâ buyurmuştur ki: “**Muhakkak ki iyilik (ihسان) edenlere Allah’ın rahmeti çok yakındır.**”⁸

İbn-i Kayyim *rahimehullah* demiştir ki: “Kim iyilik etmeye yakınlaşırsa Allah da ona rahmetiyle yaklaşır, Allah iyilik yapanları sever ve iyilik etmeyenleri ise sevmez. Allah kimi severse de Allah’ın rahmeti ona en yakın olan şeydir. Kimi de sevmezse rahmeti ona en uzak olan şeydir.”

Namazın yeri aşırı derecede yüce ve faydası da bir o kadar büyüktür. Namazın büyük faydasına da yalnızca çaba, sabır, ihlâs ve peygamberimiz *aleyhisselâm*’a tabi olmakla ulaşılır.

5 Ahzab,48

6 Rum,44

7 Mecmûu Resâil İbni Recep, 2/231

8 A’râf,56

El-Karrâfi demiştir ki: “Büyük olan her şeye kolay yollarla ulaşmaz.”⁹

Selef-i Salihin namaz konusunda iyi olan kimseler hakkında hep hüsnü zanda bulunurlardı. Ömer bin Abdülaziz komutanlarını seçerken de namazlarına bakardı.

İbn-i Kesir demiştir ki: “İki özellik vardır ki eğer bunları bir adamda görürsen bil ki bu özelliklerinin yanındaki diğer özellikleri bunlardan daha da güzeldir: birincisi; dilini tutmayı bilmesi ve ikincisi; namazında devamlı olmasıdır.”¹⁰

Namaz amel hazinelerinin en değerlilerindedir. Yahya bin Main demiştir ki: “Hazinelerden salih amel kadar değerli olanını bulamadım. Namazda hamd ve istiğfar vardır ki bunlar insanı doğru yol üzere sabit kılar.

Ebu'l Atâhiye'nin dediği gibi: “İnsan iki şey arasında ise onun helak olmayacağını umarım. Bunlar Allah'a hamd ettiği nimet ve istiğfar ettiği günahdır.”

Bu kitabı ümmete bir nasihat olması için telif ettim. Şafii'nin öğrencisi Rabi bin Süleyman'a dediği gibi: “Vaaz avam içindir, nasihat kardeşler içindir, hatırlatmak ise akıl olarak üstün olan müminlere has bir vazifedir.”¹¹

Amellerin maksadını kavramak çok önemlidir. İbn-i Ebi Hamza şöyle demiştir: “Dilerdim ki fakih kimselerin tek işi, insanlara amellerin maksatlarını öğretmek olsaydı ve sadece bu konuda dersler verselerdi.”

İşte bu sebeple namazın da manalarını ve maksatlarını bilmek çok önemlidir. İnsan namazın manalarını anladığın-

9 Ez-Zehira, 5/29

10 Es-Samt, 264. Yazar: İbn Ebi Dünya

11 Menâkibu's Şafii, 2/148. Yazar: El-Beyhaki

da hakikaten namazın asıl lezzetini tadar. Birine sormuşlar: “Hayat nedir?” diye demiş ki: “Namazın lezzetini tatmaktır.”

Hûd süresinde de istikamet üzere olmak bize emredildi. Allahu Teâlâ buyurdu ki: “**Senin yanında hak yola dönenlerle birlikte, sana buyurulduğu gibi dosdoğru ol! Siz de azıp sapmayın. Allah, yaptıklarınızı çok iyi görmektedir. Zalimlerin yanında olmayın; sonra ateş sizi de yakar. Allah’tan başka dostlarınız olmadığına göre bir yerden yardım da göremezsiniz! Gündüzün iki tarafında, gecenin de gündüze yakın saatlerinde namaz kılın. Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri yok eder. İşte bu, öğüt almak isteyenler için bir hatırlatmadır. Sabret! Allah güzel davrananların mükâfatını zayi etmez.**”¹²

Namaz kılma emri istikamet üzere olma emri ve zalimlerin yanında olmanın yasaklanmasından sonra gelmiştir. Çünkü namaz insanı Rabbine bağlar, ona ahireti hatırlatır. Allah’ı sevmek, O’ndan korkma ve O’ndan ümit etme duygularının hepsini bir araya toplar. Kim kılınması gerektiği gibi namazı kılarırsa Rabbini tanır. Her kim Rabbini tanırsa O’ndan korkar, kim O’ndan korkarsa emrettiği şeyi yapar ve yasakladığı şeylerden kaçınır ve bu durum da onu zalimlerin yanında olmaktan ve onlara dost olmaktan alıkoyar.

Bu kitabı bir dilden daha çok dillere tercüme etmek için de çaba göstereceğim inşallah ve başka çalışmalarım da onun arkasından gelecek inşallah. Bu çalışmalar: “Namazı fotoğraflarla öğretmek” ve aynı şekilde “Abdest almayı fotoğraflarla öğretmek” son olarak da kitabı videolarla şerh ederek internet üzerinden paylaşacağım inşallah. Bu kitapta Peygamber efendimiz *aleyhisselâm*’ın: “*Benim nasıl namaz kıldığımızı görüyorsanız o şekilde namaz kılın*”¹³ dediği gibi

12 Hûd, 112-115

13 Sahih-i Buhari, 631

kitabın da onun sünneti üzere olmasını esas aldım. Kitapta zikrettiğim kaynakların da ilim ehlinin araştırma metoduyla tamamen doğrulanmış kaynaklar olmasına itimat ettim.

Son olarak bu kitabı (Şerhu Maâni's Salât) ümmete, Allah katında sevabı umarak takdim ediyorum. Allah'ın bu kitabı büyük faydalara vesile kılmasını diliyorum. Allah'a bana verdiği nimetlerden dolayı tekrar şükrediyorum. Hayır, bereket, uzun ömür ve sürekli nimet için duâ ediyorum. Beni bu kitabı yazmaya teşvik eden kardeşim Ebu Ömer Muhammed Süleyman için de Allah'ın onu rızasına erdirmesini niyaz ediyorum.

Salat ve Selâm, Peygamberimiz Muhammed'e onun ehline ve ashabının üzerine olsun.

Dr. Mahir Yasin EL-FAHL

24 Safer 1441 Gaziantep

NAMAZIN (SALÂT) ANLAMI NEDİR?

Namazın sözlükteki aslı; Duâdır. Kıldığımız namaz da duâyı kapsadığından dolayı bununla isimlendirilmiştir. Allahu Teâlâ buyurdu ki: “Bir de onlar için duâ et; çünkü senin duân onlara huzur verir.”¹⁴ (Ayette: “Duâ et” emri namaz manasına da gelen salât kelimesiyle ifade edilmiştir.) Salât kelimesi vav harfi ile çoğaltılarak salâvat olur. Bazı Arap dili âlimleri, salât kelimesinin “sala” kemiğinin secdedeyken kaldırılması sebebiyle bundan türediğini söylemişlerdir. “Sala” ise kalça kemiği demektir. Ya da kul ile Rabbi arasındaki sıla’dan (bağ) türemiştir. Çünkü kulun kalbi namazdayken Rabbine bağlanır. Başka bir görüşe göre de asıl manası tazim etmektir. Bu ibadet de içerisinde Allahu Teâlâ’yı tazim etmeyi barındırdığı için salât diye isimlendirilmiştir. Namazda tahiyattayken söylediğimiz lillahi ves-salâvatu (salâtlar, duâlar Allah’a mahsustur) yani Allah’ı tazim etmek kastedilen duâlar yalnızca ona mahsustur ve yalnızca ona layıktır. Söylediğimiz ‘Allahümme salli ala Muhammed’ (Allah’ım Muhammed üzerine salât et) duâsının manası da onu dünyada şanını yücelterek, davetini üstün kılarak, şeriatını baki kılarak, ahirette ümmetine şefaattirerek ve sevaplarını kat kat arttırarak onu yücelt demektir. Ve denildi ki: Allah bize Peygamberimize salât etmeyi emrettikten sonra biz onu hakkıyla yerine getiremedik ve sonrasında Allah’a duâ ederek ona bıraktık ve dedik ki: “Rabbim sen ona salât et çünkü layıkıyla salât edecek olan ancak sensin.” Peygamberimizin Müslümanlara salât etmesi ise, onlara duâsı ve onları zik-

retmesidir. Allah'ın peygamberlerine ve salih kullarına salât etmesi de onları övmesi, iyilikle onları zikretmesi ve onları bağışlamasıdır. İnsanların ölü arkasından namaz kılmaları onun için duâdır. Meleklerin salâtı istiğfardır (bağışlanma dilemektir).

İbn-i'l A'rabi demiştir ki: "Allah'ın salâtı rahmettir. Mahlûkâtın salâtı ise (melekler, insanlar ve cinler) kıyamda durma, rükû, secde etme, duâ ve tesbih etmektir. Kuşların ve diğer hayvanların salâtı ise tesbih etmektir."¹⁵

Namaz olan salât ise dinimizin getirdiği rükû, secde ve diğer rükünlerden oluşan ibadettir.

İbn-i Kayyim *rahimehullah* dedi ki: "Namaz Rabbini sevenlerin göz nuru, Allah'ı birleyenlerin ruhu için lezzet, abidlerin bahçesi, huşûya erenlerin nefislerinin lezzeti, sadık kimselerin hallerinin göstergesi, doğru yolda yürüyenlerin terazisi ve Allah'ın rahmeti olarak mümin kullarına hediyesidir. Allah namazı müminlere hediye etmiş ve onlara nasıl kılınacağını öğretmiştir. Bu hediye de Sadık'ul Emin olan Peygamber'i yoluyla rahmet ve ikram olarak hediye etmiştir ki müminler bununla Allah'ın kereminin şerefine ve ona yakınlık müjdesine ulaşsınlar. Muhakkak Allah'ın müminlerin namaz kılmasına ihtiyacı yoktur. Bilakis Allah kendinden bir minnet ve fazl olarak bunu ikram etmiştir. Namaz ile müminlerin hem kalpleri hem de vücutlarındaki bütün azaları Allah'a kulluk etmektedir. Namazı hakkıyla bilme nasibini alan kimsenin kalbi de en büyük nasibi elde etmiştir. Namaz onun için Rabbine yönelme, sevinç, Rabbine yakınlığından lezzet alması, onun sevgisiyle nimetlenmesi, Rabbinin huzurunda kıyam etmenin neşesi, ona kıyam halindeyken de mabud olanın dışındaki her şeyden yüz çevirmesi, kulluk haklarını açık ve batını olarak kemale erdirmesidir ki Rabbinin ondan razı olacağı şekilde

15 Tehzibu'l Lügat, Yazar: Muhammed Bin Ahmed El-Heravi

ibadetini yerine getirsin. Allah Subhanehu, kulunu şehvet ve benzeri şeylerle içsel ve dışsal olarak imtihan ettiğinden dolayı rahmeti ve ihsanının kemali gereği aynı zamanda kuluna her türlü renk, hediye ve ikramların olduğu bir sofraya hazırlayıp onu bu sofraya günde 5 kez çağırmıştır. Bu sofrada bulunan her renkte ayrı bir lezzet, ayrı bir fayda, ayrı bir maslahat yaratmıştır. Namaz sofrasına davet edilen kulun üzerinde de bir vakar kılmıştır. Böylelikle kulun ibadetin renklerinden her renkten alacağı lezzet kemale erer ve kuluna cömertliğinin tüm çeşitleriyle ikram eder. Bu ibadetin fiillerinden her fiil bir günaha kefarettir. Bu namazın karşılığında, kulun üzerinde namaza özel bir nur sirayet eder. Çünkü namaz, kulun kalbine ve azalarına nur ve kuvvet verir, rızkını genişletir ve kulların ona olan sevgisini artırır. Bu ibadetten dolayı melekler, yeryüzü, dağlar ve nehirler sevinç içerisinde girer. Allah ile buluşacağı gün namaz kılan kimseye özel bir nur ve sevap vardır. İşte bu sofraya davetli olan kimse sofradan doymuş ve susuzluğunu gidermiş olarak ve kabul kıyafeti giydirilerek ayrılır. Namaz kılan kimsenin kalbi o sofraya gelmeden önce açlığın, susuzluğun, kuraklığın ve kıyafetsizliğin her türlüşüne maruz kalmıştır. Böylece kul oradan Allah'ın ona vererek onu zenginleştirdiği yiyecek, içecek, giyecek ve başka hediyelerle ayrılmış olur.¹⁶

Namaz, kulu Rabbine yakınlaştıran amellerin en faziletlisidir. Kudsi hadiste de geçtiği gibi Ebu Hureyre *radhyallahu anh'tan* rivayet edilir ki Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “*Allahu Teâlâ buyurdu ki: “Kim benim veli kuluma düşmanlık ederse ben de ona harp ilan ederim. Kulumu bana yaklaştıran şeyler arasında en çok hoşuma gideni, ona farz kıldığım şeyleri edâ etmesidir.”*”¹⁷

16 Esrâru's Salât, Yazar: İbnu'l Kayyim

17 Sahihu'l Buhâri, 6502

Aynı zamanda namazda insana ilham veren, onu imanla ve sabırla azıklandıran muhteşem bir manevi enerji vardır. Kul bu enerjiden güç alarak dünya çilelerine ve onun berrak hayatını bulanıklaştıran her şeye karşı sabreder. Böylelikle namaz kişinin kalbini, aklını ve ruhunu her türlü kötülükten arındırır. Namaz bu dinin en büyük farzlarından. Kulun kıyamet gününde hesaba çekileceği ilk ameldir. Allah katında kıyamet günü amellerin terazisi de namazdır. Eğer namaz iyiye onun dışındaki ameller de iyidir. Peygamberimiz *aleyhisselâm*'ın ölüm anındaki vasiyeti de namazdır. Namaz Peygamberimiz *aleyhisselâm*'dan önceki peygamberlerin de ibadetidir. Rabbine yürüyen kulun yolunu aydınlatan bir nurdur. Kıyamet günü kulun giydireceği nurdur. Kulun dünyada ve ahirette Rabbine yakınlık mahallidir. Hüzünleri hafifleten, kederleri ve dertleri gideren, hata ve günahları bağışlatan yine namazdır. Salih kulların dünya hayatlarında ve şahitlerin şahitlik edeceği günde de Rablerine yönelme makamıdır. Ruhların hayatı namazdadır. Namaz kalplerin ve nefislerin bahçesi ve Rableriyle ilişkileridir. Bu dünyada da öbür dünyada da bitmek tükenmek bilmeyen nimettir işte namaz.

NAMAZIN DEĞERİ

İnsan namazın önemi, namazı terketmenin hükmü ve İslam şeriatındaki yeri gibi namazla alâkalı ayet ve hadisler üzerinde tefekkür ettiğinde namaz şiarının bu muazzam dindeki yeri ve âlemlerin Rabbi olan Allah'ın katındaki değeri açıkça belli olur. Bu babdan bazı deliller:

1 - Namaz dinin onsuz olmaz olan direğidir. Diğer farzlarından bir farz bu mertebeye erememiştir. Muaz bin Cebel *radıyallahu anh'tan* rivayetle Peygamberimiz *aleyhisselâm* buyurmuştur ki: “*Dinin başı İslâm, direği namaz ve zirvesi de cihattır.*”¹⁸

El-Münavi, “Feyzu'l Kadir” kitabında şöyle demiştir: “Dinin üzerine kurulu olduğu direk namazdır. Namaz dinin şiarını ayakta tutan ve İslâm fenerini yükseğe kaldıran değerdir tıpkı evi ayakta tutan direk gibi. Namaz daimi ve açık bir amel olup mümin ile kafiri ayırır.”¹⁹

2- Namaz Müslümanlara farz kılınan ilk ameldir. Bu durum da onun tazimine işaret eder. Namazın muazzam bir ibadet olduğuna diğer bir delil de meleklerden hiçbir aracı olmadan Allahu Teâlâ tarafından semada direk Peygamber efendimiz *aleyhisselâm'a* emrolunmuş olmasıdır.

3- Namaz kulun ilk sorguya çekileceği ameldir. Diğer amellerinin düzgün olup olmaması namazının düzgün olup

18 Sünen-i Tirmizi, 2616; Sünen-i İbni Mace, 3973

19 Feyzü'l-Kadir , Ra Harfi, 4373, Yazar: Ali El-Münâvi

olmamasıyla bağlantılıdır. Ebu Hureyre *radıyallahu anh'tan* rivayetle Peygamberimiz *aleyhisselâm* buyurmuştur ki: “Kıyamet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli onun namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa, işi iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa, kaybeder ve zararlı çıkar. Şayet farzlarından bir şey noksan çıkarsa, Azîz ve Celîl olan Rabbi: ‘Kulumun nâfile namazları var mı, bakınız?’ der. Farzların eksiği nâfilelerle tamamlanır. Sonra diğer amellerinden de bu şekilde hesaba çekilir.”²⁰ Her kim ki kıyamet gününde kurtuluşu, namazının ve amellerinin düzgün olmasını istiyorsa kıldığı her namaz üzerine kendini hesaba çekmelidir. Namazdaki bütün vacip, farz ve sünnetleri yerine getirmelidir. Namazı kıyamıyla, rükûsuyla, secdesiyle, duâlarıyla ve huşûsuyla tam bir şekilde edâ etmeli ve bunlardan hiçbir şeyi elinden geldiğince eksik yapmamaya çalışmalıdır.

4- Namaz bu ümmette en son yok olacak olan ameldir. Eğer sona kalan amel de kaybolup giderse geriye bu dinden hiçbir şey kalmaz. Ebu Umame El-Bâhili *radıyallahu anh'tan* rivayetle Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurmuştur ki: “İslâm’ın halkaları teker teker çözülecek (Emirleri tek tek terkedilecek)tir. Her bir halka çözüldüğünde insanlar bir sonraki halkaya sarılacak/yapışacaklardır. İlk çözülecek olan halka hüküm/yönetim halkası, son halka ise namaz halkasıdır.”²¹

Ömer bin Hattab *radıyallahu anh'tan* rivayetle Peygamberimiz *aleyhisselâm* buyurmuştur ki: “İnsanların içinden ilk önce ortadan kalkacak olan şey emanettir. En son kalan ise namazdır. Ancak nice namaz kılanlar var ki onlarda bir hayır yoktur.”²²

20 Sünen-i Tirmizi, 413; Sünen-i En-Nesâi, 464

21 Münsed-i Ahmed, 2216, Sahih’u İbni Hibbân, 6715

22 El-Mucemu’s Sağır, 387, Yazar: Et- Taberâni

İslâm'ın halkaları bu dinde tutunup dayanılacak olan kulplardır. Açıkça bellidir ki bu din yavaş yavaş eksilecek, insanlar senelerin ilerlemesiyle İslâm şiarlarını yavaş yavaş bırakacaklar. Namaz ise kurtuluş için tutunulacak kulplardan en sona kalacak olandır.

5- Namaz Peygamberimiz *aleyhisselâm*'ın ümmetine ettiği son vasiyettir. Ümmü Seleme *radıyallahu anhâ* anlatıyor: “Rasûlullah *aleyhissalâtu vesselâm*'ı ölüme götüren hastalığı sırasında “*Namaza ve sağ ellerinizin mâlik olduğu şeylere dikkat edin*” diyordu. Mübarek lisanı bunu söyleyemeyecek hale gelinceye kadar tekrara devam etti.”²³

Namaza özen gösterin, devamlı kılın ve namazın sizin üzerinizdeki haklarına dikkat edin manasında bu kavlini buyurmuş ve bu hadiste namazın İslâm şeriatındaki önemini vurgulamıştır. Yine bu hadisten çıkarılacak bir diğer fayda da Peygamberimiz *aleyhisselâm*'ın insanların hidayeti, irşadı ve onların Rablerine yaklaşması hususundaki gayretidir.

6- Allahu Teâlâ'nın namaz kılanlara ve namazı ailesine ve halkına emredenlere olan övgüsü. “**Bu kitapta İsmâil'i de okuyup an. O gerçekten sözüne sadıktı; elçi-peygamberdi. Halkına namazı ve zekâtı emrederdi ve Rabbinin rızâsına ermişti.**”²⁴ İbni Kesir bu ayetin tefsirini yaparken: “İşte Rabbine itaat etme konusundaki devamlılığı ve bunu ailesine de emretmesi sebebiyle güzel bir şekilde övülmüş ve üstün sıfatlarla sıfatlandırılmıştır. Allahu Teâlâ'nın Rasûlüne buyurduğu gibi: “**Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana da biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç, Allah'a karşı gelmekten**

23 Müsned-i Ahmed, 26473; Sünen-i Kübrâ En-Nesâi, 7097; Sünen-i İbni Mâce, 1625

24 Meryem,54,55

sakınmanındır.”²⁵ ve bir başka ayette: “Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah’ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır.”²⁶ Ayette müminlere; ailelerine iyiliği emretmeleri, onları kötülükten alıkoymaları ve onları ateş içerisinde helak olmaktan kurtarmak için başıboş şekilde bırakmamaları emredilmiştir. Ebu Hureyre *radıyallahu anh* anlatıyor, Peygamberimiz *aleyhisselâm* buyurdular ki: “Geceleyin kalkıp namaz kılan ve karısını uyandırarak ona da kıldırın, şayet kalkmak istemezse yüzüne su serpen erkeğe Allah rahmet eder, (günahlarını başışlar). Yine geceleyin kalkıp namaz kılan ve kocasını uyandıran, kalkmak istemezse yüzüne su serpen kadına da Allah rahmet eder (günahını başışlar).”²⁷

Ebu Hureyre ve Ebu Said *radıyallahu anhuma* rivayet ettiler ki: Rasûlullah *aleyhisselâm* buyurdu ki: “Eğer kişi geceleyin uyanıp hanımını da uyandırarak birlikte iki rekat namaz kılarlarsa, Allâh her ikisini de Allâh’ı çok çok zikredenlerden yazar.”²⁸”²⁹

7- Namazı ihmal eden ve namaz konusunda gevşeklik gösterenleri Allahu Teâlâ yermiştir. “Sonra bunların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terkettiler, heva ve heveslerine uydular; onlar bu taşkınlıklarının karşılığını mutlaka göreceklerdir. (Cehennemdeki “Gayya” vadisini boylayacaklardır.)³⁰ Bir diğer ayette: “Münafıklar, Allah’ı aldatmaya çalışırlar. Halbuki Allah, onların oyunlarını baş-

---

25 Taha,132

26 Tahrim,6

27 Müsned-i Ahmed,7410, 9627; Sünen-i Ebi Davud, 1308, 1450; Sünen-i En-Nesâi, 1609 Sahih’u İbni Hibbân, 2567

28 Sünen-i İbni Mâce, 1335; Sünen-i Ebi Dâvud, 1451; Sahih’u İbni Hibbân, 2568

29 Tefsir’u İbni Kesir, Meryem Suresi Tefsiri, 55. Ayet

30 Meryem,59

larına geçirecektir. Onlar, namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar. İnsanlara gösteriş yaparlar. Allah'ı pek az anarlar.”³¹

8- Namaz İslâm'ın kelime-i şehâdetten sonraki en yüce rüknü ve en muazzam temelleridir. Abdullah İbn-i Ömer *radıyallahu anhuma* şöyle buyurur: Rasûlullâh Efendimiz *aleyhisselâm* şöyle buyurdular: “İslâm beş şey üzerine binâ edilmiştir: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in (*aleyhisselâm*) Allâh'ın Rasûlü olduğuna şehâdet etmek, Namaz kılmak, Zekât vermek, Hacctmek, Ramazan orucunu tutmak.”³²

9- İlk başta 50 vakit olarak farz kılınmıştır. Bu da Allah'ın namaza olan sevgisini gösterir. Sonra Allah kullarının yükünü hafifleterek günde 5 vakit olarak farz kılmıştır. Sevap olarak yine 50 vakit kılıyor gibi yazılır fakat amelde 5 vakittir. Bu durum da yine namazın kıymetine işaret eder.

10- Allah kurtuluşa erenlerin yaptığı amelleri zikrederken namaz ile başlayıp yine namaz ile bitirmiştir. Bu da namazın ehemmiyetini tekid eder. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir. Onlar ki, namazlarında huşû içindedirler. Onlar ki, boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler. Onlar ki, zekat (vazifelerini) yerine getirirler. Ve onlar ki, iffetlerini korurlar. Ancak eşleri ve ellerinin sahip olduğu (cariyeleri) hariç. (Bunlarla ilişkilerinden dolayı) kınanmış değillerdir. Şu halde, kim bunun ötesine gitmeyi isterse, işte bunlar, haddi aşan kimselerdir. Yine onlar ki, emanetlerine ve ahidlerine riayet ederler. Ve onlar ki, namazlarını muhafaza ederler. İşte asıl onlar vârislerdir. Ki, Firdevs'e vâris olan bu kimseler orada ebedî kalırlar.”³³

31 Nisâ,142

32 Sahihu'l Buhâri, 7,4515; Sahih'u Müslim16

33 Mü'minûn,1-11

11- Allahu Teâlâ Peygamber’i Muhammed *aleyhisselâm*’a ve ona tabi olanlara ailelerine namazı emretmelerini emretmiştir. Allah Azze ve Celle buyurdu ki: **“Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana da biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç, Allah’a karşı gelmekten sakınmanındır.”**³⁴

Abdullah bin Ömer *radıyallahu anh*’tan rivayetle: Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **“Çocuklarınıza yedi yaşlarında iken namaz kılmalarını emredin, onlar on yaşlarına basınca da namaz kılmaları için vurun, erkek-kız yataklarını da ayırın.”**³⁵

12- Uyuyan veya unutan kimsenin namazı kaza etmesiyle emrolunması da namazın ehemmiyetini gösteren başka bir noktadır. Enes bin Malik *radıyallahu anh*’tan rivayetle: **“Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Kim bir namazı kılmayı unutursa hatırladığı vakit onu kılsın. Onu kılmasından başka bir şekilde kefareti yoktur.”**³⁶ Müslim’in rivayetinde de: **“Kim bir namazı unutursa veya uyur da vakitini geçirse onun kefareti hatırlar hatırlamaz o namazı kılmasıdır.”**

---

34 Taha, 132

35 Müsned-i Ahmed, 6689; Sünen-i Ebi Davud, 495

36 Sahihu’l Buhâri, 597; Sahih’u Müslim, 684

NAMAZ HAKKINDA MAKALELER³⁷

1) Gece Namazı ve Sabah Namazı: Muhakkak ki gecenin son vakitlerinde kılınan teheccüt namazının yerini hiçbir namaz tutamaz. Gece namazı kalbin sıhhati ve hayatının yakıtıdır. Kalbi tezkiye etmenin esası ve başlangıcıdır. Hayatta başarılı olmanın sırrı da gece namazıdır çünkü onsuz kalp zayıf olur ve yerine getirmesi gereken vacipleri ve önemli vazifeleri yerine getiremez. Allahu Teâlâ buyurdu ki: **“Ey örtünen! (Peygamber) Gecenin birazı hariç olmak üzere geceleyin kalk (namaz kıl). Gecenin yarısında kalk, yahut yarısından biraz eksilt. Veya bunu artır ve ağır ağır Kur’ân oku. Doğrusu biz, senin üzerine ağır bir söz bırakacağız (Kur’an vahyedeceğiz). Çünkü gece kalkışı hem daha etkili, hem de söz bakımından daha sağlamdır.”**³⁸

İşte bu sebeple gece namazının terki bir insanın başına gelen zayıflık, gevşeklik ve sapkınlığın en büyük sebeplerindedir. Peki neden? Çünkü onlar gece namazını terkederek kalplerini zayıflatmışlardır ondan sonra da her türlü zayıflık kaplarını sarmıştır. İnsanların tüm bunların ilacı olan gece namazı hakkındaki kanaatleri ve ona olan imanı zayıf olduğunda onu kılma konusunda gevşeklik gösterirler hatta bazı ilim talebeleri, davetçiler ve salih insanlar bile.

Şüphesiz toplumumuzun bugün imtihan olduğu en büyük alışkanlıklardan birisi yatsı namazından sonra geç saatlere

37 Bu bölüm Şeyh Halid Abdülkerim El-Lâhim’in “Namaz Hayattaki Başarının Sırrıdır” isimli kitabından istifade edilen notlardan derlenilmiştir.

38 Müzzemmil, 1-6

kadar ayakta kalıp uykuyu geciktirmek, sonra kalbi ve nefsi kuvvetlendiren en önemli ve en değerli namaz vaktinde uyumaktır. Bu meseledeki delillerin açıklığı, fazlalığı ve kuvvetine rağmen insanlar bunu terketmektedirler. Birçoğu da bu alışkanlıklarını değiştirmek, erken yatıp sabah namazından önce kalkıp gece namazı kılmak için hazır değildirler. Bu da şaşılacak bir şeydir. Hastalıktan dolayı acı çeken kimseye işte ilacın bu denilmesine rağmen ilacı almak için elini bile uzatma çabasına girmez. Kulların kalbini elinde bulunduran, dilerse onları hayr ve rüşde hidayet edebilecek olan Allah her türlü noksan sıfatlardan yücedir.

İnsanların günümüzdeki durumuna bakan kimse görür ki insanların gece geç saatlerde yatmayı adet edinmesinin zararı sadece gece namazını terk etme zararıyla sınırlı kalmamış bilakis sabah namazını terk etmeye, sabah namazı hususunda üşengeçlik etmeye kadar ulaşmıştır. Sabah namazını kılmaktaki eksiklik toplumda bir sürü sıkıntıyı da beraberinde getirmiştir. İnsanların kalplerinde zayıflığa, dünya sevgisi ve ölüm korkusuna sebep olmuştur. Hatta bu durum toplumda öğrenci, öğretmen, memur, doktor, mühendis ve işçilerin görevlerini olması gerektiği gibi yerine getirememesine de neden olmuştur.

İnsanlar bugün sabah namazını Peygamber efendimiz *aleyhisselâm*'ın kıldığı gibi kılsalar eminim ki Allahu Teâlâ'nın izniyle toplumumuzun durumu iyiye ve daha güzele doğru yükselecektir. Bir sürü sıkıntı ve başarısızlıklarımız zamanla ortadan kalkacaktır. Hayırlı şeyler birbirini cezbeder ve şerli şeyler de aynı şekilde birbirini çekerler. İnsan ya bir yükselişte ya da bir düşüştür ve durup yerinde sayması hiç mümkün değildir. Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi hayatın sünneti bu şekildedir: **“İçinizden ileri gitmek veya geri kalmak isteyen kimseleri...”**³⁹

2) Namaz, Ramazan ve Kadir gecesi için en yüce yatırımdır: Peygamber efendimiz *aleyhisselâm*'ın kavli ve fiili sünneti üzerine düşünen kimse görür ki namaz, boş vakitleri ve genel olarak Ramazan, Ramazan'ın son 10 günü ve o günlerin içinde bulunan kadir gecesi gibi ömrün değerli fırsatlarını değerlendirme için en öne çıkan ameldir. Ebu Hureyre *radiyallahu anh* anlatıyor: Rasûlullah *aleyhisselâm* buyurdu: *“Kim Ramazanı iman etmek ve Allah'ın rızasını dilemek için kıyam ile ihya ederse onun geçmiş günâhları affolunur.”*⁴⁰ Bir diğer rivayette de: *“Kim kadir gecesini iman etmek ve Allah'ın rızasını dilemek için kıyam ile ihya ederse onun geçmiş günâhları affolunur.”*⁴¹

Âişe *radiyallahu anha* şöyle dedi: Ramazan ayının son on günü girdiğinde Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* geceleri ihyâ eder, ev halkını uyandırır, ibadete soyunarak eşleriyle ilişkiyi keserdi.⁴² İşte bu sebepten dolayı gecenin büyük kısmını namazla geçirmek için çabalamak Ramazan ayına has olan ve Kadir gecesini değerlendirmek için yapılacak ameller arasında en önemlisidir.

Ramazan ayının son 10 gününde Peygamberimiz *aleyhisselâm* ümmeti için itikaf sünnetini başlatmıştır ki itikaf, Allah'a yakınlaştıran, Allah'a ve ahiret gününe olan imanı artıran namaz ve Allah'ı zikretme hususunda onlara yardımcı olsun.

3) Namaz, Müslümanın kalesidir: Şeytan cennetten kovulduğunda Rabbinin izzeti üzerine yemin etti: **“İblis: Senin izzetine andolsun ki, onlardan ihlâsa erdirilmiş kulların bir yana hepsini mutlaka azdıracığım, dedi.”**⁴³ İblis neden ihlâsa erdirilmiş kulları istisna etti? Bunun cevabı malumdur:

40 Sahihu'l Buhâri, 37; Sahihu Müslim, 1815

41 Sahihu'l Buhâri, 1901; Sahihu Müslim, 1817

42 Sahihu'l Buhâri, 2024

43 Sad,82-83

Çünkü Allah'ın da haber verdiği gibi şeytanın onlara asla gücü yetmez ve onlara karşı hiçbir hakimiyeti yoktur. “Onlardan gücünün yettiğini yerinden oynat. Atlıların ve yayalarla onların üzerine yaygarayı bas! Mallarda ve çocuklarda onlara ortak ol! Ve onlara vaadlerde bulun.” Fakat şeytan onlara aldatmadan başka bir şey vaad etmez. Doğrusu benim (ihlâslı) kullarım üzerinde senin hiçbir hakimiyetin yoktur. Vekil olarak Rabbin yeter.”⁴⁴

Namaz kılmak, insanı şeytandan koruyup kollayan ihlâsı gerçekleştirir. Şeytanın kişi üzerinde hakimiyeti olması ise Allah'a ibadet hususunda ihlâsın zayıflığını gösterir. Namaz ibadetin yalnızca Âlemlerin Rabbi Allah'a ihlâslı bir şekilde olmasını sağlar. O halde namaz kişiyi çevreleyen bir çit ve koruyucu bir duvardır ve bu duvar kulu şeytanın tuzaklarından korur. İşte teşhis edilen bu durum sanki bir denklem gibi işler.

Namaz ne zaman doğru şekliyle ve yeterli miktarda eda edilirse şeytan namazı kılan o kalbin sahibine ulaşmak için hiçbir yol bulamaz ve onun nefsi üzerine asla bir saltanatı olmaz.

İşte namaz ruhun ilacı, kalbin şifasıdır ve senin önünde bir seçenek olarak durmaktadır. Dilersen namazlarında çaba gösterir ve manevi bir bağımsızlık ve koruma kazanırsın. Dilersen de namazı eksik kılarırsın ve kusurda bulunursun. Nereden geldiğini hatırla. Sendeki zayıflığın sebebi ve başına gelen musibetlerin kaynağı nedir? Ne zaman ki durumun seni yorar ve tüm kapılar yüzüne kapatılırsa bu ilacı hatırla ve onu gerektiği gibi kullan ki Allah seni her türlü hastalıktan korusun.

4) Namaz ve Zafer: Namaz zaferin vesilesidir. Namazdan kastım âlemlerin Rabb'i olan Allah'a ihlâslıca yapılan ibadet ve tevhidi gerçekleştiren namazdır. Zafer ihlâslı olan kulların üzerine iner.

Bu hayattaki en keskin silah namazdır. Namazın dışındaki silahlar namazın yanında silah bile sayılmaz. Biz maddi silahlar üzerinde düşünüp onlar için çalışmadan önce namaz silahını fert fert kendi nefislerimizde elde etmek için gayret etmeliyiz. Ne zaman ki bu gerçekleşirse zafer bizim olacaktır Allah'ın izniyle. Zafer sabırla gelir ve sabır da namazın en büyük meyvelerindedir. Müslümanlar namaz ile silahlanmak için mücadele etmelidirler. Düşmanları korkutan, onların kalplerine korku salan silah da ancak namazdır ve sonrasında düşmanların silahları da onlara bir fayda sağlamaz.

Allah ihlâslı kullarına zaferi ve hakim kılınmayı vaat etmiştir. “Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hakim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hakim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Rasûle itaat edin ki size merhamet edilsin.”⁴⁵

İşte şart bu... Şartı yerine getirenlerin karşılığı budur. Durum bu kadar açık ve nettir. Her şeyi bilen ve her şeye kadir olan Allah'tan gelen bir vaat de şüphesiz gerçekleşecektir. Asıl mesele amel edip şartı yerine getirmektedir. İhlâslı bir şekilde yalnızca Allah'a hiçbir ortak koşmadan yapılan ibadeti gerçekleştirmek için yegane yol namazdır. Namaz ne zaman ki ihlâslı bir namaz olursa Allah'a ortak koşmadan ihlâslı bir kulluk sağlanır. Zafer de ihlâslı kulların karşılığı olmak zorundadır.

Hiçbir zaman kuvvetteki ölçüt sayının çokluğu ve silahların kuvveti olmamıştır. Bilakis bu babtaki kaide Allah'ın ayetinde koyduğu kaidedir. **“Allah’a kavuşacaklarını kesin olarak bilenler ise şu cevabı verdiler: “Allah’ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır. Allah, sabredenlerle beraberdir.”**⁴⁶

“Andolsun, senden önce biz nice peygamberleri kendi kavimlerine gönderdik. Peygamberler onlara apaçık mucizeler getirdiler. Biz de suç işleyenlerden intikam aldık. Mü’minlere yardım etmek ise üzerimizde bir haktır.”⁴⁷

Muhakkak ki Peygamber efendimiz *aleyhisselâm* hayatının en zorlu vakitlerinde namaza sığınırdı. Bu zorlu vakitlerden en şiddetlisi de düşmanla karşı karşıya geldiği vakit olduğundan Peygamberimiz *aleyhisselâm*'ın her gazvedeki sünneti Rabbin nusretini celbeden, düşmanın şerrini ve tuzaklarını bertaraf eden namaz silahıyla silahlanmaktı. Allah da onu her defasında korudu ve kurtardı. Bu yardım ve zafer Peygamberimiz *aleyhisselâm*'ın sünnetini benimseyip onla aynı yolun yolcusu olanlar için de muhakkak gerçekleşecektir.

5) Namaz ve Rızık: Allahu Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de namaz ve rızık birbirine bağlı olarak birçok yerde zikretmiştir. Bunlardan birisi: **“Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et. Senden rızık istemiyoruz. Sana da biz rızık veriyoruz. Güzel sonuç, Allah’a karşı gelmekten sakınmanındır.”**⁴⁸ Yani: namazı kılmak, onu hakkıyla yerine getirmek ve namazının çokluğu ve güzelliği için nefsinle mücadele et. Vaktini ve hayatını rızık arama peşinde ve geleceğini garantiye alma uğrunda harcama. Allah seni rızık talebinde yorulup perişan hallere düşmen için yaratmadı. Sen

---

46 Bakara,249

47 Rum,47

48 Taha,132

namaz hususunda sabır gösterdiğin vakit Allah senin rızıkına kefil oldu. Namazına riâyet ettiğin ve gerektiği gibi dosdoğru kıldığın vakit; senin rızkın zaten garanti altındadır.

Rasûlullah *aleyhisselâm* bu duruma Ömer bin Hattab *radıyalla-hu anh*'tan rivayet edilen bir hadiste değinmiş ve şöyle buyurmuştur: *“Eğer Allah’a hakkıyla tevekkül etseydiniz, sabahleyin yuvasından aç çıkıp akşamleyin karnı tok olarak dönen kuşların rızıklandığı gibi Allah sizin de rızkınızı verirdi.”*⁴⁹

O halde Kur’an ayetlerinde rızık enterasan bir şekilde namaz ve kulluk ile bağlantılandırılmıştır. Bu konudaki tüm ayetler de bu manayı destekler. Ama tüm bunların bizi tembelleğe ya da yeryüzünde rızık peşinde çaba göstermeyi bırakmaya yönelttiği anlaşılmalıdır. Ayetlerden asıl anlamamız gereken hepsinin bir önceliğe göre sıralandığıdır. Öncelik hep namazdadır. Kişi önce namaz vakitlerine riâyet etmeli ve hem farzı hem de nafilesi için yeterli vakti vermelidir. İşte bundan sonra rızık talebi için vakit gayet geniştir. Allahu Teâlâ’nın buyurduğu gibi: **“Gündüzün sana uzun bir meşguliyet vardır.”**⁵⁰

6) Namaz ve Antrenman: Haberlerini duyduğun salih kulların namazdaki gayretleri, namaza olan sevgileri, namaza olan özlemleri ve namazdan aldıkları lezzet sanma ki aniden tek seferde oluşmuştur. Bilakis o seviyeye ulaşmak için yoğun bir mücadele, nefisle cihad ve sabır gerekir. O seviyeden önce musibetler ve imtihanlar da art arda gelir. Allahu Teâlâ buyurdu ki: **“İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece “İman ettik” demeleriyle bırakılabileceklerini mi sandılar? Andolsun ki, biz onlardan öncekileri de imtihandan geçirmişizdir. Elbette Allah, doğruları ortaya çıkarar-**

49 Müsned-i İmam Ahmed, 205; Sünen-i İbni Mâce, 4164; Sünen-i Tirmizi, 2344; Sahih’u İbni Hibbân, 730

50 Müzzemmil,7

cak, yalancıları da mutlaka ortaya koyacaktır.”⁵¹ Bu kitapta vasfedilenlere ilk seferde hemencecik ulaşacağını zannetme ve aynı zamanda onlara asla ulaşamayacağını şüphesi de seni sarmasın. Burada zikredilenlerin kaynağı ve dayanağı yaşanmış tecrübeler ve kimilerinin haberleri değildir. Bunların kaynağı ve dayanağı ancak ve ancak büyük ve yüce olan Allah’ın kavlidir, Allah da şüphesiz sözü en doğru olandır. Ya da Sadık’ul Emin olan Peygamberi *aleyhisselâm*’ın sözüdür ki o asla kendi nefsinin hevasından konuşmaz. O halde onların vasfettikleri sabit ve kesindir. Ama asıl iş kimin kazanıp o vasfa ulaşacağı ve kimin yolu bitiremeden en büyük nimetten mahrum olacağıdır.

Bu yolda herkes Rabbinden yardım dilemeye, kuvvetli şekilde ona tevekkül etmeye, gece gündüz ona devamlı olarak duâ edip yalvarmaya muhtaçtır. Tüm bunları hiç durmadan, usanmadan ve bırakmadan muradına erene ve büyük zafere ulaşana kadar yapmalıdır.

Bütün bunlardan ötürü namazda tüm kalp ile Allah’a yönelmek ve namazda okuduklarına odaklanmak gerçekten büyük bir çaba ve ihtimam gerektirmektedir.

Namaz kılan kimse direksiyonu bırakıp dilediği gibi düşünerek istediği yere gitmemeli ve her vadide dolaşmamalıdır. Bilakis direksiyonla boğuşmalı ve her yoldan sapmaya veya yoldan çıkmaya meylettğinde onu doğrultmalıdır. Böylece zamanla nefis de yoldan çıkmadan istikrarlı olmaya ve tüm dikkatini namaza toplamaya Allah’ın izniyle alışır.

7) Seminer ve Derslerden Önce Namaz: Bu günlerde insanlar psikolojik ve kişisel gelişim problemlerini çözmek, kişilik oluşturmak veya kişiliğini değiştirmek için çokça seminerlere yönelmektedir. Bu gibi problemlerin ilacı semi-

ner ve derslerde olmadan önce asıl namazın içindedir. Kim problemlerini çözmek istiyorsa ve nefsinin ıslah ve terbiye etmek istiyorsa o halde bilsin ki bunun çözümü namazda ve namazın tam ve kamil olması için çaba göstermektedir. Bugün Müslümanların birçoğu eksik namaz kılmaktadır. Asıl kusur namazda değil namazı tam şekilde kılmayan kişidedir. Bu söz aynı zamanda “Biz, namazında niyazında olan birçok kişinin kötü davranışlarda bulunduğunu görüyoruz” diyenlere cevap olarak da söylenilebilir.

Her türlü ahlâki problemin temeli namazı ihmal etmeye dayanır. Allahu Teâlâ buyurdu ki: “**Sonra bunların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terkettiler, heva ve heveslerine uydular; onlar bu taşkınlıklarının karşılığını mutlaka göreceklerdir. (Cehennemdeki “Gayya” vadisini boylayacaklardır.)**”⁵²

Namaz aracılığıyla güçlü bir kişilik oluşturulursa diğer meziyetleri kazanmak kişiliği zayıf bir kimseye kıyasla çok daha kolay ve hızlı gerçekleşecektir. Çünkü güçlü kişiliğe sahip kimse daha hızlı öğrenir, işlerinde devamlıdır ve ciddiyeti yüksektir. Bu meziyetler şüphesiz birçok emekten ve vakitten tasarruf ettirir. Namaz, insanın bu hayatta istediği şeylerin hem temeli hem de tavanıdır. Namaz, Allah’ın kullarına bahsettiği en büyük nimettir. Kim bu nimetten istifade ederse rahatlık içerisinde yaşar ve iki cihanda mutlu olur. Kim de onu ihmal ederse ve gereğini yerine getirmezse dünya ve ahiretinde bedbahttır.

8) Asıl Eğitim Namazla olur: Eğitim: bir şey kemâle erene kadar onu büyütme ve yetiştirme. Kısaca eğitimin tanımı ve sınırları bunlardır. Bunun dışındaki eğitim ile alâkalı şeyler asıl büyük meseleye bağlı olan fer’i meselelerdir. Asıl eğitim insanın ruhunu oluşturur ve onun nefsinin eğitimi ve bun-

dan sonraki eğitimler kolaylaşır. Asıl eğitim oluştuktan sonra her türlü faziletin ekilmesi ve her türlü rezâletin sökülüp atılması kolaydır.

Namaz eğitimi olmayan kimseye gelince bu kimsenin ahlâkına ve davranışlarına çeki düzen vermesi çok zordur.

Namaz çirkin işlerden ve fenalıktan alıkoyar. Bu âlemlerin Rabbi olan Allah'ın beyanıdır. Bunun manası da asıl eğitimin namaz olduğudur. Fakat bazı kişiler namazla nasıl eğitim olacağını bilmeyebilir. Bazıları da bu meselenin böyle olduğunu bile idrak edemeyebilir ve namazın yalnızca içerisinde bazı emirlerin yerine getirildiği ibadetlerden bir ibadet olduğunu düşünür.

Namaz ile eğitim iki şey ile gerçekleşir:

Birincisi: Neden namaz kılıyorum? Bu kısım namazın maksatlarını ele alan ameli kısımıdır.

İkincisi: Nasıl namaz kılarım? Bu da namazın fıkhnı öğrenmekle öğrenilir.

Eğitim esnasında namaz ile Kur'an-ı birbirinden ayırmak doğru değildir. Bir yandan Kur'an ezberi yapılırken öbür yandan da namaz eğitimi de devam eder tıpkı bazı hocaların yaptığı gibi. Namazla Kur'an tek bir parça ve tek bir kütle gibidirler. Eğitim bu ikisi üzerinden beraber ilerlemelidir.

Eğitim namazla olduğundan mütevellit Rasûlullah *aleyhisselâm* çocuklara namazı öğretmeyi ve onları namazı devamlı kılmaya alıştırmayı emretti. Abdullah bin Ömer *radıyallahu anh* anlatıyor: “Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Çocuklarınıza yedi yaşlarında iken namaz kılmalarını emredin, onlar on yaşlarına basınca da namaz için vurun, erkek-kız yataklarını da ayırın.”⁵³

9) Namaz iki yarıdan oluşur: Namaz iki yarıdır. Bir yarısı Allah içindir. Yani Allah'a hamd ve sena edilmesi, onun tazim ve takdis edilmesi içindir. Diğer yarısı da kul içindir. Yani kulun Allah'a zillet içerisinde korkarak yalvarması ve duâ etmesidir.

Fatiha da namazdan bir parçadır. Allahu Teâlâ onu bir yarısı kendisine ve bir yarısı kuluna olmak üzere iki kısma ayırdığını buyurmuştur. Bunu daha ayrıntılı şekilde mahalinde zikrettik. Namazın yarısının Allah'a ve yarısının kula has olduğunu kalpten hissederek ve akıldan geçirerek namaz kılmak namazı daha derin ve daha idrakli bir namaz yapar ve namaz kılan kimse okuduğu ayetleri ve duâları odaklanarak ve idrak ederek okur. Çünkü namaz kılarken okunan duâlar ya ilk yarısı olan Allah'a hastır ya da diğer yarısı olan kula hastır. Namazda yapılması gerekenlerden bazıları: Kıyamdayken manasını derince düşünerek Kur'an okumak, rükû'da Allah'ı tazim ve takdis etmek ve secdedeyken çokça duâ ederek yalvarış ve yakarış içerisinde olmaktır. Bunların hepsini bir arada yapmak gerekmektedir.

Bunlardan birisinin eksik olması ya da ihmal edilmesi namazın ölüp tükenmesine ya da zayıflamasına neden olur. Namazın sahih, düzgün, canlı, nabzı yerinde, kuvvetli ve tesirli olması için saydığımız üç maddenin bir arada yapılması gerekmektedir.

İşte Rasûlullah *aleyhisselâm*'ın namazı da aynı bu şekildeydi. Kıyamı, rükûsu, secdesi ve oturuşu hepsi olabilecek en iyi şekildeydi.

NAMAZ GÖZ NURUDUR

“Rasûlullah *aleyhissalâtu vesselâm* buyurdular ki:

“*Bana, dünyanızdan koku ve kadın sevdirdi. Gözümün nuru ise namazda kılındı.*”⁵⁴ Ezheri dedi ki: (Göz nuru: kişinin kalbinden sevdiği bir şeye bakarken gözünün nurlanması ve başka bir şeye bakmamasıdır.)

İnsan, namazın Allah’ın kulları üzerindeki kesin bir hakkı olduğunu ve üzerinde hakkı olan kimseye hakkını ödemesi gerektiğini bilse, Allah’ın hakkının da diğer tüm haklardan daha evla olduğunu ve onun borcu ödenmeye en layık olduğunu bir bilse!

“Rasûlullah’ın huzuruna bir sahabi geldi ve şöyle dedi: “Ya Rasûlullah, annem öldü, üzerinde bir aylık oruç borcu var. Onun yerine kaza edebilir miyim?” Rasûlullah *aleyhisselâm* sordu: “Annenin borcu olsaydı, onu öder miydin?” Sahabi: “Evet!..” diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlü Ekrem Efendimiz şöyle buyurdu: “Allah, borcu ödenmeye daha layıktır.”⁵⁵

Ve namazın tüm kralların kralı olan Allah’ın karşısında bir duruş olduğunu, o Melik’in kuldan hesap sorarken ilk önce en büyük hak olan namazdan soracağını bilse o kulun namaz ile hali nasıl olurdu? Nasıl o namazı edâ ederdi? O kıldığı namaz aracılığıyla Allah ile bağı nasıl olurdu?

54 Müsned-i Ahmed, 12293; Sünen-i En-Nesâi, 3949

55 Sahihu’l Buhâri, 1953; Sahihu Müslim, 1148

Eğer insan Allah'a ihlâslı, O'nu seven, O'na itaat eden, O'nunla buluşmayı özleyen bir kul olsa lakin dünyanın sevinçleri ve kederleri hayrı ve şerriyle, nimetleri ve zorluklarıyla onu meşgul etmiş olsa ve bütün bunlar onun kalbini yorsa ve üzse bu kulun muhakkak ki bir rahatlamaya ihtiyacı vardır. İşte o rahatlama ancak ve ancak kalbi yaratan, o kalbin her türlü ayrıntısını bilen, o kalbe neyin fayda ve neyin zarar vereceğini bilen ve o kalbi neyin hüznlendirip neyin onu sevindireceğini bilen zâtın huzurunda gerçekleşir. Kul rahatlamak için elinde kalplerin anahtarlarını bulunduran o muazzam yaratıcıyla buluşmak için ona yönelir. Kul, Hâlık olan Allah'ın en çok hoşuna giden amelle O'na sığınır. O'nu seven ve O'ndan korkan bir kimsenin atılğanlığı gibi bu amellere atılır. Hem kalbi hem de diğer tüm organlarıyla Rabbine doğru yol alır. Allah nasıl irade etmiş ve El-Emin olan Rasûlullah *aleyhisselâm* nasıl bize öğretmişse Allah'ın onun üzerindeki hakkını edâ eder. İşte bu hakkı edâ eylediği zaman görecektir ki bu dünyadan alabileceği en büyük nasip namazdır. Onu nimetleriyle çevreleyen âlemlerin Rabbinin huzurundaki duruşudur namaz. Allahu Teâlâ buyurdu ki: **“Görmediniz mi ki, Allah göklerde ve yerde ne varsa hepsini sizin hizmetinize vermiş, gizli ve açık olarak nimetlerini üzerinize yaymıştır. Bununla beraber insanlar içinde kimi de var ki, ne bir ilme, ne bir mürşide ve ne aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında mücadele ediyor.”**⁵⁶

İşte o nimet dünya hayatındaki nurdur: **“Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine, insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, hiç, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış kimsenin durumu gibi olur mu? İşte kâfirlere, işlemekte oldukları çirkinlikler böyle süslü gösterilmiştir.”**⁵⁷

---

56 Lokman,20

57 Enâm,122

Ve hem kabrindeki hem de sırattaki nurdur: “Münafık erkeklerle münafık kadınların, müminlere: Bizi bekleyin, nurunuzdan bir parça ışık alalım, diyeceği günde kendilerine: Arkanıza dönün de bir ışık arayın! denilir. Nihayet onların arasına, içinde rahmet, dışında azap bulunan kapılı bir sur çekilir.”⁵⁸

Kralların kralı olanın huzuruna çıktığı zaman da bir nurdur. Hadiste: “*Namaz bir nurdur...*”⁵⁹ diye zikredilmiştir. Bu nurun meyvesi kulun Allahu Teâlâ’ya yönelmesi ve Allahu Teâlâ’nın da kula yönelmesidir. İnsan bu maneviyatı kalbinde hissedebilirse kıldığı namaz onun için bir göz nuru olacaktır. Nasıl ki Allah Rasûlü efendimiz *aleyhisselâm* için göz nuru oldu ise. Böylece kul için dünya hayatındaki meşakkatli ve yorucu her türlü şeylerden çıkış yolu namaz olacaktır. Sanki lisan-ı hâli ile diyecektir ki “*Ya Bilal bizi namazla rahatlat.*”

İşte Rasûlullah *aleyhisselâm*’ın namaz hakkında bildikleri bu hakikatler onu gece yarılarında topukları yarılınca kadar namaz kılmaya teşvik etmiştir. Neden böyle yaptığını sorulunca da: “*Şükreden bir kul olmayayım mı?*”⁶⁰ diye buyurmuştur. Allahu Teâlâ ona hitap ederek buyurmuştur ki: “*Birazı hariç olmak üzere geceleyin kalk (namaz kıl).*”⁶¹ “*Kur’ân’ı sana, meşakkat çekip, bedbaht olası diye indirmedik.*”⁶²

Peygamber efendimiz *aleyhisselâm*’ın ashâbının hâli de namaz için kâmet getirildiği anda işlerini güçlerini bırakıp sanki birbirlerini tanımıyorlarmış gibi direk namaza yönelirlerdi. Sahabe efendilerimiz, Tâbiin ve Selef-i Salihin hakkında nakledilen kıssalarda zikredilir ki onlar namaz anı geldiği vakit

---

58 Hadid,13

59 Sahihu Müslim, 556

60 Sahihu’l Buhâri 1130; Sahihu Müslim, 1819

61 Müzzemmil,2

62 Tâhâ,1-2

namaz için bambaşka bir kişiliğe bürünürlerdi ve yalnızca namaz ile meşgul olurlardı. Kimisi namaz esnasında bir kütük gibi hareketsiz dururken kimi ise tüm eklem yerleri titreyerek namaz kılarlardı. Onlardan kimilerinin namaz esnasında rengi değişirdi. Namazın ehemmiyeti konusunda diğerlerinin bilmediği ve onların bildikleri hakikatler sebebiyle onlardan bazılarının sabah ezanının çağrısı gelene kadar gecenin tamamını bir rekât namaz kılarak ihyâ ettiğini, birçoğunun yatsının abdestiyle sabah namazını kıldığını, bir kısmının akşam namazı sonrası yatsı ezanı okununcaya kadar secde ettiğini, kimisinin namaz kılyorken ayağının kesildiğini ve kesilen ayağını hiç umursamadığını ve asıl onun için önemli olan namaz ile meşgul olduğunu, nice kimselerin düşman oklarıyla vurulmalarına rağmen “Kur’an-ı Kerim’den şu sureyi okuyordum ve kıraatımı yarıda bölmek istemedim” dediklerini ve daha buna benzer nice akıllı, hayrete düşürecek hâller görürsün.

İbni Humeyr Es-Sıbtî *rahimehullah* demiştir ki: “Ey âkil kimse! Bu değerli hazineyi, korunmuş emaneti tefekkür et. Hırslı bir şekilde çaba göstererek bu emaneti koru ki ihtiyaç duyacağın bir güne azık olsun ve seninle ateş azabı arasına bir engel olacak bir bahçe olsun.

Ey namaz kılan kimse az önce zikrettiklerim sebebiyle çok ecir alacağın ümidine kaptırma kendini sonra aldatıcı şeytanın çukurlarından birini boylarsın. Heva ve hevesini tedâvi et ve bil ki fazilete ancak dört şart gerçekleştikten sonra erilir ve bu şartlar şunlardır:

1. Namazın hükümlerini tafsilatıyla bilecek şekilde bir ilim
2. Allahu Teâlâ’ya karşı hem içten hem de dıştan ihlâslı olmak

3. Namazın her anında kalbinin orada mevcut olup başka düşüncelere dalmaması. Çünkü namazdan alacağın nasip -hadiste de zikredildiği gibi- namaza verdiği aklın kadardır.
4. Namazı bitirdikten sonra o namazı tam hakkıyla edâ edemediğinden kendini kusurlu görmek.

Namazın hükümlerini ayrıntılarıyla bilmek fıkıh ilmini okumaktan geçer. İhlâs ve huşû hakkındaki bahis ileride zikredilecektir. Kendini kusurlu görmenin hikmeti ise Allah'ın onun üzerindeki fazlı ve minnetini ve Allah'ın onu namaza hidayet ettiğini sürekli aklında bulundurması içindir. **“Ve onlar derler ki: Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik.”**⁶³ Aynı zamanda aklında bulundurmalıdır ki her zaman Allah'ın hidayet, kulluk, kabul, kolaylık, rızık ve daha nice nimetleri içerisinde dönüp durmaktadır. Bilmelidir ki namazdan önce de namaz esnasında da ve namazdan sonra da Allah'ın üzerindeki haklarını tam bir şekilde edâ edemeyen, onun azâbından korkan ve ondan gelecek sevâbı uman bir kulu olmaya devam edecektir. İbadette ne kadar yüksek mertebeye ulaşırsa ulaşsın hiçbir zaman ona verilen nimetlerin hakkını tam şekilde edâ ettiği yanılgısına kapılmamalıdır. **“Onlar İslâm'a girdikleri için seni minnet altına sokuyorlar. De ki: Müslümanlığını benim başıma kakmayın. Eğer doğru kimselerseniz bilirsiniz ki, sizi imana erdirdiği için asıl Allah size lütufta bulunmuştur.”**⁶⁴ Kul bütün kalbinden inanır ki kendi aklıyla, kuvvetiyle ve zekâsıyla hidayete ermemiştir. Bilakis Allah'ın onun üzerindeki fazlı ve rahmeti ile hidayete erebilmiştir. Bu sebepten ötürü Allah'a karşı bir zillet içerisinde kalma-

---

63 A'râf,43

64 Hucûrât,17

ya, ondan korkmaya ve huzurunda huşu içerisinde olmaya devam eder. Ondan her zaman için hidayet ve sebât diler. Ebu Zerr *radıyallahu anh'*ın Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem'*den, onun da Allah *azze ve celle'*den rivayet ettiği hadiste Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“Ey kullarım! Benim hidayete erdirdiklerim dışında hepiniz dalalettesiniz (ne yapacağını bilmez durumdasınız); o halde benden hidayet isteyin ki sizi hidayete erdireyim.”*⁶⁵ İbni'l Kayyim *rahimehullah*: *“Kişi için göz nuru olan ve kalbi rahatlatan namaz, içerisinde şu 6 hâli bulundurmalıdır:*

1- **İhlâs:** Kulu namaza iten ve teşvik eden sebebin yalnızca Allah'a olan sevgisi, O'nun rızasını kazanma arzusu, O'na yakınlaşma temennisi, O'nun sevgisini kazanma umudu ve O'nun emrini yerini getirme olmasıdır. Kulun namazdaki niyetine hiçbir dünya arzusu karışmazsa, yalnızca Allah rızası umulur ve O'na olan sevgi, O'nun azâbından korkma, O'nun vereceği mağfireti ve sevâbı umma sebebiyle namaz kılınırsa işte o zaman ihlâs gerçekleşir.

2- **Sıdk ve Samimiyet:** Kulun kalbini namaz için boşaltması, tüm enerjisiyle namaza yönelmesi, tüm kalbiyle namaza odaklanması, namazı hem açıktan hem de gizli olarak en iyi şekilde edâ etmesidir. Çünkü namaz, içerisinde hem açık hem de gizli ameller barındırır. Açık olan ameller; görülen fiiller ve duyulan sözlerdir. Gizli olan ameller ise; huşû, kalbin tamamen arındırılıp bütünüyle Allah'a yönelip kalbin Allah'tan başka hiçbir şeye yönelmemesidir. İşte gizli olan ameller namazın ruhu ve açık olan ameller de namazın bedeni gibidir. Eğer ruh olmazsa namaz ruhsuz bir beden gibidir. İnsan efendisinin huzuruna bu şekilde çıkmaktan utanmaz mı? Hadiste zikredilmiştir ki: *“Kim ki abdestini güzelce alır, namazını vaktinde kılar, rukû ve secdesini tamamlar, huşûna*

riâyet eylerse, (namazı) beyaz ve parlak (bir nûr) gibi yükselir ve (namaz kılanı): “Benim hakkıma riâyet ettiğin gibi Allâh da seni korusun!” diye seslenir. Kim de abdestini güzel almaz, namazı vaktinde kılmaz, rukû, secde ve huşûuna riâyet etmezse, (namazı) siyah ve karanlık (bir cisim) olarak yükselir ve: “Beni zâyi ettiğin gibi Allâh da seni zâyi etsin!” der. Tâ ki, Allâhu Teâlâ’nın dilediği yere gittikten sonra bir paçavra gibi dürülür ve adamın suratına çarpılır.”⁶⁶

3- Peygamberimiz *aleyhisselâm*’a tâbi olmak: Efen-dimiz *aleyhisselâm* nasıl namaz kıldıysa aynı şekilde namaz kılmak için çaba göstermek ve namazdan bir şey eksiltmek ya da namaza aslında olmayan şeyler eklemek suretiyle ne Rasûlullah *aleyhisselâm* ne de ashâbından nakledilmemiş ve sonradan insanların uydurdukları bid’atlerden yüz çevirmektir. Namaz konusunda âlimlerin vacip gördükleri hususlarda ruhsat veren kimselerin sözlerine de itibar etmemelidir. Kimileri bu ruhsatlara itibar edip Allah Rasûlü *aleyhisselâm*’ın hadis ve sünnetinden yüz çevirmekte ve şunları söylemektedir: “Biz falanca mezhebi taklit ediyoruz.” Ama maalesef bu söz Allah Rasûlü *aleyhisselâm*’ın sünnetinden bilip de yüz çevirdikleri şeyler için Allah katında bir mazeret olamaz. Çünkü Allahu Teâlâ ona yalnızca rasûlüne tabi olmayı emretmiştir. Başka herhangi birine tâbi olmayı emretmemiştir. Başka birine ancak ve ancak Allah Rasûlü *aleyhisselâm*’ın emrettiği şeyleri emrettiği zaman itaat edilir. Allah Rasûlü *aleyhisselâm* dışındaki her kişinin görüşlerinden bazıları alınır ve bazıları terkedilir. Allah Subhanehu ve Teâlâ kendi nefsi üzerine yemin ederek bizim aramızda çıkan anlaşmazlıklar hususunda Rasûlullah *aleyhisselâm*’ı hakem kılıp sonra da verdiği hükme boyun eğip tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmayacağımızı buyurmuştur. O halde ondan başkasını hakem tayin edip

66 Ebu Dâvûd et-Tayâlisî, Ubade bin Samit *radıyallahu anh*’dan rivayetle tahrîç etmiştir. 586

başkasına boyun eğmek bize fayda vermez. Bu durum bizi Allah'ın azabından da kurtaramaz. Bize: **“Peygamberlere ne cevap verdiniz?”**⁶⁷ diye sorulduğunda verecek bir cevabımız da olmaz. Muhakak ki o suâl bize sorulacak ve bizden bir cevap beklenecektir. **“And olsun ki, kendilerine peygamber gönderilenlere soracağız, peygamberlere de soracağız.”**⁶⁸ Rasûlullah *aleyhisselâm* buyurdu ki: **“Benimle imtihan olunup benim hakkımda sorguya çekileceksiniz”**⁶⁹ Hadisteki sorgu kabirde çekilecek olan sorgudur. Peygamber efendimizin *aleyhisselâm*'ın sünnetini insanlardan herhangi birinin sözüne değişen ve onun sünnetini terk eden kimseler kıyamet günü cevaplarını verecek ve neyin ne olduğunu göreceklerdir.

4- İhsân: İhsân mertebesi kulun sanki Allah'ı görürcesine O'na ibadet etmesidir. Bu mertebeye ancak Allah'a, O'nun sıfatlarına ve O'nun isimlerine olan imanın kâmil olmasının neticesi olarak ulaşılır. Kul sanki Allah Subhanehu ve Teâlâ'yı semâvâtın üstünde Arş'ına istivâ etmiş, emredip yasakladığı şeyleri bildirir, mahlûkâtın işlerini düzenler, emir O'ndan iner ve yine O'na yükselir, vefât eden kulların amelleri ve ruhları O'na arz edilir şekilde görürcesine namaz kılar ve bütün bunlara kalbiyle şahit olur. Allah'ın isimlerine ve sıfatlarına da şahitlik eder. Hayy ve Kayyum olan, her şeyi işitip her şeyi gören (Semî ve Basir), izzet sahibi her şeye galip olan ve her işi hikmetli olan (Azîz ve Hakîm), emreden ve yasaklayan, seven ve buğz eden, razı olan ve gazaplanan, dilediğini yapan ve dilediği hükmü veren, Arş'ı üzerinde olan, kulların amelleri, sözleri ve kalplerinde gizledikleri hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan bilakis gözlerin hain bakışını ve kalplerin gizlediğini bilen Allah *azze ve celle*'nin tüm isim ve sıfatlarına şahitlik eder. İhsân mertebesi kalp amelilerinin hepsinin köküdür. İhsân mertebesine ulaşmak Allah'a

67 Kasas,65

68 A'râf,6

69 Müsned-i İmam Ahmed, 25089. Aişe *radiyallahu anha*'nın rivayeti.

karşı duyulan hayâ, iclal etme, tazim etme, korkma, sevgi, yöneliş, tevekkül, O'nun karşısında zelil olduğunu hissetme ve boyun eğmeyi gerektirir. İhsan, şeytandan ve insanın nef-sinden gelen vesveseleri engeller, kalbi ve himmeti Allah'a yöneltir. İnsanın Allah'a yakınlığındaki mertebesi ihstanda ulaştığı merete kadardır. Kılınan namazların birbirlerinden üstün olması da ihşanın bir namazda ne derece bulunduğuna bağlıdır. İki kimsenin namazdaki kıyamı, secdesi, rükûsu aynı şekilde olsa bile aralarındaki ihşan farkından dolayı ikisinin kıldığı namazın fazileti arasındaki fark, gök ile yer arasındaki fark kadardır.

5- **Minnet:**⁷⁰ Bütün nimetlerin Allah Subhanehu'nun lütfu ile bize ihşan edilmiş olduğunu ve minnetin O'na has olduğunu idrâk etmektir. Namaz kılmaya hazır hale gelip Rabbinin huzuruna çıkabilmesi de yine Allah'ın bir minneti sayesinde ancak gerçekleşmiştir. Kulun kalbini ve bedenini O'na hizmet için kıyamda durmaya muvaffak kılan da Allah'tır. Allah Subhanehu'nun fazlı ve keremi olmasaydı bunlardan hiçbiri gerçekleşmezdi. Sahabe efendilerimizin Rasûlullah *aleyhisselâm*'ın huzurunda dillerinden dökülen bu güzel neşit de bu noktaya değinmektedir: Allah'ım!" diyorlardı, "Allah'ım sen olmasaydın, biz asla hidayete eremezdik. Tasadduk edemez, namaz kılamazdık.."

Allahu Teâlâ buyurdu ki: **"Onlar İslâm'a girdikleri için seni minnet altına sokuyorlar. De ki: Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Eğer doğru kimselerseniz bilirsiniz ki, sizi imana erdirdiği için asıl Allah size lütufta bulunmuştur."**⁷¹

70 Minnet: Men ve minnet Allah'a izâfe edildiğinde O'nun bütün varlıklara olan lütf ve keremini, in'am ve ihşanını; insana nisbet edildiğinde ise başkasına yaptığı iyiliği başa kakması, karşılık beklemesi gibi olumsuz tutumları ifade eder. (Râgıb el-İsfahânî, el-Müfredât, "menn" md.)

71 Hucûrât,17

Müslümanı müslüman yapan ve namaz kılanı namaz kılan yapan Allahu Teâlâ'dır. Hâtilullah İbrahim *aleyhisselâm*'ın duâsında söylediği gibi: **“Ey bizim Rabbimiz, hem bizim ikimizi yalnız senin için boyun eğen müslümanlar kıl, hem de soyumuzdan yalnız senin için boyun eğen müslüman bir ümmet meydana getir ve bize ibadetimizin yollarını göster, tevbemize rahmetle bakıver. Hiç şüphesiz Tevâb sensin, Rahîm sensin.”**⁷²

“Ey Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle; ey Rabbimiz! Duâmı kabul et!”⁷³

Minnet yalnızca Allah'a mahsustur. Çünkü kullarını O'na itaat ederek kıyam üzere eyleyen Allah'tır ve ihsan ettiği en büyük nimetlerden birisi de budur. **“Size ulaşan her nimet Allah'tandır.”**⁷⁴

“Fakat Allah size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize sindirmiştir. Küfrü, fıskı ve isyanı da size çirkin göstermiştir. İşte doğru yolda olanlar bunlardır.”⁷⁵

İşte saydığımız beş hâl içerisinde en kıymetlisi ve kula en çok fayda vereni bu mertebedir. Kulun imanı ne kadar Allah'ın tevhidi konusunda kuvvetliyse o kadar bu mertebede kemâle ermeye yaklaşır.

Bu mertebenin faydaları: Kulun işlediği iyi ameller sonrasında kendi nefsini beğenmemesi için kalbe bir engel çeker. Kul eğer Allah'ın ona minnet ederek bu iyiliği yapmasında onu muvaffak kıldığına, onu hidayete erdirdiğine şahitlik ederse bu şahitlik onu kendisini beğenip insanlardan üstün görmesinden alıkoyar. Kalbini yaptığı ameli hoş görmekten

---

72 Bakara,128

73 İbrahim,40

74 Nahl,53

75 Hucûrât,7

ve onunla övünmekten, dili ise bu amel ile minnet etmekten ya da yaptığı ameli çok büyük görmekten korur. İşte amel bu şekilde olursa ancak Allah katına yükselen makbul amellerden olur.

Faydalarından bazıları: Kul, övgüyü yalnızca mutlak sahibi olan Allah'a isnat eder ve kendisi hiçbir surette ameliyle övünmez. Nimetlerin hepsinin Allah'tan geldiğini, tüm fazlın ve ihsanın O'na ait olduğunu ve hayrın tamamının Allah'ın elinde olduğunu görür. İşte bu da tevhidin kemâlindedir. Kul tüm bunları görüp, bilip bunlara şahitlik etmedikçe ayağı tevhid makamında sabit kalamaz. Eğer ki bunların tamamına da şahitlik ederse o zaman ayağı sabitleşir ve Allah'a muhabbet duyma, O'nun huzuruna çıkmayı özleme, O'nun zikriyle huzura erme ve O'na itaat ederek mutlu olmayı elde eder ve en büyük dünya nimeti bile bu elde ettiği şeyle kıyaslanamaz. İnsanın kalbi tüm bu maneviyatlardan uzaksa o zaman hayatta elde edeceği bir hayır yoktur. Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi: **“Onları bırak; yesinler, eğlensinler ve boş ümit onları oyalaya dursun. (Kötü sonucu) yakında bilecekler.”**⁷⁶

6- Taksir (amelini her zaman eksik ve kusurlu görme): Kul tüm çabasını namaz için kıyamda durmada harcasa ve gerçekten üstün bir çaba gösterse bile yine de kusurludur ve Allah Subhanehu'nun onun üzerindeki hakkı, onun yapmış olduğu bu amelden muhakkak ki daha büyüktür. Kulun yapması gereken ibadet, kulluk ve hizmet yapabildiklerinin çok üstündedir. Allah *azze ve celle*, şanına yakışır bir şekilde kendisine ibadet edilmeye layıktır. Eğer dünya krallarının hizmetçileri ve köleleri onlara tazim, hizmet, hayâ, saygı, iclal, korku ve samimiyette nasıl ki kusurda bulunmadan kalplerini ve tüm organlarını onlara hizmete adıyorlarsa kralların kralı, yer ve

göklerin Rabbi Allah *azze ve celle* daha iyi, bilakis katlarca daha fazla iyi şekilde muamele görmeye layıktır.

Eğer kul Allah'ın onun üzerindeki hakkını ödeyememiş, hatta ödemeye bile yaklaşmamış olduğunu bilirse kusurlu olduğunu bilir ve artık bağışlanana kadar kulluğundaki eksikliği için istiğfar edip af dilemekten başka bir şey yapmaz. Yaptığı ibadetler üzerine sevap beklemekten ziyade asıl yapması gerekenden eksik ibadet yaptığı için affedilmek bile ona yetecek haldedir. Eğer kul Allah'ın onun üzerindeki tüm haklarını yerine getirirse ve O'na hakkıyla ibadet etse bile bu yaptığı Allah'ın zaten hak ettiğinden başkası değildir. Kölenin efendisine yaptığı hizmeti zaten efendisi kölenin mülkünü elinde bulundurduğu için zaten hak etmektedir. Eğer köle bu yaptığı hizmet için efendisinden bir ücret talep edecek olsa insanlar onu ahmak olarak nitelendirirler. Lakin aslında o köle efendisinin mülkü bile değildir. Köle, yalnızca Allah'ın kuludur ve onun her türlü cihetten mülkiyeti Allahu Teâlâ'ya aittir. Asıl Allah'ın kulu ve kölesi olduğundan mütevellit her türlü amel ve hizmeti hak eden de Allah'tır. Eğer bu kölenin efendisi onu bu hizmet karşılığında ödüllendirirse bu yalnızca onun bir fazlı minneti ve ihsanı ile olur ve kulun aslında hak ettiği bir şey değildir. İşte burada Nebi *aleyhisselâm*'ın hadisinin manası anlaşılmış oluyor: “Hiç kimse kendi ameliyle cennete girmez.”

“Sen de mi ya Rasûlallah!” dediklerinde de, “Evet ben de; ancak Rabbim beni rahmeti ve fazlıyla kuşatırsa o hariç”⁷⁷

Bunlara ulaşmak da şu dört şeyi kendinde bulundurmadan geçer: Doğru bir niyet, üstün bir kuvvet, Allah'a karşı duyulan sevgi ve O'ndan hissedilen korku.

77 Sahih-i Buhari, 5673, 6463; Sahih-i Müslim, 7289, 7291, 7292. Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği hadistir.

Kulun hayatındaki eksikliklerin temeli bu dört temel kaideye dayanmaktadır. Eğer ki kulun imanında, zahir ve gizli olan hallerinde herhangi bir eksiklik varsa şüphesiz bu eksikliğin kaynağı saydığımız dört temel hasletin tamamında veya bazılarındaki eksikliklerdir. Akıl sahibi insan bu dört şeyi düşünmelidir. Bu dört temel kaideyi hayat felsefesi ve yaşam biçimi olarak benimsemelidir. Bu temeller üzerinde de ilmîni, amellerini, sözlerini ve hâllerini bina etmelidir. Hayra ulaşan kimseler bununla ulaşmış ve hayırdan geri kalan kimseler de bunlardan geri kalmalarıyla hayırdan geri kalmışlardır. Allahu Teâlâ daha iyisini ve en iyisini bilir. Ancak O'ndan yardım diler ve O'na tevekkül ederiz. Bizi ve ehli sünnetten olan kardeşlerimizi ilim ve amelde muvaffak kılacak olan minnet sahibi O'dur. Allah bize yeter, O, ne güzel vekildir.”⁷⁸

---

78 İbni Kayyim'in kardeşlerinden birine mektubu.

NAMAZ GÜNAHLARA KEFARETTİR

Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu, öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır. Sabret! Çünkü Allah iyilik edenlerin mükâfatını zayi etmez.”⁷⁹

Bu ayetin indirilme sebebi hakkında Abdullah İbni Mesûd *radıyallahu anh*'dan rivayet edilmiştir ki: “Bir adam bir kadını öpmüş, sonra da Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelip bunu haber vermişti. Bunun üzerine Cenab-ı Hak şu ayeti indirdi: “Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın zamanlarında namaz kıl. Şüphesiz iyilikler kötülükleri siler.”⁸⁰ O kişi: “Bu hüküm sadece bana mı aittir?” diye sordu. Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*: “Ümmetimin tamamı içindir” dedi.”⁸¹

Es-Sâdi *rahimehullah* bu ayeti tefsir ederken: (iyilikler kötülükleri (günahları) giderir) burada zikredilen iyilikler hâssaten 5 vakit namaz ve ona ek olarak yapılan diğer tüm iyiliklerdir. Bu iyilikler insanı Allah'a yakınlaştırmasına ek olarak aynı zamanda sevâbı da beraberinde getirir ve bundan da öte kötülükleri giderir ve siler. Buradaki kötülüklerden kasıt da küçük günahlardır çünkü buna işaret eden başka sahih hadisler de bu manayı pekiştirmektedir: Ebû Hureyre *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

79 Hûd,114-115

80 Hûd,114

81 Sahih-i Buhari, 526, 4687; Sahih-i Müslim, 7177

“Büyük günahlardan kaçınılması halinde, beş vakit namaz, iki cuma ve iki ramazan, aralarında (işlenecek küçük) günahlara kefârettir.”⁸² Başka bir ayetin manası da yine bu manayı doğrulamaktadır: “Eğer yasaklandığınız büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi şerefli bir yere sokarız.”⁸³

5 vakit farz namazların doğru şekliyle, farzlarına sünnetine dikkat ederek, zikirlerini tam yaparak, huşûyu hissedererek ve manevi huzura ererek kılınması günahları uzaklaştırır, temizler ve siler. 5 vakit namazın misali içerisinde günde 5 vakit yıkanılan bir akarsu misalidir. Peygamber efendimiz *aleyhisselâm* bu misali kitabımızın başka bir bölümünde değineceğimiz bir hadisinde zikretmiştir.⁸⁴

El-Kâsîmi dedi ki: “El-Kâşânî *rahimehullah* vaktinde kılınan 5 vakit namazın sırları hakkında üzerinde durulması gereken bir hususa değinmiştir. Demıştır ki: 5 duyu organı kalbi meşgul edip onu rahmânî huzura erişmekten, manevi olarak nuru görmekten alıkoyduğundan dolayı ve kalbi Allah’ı takdis etmekten uzaklaştırarak onu pislik madenine götürdüğünden, huzuru sıkıntıyla ve berraklığı bulanıklıkla değiştirdiğinden ötürü 5 vakit olarak farz kılınmıştır. Bu 5 vakitte kul Rabbi huzurunda hazır bulunmak için vaktini tamamen buna adar. Duyu organlarının hepsinin kapılarını kapatır ki bu organlar kalbi meşgul edip alıkoymasın. Kalbin kapısını sahih bir niyetle Allah’a yönelmeye açar. İşte bu hâller nurun hissiyatına onu ulaştırır. Dikkatinin dağılıp bölünmesini engeller. Rabbi katında sıkıntı hissetmek yerine huzur bulur ve yalnızca O’na yönelir. Böyle olursa 5 vakit namaz, kalp için Cenabı Rabb’e giden aldatıcı nefsin karanlıklarını aydınlatan, ona nur saçan ve bütün bulanıklıklarını berraklığa çeviren açılmış kapılar

82 Sahihu Müslim, 233 Ebu Hureyre rivayet etmiştir.

83 Nisâ,31

84 Tefsiru’s Sa’di, Hud Suresi 114. Ayet

haline gelir. İşte bu da **(iyilikler kötülükleri (günahları) giderir)**'in manasıdır.”⁸⁵

Namazın günahları ve hataları temizlediğine dair birçok hadis vârid olmuştur. Bu hadislerden bazılarını zikredeceğiz:

1- Huzeyfe *radıyallahu anh'* dan: “Hz. Ömer'in yanındaydık. Ömer sordu: “Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in fitneler hakkındaki hadislerinden hanginiz ezberlemiştir?” “Benim ezberimde vardır” dedim. “Sen gerçekten cesursun. Söyle bakalım nasıl buyurmuştur?” Dedim ki: “O'nun şöyle buyurduğunu duydum:

*“Kişinin fitnesi ailesi, malı, kendisi, çocukları ve komşusunda olacaktır. Oruç, namaz, zekât, emr-i bil-marûf ve nehyi anil-münker bu tür fitnelere keffâret olacaktır.”*⁸⁶

2 - Ebû Hureyre *radıyallahu anh'* den rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

*“Büyük günahlardan kaçınılması halinde, beş vakit namaz, iki cuma ve iki ramazan, aralarında (işlenecek küçük günahlara keffârettir.”*⁸⁷

3- Ebû Hureyre *radıyallahu anh* anlatıyor: “Rasûlullah *aleyhissalâtu vesselâm* buyurdular ki: “Allah'ın hataları silmeye ve dereceleri yükseltmeye vesile kıldığı şeyleri size söylemiyeyim mi?” “Evet ey Allah'ın Rasûlü, söyleyin!” dediler. Bunun üzerine saydı: “Zahmetine rağmen abdesti tam almak. Mescide çok adım atmak. (Bir namazdan sonra diğer) Namazı beklemek. İşte bu ribâttır, işte bu ribâttır, işte bu ribâttır.”⁸⁸

85 Mehâsinu't Tevil, El-Kasimi'nin Tefsiri, Hud Suresi, 114. Ayet

86 Sahih-i Buhari, 502

87 Sahih-i Müslim, 574

88 Sahih-i Müslim, 610

Camiye namaz kılmak için yürümenin de günahlara kefarete olduğu zikredilmiştir. Ebû Hureyre *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Kim evinde güzelce abdest alır sonra Allâh'ın evlerinden birisine doğru, yine Allâh'ın farzlarından bir farzı edâ etmek için yürürse, iki adımından birisi bir hatasını siler, diğeri de o kişiyi bir derece yükseltir.”*⁸⁹

Güzelce abdest almayı takip eden namazın -hususen cemaatle kılınıyorsa- günahların bağışlanmasına sebep olacağı da sünnette beyan edilmiştir. Osman bin Affân *radıyallahu anh*, Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu işitmiştir: *“Kim namaz için güzelce abdest alır, sonra da farz namaz için yürür ve onu insanlarla veya cemaatle veya câmide kılsa Allahu Teâlâ günahlarını affeder.”*⁹⁰ Said bin Müseyyeb şöyle demiştir: *“Ensâr'dan bir zât ölmek üzere iken şöyle dedi: “Size sadece sevap kazanmak gayesi ile bir hadîs-i şerîf rivâyet edeceğim. Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken işittim: “Sizden biri abdest alır ve bunu da güzelce yapar da namaz için çıkarsa, sağ ayağını her kaldırdığında Allahu Teâlâ onun için bir hasene yazar, sol ayağını her koyduğunda da bir kötülüğünü siler. -Artık dilerse ayaklarınızı birbirine yaklaştırarak küçük adım atın, dilerse büyük adım atın.- O kişi, câmiye gelir cemaatle namaz kılsa günahları affedilir. Şayet câmiye geldiğinde namazın bir kısmını kılmışlarsa onlara uyar ve sonra da kaçırdığı rekâtları tamamlarsa yine aynı hüküm geçerlidir. Şayet câmiye geldiğinde cemaat namazı kılıp bitirmiş olur, bu kimse de namazını kendi başına kılsa yine aynı hüküm geçerlidir.”*⁹¹

---

89 Sahih-i Müslim, 1553

90 Sahih-i Müslim, 571

91 Sünen-i Ebi Davud, 563

Namaz cennete girme sebebidir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hizmetkârı ve Ehl-i suffe'den olan Ebû Firâs Rebîa İbni Ka'b el-Eslemî *radıyallahu anh* şöyle dedi:

“Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte gecelerdim. Abdest suyunu ve öteki ihtiyaçlarını ona getirirdim. Buna karşılık bir keresinde bana:

- “*Dile (benden ne dilerse)*” buyurdu. Ben:

- Cennette seninle beraber olmayı isterim, dedim. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*:

- “*Başka bir şey istemez misin?*” buyurdu. Ben:

- Benim dileğim bundan ibarettir, dedim. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*:

- “*Öyleyse çok namaz kıılıp secde ederek, kendin için bana yardımcı ol!*” buyurdu.⁹² Namazın günahları bağışlama sebebi olduğuyula ilgili bize ulaşanlardan birisi de Allahu Teâlâ'nın kitabında Dâvûd *aleyhisselâm*'ın ağzından zikredilen şu ayettir: “Davud dedi ki: “Andolsun, senin koyununu kendi koyunlarına katmayı istemek suretiyle sana zulmetmiştir. Esasen ortakların pek çoğu birbirine haksızlık eder. Ancak iman edip salih ameller işleyenler başka. Onlar da pek azdır. Dâvûd, bizim kendisini imtihan ettiğimizi anladı. Derken Rabbinden bağışlama diledi, eğilerek secdeye kapandı ve Allah'a yöneldi.”⁹³

Es-Seyyid Et-Tantavi demiştir ki: “Dâvûd kendisinin imtihan edildiğini yani bunun bir sınav ve sınama olduğunu anladı ve bu kaniya vardı. İki hasımın Dâvûd *aleyhisselâm*'ın yanına bu şekilde girmesinin nedeninin ona zulüm etmek sebebiyle ol-

92 Sahih-i Müslim, 1121

93 Sad,24

duğunu ve bunun da Allah'ın onu imtihan etme şekillerinden biri olduğunu anladı. İmtihan olunmasının sebebi de imanının kuvvetlenmesi içindi. Ama işin aslı Dâvûd *aleyhisselâm*'ın anladığı gibi değildi ve o iki hasım aslında aralarında adaletli bir hüküm vermesi için Dâvûd *aleyhisselâm*'ın huzuruna gelmişlerdi. Ama bir imtihan olduğunu zannettiğinden dolayı bu zandan dolayı Rabbinden bağışlanma diledi ve eğilerek secdeye kapandı. Aslında ayette secde yerine rükû kelimesi geçmekte ama secde manası kastedilmektedir çünkü aslında ikisi de boyun eğme ve Allah için eğilmektir. Bununla birlikte Dâvûd *aleyhisselâm* tevbe, itaat ve ibadetlerinde devamlı olmak üzere Allah'a yöneldi.⁹⁴

NAMAZ AHİRET GÜNÜNDE ALLAHU TEÂLÂ'YI GÖRMENİN SEBEBİDİR.

Kul namaza durduğu zaman Rabbine yalvarıp yakararak duâda bulunur. Kibleye yönelir ve bilir ki o Allah'a doğru yönelmiştir. Rabbine yakarıшта bulunur. Kur'an'ı sesini güzelleştirerek okur. Sahiheyn'de geçen hadiste buyrulduğu gibi Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayetle Rasûlullah Efendimiz *aleyhisselâm* şöyle buyurmuşlardır: “Allah, güzel sesli bir peygamberin, Kur'an'ı tegannî ile yüksek sesle okumasından hoşnut olduğu kadar hiçbir şeyden hoşnut olmamıştır.”⁹⁵ Kul namaz kılariken Rabbi onunla kible arasındadır ve kul Rabbine en yakın hâlinedir. Enes *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Mescid'in kible duvarında bir tükürük gördü. Buna pek üzüldüğü yüzünden belli oldu. Hemen kalkıp onu, eline aldığı bir çakıl taşıyla kazıdı. Sonra da şunları söyledi: “İnsan namaza durduğu zaman Rabbine yönelmiş olur. Rabbi ise kendisiyle kible arasındadır. O halde hiçbiriniz kibleye karşı tükürmesin. Mecbur kalınca (cami dışında iken) sol tarafına veya ayağının altına tükürsün.” Sonra cübbesinin bir ucunu tuttu, içine tükürüp kumaşı katladı “Veya böyle yapsın” buyurdu.”⁹⁶ Kul namazda ihlâs, kalbin hazır olması, sünneti takip etmenin hissiyatı, namazda Rabbini görüyormuşçasına ibadet etme mertebesi olan ihsan, namaz içerisinde ettiği duâları yakarış ve tazarru ile istemesi, Allah'ın geniş kerem, aff ve ihsanına talip olma, Rabbinin onun üzerindeki lütfunun şuuruna varma, Allah'ın cemalini

95 Sahihu'l Buhâri, 7544; Sahihu Müslim, 792

96 Sahihu'l Buhâri, 241, 405; Sahihu Müslim, 551

hissetme, Allah'a hakkıyla ibadet edemediğinin bilincinde olma, O'na muhtaç olduğunu bilme ve O'nun hâkimiyetinden korkma gibi duyguları hisseder. Namaz kılan kimse ihsan ile Allah'a ibadet ederse O'nu sanki görüyormuşçasına ibadet eder ve kalp gözüyle Allahu Teâlâ'yı görür. Cerîr *radıyallahu anh* şöyle dedi: *Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında idik. Dolunay halindeki aya bakarak şöyle buyurdu: "Siz şu ayı güçlük çekmeden gördüğünüz gibi, Rabbinizi de açıkça göreceksiniz. Güneş doğmadan ve batmadan önceki namazları kaçırmamak elinizden geliyorsa, kesinlikle kaçırmayıp kılınız"* dedi ve şu ayeti okudu: **"Güneşin doğuşundan önce (sabah namazını) ve batışından önce de (öğle ve ikindi namazlarını) kılarak) Rabbini Hamd ile tesbih et."**⁹⁷⁹⁸

İbni Recep dedi ki: "Efendimiz *aleyhisselâm*: "Güneş doğmadan ve batmadan önceki namazları kaçırmamak elinizden geliyorsa, kesinlikle kaçırmayıp kılınız" şeklindeki sözünde bize bu iki vakitteki namazı devamlı kılmamızı emretmiştir. Bu namazlar sabah namazı ve ikindi namazıdır. Bu da bu iki vakitteki namazların fazileti ve ehemmiyetine işaret etmektedir. Bu iki namaz 5 vakit namaz arasında en kıymetli namazlardır. Bu sebepten dolayı da ikisi hakkında da salât-ı vüstâ "orta namaz" denilmiştir. Orta namazın bu ikisinin dışında herhangi bir vakit namazı olduğuna dair görüşlerin herhangi bir dayanağı yoktur. Allah'ın ahirette görülmesi hususundan sonra bu iki namazın zikredilmesi hususuna gelince: muhakkak ki cennetteki en büyük ve en yüce nimet Allah *azze ve celle*'nin cemâlinin görülmesidir ve dünyadaki en yüce iki amel bu iki vakitte kılınan namazlardır. Bu iki namazı devamlı kılan kimsenin cennete gireceği ve Allah *azze ve celle*'yi orada göreceği umulur. Başka bir hadiste zikredildiği gibi:

---

97 Kâf,39

98 Sahihu'l Buhâri, 554; Sahihu Müslim, 633

“İki serinlik namazını, sabah ve ikindiye kılan kimse cennete girer.”⁹⁹”¹⁰⁰

Yine bu konuyla alâkalı olan bir diğer hususta bu ayetin tefsiridir: **“(Hatırla ki o gün) baldır(lar)ın açılacağı, kendilerinin secdeye davet edileceği bir gündür. Fakat buna güç yetiremeyeceklerdir. Evet, secdeye davet edilecekler gözleri düşük, kendilerini bir zillet sarmış olarak. Hâlbuki onlar bu secdeye dünyada her şeyden salim ve sapaşğlam iken davet ediliyorlardı.”¹⁰¹** Ebu Said el-Hudri diyor ki: “Rasûlullah sağ iken bir kısım insanlar ona: “Ey Allah’ın Rasûlü, biz kıyamet gününde Rabbimizi görecek miyiz?” dediler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: “Evet (göreceksiniz) Siz öğle vaktinde, gökte bulutların olmadığı aydınlık bir anda, güneşin görülmesinde sıkıntı çeker, birbirinizle tartışır mısınız?” buyurdu. Onlar: “Hayır.” dediler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: “Sizler, ayın on dördünde, gökte bulutların bulunmadığı aydınlık bir anda ayı görmekte sıkıntı çeker, birbirinizle tartışır mısınız?” buyurdu. Onlar: “Hayır” dediler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: “Sizler kıyamet gününde, Aziz ve Celil olan Allah’ı görmekte ancak bu haldeki güneş ve ayı görmekteki sıkıntı ve tartışmanız kadar bir sıkıntı çekecek ve tartışmada bulunacaksınız” buyurdu. Ebû Saîd el-Hudrî -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: Biz:

“Ey Allah’ın Rasûlü! Kıyamet gününde bizler Rabb’imizi görecek miyiz?” diye sorduk. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem*:

“Sizler gökyüzünde bulut olmadığı zaman güneş ve ayı görmek için birbirinizle sıkışıp darlığa düşer misiniz?” buyurdu. Biz:

99 Sahihu’l Buhâri, 574; Sahihu Müslim, 635

100 Fethu’l Bâri, İbni Receb’in Buhari Şerhi.

101 Kalem,42-43

“Hayır, sıkışmayız” dedik. Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Şüphesiz sizler Güneş ile Ay’ı görmekte birbirinizle sıkışıp darlığa düşmediğiniz gibi, o gün Rabbinizi görmekte de hiç birbirinizle sıkışıp darlığa düşmeyeceksiniz. Her bir kavmin dünyada ibâdet edegeldiği şeye gitmesi için bir nidâci nida eder. Bunun üzerine salibe (Haça) tapanlar salîbleriyle, putperestler putlarıyla, her bir mabudun sahipleri de kendi taptıkları şeylerle giderler. Nihayet iyi olsun, fâcir olsun, hak üzere kalan kitâb ehlinin kalanları olsun, Allahu Teâlâ’ya ibâdet etmekte olanlar kalır. Sonra cehenneme getirilirler, cehennem onlara gösterilir ki, sanki cehennem onların nazarında birbirini kırıp geçiren bir serâbdır. Yahudiler’e:

“Sizler kime tapardınız?” diye sorulacak. Onlar:

“Biz Allah’ın oğlu Uzeyr’e tapardık” diyecekler. Bunun üzerine onlara:

“Siz yalan söylüyorsunuz. Allahu Teâlâ hiçbir eş, hiçbir oğul edinmiş değildir. Şimdi söyleyiniz, istediğiniz nedir?” denilecek. O Yahudi taifesi de:

“Yâ Rabbi! Bize su içirmeni istiyoruz” diyecekler. Onlara: “Haydi içiniz!” denilecek de onlar birbiri ardınca cehennemine içine dökülecekler. Sonra Hristiyanlara hitaben:

“Sizler kime tapıyordunuz?” diye sorulacak. Onlar da:

“Biz Allah’ın oğlu Mesih’e tapardık” diyecekler. Bunun üzerine onlara:

“Siz yalan söylüyorsunuz. Allahu Teâlâ hiçbir eş, hiçbir oğul edinmiş değildir. Şimdi söyleyiniz: Ne istiyorsunuz?” denilecek. Onlar da:

“Bize su içirmeni istiyoruz” diyecekler. Onlara da:

“Haydin su içiniz!” denilecek de birbiri ardınca cehennemine içine dökülecekler. Nihayet iyi olsun, fâcir olsun, Allah’a ibâdet etmekte olanlar kalır. Onlara da:

“İnsanlar hep gittikleri hâlde sizleri alıkoyan nedir?” denilecek. Onlar:

“Biz şimdikinden ziyâde kendilerine muhtâç iken onlardan dünyada ayrılmıştık. Şimdi nasıl olur da onların arkasına takılırız? Biz bir münâdînin: “Her kavim vaktiyle ibâdet ettiği ne idiye ona kavuşsun” diye nida ettiğini işittik. Ondan dolayı bizler Rabbimizi bekleyip duruyoruz!” diyecekler.”

Dedi ki: “Meydanda kalan mü’minlere Cebbar olan Allah, onlara ilk defa gördükleri tanıdıkları suretten başka bir surette gelecek de:

“Ben sizin Rabbinizim!” buyuracak. Onlar da:

“Sen bizim Rabbimizsin” diyecekler.

Artık O’nunla peygamberlerden başkası konuşamaz. Alahu Teâlâ:

“Rabbinizi tanıyabilmek için aranızda bir alâmet var mıdır?” diye soracak. Onlar:

“Evet, Sâk’tır! (İncik’tir)” demeleri üzerine Allah azze ve celle Sâk’ını (inciğini) açacak.

Bunun üzerine her mümin Allah’a secde eder. Allah’a riya ve şöhret için secde eden kimseler kalır. Onlar da secde etmeye davranırlar. Fakat onun sırtı tek bir tahta gibi kas-katı bir tabakaya döner...”¹⁰²

Bu hadiste Allah iman ehlini nifak ehlerinden secde ile ayırmıştır. Müminlerin dünya hayatında Allah için ihlâslı olarak kıldığı namazlar onların ahiretteki kazançlarının, kurtuluşlarının, Rabberini görüp tanımalarının ve ahirette Rablerine secde etmelerinin sebebi olur.

Es-Sa'di *rahimehullah* şöyle dedi: “O anda secdeye çağrılırlar. Allah’a dünyadayken kendi iradeleriyle ve boyun eğerek secde etmekte olan müminler o anda secdeye kapanırlar. Fâcir ve münafıklar da o anda secdeye kapanmak isteseler de buna güç yetiremezler. Sırtları sanki inek boynuzu gibi kaskatı kesilir ve eğilemezler. Onlara verilen bu ceza da onların ameli cinsindedir. Onlar bu secdeye, Rablerini birlemeye ve O’na ibadet etmeye dünyada her şeyden salim ve sapasağlam iken davet ediliyorlardı. Onlar bu davete rağmen kibirlendiler ve yüz çevirdiler. İşte o günde de onların hâlleri önemsenmez. Allah Subhanehu onlara gazaplanmıştır. Azâp kelimesi de onların üzerine hak olmuştur. Aralarındaki bütün bağlar parça parça kopmuştur. Ahiret günü ne pişmanlık ne de özür dilemek onlara fayda vermez. İşte insan bu hâlleri bilirse Allah’a isyan etmek onun kalbine çok ağır ve rahatsız edici gelir. Ve pişmanlık günü gelmeden elinden ne geliyorsa yapmaya çalışır.”¹⁰³

NAMAZI VAKTİNDE KILMAK

İbni'l Kayyim *rahimehullah* şöyle dedi: “Kalpler kuraklık içinde bir susuzluk içerisindeyken Allah’tan bir rahmet ile her vakit o susuzluğun giderilmesi için bir ziyafete davet edilmektedir. Kalplerin susuzluğunu gidermeyi elinde bulunduran Allahu Teâlâ’nın huzurunda kullar susuzluklarını gidermeye devam eder. Allah’ın rahmetinin bulutları bu kalplerin üzerine rahmet yağmurları indirir. Rahmet yağmurlarının bitirdiği iman yeşillikleri ve meyvelerinin kurumaması için bu yağmurlar sürekli inmeye devam eder ve bunun neticesinde yeni meyveler ve bitkiler bitirir. Kalp, su ve yağmur talebinde bulunmaktadır. Rabbine susuzluğunu, kuraklığını, Allah’ın rahmetiyle sulanmaya ve onun ihsanına muhtaç olduğunu daima şikâyet eder. İşte kul hayatında sürekli bu döngü içerisindeydir.”¹⁰⁴ Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “**Namazlara ve orta namaza devam edin; gönülden boyun eğerek Allah için namaza durun.**”¹⁰⁵ İbni Mes’ud *radıyallahu anh* şöyle dedi: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e: “Hangi ameller daha faziletlidir?” diye sordum. “**Vaktinde kılınan namaz**” buyurdu. “Sonra hangisi?” dedim. “**Ana babaya iyilik etmek**” cevabını verdi. “Daha sonra hangisidir?” diye sordum. “**Allah yolunda cihâd etmektir**” buyurdular. Eğer daha fazla sorsaydım onların da cevabını verirdi.”¹⁰⁶

Nasıl ki yemek vücudun gıdası ise namaz da kalbin gıdasıdır. Vücut toprağın bitirdiği besinlerden onu yaşaması için

104 Esrâru’s Salât, Yazar: İbni Kayyim

105 Bakara,238

106 Sahihu’l Buhâri, 527; Sahihu Müslim, 264

güçlendirecek gıda almaya muhtaçtır. Kalbin de yaşaması için vücudun yemeğe ihtiyacı olması gibi gıdaya ihtiyacı vardır. Allah'ı, O'nun isimlerini, sıfatlarını ve fiillerini bilmek kalbi ihya edip yaşatacak en muazzam şeydir. Kalbin en hayırlı azığı onu yaratana, onun içine şerri ve hayrı, hakkı ve batılı yerleştirene yakın olmaktır. Çünkü kalp, yaratıcısına yakınlaşırsa, O'na yalvarışla seslenirse, O'na tesbih, hamd ve senâda bulunur ve O'na duâ ederse hiç şüphe yoktur ki dirilecek, neşelenecek ve Allah'a yakın olmaktan zevk alacaktır. Bununla birlikte imanı kuvvetlenir ve bunun neticesi olarak salih amel, güzel ahlâk, temiz nefis ve neşeli bir ruh ortaya çıkar.

Bu saydığımız iki gıdadan her ikisi de hazmedildiğinden dolayı sürekli yeni gıdaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu manada bir hadis Abdullah bin Ömer'den rivayet edilmiştir: “Sizin içinizde iman, elbisenin eskidiği gibi eskir. Kur'an okuyun ki sizin kalplerinizdeki imanı yenilesin.”¹⁰⁷

Bu gıdanın elde edilebilmesi yalnızca Kerim ve Rahim olan Allah'ın zayıf kulları üzerinde bir lütuf ve ihsanda bulunmasıyla gerçekleşir. Allah, kullarına en çok neyin fayda vereceğini ve onları kendine en çok neyin yaklaştıracığını en iyi bilendir. Onun için namazları beş vakit kılmış ve onları gece ve sabahda olan vakitler olarak kısımlara ayırmıştır. Bu kısımlandırma da her şeyi en iyi şekilde yaratan tarafından yapılmış harika bir kısımlandırmadır. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu, öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır.”¹⁰⁸ ve “Güneşin batıya yönelmesinden gecenin kararmasına kadar namaz kıl; sabah vakti de namaz kıl, zira sabah namazına

107 Hâkim, 5; El-Mucemu'l Kebir, Taberâni, 84

108 Hûd,114

melekler şahit olur.”¹⁰⁹ Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “(Yâ Muhammed!) Artık (onların) söylediklerine sabret; güneşin doğmasından önce (sabah namazını) ve batmasından önce (ikinci namazını kılarak) Rabbini hamd ile tesbîh et! Gecenin bir kısım saatlerinde ise (akşam ve yatsı namazını) ve gündüzün etrâfında (öğle namazını kılarak) tesbîh et ki (sana verilecek sevâb ile) hoşnûd olasın.”¹¹⁰

Abdullah İbnu Amr İbni'l-As *radiyallahu anhum*a anlatıyor: “Rasûlullah *aleyhissalâtu vesselam* buyurdular ki:

“Öğlenin (başlama) vakti, güneşin (tepe noktasından batıya) meylettiği zamandır. Kişinin gölgesi kendi uzunluğunda olduğu müddetçe öğle vakti devam eder, yani ikinci vakti girmedikçe. İkinci vakti ise güneş sararmadıkça devam eder. Akşam vakti ufuktaki aydınlık (şafak) kaybolmadığı müddetçe devam eder. Yatsı namazının vakti orta uzunluk-taki gecenin yarısına kadardır. Sabah namazının vakti ise fecrin doğmasından (yani şafağın sökmesinden) başlar, güneş doğuncaya kadar devam eder. Güneş doğdu mu namazdan vazgeç. Çünkü o, şeytanın iki boynuzu arasından doğar.”¹¹¹

Allahu Teâlâ namazın vakitlerini gece ve gündüzün değişimlerine göre takdir etmiştir. Kulun Allah'ın ona hazırlamış olduğu büyük ecir ve sevâba ulaşabilmesi için Allah'ın ona farz kıldığı bu vakitlerde namazını edâ etme hususunda hırslı olması gerekmektedir. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “...namazı kılın ve müminlere müjde verin.”¹¹² Her türlü başarı, müjde, kurtuluş, muvaffakiyet ve rızık namazdan sonra gelir. Kim namazı dosdoğru kılsa hayatı da dosdoğru olur ve her

109 İsrâ,78

110 Tâhâ,130

111 Sahihu'l Buhâri, 552; Sahihu Müslim, 1448

112 Yunus,87

türlü işi düzeler. Asıl bunun da ötesinde Allah'ın namaz kılanlara hazırladığı ahiret günündeki güzel karşılık vardır.

İbni Kayyim Nûniyye isimli kasidesinde şöyle demiştir:

“Namazda önde olan kimseler ihsânda da öndelerdir.

Önden gidenler gittiler, geç kalanlar ise meydandalardır.

İmama yakında olanlar ahirette de yakınlaştırılmışlardır.

Onların orada inci, zeberced, yakut ve saf altınları vardır.

Onlaryakınlaştırılmışve misk tepelerine yükseltilmişlerdir.”

Kul, gününe Rabbine yönelmek için O'na tevekkül ederek, O'ndan yardım dileyerek ibadetle başlar ve sonrasında günlük işleriyle meşgul olur. Alım, satım ve insanların arasına karışmakla meşgul olur ve yorulur. Güneş yükseldikten sonra ve gün yarısına ulaşınca kul o kadar saat türlü işle yorulduktan sonra biraz rahatlamak ister -insanın fıtratında bu vardır.- Allahu Teâlâ da bu kimsenin imanını bir kez daha kendisiyle buluşturarak yenilemek ve onun üzerinde olan meşakkati hafifletmek ister. O gün içerisinde kulun bulaştığı günahları bağışlamak ister. İşte bu istirahattan sonra kul günün diğer yarısına başlamak için hazırlanır. İşlerine girişmeden önce Rabbi ona öyle bir namaz kılmasını emretmiştir ki o namazı kaçırın kimse sanki malını ve ailesini kaybetmiş olur. Bu namaz salât-ı vüstâ “orta namaz” olan ikindi namazıdır. Bu vakitte insanlar Rabblerinden gâfil durumdadırlar. Bu sebepten dolayı Allah bizi özellikle onu kılmamız için teşvik etmiştir. Rasûlullah *aleyhisselâm* da onu kaçırmamız için bizi uyarmıştır. Ondan sonra güneş batar ve gece başlar. Bu vakitte Allah bize gündüzümüzü namaz ile bitirip, gündüzümüze namazla başladığımız gibi gecemize de namazla başlamamız için namaz kılmamızı emretmiştir. Tüm bunlardan sonra insan, fıtratı gereği vücudunu dinlendirmek ve yeni güne ha-

zırlanmak için uyumak ister. Şeriatımızın bu hâldeki emri ise günü namaz kılarak bitirmemizdir ki bu namaz münafıklara en ağır gelen namazdır. Bu namazı kılan kimseler yataklarına Rabblerinin izniyle bağışlanmış şekilde giderler. İnsan vücudunu rahatlatmak istediği gibi Allah da kulunun ruhunu ve kalbini rahatlatmak ister ve onun günahlarını bağışlar ki yatağına huzurlu ve güvenli şekilde gitsin. Bu sebepten dolayı Allah Rasûlü *aleyhisselâm* yatsı namazından sonra konuşmayı yasaklamıştır.¹¹³

Başta da sonda da Hamd, bize namaz, duâ ve tesbih ile lütufta bulunan Allah'a aittir.

---

113 Sahihu'l Buhâri, 522, 543, 574; Sahihu Müslim, 1494, 1495, 1496 Ebu Berze *radiyallahu anh'*tan rivayet edilmiştir.

NAMAZ İÇİN HAZIRLIK

Namaz dinin en büyük farzlarından ve Muaz bin Cebel *radıyallahu anh*'tan rivayet edilen Peygamber *aleyhisselâm*'ın hadisinde de belirtildiği gibi dinin direğidir. “İşin başı İslâm, *direği namazdır...*”¹¹⁴ Namaz kişinin günah ve hatalarını da bağışlar. Ebû Hureyre *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“*Büyük günahlardan kaçınılması halinde, beş vakit namaz, iki cuma ve iki ramazan, aralarında (işlenecek küçük günahlara kefârettir.*”¹¹⁵ İşte tüm bu saydıklarımızdan ve namazın kulu Rabbine bağlayan yüce bir ibadet olması açısından Allah kullarına bu muazzam ibadete başlamadan önce iki tane tahareti (temizliği) farz kılmıştır. Bununla birlikte ruhen ve bedenen namaza hazırlık yapılır. Dinin şiarı olan bu ibadetle kulların tam bir temizliğe ermesi için de yapmaları gereken budur. Ebû Hureyre *radıyallahu anh* anlatıyor: “Hz. Peygamber *aleyhissalâtu vesselâm*'ın şöyle söylediğini işittim:

“*Sizden birinizin kapısının önünden bir nehir aksa ve bu nehirde hergün beş kere yıkansa, acaba üzerinde hiç kir kalır mı, ne dersiniz?*”

“Bu hal, dediler, onun kirlerinden hiçbir şey bırakmaz!”
Aleyhissalâtu vesselâm:

114 Müsned-i Ahmed, 22016; Sünen-i İbni Mâce, 3973; Sünen-i Tirmizi, 2616

115 Sahih-i Müslim, 572

“İşte bu, beş vakit namazın misalidir. Allah onlar sayesinde bütün hataları siler” buyurdu.”¹¹⁶

Ruhsal açıdan temizlik konusunda ise Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar.”**¹¹⁷

İmam Taberi bu ayetin tefsirinde şöyle dedi: **“Onlar namazlarını ciddiye almazlar ve ondan gaflet içerisindelerdir. Namazı eğlenceye alırlar ve namaz esnasında başka şeylerle meşgul olurlar ya da namazı zayi ederler ve kimi vakitlerde kılmazlar.”**¹¹⁸

Allahu Teâlâ münafıklar hakkında şöyle buyurmuştur: **“Münafıklar, Allah’ı aldatmaya çalışırlar. Allah da onların bu çabalarını başlarına geçirir. Onlar, namaza kalktıkları zaman tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar ve Allah’ı pek az anarlar.”**¹¹⁹ **“Verdiklerinin kabul olmasına engel olan, Allah’ı ve Peygamberini inkar etmeleri, namaza tembel tembel gelmeleri, istemeye istemeye vermeleridir.”**¹²⁰ Bu hazırlık, Allah’a karşı sadık olmayı ve yalnızca O’na ihlâsla ibadet etmeyi gerektirir. Bu sebepten dolayı görürüz ki Allah münafıkları zikredilen ayetlerde yererken onları riyakârlıkla vasıflandırmıştır. İlk ayette onların gösteriş yaptıkları ve ikinci ayette ise onların insanlara gösteriş yapıp Allah’ı pek az andıkları belirtilmiştir. Allahu Teâlâ gösterişi, ameli iptal eden bir şey olarak kılmıştır. Çünkü gösteriş ihlâsa terstir. Riya: Bir kimsenin iyi amellerini insanların onu övmesi ve onu salih bir kimse olarak görmesi için göstermesidir. Bu durum gizli şirk olarak sayılır.

---

116 Sahih-i Müslim, 1554

117 Mâûn, 4-5

118 Taberi Tefsiri, Maun suresi 5. ayet

119 Nisâ, 142

120 Tevbe, 54

Bu sebepten dolayı Allah, ibadet eden kuluna namaz kılariken niyetinin ihlâslı olmasını gerekli kılmıştır. Bu durum birinci taharettir: Kalbin şirk ve riyadan temizlenmesi ve amelin yalnızca Allah için yapılmasıdır.

Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **“Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın.”**¹²¹

El-Kâsîmi bu ayeti şöyle tefsir etmiştir: **“(Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa) O’na kavuşacağı günde O’nu görmeyi ve O’ndan güzel bir karşılık almayı umut ediyor ve aynı zamanda huzuruna çıkacağı günden de korku içerisindeyse (o halde iyi amel işlesin) umut ettiği şeye layık olacak ve Rabbinin şeriatine uygun olan işler yapsın. (Rabbine ibadette hiçbir şeyi O’na ortak koşmasın) Rabbinin ayetlerini ve O’na kavuşacağını inkâr edip açık şekilde ortak koşanlar veyahut gösteriş yapıp mal, şöhret ve övgü peşinde gizli ortak koşanlar gibi olmayarak Rabbine hiçbir şekilde ortak koşmasın.”**¹²²

Bu amelde kulun Rabbine karşı ihlâslı olması şarttır. Kulun Rabbine karşı sadık olmasından daha güzel bir şey yoktur. **“Allah’a sadakat gösterselerdi, elbette kendileri için daha hayırlı olurdu.”**¹²³ Kalbin sadakati ve azmi, iradenin zayıf olmasını engeller. Sadakat ve ihlâs ile kul işinde hem kuvveti hem de mutluluğu bulur.

İkinci Hazırlık: İkinci hazırlık beden taharetidir. Avret yerlerini örten giysilerin temizliği ve üzerinde namaz kılinan mekânın temizliği meselesidir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve -başlarınıza mesh edip- her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer**

---

121 Kehf,110

122 El-Kâsîmi Tefsiri, Kehf Suresi 110. Ayetin tefsiri

123 Muhammed,21

cünüp iseniz, iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hacetten) gelir veya kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin (Teyemmüm edin). Allah, size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat O, sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz.”¹²⁴ Allah bize taharetin iki kısmını da emretmiştir. Küçük taharet: Abdest'tir. Büyük taharet ise: Boy abdesti ve bunlardan aciz olduğu halde onların yerine geçen teyemmümdür. Allahu Teâlâ bunları farz kılmakla bizi zorluğa ve sıkıntıya düşürmek istememekte bilakis bununla bizi temizlemek, günah ve hadeslerden bizi arındırmak istemektedir. Çünkü abdest, abdest alan kimsenin günahına kefarettir. Ebû Hureyre *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

*“Müslüman -veya mü'min- bir kul abdest alır ve yüzünü yıkarsa, gözleri ile bakarak işlediği her günah abdest suyu -veya suyun son damlası- ile yüzünden çıkar. İki elini yıkadığında, elleriyle tutarak işlediği her günah abdest suyu -veya suyun son damlası- ile ellerinden çıkar. Ayaklarını yıkadığı zaman, ayaklarıyla yürüyerek işlediği her günah abdest suyu -veya suyun son damlası- ile ayaklarından çıkar. Neticede o mü'min kul günahlardan temizlenmiş olur.”*¹²⁵ Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi (Fakat O, sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister) sizi İslâm'a hidayet ederek, şeriatını size öğreterek sizi kendine şükretmeye hazırlamaktadır. O'na şükretmek de İslâm'ın farz kıldığı zahirî ve batını amelleri yerine getirip Allah'a itaat etmekle olur. Ayetteki (Umulur ki şükredersiniz) bölümünde anlatılan da

---

124 Mâide,4

125 Sahih-i Müslim, 600

budur. Müslüman bunu yerine getirdiğinde Peygamberimiz *aleyhisselâm*'ın hadisindeki müjdeye mazhar olur. Osman bin Affan *radıyallahu anh'tan* rivayet olundu ki: Peygamber efendimiz *aleyhisselâm*: “*Temizlenerek Allah'ın farz kıldığı temizliği tastamam yapan ve şu beş vakit namazı kılan hiçbir Müslüman yoktur ki; bu namazlar aralarındaki günahlara keffaret olmasınlar.*” buyurdular.¹²⁶

İbni Kayyim şöyle dedi: “Kul aldığı abdest ile pisliklerden temizlenir ve Rabbinin huzuruna arınmış şekilde çıkar. Abdestin maddi ve manevi boyutları vardır. Maddi boyutu bedeni ve ibadet uzuvlarını temizlemektir. Manevi boyutu ise kalbi günah ve masiyetlerin kirlerinden ve lekelerinden tevbe ederek arındırmaktır. Bu sebepten dolayı Allah tevbe ve abdesti birbirine bağlamış ve şöyle buyurmuştur: “**Şüphesiz ki Allah çok tövbe edenleri de sever, çok temizlenenleri de sever.**”¹²⁷

Allah Rasûlü *aleyhisselâm* abdest alındıktan sonra kişinin kelime-i şehadet getirmesini ve sonrasında da: “*Rabbim beni çokça tevbe edenlerden ve çokça temizlenenlerden kıl*”¹²⁸ şeklinde duâ etmesini sünnet kılmıştır. Bunu yerine getiren kimse hem maddi hem de manevi olarak temizlenmiş olur. Çünkü kelime-i şehadet getirerek şirkten arınırken aynı zamanda tevbe ederek günahlardan arınmaktadır. Su ile de maddi kirlerden arınır. İşte Allah *azze ve celle*'nin huzuruna çıkmadan önce temizliğin maddi ve manevi olarak kemale ermesi ve O'nun huzurunda tamamen arınmış şekilde durmak farz kılınmıştır. Maddi ve manevi temizlik yapıldığı zaman ancak o şekilde Allah *celle celâluhu*'nun huzuruna çıkması ve O'nun için kıyama durmasına izin verilir.”¹²⁹

---

126 Sahih-i Müslim, 568

127 Bakara,222

128 Sünen-i Tirmizi, 55

129 Esrâru's Salât, Yazar: İbni Kayyim

NAMAZA SAKİN VE VAKARLI BİR ŞEKİLDE GİTMEK

Her işinde hikmetli olan Şâri namazı önemli kıldığından dolayı diğer amellerin düzgün olmasını namazın düzgün olmasına bağlamıştır. Namazda hem dış görünüşün tamamıyla düzgün olması hem de amelin tamamıyla yerine getirilmesini ihmal etmemiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **“Ey Âdemoğulları! Her secde edişinizde güzel elbiselerinizi giyin; yeyin, için, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez.”**¹³⁰

İbni Kesir *rahimehullah* şöyle dedi: “Bu ayet ve bunun manasında nakledilen hadisler sebebiyle namaz için ve özellikle Cuma ve bayram namazı için iyi giyinip güzel görünmek, güzel koku sürünmek (çünkü güzel koku da güzel görünmenin bir parçasıdır) ve misvak ile dişleri temizlemek (tamamen temizlik ancak o şekilde olacağından) ve en güzel beyaz elbiseleri giymek müstehabtır.¹³¹ Allah bizi namaz için hazırlanmaya ve namaza en güzel surette gitmeye teşvik etmiştir. Bu muazzam şeriata ve Rabbimizle olan buluşmaya layık olan da ancak budur. Ama bütün bunlar israf etmemek kaydıyla şartlandırılmıştır. Bundan da güzel olanı namaz kılan kimsenin güzel surette olmasıyla birlikte manevi olarak da niyetinin sadık olması özellikle Cuma gününde günahların bağışlanma sebebidir. Selmân-ı Fârisî *radıyallahu anh*, Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*’den şöyle rivayet etmiştir: **“Kim cuma**

130 A’raf,31

131 İbni Kesir Tefsiri, Araf Suresi Tefsiri 31. Ayet

*günü yıkanır, gücü yettiğince temizlenir ve evinde temiz koku sürünerek camiye giderse ve iki kişi arasına (rahatsız edici bir şekilde) girmeden farz olan namazı kılar, imam konuştuğu zaman onu dinlerse, bir cumadan diğer cumaya kadar olan günahları affolur.”¹³² Bunun aksi bir durum hakkında da şöyle buyurmuştur: “Kim sarmısak, soğan, pırasa yemişse, mescidimize yaklaşmasın. Çünkü insanoğlunun rahatsız olduğu şeyden melekler de rahatsız olur”¹³³ Bu durum insanoğlunun rahatsız olacağı her türlü koku için geçerlidir. Sarımsak, soğan ya da herhangi rahatsız edici başka bir koku için de aynı durum söz konusudur. Hz. Âişe *radıyallahu anha* da şöyle ifade etmiştir: “İnsanlar (o günlerde) kendi işlerini kendileri görürlerdi. Cumaya günlük iş kıyafetleriyle gelirlerdi. Onlara, ‘Keşke bugün için yıkansanız (ne iyi olur)’ denildi.”¹³⁴ Nebiyy-i Ekrem *aleyhisselâm* bir gün kible duvarında tükürük gördüler. Bu durum kendilerine o kadar ağır geldi ki, üzüldükleri mübârek yüzlerinden belli oldu. Kalktılar ve mübârek elleriyle onu kazıyıp temizlediler. Sonra şöyle buyurdular: “Her biriniz namazına durduğu vakit şüphesiz Rabbi ile münâcât eder. Rabbi kendisiyle kıblesi arasındadır. O halde hiçbiriniz kiblesine karşı tükürmesin! Mecbur kaldığında ya sol tarafına, ya (sol) ayağının altına tükürsün!” Sonra elbiselerinin ucunu tuttular, içine tükürüp dürdüler ve: “Veya böyle yapsın!” buyurdular.”¹³⁵ Bu hadis namazın sıfatı babında zikredilmiştir. Namaza yavaş ve sakin bir şekilde, mütevazı şekilde kibirlenmeden yürüyerek gelmesi onun güzel şekilde edâ edilmesindedir. Namazın bir kısmını kaçıracağından korksa bile yine de bu şekilde yürümesi gerekir. Ebu Hureyre *radıyallahu anh’tan* rivayet edilir ki Rasûlullah *salallahu aleyhi ve sellem* buyurmuştur: “Namaza geleceğiniz zaman*

---

132 Sahih-i Buhari, 883

133 Sahih-i Müslim, 1282

134 Sahih-i Buhari, 2071; Sahih-i Müslim, 903

135 Sahih-i Buhari, 405; Sahih-i Müslim, 551

yürüyerek (normal adımlarla) gelin. Sekinet ve vakarı elden bırakmayın. Yetiştirdiğiniz kadarını (imamla) kılar, kaçırdığınızı tamamlarsınız.”¹³⁶ El-Münâvî dedi ki: “Hadiste kamet getirildikten sonra namaza hızlı gelmesinden nehyedilmiştir. Eğer kamet sonrası için namazın bir kısmınının kaçırılmasından korkulmasına rağmen hızlı olmak men edildiyse kametten daha önce hızlıca namaza gelmek daha evla olduğundan o da aynı şekilde nehyedilmiş olur. İftitah tekbirine yetişemeyeceğiniz hususunda endişe etseniz bile siz namaz kılanların muhatap olduğu emirler olan huşû ve boyun eğme ile emrolunmaktasınız. Tamamını kaçırsanız bile namaz kılma niyeti sizde hâsıl olmuştur. Hadisteki nehiy mekruhluk ifade etmektedir. **“Cuma günü namaza çağrıldığınız zaman, Allah’ın zikrine (namaza) koşun”**¹³⁷ ayetinde zikredilen **“koşun”** emri **“hızlı gidin”** manasında değildir. Bilakis yalnızca **“namaza gidin”** manasına gelmektedir. Ya da **“hemen namaza yönelin”** manasına gelmektedir. Hemen işime koştum diyen kimsenin işine yöneldiğini kast etmesi gibi. Koşmanın nehyedilmesinin sebebi de onun daha evla olan vakar ve sekinet içerisinde yürümeye ters oluşundandır. Normal adımlarla sakince yürüyün emri Allah’ın şu sözüne de dayanır: **“Rahmân’ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, “selâm!” der (geçer)ler.”**¹³⁸ ‘Sekinet ve vakarı elden bırakmayın’ emrinde ise sekinetin tüm işlerimizde ve özellikle de Aziz olan Allah’ın huzuruna çıkarken bulunması gerektiğini vurgulamıştır. Vakarlı olmak da gözü eğmek, sesi kısmak, sağa sola bakınmamak ve abes davranışlarda bulunmamaktır.¹³⁹

136 Sahih-i Buhari, 908; Sahih-i Müslim, 602

137 Cuma,9

138 Furkan,63

139 Feyzu'l Kadir, 370

NAMAZDA HUŞÛ (GÖNLÜ ALLAH KORKUSU VE SAYGISIYLA DOLU OLMAK)

Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “İman edenlerin Allah’ı anma ve O’ndan inen Kur’an sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamanı daha gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar. Onların üzerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı. Onlardan birçoğu yoldan çıkmış kimselerdir.”¹⁴⁰

İbni Kesir dedi ki: “Allah müminleri kendilerinden önce kitap verilen Yahudi ve Hıristiyanlar gibi olmamalarını emretmiştir. Onların üzerinden uzun zaman geçtiğinde Allah’ın kitabını elleriyle değiştirdiler ve onu az bir ücret karşılığında sattılar, onu sırtlarının arkasına attılar. Bunun üzerine farklı farklı görüşlere, çeşitli kavillere yöneldiler. Allah’ın dininde kendileri gibi olan insanları taklit ettiler. Rahib ve din adamlarını Allah’tan başka ilah edindiler. İşte bunu yaptıklarında kalpleri katılaştı ve bir öğüt dinleyemez ve kavrayamaz oldular. Kalpleri ne bir vaat ne de bir tehdit ile hiç ürpermez oldu.”¹⁴¹

İbni Kesir’in sözünün doğruluğu kalbime yerleşince ve yazdığının tam günümüzün vakıasına uyduğunu görünce huşû babına terğibden (verilecek ödüllerle teşvik etme) önce terhib (emrin terk edilmesi durumunda gerçekleşecek cezaların zikredilmesiyle korkutma) ve uyarma ile başladım. Biz bugün Allah’ın rahmet ettiği kulları dışında bizim için hayırlı olan

---

140 Hadid,16

141 İbni Kesir Tefsiri, Hadid Suresi 16. Ayet

işlerle meşgul olmak yerine en boş işlerle meşgul olmuş bir haldeyiz. Başkalarını eleştirmek ve kimilerine reddiyeler yazmakla, dedikodularla ve kendi nefsimizi ıslah etmek yerine kendimizden başka insanları ta'zim etmekle meşgul olduk. Rabbimizin kelamını tefekkür etmek, kurtuluş ve İslâm yoluna girmek yerine bunları tercih ettikçe bugün ıslah olmamız ve Rabb'imize dönmemiz için yapmamız gereken şey kalplerimizi ıslah etmekten başka bir şey değildir. Huşûnun aslı kalpten gelmesidir. Kalp bedenin emiridir. Eğer kalp korkar ve huşû duyarsa göz ve kulak da, yüz ve bütün uzuvlar ve bu uzuvlardan ortaya çıkan davranışlar hatta söz bile korkar ve huşû duyar. Kalp bir kral gibidir ki eğer o istikamet üzere olursa ordusu da istikamet üzere olur. Rasûlullah *aleyhisselâm* buyurdular: “Şunu iyi bilin ki, insan vücudunda küçük bir et parçası vardır. Eğer bu et parçası iyi olursa, bütün vücut iyi olur; bozulursa, bütün vücut bozulur. İşte bu et parçası kalbdır.”¹⁴² Rabb'imizin kelamını tefekkür etmekten, namazda huşû duyup boyun eğmekten daha çok kalbi ıslah eden bir amel yoktur. Bu ümmetin selefinin bildiği şey de budur. İbni Mesud *radiyallahu anh*'ın buyurduğu gibi: “İlim çok hadis bilmek değildir. Asıl ilim haşyettir.”

El Mervezi, “Ta'zim-i Kadri's Salât” adlı kitabında şöyle demiştir: “Bize hadisi İshak rivayet etti ve dedi ki: Bize hadisi Muhammed İbni Bekir rivayet etti ve dedi ki: Bize hadisi İbni Cureyc rivayet etti ve dedi ki: Atâ'ya şöyle dedim: Namazda sağ elimle sol kolumu, sol elimle de sağ kolumu tutuyorum bu doğru mudur? Bunun üzerine bu sözümden rahatsız oldu ve şöyle dedi: “Namaz yalnızca huşûdur. Allahu Teâlâ dedi ki: **“Onlar ki, namazlarında huşû içindedirler,”**”¹⁴³ Siz hepiniz rükûnun, secdenin ve tekbirin nasıl olduğunu öğrendiniz ama insanlardan birçoğu huşûnun ne olduğundan gafildirler.

142 Sahih-i Buhari, 51; Sahih-i Müslim, 1773

143 Mü'minûn, 2

Süfyan Es-Sevri dedi ki: “Namaz kılan kimsenin namazından şuur ettiği kadar ona sevap yazılır.”

Bugün huşû, hakkında konuşulması gereken en önemli hususlardan birisidir. Şeddad bin Evs *radiyallahu anh*'tan rivayet edilen hadiste Allah Rasûlü *aleyhisselâm* şöyle buyurdu: “*İnsanlardan ilk önce huşû kaybolacaktır. Öyle bir zamana gelinir ki huşû sahibi bir kimse göremezsin.*”

Cüneyt El Bağdâdi'nin dediği gibi huşû: Gaybı ve her türlü gizliyi bilen Allah'a karşı kalbin tezellülüdür. Namazdaki huşû bundan daha geniş bir manaya sahiptir. Namazdaki huşû da kalpte olmasına rağmen aynı zamanda diğer uzuvların da huşû içerisinde olmasını kapsar. Kulun ihsan mertebesine ulaşması için okuduğu şeyi tefekkür etmesi, okuduğunu anlaması ve Rabb'e tüm içtenlikle yönelmesi de gerekir. Huşû içinde olanları Allah kitabında övmüş ve bizleri huşûya teşvik etmiştir: “**Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir. Onlar ki, namazlarında huşû içindedirler.**”¹⁴⁴

Es-S'adi *rahimehullah* dedi ki: “Allah mümin kullarının kurtuluşu erdiklerini ve onların saadet içerisinde olduklarını ve aynı zamanda bu mertebeye nasıl ulaştıklarını da zikrederek müminleri bu sıfatlarla sıfatlanmaya teşvik etmiştir. Kul kendini görmek için kendi sıfatlarıyla bu sıfatları karşılaştırsın. Bunu yaparak imanın neresinde olduğunu ve eksik ve fazla ne yapmakta olduğunu görmüş olur. Ayette “**Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir**” sözündeki mana onların kazandığı, saadete erdikleri ve gerçek başarıyı gerçekleştirdikleri ve Allah'a iman edip gönderilen elçileri doğrulayan kimselerin ulaşması gereken tüm sıfatlara ulaştıklarıdır ki o kimseler namazlarında huşû içindedirler. Namazda huşû: Kalbin Allah'ın huzurunda hazır olması, kalbin Allah'a yakın olduğunu idrak etmesidir ve bununla birlikte kalbine sekinet iner, ruhu hu-

zura erer ve hareketleri sakinleşir. Sağa sola bakması azalır ve Rabb'inin huzurunda edepli bir şekilde durur. Namazın başından sonuna kadar okuduğu ve yaptığı her şeyin idrakinde olur. Bütün bunlar yerine getirilince de vesvese ve kötü fikirlerden kurtulmuş olur. İşte bu namazın ruhudur. Kula sevap olarak yazılacak olan şeyler de bunlardır. İçerisinde huşunun bulunmadığı ve kalbin hâlihazırda bulunmadığı bir namaz kabul olup sevap kazandırsa bile yine de kazanacağı sevabın miktarı o namazdan anlayıp idrak ettiği miktar kadardır.”¹⁴⁵

Er-Râzi tefsirinde dedi ki: “Namazında huşû içinde olan kimse mabuda boyun eğip O'na karşı zillet içerisinde olur. O'nu tazim etmekten başka bir şeyi aklından geçirmez. Uzuvarın namazda sükûn içerisinde olması ve yalnızca secde mahalline bakılması gerekir. Sağa ve sola bakılmaz. Namaz kılan kimsenin halinin dışarıdan görünür olan tek kısmı uzularıyla bağlantılı olan kısmıdır lakin kalbiyle bağlantılı olan kısmı asla görülmez.”

Hasan Bin Sirin dedi ki: “Müminler ve Allah Rasûlü *aleyhisselâm* da önceleri namaz kılarlarken gökyüzüne bakarak namaz kılarlardı fakat bu ayet nazil olduktan sonra boyunlarını eğerek namaz kılmaya başladılar. Secde edeceği mahalden başka bir yere de bakmazlardı. Eğer bunu yapmanın namazda vacip olup olmadığı sorulursa deriz ki: “Bizim görüşümüzde vaciptir ve buna işaret eden deliller vardır:

Birinci delil: **“Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi?”**¹⁴⁶ Tefekkürün tam manasıyla kıyamda durmadan yapılması düşünülemez. **“Kur'an oku, tertil ile yavaş yavaş güzel güzel.”**¹⁴⁷ Ayetlerde ilginç olan yerlerde ve manaları üzerinde durup tefekkür et.

145 Es-S'adi Tefsiri, Mü'minûn Suresi 1-2. Ayet

146 Muhammed,24

147 Müzzemmil,4

İkinci delil ise: **“Bana kulluk et; beni anmak için namaz kıl.”**¹⁴⁸ Zahir olan söylediğimizin vacip olduğudur çünkü dalgın olmak ile anmak birbirinin zıttıdır. Dalgın olan kimse nasıl Rabb’ini anar ve O’nun için namazı kılabilir?

Üçüncü delil: **“... Rabbini an ve gafillerden olma.”**¹⁴⁹ Burada gelen nehiy harama delâlet eder.

Dördüncü delil: **“Ey iman edenler! Sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın.”**¹⁵⁰ Sarhoş kimsenin namazdan nehyedilmesinin illeti aynı zamanda namazında dalgınlıkta bulunup dünyalık işleri düşünen kimsede de hâsıldır.¹⁵¹

Allahu Teâlâ kitabında mağfiretine, zengin sevabına ve büyük ecire hak kazanan kullarının sıfatlarını zikretmiştir. İşte bu sıfatlardan birisi de huşû içinde olmaktır. **“Şüphe yok ki müslüman erkeklerle müslüman kadınlar, mümin erkeklerle mümin kadınlar, itaat eden erkeklerle itaat eden kadınlar, sadık erkeklerle sadık kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, mütevazı erkeklerle mütevazı kadınlar (huşû içerisinde olan erkek ve kadınlar), sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkeklerle ırzlarını koruyan kadınlar, Allah’ı çok zikreden erkeklerle Allah’ı çok zikreden kadınlar var ya, işte onlar için Allah bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.”**¹⁵²

Huşû, peygamberlerin ibadetlerindeki sıfatlardan birisidir. Allah onları zikrederken onların Allah huzurunda zillet içerisinde boyun eğdiklerini, O’na ibadet etmekten yüz çe-

---

148 Tâhâ, 14

149 A’raf, 205

150 Nisâ, 43

151 Râzi Tefsiri, Mü’minûn Suresi 1-11 arası ayetler.

152 Ahzab, 35

virmedikleri ve O'nun affı ve merhametine muhtaç hissettiklerini bildirmişlerdir. **“Onlar (bütün bu peygamberler), hayır işlerinde koşuşurlar, umarak ve korkarak bize yalvarırlardı; onlar, bize karşı derin saygı (huşû) içindeydiler.”**¹⁵³

Huşûnun kalpte yer edinmesi için bazı sebepler vardır ve bu sebepler yerine getirilirse huşû hâsıl olur. Bu sebepleri yerine getirince huşûya erildiği gibi bunun aksi de terk edilince kalp katılaştır ve gaflete düşer.

Huşû namazın ruhu ve çekirdeğidir. Namazın sevabını artırır ya da içerisinde huşûnun az bulunması sebebiyle namazdan hâsıl olan sevap da aynı derecede azalır. Namaz kılan kimse o namazdan akledip hissettiği kadar sevap kazanır. Bu sebepten dolayı Allah namazlarında huşû içerisinde olan kimseleri övmüş ve onların Firdevs cennetinin varisleri olup orada ebedi kalacaklarını bildirmiştir. Bu hakikatı gören mümin huşûya ulaşmak için çaba göstermelidir. Huşû sıfatına eremeyen kimseler için namaz kılmanın zor olduğunu da yüce Allah kitabında buyurmuştur: **“Şüphesiz o (sabır ve namaz), Allah'a saygıdan kalbi ürperenler (huşû içinde olanlar) dışında herkese zor ve ağır gelen bir görevdir.”**¹⁵⁴

El-Âlûsi dedi ki: “Namazın kendilerine ağır gelmediği kimselere namazı kolaylaştıran şey onların namazın kıymetini bilmeleri ve onun sonucunda erişilecek sevaptan ümitli olmalarıdır. Bu sebepten dolayı onlara kolay gelir. Bu hususta denilmiştir ki: “Ne istediğini bilen kimseye istediğini gerçekleştirmek için harcadığı çaba kolay gelir. Verdiği şeyin halefinin ne olacağından emin olan kimse de vermede cömertleşir.”¹⁵⁵ Hadislerde de namazı şartlarıyla, rükünleriyle ve sünnetleriyle yerine getiren kimselere övgüler ve büyük

153 Enbiyâ,90

154 Bakara,45

155 Ruhul Meâni Âlûsi Tefsiri, Bakara Suresi 45. Ayet

bir karşılık vaad edilmiştir. Osman *radıyallahu anh* bir gün abdest almak için su istedi ve şöyle dedi: “Ben Rasûlullâh (*Sallallahu aleyhi ve sellem*)’i: “Hiç bir Müslüman yoktur ki; farz bir namazın vakti geldiğinde o namazı tertemiz abdest alarak huşû ile rükû’û ile kılsın da büyük günah işlemedikçe o namaz ondan önceki günahlarına keffaret olmasın. Bu her zaman için böyledir” buyururken işittim.”¹⁵⁶

İmam Müslim Sahih kitabında Amr bin Abese’den rivayet ettiği uzun hadiste Rasûlullah efendimiz *aleyhisselâm* şöyle buyurmuştur: “... Eğer bu adam kalkar da, namaz kılar; Allah’a hamdu senâ’da bulunur; onu lââyık olduğu şekilde ta’zim eder ve kalbini sırf Allah için (ondan başka bütün düşünceleri çıkartarak) boşaltırsa, günahlarından annesinin doğurduğu günkü gibi arınmış olur” buyurdular. ...”¹⁵⁷

Huşû bütün âlimlerin icmasıyla müstehabtır. Hatta bazı âlimler onun vacip olduğunu bile söylemişlerdir. Vacip gören âlimlerden bazıları; Gazâli, Kurtubi, Şeyhu’l İslâm İbni Tey-miyye ve El-İrâki’dır.

Huşû iki şey ile elde edilir:

Birincisi: “Huşûyu celbedecek amelleri yerine getirmek-tir. Kulun namaz için hazırlanması, namaz kılmak için gerekli vaktin tamamını onun için ayırması, tadili-i erkân (namazda rükû, iki secde, kavme ve celsede, her uzvun hareketsiz ve sakin olup, bir miktar durmak)’a riâyet ederek kılması, okunacak surelerin çeşitli olması ve tertil üzere yavaş yavaş güzelce okuması, namazda okunan ayetlerin ve duâların ve yapılan hareketlerin tefekkür edilerek yapılması, Rasûl-i Ek-rem *aleyhisselâm*’dan nakledilen rükû, secde, namazın başlan-gıcında ve rükûdan sonraki kıyamda okunan duâ ve zikirleri

156 Sahih-i Müslim, 565

157 Sahih-i Müslim, 1967

okuması ile kul huşûya erer. O halde huşû Allah'a yönelmek, O'na güzel şekilde teveccüh etmek, tefekkür edip anlamak, daha önce zikrettiğimiz duyguları ve ihlâsı hissetmek, kalbi sanki Allah'ı görürcesine idrakte olmak, Allah Rasûlü *aleyhisselâm*'a tabi olduğunun hissiyatında olmak, ihsan mertebesine ulaşmak için çabalamak, umut içerisinde olmak, Allah'ın kulu üzerindeki minnetini hissetmek, Allah'ın cemaatinin güzelliğini kalbinden hissetmek ve kendini Allah'a hakıyla ibadet edemediği ve noksan olduğu hususunda kusurlu hissetmek ile huşû elde edilir. Namaz kılan kimsenin huşûya ermesine yardım edecek amellerden birisi de kıraatını ayet ayet ve tane tane okumasıdır. Bu şekilde okunması, anlamak ve tefekkür etmek için daha elverişlidir. Bu okuma şekli aynı zamanda Peygamber efendimiz *aleyhisselâm*'ın sünnetidir. Allah'ın: **“Kur'an oku, tertil ile yavaş yavaş güzel güzel.”**¹⁵⁸ buyruğundan dolayı muhakkak kendisi kıraatı harf harf edâ ederek, tertil üzere ve güzel sesle okurdu.

- Bu amellerden birisi de kovulmuş şeytandan Allah'a sığınmaktır. Şeytan bizim düşmanımızdır. Düşmanlığından ötürü namaz kılan kimseye, onun huşûsunun gitmesi için, namazını alt üst etmek için ve tefekkür etmesini engellemek için vesvese vermektedir. Şeytan bir bakımdan yol kesen haydutlar gibidir. Kul ne zaman Allah'a doğru yürümek istese şeytan onun yolunu kesmeye çalışır. Kulun bu durumda sabit olması, sabretmesi, sıkılmadan kıldığı namaz ve okuduğu duâlara odaklanması gerekir. Şüphesiz bunları yaparak şeytanın tuzağından kurtulmuş olur. Allahu Teâlâ buyurdu ki: **“Şüphesiz şeytanın hilesi zayıftır.”**¹⁵⁹

---

158 Müzzemmil,4

159 Nisâ,76

- Bu amellerden birisi de namaz kılan kimsenin Osman bin Affan *radıyallahu anh'*dan rivayet edilen hadiste olduğu gibi huşûnun güzelliklerini bilmesidir.
- Bu amellerden birisi de namazda özellikle secdedeyken duâ etmek için çaba göstermesidir. **“Rabbimize yalvara yakara ve gizlice duâ edin. Bilesiniz ki O, haddi aşanları sevmez.”**¹⁶⁰
- Ebu Hureyre *radıyallahu anh* rivayet etti ve dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdular ki: *“Kulun Rabbine en yakın olduğu hal secde halidir. İşte bu sebeple secdede çok duâ etmeye bakın!”*¹⁶¹
- Bu amellerden birisi de kulun Rabb'inin huzurunda olduğunu kalbinden geçirmesi ve Rabb'ine yalvarıp yakarmasıdır. İmam Malik, Muvatta isimli hadis kitabında sahih olarak rivayet ettiği hadiste El Beyâdi *radıyallahu anh* dedi ki: Rasûlullah *aleyhisselâm* dedi ki: *“Namaz kılan kimse Rabbine münâcatta (hususî konuşmada) bulunuyor demektir. Öyleyse ne şekilde münâcatta bulunduğuna dikkat etsin.”*¹⁶²
- Namazın düzgün olması ve sadece yatıp kalkmaktan oluşan hareketlerden ibaret olmaması için Allah'ı görüyormuşçasına ihsan ve murakabe ile ibadet etmek gerekir. Bilakis dünyayı sırtımızın arkasına atmamız gerekir. Eğer kimse konuştuğu sözlerin ülkesinin hükümdarına ulaşacağını bilse ne söylerdi, nasıl konuşurdu? Harfleri ve kelimeleri ölçer ölçer ince hassasiyetle seçmez miydi? O halde Semi, Basir ve Alîm

---

160 A'râf,55

161 Sahih-i Müslim, 1111

162 Muvatta, 177

sıfatıyla herşeyi bilen ve hiçbirşeyin kendisinden gizli kalmadığı Rabb'inin önünde nasıl tavır sergilemelidir?

- Bu amellerden birisi de kalbin namazda yalnızca namaza odaklanması, dünya meşgaleleri ve kederleriyle meşgul olmaması ve bütün kalbiyle Allahu Teâlâ'ya yönelmesidir. Namazdan başka da hiçbir şeyle meşgul olmamasıdır. Ukbe İbnu Amir *radıyallahu anh* anlatıyor: “Üzerimizde develeri gütme işi vardı, (bunu sırayla yapıyorduk.) (Bir gün) gütme nöbeti bana gelmişti. Günün sonunda develeri kıra ben çıkarıyordum. (Birgün, nöbetimden dönüşte) Rasûlullah *aleyhissalâtu vesselâm*'a geldim, ayakta halka hitabediyordu. Söylediklerinden şu sözlere yetiştim: “*Güzelce abdest alıp, sonra iki rek'at namaz kılan ve namaza bütün ruhu ve benliği ile yönelen hiç kimse yoktur ki kendisine cennet vacib olmasın!*”¹⁶³ Bu sebepten dolayı namazda sağa sola bakınmak hakkında nehiy gelmiştir. Sağa sola bakınmak iki türlüdür: birincisi kalbin Allah'tan başka şeylere yönelmesi, dünya meşgaleleriyle ilgilenmesi ve Rabb'i için vaktini ayırmamasıdır. İkincisi ise göz ile sağa sola bakınmak ile olur. Sünnet olan yalnızca secde mahalline bakmaktır. Çünkü huşû için gerekli olan budur böylece çevredeki şeylere bakarak dikkat dağılmasından korunulmuş olur.

İkincisi: Huşûya engel olacak davranış ve dış etkenlerin ortadan kaldırılmasıdır. Namaz kılan kimse onu namazdan alıkoyacak fikirlerden zihnini arındırmaya çalışmalıdır. Büyük-küçük tuvaleti gelen ve sıkışan kimse de hacetini gidermeden önce namazına başlamamalıdır. Sofrasında yemek hazır bulunan kimse, uykulu olan kimse veya namazın huşûsundan

alıkoyacak başka bir haldeki kimse, önce o engeli ortadan kaldırmalı sonra namaz kılmalıdır.

Müslüman namazında da namazıyla alâkalı olan diğer şeylerde de huşûya eren kimsedir. Ezanı dinlerken, ezanı tekrar ederken ve ezan duâsı yaparken, abdestli şekilde camiye yönelirken, camiye yürürken ve safta dururken bütün bu amellerde huşû içerisinde olmalıdır. Peygamberimiz *aleyhisselâm*'ın sünnetlerinden birisi de safların sık ve düzgün hale getirilmesidir. İnsanlar yalnızca çok mühim durumlarda saf tutarlar. Namaz da amellerin en hayırlısı olduğundan dolayı saf tutulur ve melekler de Allah'ı tazim etmek ve O'na boyun eğmek için saf tutarlar.

- Bu amellerden birisi de üzerinde nakış, yazı, renkler, fotoğraflar olup namaz kılanı namazdan alıkoyacak elbiseler giyilmemesidir. Âişe *radıyallahu anha* şöyle demiştir: “Rasûlullah *aleyhisselâm* çizgili bir elbisenin içinde namaz kılmaya kalktı ve onun çizgilerine baktı. Namazını bitirince: “*Bu elbiseyi Ebu Cehm b. Huzeyfe'ye götürün de bana onun enbîcânîsini (çizgisiz ve şekilsiz düz şekildeki elbise) getirin. Çünkü bu hamîsa (çizgili elbise) demin beni namazımdan alıkoydu.*” buyurdular.¹⁶⁴
- Bu amellerden birisi de hareket etmemek, abes hareketlerden kaçınmak ve sakin bir halde olmaktır. Ebu Hureyre *radıyallahu anh* rivayet etti ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: “*Bir takım insanlar ya namazda duâ ederken gözlerini semaya dikmekten vaz geçerler yahut gözleri kör olur!*” buyurmuştur.¹⁶⁵ Gökyüzüne bakmak huşûyu engellediğinden dolayı Allah Rasûlü

164 Sahih-i Müslim, 1267

165 Sahih-i Müslim, 995

aleyhisselâm onu haram kılıp aynı zamanda cezasıyla insanları uyarmıştır.

Huşû hakkında zikrettiklerimizin özeti şudur: Ancak namazın kadri kıymetini bilen kimse huşûya erer. İnsanın duracağı yerin haddini ve sınırlarını bilmesi gerektiği gibi namazda da aynı şekilde bu sınırları bilmek zorundadır. Müslüman kimse namazın sınırlarını, miktarlarını ve manalarını bilmelidir. Bunları bilmeyen kimse de hakkıyla namazı edâ etmekten aciz kalır.

EZAN

*Allahu Ekber deyince gider kederler
her tekbir ve tehlil getiren kalpten*

*Şirk ve dalâlet onlardan uzaktadır
Allah'ı birleyen tüm muvahhitlerden*

Çarşıda gürültüler çoğalınca, fabrika ve tarlalarda meşguliyet artınca, herkes işine tam odaklandığı vakit, başkalarınınsa hevası peşinde oyuna daldıkları vakit, kimilerinin de şehvetiyle eğlendiği vakit, kimilerinin gaflet içerisinde hata işlemekte olduğu vakit, kimilerinin uykuda olduğu vakit, hata ve günahların çoğaldığı vakit, kalplerin daraldığı ve kederlerin çoğaldığı vakit, insanların Rabb'lerinden uzaklaştığı vakit, hayatlarıyla ve işleriyle meşgul olduğu vakitte ve bütün namaz vakitlerinde Allahu Teâlâ hakkın sesinin yücelmesini, Müslümanların şiarının yükselmesini ve iman davetinin Rabb'lerinden bir rahmet olarak apaçık ortaya çıkmasını dilemiştir ki kullar Rabb'lerine dönsün, inanan kimselerin kalbi yaratıcılarına bağlansın, paslanan kalplerin pasları çözülsün, hüznü kalplerden hüznü ve kederler giderilsin, Rabb'leriyle buluşsunlar ve onun rahmeti altında gölgelensinler. Bütün bunlar mümin kimsenin dünya lezzetleri ve dünyanın zincirinden kurtularak yücelmesi ve göklerin ve yeryüzünün mülkünü elinde bulunduran Rabb'in huzuruna yükselmesi içindir. İslâm çağırıcısı çağırmaya başlar: Allahu Ekber Allahu Ekber, bu nidayı kulaklar duyar ve kalpler bu manalar ile ürperir. Ezan sesi ile ilâhi hâkimiyetin ilanını duyan şeytan, neye uğradığını şaşırır, korku ve dehşete kapılır. Ansızın böyle hallere düşen insanın altına etmesi gibi, şeytan

da sesli sesli yellenerek kaçıp gider. Gaflet içerisinde olan kimseler ise ezandan da gafil kalıp başka şeylerle meşgul olurlar.

İşte müslümanların namaza çağırılma nidası bu muazzam kelimelerdir. Her gün bu kelimeler 5 kez insanları namaza çağırarak için tekrarlanır. İnsanlardan ezan okuyan kimseleri överek Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **“Allah’a çağırın, salih amel işleyen ve “Kuşkusuz ben müslümanlardanım” diyenden daha güzel sözlü kimdir?”**¹⁶⁶

Aynı şekilde Allah Rasûlü *aleyhisselâm* da Muaviye bin Ebi Süfyan *radıyallahu anh*'tan rivayet edilen hadiste müezzinlere övgüde bulunmuştur: **“Müezzinler kıyamet günü insanların en uzun boylu olanlarıdır.”**¹⁶⁷

Ebû Hureyre *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *aleyhisselâm* şöyle buyurmuştur: **“İmam (kendisine uyanların namazlarına) kefil, müezzin ise (namaz vakitleri konusunda) kendisine güvenilen kimsedir. Allah'ım! İmamlara (kefil oldukları konuda) muvaffakiyet ver, müezzinleri de (olası taksirlerinden dolayı) bağışla!”**¹⁶⁸

166 Fussilet,33

167 Sahih-i Müslim, 878

168 Müsned-i Ahmed, 7817; Sünen-i Ebi Davud, 517; Sünen-i Tirmizi, 207

EZANDAKİ KELİMELER

Müezzin ‘Allahu Ekber (Allah en büyüktür)’ dediğinde herkesi kendi haline göre çağırmaktadır. Allah senin çarşından ve ticaretinden daha büyüktür. Allah senin işinden daha büyüktür. Allah senin malından ve ailenden daha büyüktür. Allah senin zihninde her ne dönüyorsa ondan daha büyük ve daha yücedir. O halde Allah’a koş ve O’ndan daha küçük ve alçak olan işlerle uğraşma. Dünya ve ahiretin için daha hayırlı olan muhakkak Rabb’ine yönelmendir. Bu nidanın muazzamlığını da düşün ve bütün kalbinle Allah’ın emrettiği yere doğru yönel.

Eşhedü en lâ ilâhe illallah (Allah’tan başka ilah olmadığına şehâdet ederim); bu ise tevhid ve ihlâs kelimesidir. Bu söz bize Allah’tan başka ibadet edilecek hak bir mabud olmadığını bildirir. O halde O’ndan başkasıyla meşgul olmayınız. Allah’ın sizin için murad ettiği hayırlı şeyleri gidip de boş işlerle değiştirmeyiniz.

Ebu Hureyre *radiyallahu anh* şöyle dedi: Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “*Altının kulu, gümüşün kulu ve elbisenin kulu helak olsun! Öyleleri verildiği zaman razı olur, verilmediği vakit kızar.*”¹⁶⁹

Allah ile ahdini yenile ve Allah’ın haklarında şu ayeti söylediği kimselerden olma: “**Çünkü onlar, kendilerine,**

“Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur” denildiği zaman, inanamayıp büyüklük taslıyorlardı.”¹⁷⁰

Eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah (Muhammed *aleyhisselâm*’ın Allah’ın elçisi olduğuna şehâdet ederim); İkrar ve itiraf ederim ki Muhammed *aleyhisselâm* Rabb’inden bize gönderilmiş bir elçidir. Biz de ona itaat etmek ve sünnetine tabi olmakla emrolunduk. Bizim şu anda çağrılmakta olduğumuz namaz ise Peygamberimiz *aleyhisselâm*’ın bizi davet ettiği olduğu en önemli şeydir. Allah Rasûlü’nün emrettiği her şeye uymalısın ey Müslüman.

Ezanın içerisinde Peygamber efendimiz *aleyhisselâm*’ın risâletine şahitliğin de geçmesi, Allah’ın Peygamberimiz *aleyhisselâm*’a vermiş olduğu vadin yerine getirilmesidir: **“Senin zikrini (şanını) yüceltmedik mi?”¹⁷¹**

Allah’dan daha doğru sözlü kim vardır? (Muhakkak ki kimse yoktur). Ezanda zikrettiğimiz son iki cümlede iman ettiğimiz şey bize tekrar hatırlatılır ve Allah ve Rasûlüne itaatımız tazelenir. Sa’d İbni Ebî Vakkas *radiyallahu anh*’den rivayet edildiğine göre, Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **“Kim müezzini işittiği zaman: Tek olan ve ortağı bulunmayan Allah’tan başka ilâh olmadığına, Muhammed’in O’nun kulu ve rasûlü olduğuna şahitlik ederim. Rab olarak Allah’tan, rasûl olarak Muhammed’den, din olarak İslâm’dan razı oldum, derse, o kimsenin günahları başışlanır.”¹⁷²**

Molla Ali El-Kâri “Mirkâtu’l Mefâtiḥ” adlı kitabında demiştir ki:

170 Saffat,35

171 İnşirah,4

172 Sahih-i Müslim, 877

“Tek olan ve ortağı bulunmayan Allah’tan başka ilâh olmadığına”; birliğinde tek olan ve zatında da sıfatlarında da ortağı bulunmadığına,

“Muhammed’in O’nun kulu ve rasûlü olduğuna” diyerek en başta kulu olduğunu belirtmiştir ve sonrasında nimetini zikretmek için elçisi olduğunu da belirtmiştir. Bu sözlerde aynı zamanda Yahudi ve Hıristiyanlara da bir reddiye vardır.

“Rab olarak Allah’tan razı oldum” Allah’ın Rabb’liğinden, bizi yetiştirmesinden, bizim malikimiz ve efendimiz olmasından, tüm kaza ve kaderinden razı oldum demektir. Kazadan razı olmak da Alah’ın en yüce kapısıdır. Hadiste geçen rabben (Rabb olarak) kelimesi Arapça dilbilgisindeki irab bakımından hal veyahut temyizdir.

“Rasûl olarak Muhammed’den razı oldum”; ona indirilen, onun bize tebliğ ettiği itikadi ve diğer her türlü davetten razı oldum.

“Din olarak İslâm’dan razı oldum”; İslâm’ın bütün hükümlerinden, emir ve yasaklarından din, itikad ve inanış olarak razı oldum. İbni Malik demiştir ki: cümle istinafi bir cümledir. Sanki senin şahitliğinin sebebi nedir? diye soran bir kimseye Allah’tan razı oldum diyerek cevap verilmiştir.

“Günahları bağışlanır;” küçük günahları bağışlanır, demektir.)¹⁷³

Hayye ale’s-salâh (Haydin namaza) Hayye ale’l-felâh (Haydin kurtuluşa): Kurtuluşa, kazanmaya, hayra gelin. Arapların dilinde hayrı içeren felah (kurtuluş) kelimesinden daha kapsamlı bir kelime yoktur. Felah kelimesini Araplar aynı zamanda beka için de kullanırlar.

Ey Allah'ın kulu bu çağrı sana kralların kralından bir çağrıdır. Seni kulları için hazırladığı bir şeye çağırmaktadır. Bu şey günah ve masiyetlerden, Allah'ın gazap ve azabından kurtuluş yoludur ve Allah'ın rızası ve cennetlerini kazanma vesilesidir. *“Ezani işittiğiniz zaman müezzinin söylediğini aynen (kelime kelime) tekrar edin. Sonra bana salat u selâm okuyun. Zira kim bana salat u selâm okursa Allah da ona on misliyle rahmet eder. Sonra benim için el Vesile'yi talep edin. Zira o, cennette bir makamdır ki mutlaka Allah'ın kullarından yalnızca birinin olacaktır. Ona sahip olacak kim-senin ben olmamı ümid ediyorum. Kim benim için Allah'tan el-Vesile'yi talep ederse, şefaât kendisine vacib olur.”*¹⁷⁴

Câbir radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: *“Kim ezanı işittiği zaman şu duâyı okursa, kıyamet gününde o kimseye şefâatim vâcip olur: ‘Allahumme rabbe hâzihî'd-da'veti't-tâmmeh ve's-salâti'l kâimeh, âti Muhammeden'il vesîlete ve'l-fadîlete ve'b'ashu mekamen Mahmûden ellezi veadteh.’”*¹⁷⁵ Bu duânın manası şöyledir: “Allâh'ım! Ey bu tam dâvetin, yâni mübârek ezânın ve kılınmak üzere bulunan namazın mukaddes Rabbi. Peygamberimiz Hz. Muhammed aleyhisselâm'a vesîleyi ve fazîleti ihsan et ve Onu, kendisine vaad buyurmuş olduğun Makâm-ı Mahmûd'a eriştir.”

İbni Hacer “Fethu'l Bâri” adlı kitabında şöyle demiştir: “Duâdaki tam dâvetten kasıt tevhid dâvetidir. Allah'ın: **“Hak dâvet O'nundur”** ayetinde buyurduğu gibi. Tevhid dâveti için tam dâvet denilmesinin nedeni ortaklığın bir eksiklik olmasından dolayıdır. Ortaklıktan yüce olan Allah'ın dâveti bu yüzden tamdır. Ya da üzerinde değişiklik veya ekleme çıkarma yapılamayacak manasında “tam” da denilebilir. Bilakis

174 Sahih-i Müslim, 875

175 Sahih-i Buhari, 614

bu dâvet kıyamet gününe kadar değışmeden bâki kalacaktır. Sadece o, tam olmakla vasıflandırılabilir çünkü ondan başkası bozulmaya ve tahrif edilmeye maruzdur.

İbni Et-Teyn demiştir ki: “Tamlıkla vasıflanmasının sebebi içerdığı cümlenin tamama erdirilmiş La ilahe illallah cümlesinin olmasıdır.”

Et-Tayyibi demiştir ki: “Ezanın başından Muhammeden Rasûlullah kısmına kadar ki kısmı tam dâvettir. Duâdaki ve’s-salâti’l kâimeh (kılınmak üzere olan namazın) kısmındaki salât kelimesini kılınan namaz olarak anlamak mümkün olmakla birlikte salâtın asıl manası olan duâ olması da mümkündür. Kâimeh kelimesini de daim manasıyla alırsak sürekli devam etmekte olan dâim duânın mukaddes Rabbi diye anlamak da mümkündür. Ama murad edilen manaya en yakın olan ezan ile çağrılan kılınmak üzere olan namazın kast edildiğidir. Vesile ise; yakınlaşmak manasına gelen kelimedir. Yüksek makam için de vesile denilebilir. Müslim’de geçen Abdullah bin Amr *radıyallahu anh*’tan rivayet edilen hadiste vesilenin cennette bir makam olduğu zikredilmiştir ve o makam ki mutlaka Allah’ın kullarından yalnızca birinin olacaktır, denilmiştir.¹⁷⁶

Ezanın hikmetleri: Âlimler ezanın muazzam hikmetleri olduğunu zikretmiştir. Bu hikmetlerden bazıları:

1. İslâm’ın şiarının izhar edilmesi.
2. Kelime-i Tevhid’in yüceltilmesi.
3. Allah Rasûlü *aleyhisselâm*’ın şânının yüceltilmesi.
4. Risâletin sabit kılınması.
5. Namaz vaktinin girdiğinin duyurulması.
6. Cemaatle namaza çağrı yapılması.

NAMAZIN DOSDOĞRU KILINMASI

Bir önceki fasılda ezan ve manalarını ele aldık. Ezandaki kelimelerin aynısı aynı zamanda kamette de mevcuttur. Bu fasılda namazı dosdoğru kılmak (ikame etmek) konusunu ele alacağız.

Allah'ın kitabında namaz kılma emri gelmiştir ve namaz kılanlar Kur'an'ın övgüsüne nail olmuştur. Kur'an'da bu muazzam farz ibadetimize teşvik edilmiştir. Namazla ilgili zikredilen ayetlerin hepsi ikametü's salât (namazın dosdoğru kılınması) lafzıyla zikredilmiştir. **“Namazı dosdoğru kılın”** ayetinde olduğu gibi Kur'an'ın tamamında namaz kılma emredilirken her zaman “dosdoğru” kelimesi ile birlikte emredilmiş ve namaz kılanların özellikleri zikredilirken de onların dosdoğru namaz kılan kimseler oldukları zikredilmiştir. **“Şüphesiz iman edip salih ameller işleyen, namazı dosdoğru kılan ve zekâtı verenlerin mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır.”**¹⁷⁷

Namaz zikrediliyorsa ve dosdoğru kelimesi geçmiyorsa orada genelde o kimseler övülmek yerine yeriliyordur. **“Vay o namaz kılanların haline ki: Onlar kıldıkları namazdan gafil-dirler. Onlar gösteriş yapanlardır; hayra da mâni olurlar.”**¹⁷⁸

Et-Tantâvi “Vasit” isimli tefsirinde dedi ki: “Namazı dosdoğru kılmaktaki mana namazı vakitlerinde, rükünlerini, şartlarını, âdâbını ve huşûsunu yerine getirerek kılmaktır.

177 Bakara,277

178 Mâun,4-7

Bir şeyi ikame etmek onu doğrultmak ve yamukluğunu gidermek demektir. Çünkü müminlerin namazdaki durumu Allah'ın huzurunda olmakla hissedilen derin bir duygudur. O'na münâcât etmek için tamamen O'na yönelmek gerekir. O'nun yüceliğinin hissedildiği bir andır. Duâ ederek O'ndan bağışlanma dilendiği bir vakittir.”¹⁷⁹

Bilmeliyiz ki Allahu Teâlâ bizden namazı yalnızca edâ etmemizi değil onu dosdoğru kılmamızı istemektedir. Allah'ın istediği gibi dosdoğru namaz kılabilmek için bazı hususlara dikkat etmekte çaba gösterilmelidir:

1. Sahih ve sadık bir niyet ile olmasıdır. Çünkü Peygamber efendimiz *aleyhisselâm* Ömer bin Hattâb *radhyallâhu anh'* dan rivayet olunduğuna göre Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: “Ameller ancak niyetlere göredir ve herkese ancak niyet ettiği şey vardır. Kimin hicreti Allâh'a ve Rasûlü'ne ise onun hicreti Allâh'a ve Rasûlü'nedir. Kimin de hicreti elde edeceği bir dünyalık yahut nikâhlayacağı bir kadın için ise, onun hicreti de hicret ettiği şeyedir.”¹⁸⁰
2. Namaz için hazırlanmaktır. Namaza hazırlığın nasıl olması gerektiğini bu kitapta açıkladık. Müslüman bir cemaat ile birlikte edâ edilmesidir. Tefsir âlimlerinden bir kısmı namazı dosdoğru kılmanın cemaatle birlikte kılınması manasına geldiğini söylemişlerdir. Abdullah bin Mesud *radhyallahu anh* şöyle demiştir: “Her kim ki Allah'a Müslüman olarak kavuşmak istiyorsa o halde şu 5 vakit namaza çağrıldığı vakitlerde giderek süreklilik gösterebilir. Muhakkak ki bu 5 vakit namaz hüda sünnetlerindedir. Muhakkak Allah sizin nebiniz *aleyhisselâm*'a hüda sünnetlerini şeriat kılmıştır. Yemin

179 Et-Tefsiru'l Vasit, 6/31

180 Sahih-i Buhari, 1; Sahih-i Müslim, 5036

olsun ki eğer her biriniz evinizde namaz kılsa peygamberinizin sünnetini terk etmiş olursunuz. Onun sünnetini terk ederseniz de sapıtırsınız. Bizim halimizi iyice kavradım ki bizden yalnızca nifağı bilinen kimseler namazdan geri kalmıştır. Hiçbir kimse yoktur ki güzelce abdest aldıktan sonra mescide gidip namaz kılsın ve bu kimsenin attığı her adımda Allah onu bir derece yükseltip bir günahını bağışlamamış olsun.”¹⁸¹

3. Namazın rükunleriyle, farzlarıyla ve sünnetleriyle en güzel şekilde kılınmasıdır. Allah Rasûlü *aleyhisselâm* buyurdular ki: *“Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz, siz de öylece namaz kılınız. Namaz vakti geldiği zaman sizden birisi ezan okusun ve (yaşça) en büyüğünüz olan kimse size imam olsun!”*¹⁸² Bu sebepten dolayı kılınan namazın sahih olması için namaz kılan kimsenin Allah’ın emrettiği ve Peygamberimiz *aleyhisselâm*’ın bize öğrettiği şekliyle namaz fıkını bilmesi gerekir. Fıkıh kaidesi olarak bilinir ki vacibin ancak kendisi ile tamamlandığı şey de vaciptir. Bu konuda birçok insanın eksliği vardır ve bu konuda Allah’tan yardım dileriz.
4. Allah’a namazımızı kabul etmesi için duâ edip yalvarış ve yakarıştaki bulunmaktır. Namazı dosdoğru kılanlardan eylemesi için duâ etmektir. Allahu Teâlâ bu manadaki duâyı İbrahim *aleyhisselâm*’ın ağzından bize nakletmiştir: **“Ey Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazını dosdoğru kılانlardan eyle! Ey Rabbimiz! duâmı kabul et!”**¹⁸³

181 Sahih-i Müslim, 1520

182 Sahih-i Buhari, 631

183 İbrahim,40

5. Kulun Rabb'ine karşı kusurunu bilmesi ve kendisini eksik görmesidir. Aynı zamanda çokça çabalayarak O'nun rızasına erişmeye çalışır. Ameli her türlü cihetten iyi yapmaya çabalar ki ondan kabul olunsun ve kurtuluşa erenler zümresine o da ulaşabilsin.
6. Nafile namazları çokça kılmaktır. Hz. Ebu Hureyre *radıyallahu anh* anlatıyor: “Rasûlullah *aleyhissalâtu vesselâm* buyurdular ki: “*Allahu Teâlâ Hazretleri şöyle ferman buyurdu:”Kim benim veli kuluma düşmanlık ederse ben de ona harp ilan ederim. Kulumu bana yaklaştıran şeyler arasında en çok hoşuma gideni, ona farz kıldığım (aynî veya kifaye) şeyleri eda etmesidir. Kulum bana nafile ibadetlerle yaklaşmaya devam eder, sonunda sevgime erer. Onu bir sevdim mi artık ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı (aklettiği kalbi, konuştuğu dili) olurum. Benden bir şey isteyince onu veririm, benden sığınma talep etti mi onu himayeme alır, korurum. Ben yapacağım bir şeyde, mü'min kulumun ruhunu kabzetmedeki tereddüdüm kadar hiç tereddüte düşmedim: O, ölümü sevmez, ben de onun sevmediği şeyi sevmem.*”¹⁸⁴
7. Mescitleri sevmek ve kalbin mescitlere bağlı olmasıdır. Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'den rivayet edilen hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* başka bir gölgenin bulunmadığı Kıyamet gününde Allahu Teâlâ, yedi insanı, Arş'ının gölgesinde barındıracağını buyurmuş ve kalbi mescitlere bağlı Müslümanın bu yedi sınıftan biri olduğunu bildirmiştir.¹⁸⁵
8. Namazda huşûya ermek için çaba sarfetmektir.

---

184 Sahih-i Buhari, 6502

185 Muvatta, 1709

Eğer kul tüm bu hususları yerine getirirse ve bunlar için çabalarsa şüphe yoktur ki onun kıldığı namaz onu kötülük ve çirkin işlerden alıkoyacaktır. Allahu Teâlâ buyurdu ki: **“(Rasûlüm!) Sana vahyedilen Kitab’ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah’ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.”**¹⁸⁶

NAMAZIN SIFATI

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'tan rivayet edilir ki Rasûlullah *aleyhisselâm* buyurmuştur ki: “*Namaz için kalktığın vakit güzelce abdest al ve sonrasında kıbleye yönel. Namaza durduğunda tekbir al. Sonra Kur’ân’dan sana kolay geleni oku. Sonra mutmain oluncaya kadar rükû yap. Sonra rükûdan dimdik oluncaya kadar kalk. Sonra secdeye var. Mutmain oluncaya kadar secdede kal. Sonra doğruluncaya kadar kalk. Bundan sonra bütün namazlarında böyle yap.*”¹⁸⁷

Şüphe yoktur ki insanın kalbi bir şeye bağlanırsa çoğu vaktinde ona yönelir. Yöneldiği yön de onun kıblesi olur. Allahu Teâlâ’nın buyurduğu gibi: “**Herkesin yöneldiği bir kıblesi vardır.**”¹⁸⁸ Bu kıble insanların kişilikleri, kimlikleri, dinleri ve diğer başka faktörlere göre değişiklik gösterir.

Bu sebepten dolayı Peygamber efendimiz *aleyhisselâm* başını göğe çevirerek lisan-ı hâliyle kendisine ve Allah’a en sevimli olan beldenin onun kıblesi olması için talepte bulunuyordu. Abdullah bin Adiy *radıyallahu anh*'dan rivayet edilen hadisteki gibi: “*Ey Mekke! Sen Allah katında yeryüzünün en hayırlı ve bana en sevimli yerisin. Eğer çıkmak zorunda bırakılmasaydım senden ayrılmazdım.*”¹⁸⁹

Bunların üzerine Allahu Teâlâ şu ayeti indirmiştir: “**(Ey Muhammed!) Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte**

187 Sahih-i Buhari, 757; Sahih-i Müslim, 911

188 Bakara, 148

189 Sünen-i Tirmizi, 3925; Sünen-i İbni Mâce, 3108

olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi, seni memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. (Ey müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzlerinizi o tarafa çevirin.”¹⁹⁰ Bu ayetle birlikte Kâbe namazdaki kıblemiz olmuştur. O halde her namaz kılışımızda Kâbe’ye yönelişimizde bu sevgiyi, bu tazim ve hürmeti hissetmeliyiz.

Peygamberimiz *aleyhisselâm*’ın sünnetinde de kıbleyi tazim etmek emredilmiştir. Çünkü Rabb’imize yöneldiğimiz cihet orasıdır. Enes *radıyallahu anh*’den rivayet edildiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Mescid’in kıble duvarında bir tükürük gördü. Buna pek üzüldüğü yüzünden belli oldu. Hemen kalkıp onu eline aldığı bir çakıl taşıyla kazıdı. Sonra da şunları söyledi: “İnsan namaza durduğu zaman Rabbine yönelmiş olur. Rabbi ise kendisiyle kıble arasındadır. O halde hiçbiriniz kıbleye karşı tükürmesin. Mecbur kalınca (cami dışında iken) sol tarafına veya ayağının altına tükürsün.” Sonra cübbesinin bir ucunu tuttu, içine tükürüp kumaşı katladı “Veya böyle yapsın” buyurdu.¹⁹¹ İbni Battal Buhari’nin şerhinde şöyle demiştir: El-Mühellib dedi ki: Bu hadiste kıbleye hürmet ve onu tazim etmek vardır. Çünkü namaz kılan kişi Rabb’iyle hususi bir konuşma içerisinde ona münâcât etmektedir. O halde mahlûklarla hususi bir konuşma yaptığında o mekânda nasıl hürmet gösteriyorsa kıbleye de hürmet göstermeli ve tazim etmelidir. Allah’ın kiblesi tazim edilmeye muhakkak ki daha çok layıktır. Tâvus *rahimehullah* dedi ki: Allah’ın kiblesini tazim edin ve oraya doğru tükürmeyin. Peygamber efendimiz *aleyhisselâm* hadiste kıbleye doğru tükürmenin yasaklanmasının sebebinin Allah’a yönelip O’nunla hususi bir konuşma içerisinde olduğumuzdan dolayı olduğunu belirtmiştir. Bir kimse- nin efendilerin efendisi ve kralların kralı olan zâta yöneldiği

190 Bakara, 144

191 Sahih-i Buhari, 405; Sahih-i Müslim, 551

anda onun yönüne doğru tükürmesinden daha edepsiz ve daha ahlâksız ne olabilir? Üstelik Allah bize O'na yönelip namaz kılan kimseye kendisinin de yöneldiğini bildirmesine rağmen nasıl böyle bir ahlâksızlık yapılabilir?"¹⁹²

Kamet getirildikten sonra tekbir getiririz ve namaza başlarız. Namaza giriş için 'Allahu Ekber' lafzından başka bir lafız o lafzın yerine geçmez ve namaza yalnızca bu lafızla başlanılabilir. Allahu Ekber (Allah ne büyüktür) dememizin sebebi de yüzümüzü büyüklerin en büyüğü olan Allah'a yönelttiğimizden dolayıdır. En büyük olan Allah'a yöneliyorsak o zaman tüm küçük olan şeyleri arkamızda bırakıp en büyük olan Allah'a yönelelim. O'nun azametini ve büyüklüğünü kalbimizden geçirip O'nun namaz esnasında bize hitap ettiğini de hissedelim. Tekbir, özür sahipleri dışında yalnızca ayakta getirilir. Sebebi de kürsüsü bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatan Rabb'e tam bir şekilde yönelip boyun eğmemiz içindir. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **"Kalkın Allah için divan durun."** Mücahid şöyle demiştir: Ayette geçen divan durma **"kumu lillahi kânitîn"** rükû, huşû, uzunca ayakta duruş, bakışları eğme, kanatları germe ve Allah'tan korkma manalarına gelen kunut fiil kökünden gelmiştir. Âlimler namaz kılarken yanlışlıkla gözlerinin başka yere kaymasından ya da ağızlarından unutarak bir dünya kelamı çıkmasından çok korkar ve Rahman'dan korku içerisinde namazlarını kılarlardı.

Tekbirden sonra Kur'an'dan kolay gelen ne varsa kıyamdayken okur. Allah, kıyam halinde Kur'an okumamızı emrettiği için O'nun emrine tazim olarak kıyamdayken okuruz. Bu sebepten dolayı rükû ve secdedeyken Kur'an okumak da yasaklanmıştır. İbni Abbas *radıyallahu anh* dedi ki: Rasûlullah *aleyhisselâm* şöyle dedi **"Muhakkak ki ben Kur'an'ı rükû ve**

---

192 İbni Battal Sahih-i Buhari Şerhi, 3/73

secde halindeyken okumaktan nehyolundum.”¹⁹³ Bedreddin El Aynî demiştir ki: (Rükû ve secde halindeyken Kur’an okumaktan nehyolunmamızın hikmeti nedir? diye sorulsa derim ki: Peygamber efendimiz *aleyhisselâm* kendi vefatından sonra vahyin kesileceğini bize bildirmiştir. Sonra vahyin önemini ve bize Allah katından indirilmiş vahiy olan aziz kitap Kur’an-ı Kerim’i bıraktığını söylemiştir. O kitap ki hiçbir peygambere onun gibi bir kitap verilmemiştir. Rükû ve secdede Kur’an okumanın nehyedilmesinin sebebi rükû ve secdenin Allah *celle celaluhu*’nun huzurunda zillet içerisinde ve boyun eğilen bir an olmasıdır. Boyun eğilip tezellül içerisinde olan kul şânı yüce olan ve yüksek olan Kur’an’ı okuması bu mahalle uygun değildir. Kendilerine ilim verilen kimseler Kur’an’ın isimlerinden olan El-Kitabu’l Aziz (İzzetli Kitap)’in tam manasıyla ne demek olduğunu böylece kavrarlar ve basiret sahipleri Kur’an-ı Kerim’in hakikatini görürler.”

Kıyam halindeki kıraatını bitirdikten sonra Allah’a saygı içerisinde, O’nu tazim ederek, O’na boyun eğerek, kalp ve tüm uzuvlarıyla rükû ederek eğilir. Azâlar sakinleşip itminân buluncaya dek rükûda bekler. Eğer azâları sakinleşmeden rükûya gider gitmez tekrardan kıyama doğru olsa itminân bulmamış olur ve bu durum İbn-i Mesûd *radıyallahu anh*’tan rivayetle Peygamberimiz *aleyhisselâm*’ın şu hadisinde zikredilmiştir: “Sizden biriniz rükû ve secdelerden kalkarken belini tam doğrultmadıkça namazı geçerli olmaz.”¹⁹⁴ Beğavi dedi ki: “Hadiste rükûdayken ve secdedeyken beli tam doğrultmanın farz olduğuna dair delil vardır.”¹⁹⁵ Allah Subhanehu’yu tazim etmek için de uygun olan budur.

Sonra i’tidal ederek rükûdan doğrulur. Bunun içerisinde güzellik ve incelik vardır. İ’tidal, rükû ile secde arasını ayıran

193 Sahih-i Müslim, 1102

194 Sünen-i İbni Mâce, 870; Sünen-i Tirmizi, 266; Sünen-i Nesâi, 1026

195 Şerhu’s Sunne, Yazar: El-Begavi

bir sakinliktir. Böylece rükünler birbirinden ayrılır ve bariz olur.

Sonra Allahu Teâlâ'ya secdeye kapanmak için eğilir. Secde uzuvlarının hepsini yerlerine koyar. Abdullah b. Abbas anlatıyor: Hz. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “*Yedi kemik (bir rivayette yedi uzuv) üzerinde secde etmekle emrolundum: Bunlar; alın -burnuna da eliyle işaret etti.- (Böylece burun-alın bir sayıldı), iki el, iki diz ve iki ayağın kenarları (parmak uçları) dır. Bir de elbise ve saçlarımızı toplamamakla (emrolunduk).*”¹⁹⁶ Secde uzuvlarından her birine hakkını verir. Rabb'ine saygı göstererek, O'nun ululuğu önünde kendini zelil hissederek, O'nun rahmetini umarak ve azâbından korkarak bedeninin en şerefli uzuvları olan alnını ve burnunu yere değdirir. Onunla birlikte elleri, dizleri ve ayakları da secde eder. Bu hâl insan bedeninin en alçak olduğu hâldir fakat mânevi olarak en yüksek olduğu ve yaratıcısına en yakın olduğu hâldir. Allahu Teâlâ da bu bağlamda şöyle buyurmuştur: “**(Rabbine) secde et ve yaklaş.**”¹⁹⁷ Secde etmek kulu Rabb'ine yakınlaştırır. Kulun Rabb'ine karşı saygısı, huşûsu ve tezellülü ne kadar çok artarsa Allahu Teâlâ da onu o kadar çok yükseltir ve kendisine yakınlaştırır. Ebu Hureyre *radiyallahu anh* rivayet etti ve dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: “*Kulun Rabbine en yakın olduğu hal secde halidir. İşte bu sebeple secdede çok duâ etmeye bakın!*”¹⁹⁸ Secde rükûnun aksine her rekâtta iki kez tekrar eder. Rükû ise yalnızca her rekâtta bir kez yapılır. Bunun hikmeti ise secde etmekle emrolunmasına rağmen yüz çeviren şeytanı zelil etmek ve yere sürtmek içindir. Bir diğer görüş de iki kere secdenin hikmetinin secdenin faziletinde olduğunu söylemektedir. Allah'a en yakın olunan an olduğu için

---

196 Sahih-i Buhari, 809

197 Alak,19

198 Sahih-i Müslim, 1111

Allah kullarını bu muazzam faziletten mahrum bırakmayarak onlara daha çok yakınlaşma ve fazilet fırsatı vererek iki kez secde etmelerini emretmiştir. Başkaları da birinci secdenin Allah'ın emrine itaat ikincisinin de O'na şükretmek için olduğunu söylerken bir diğer grup da birinci secdenin Allah'ın nimetlerine şükretmek, ikincisinin de bu nimetlerin devamı için olduğunu söylemişlerdir. Allah en doğrusunu bilendir.

Sonra Allahu Teâlâ iki secdeyi birbirinden ayırt edebilme-miz için ikisi arasında bir oturuşu namazdan kılmıştır. Böylece kul oturuştan önce secdedeyken Allah'a ne kadar çok yakın olduğunu hatırlar ve tekrardan o güzel anına bir kez daha dönüp secdeye kapanır.

Allahu Teâlâ bizim için teşehhüdü de namazın bir parçası kılmıştır. Kul namazın sonuna yaklaştığında ve namazdan ayrılmaya az bir süre kaldığında son bir oturuş yapıp (ka'de-i âhire) Rabb'ine tahiyyat (selâm) gönderir ve bu muazzam ibadetten ayrılışını bildirir. Bu oturuşta Rabb'inin ilahlığını (ulûhiyetini) tekrardan ikrar edip tevhid inancını dile döker, ona verilen namazı edâ edebilme nimetine şükreder ve sonrasında sağına ve soluna selâm vererek namazını sonlandırır. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **“Onların oradaki duâsı: “Allah'ım! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz!” (sözleridir). Orada birbirleriyle karşılaştıkça söyledikleri ise “selâm” dır. Onların duâlarının sonu da şudur: “Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.”¹⁹⁹**

El-Mervezi *rahimehullah* dedi ki: “Allah'ı tevhid etmekten sonra namaz kılmaktan daha faziletli bir amel yoktur. Çünkü namaz Allah'ı birleyip O'nu tazim ve tekbir etmekle başlar. O'na hamd-ü senalar etmekle devam eder. Bu ise Fatiha Sûresini okumaktır. Çünkü bu sure Allah'a hamd, sena, tazim ve duâyı içerisinde kapsar. Rükû ve secdede kul Rabb'ini

tesbih edip her türlü noksanlıktan O'nu tenzih ederken tüm eğilme ve doğrulma halinde ise tekbir getirir. Bunların hepsi Allah'ı birleyip tevhid etmek ve O'nu tazim etmektir. Kul namazı yine tevhid ve Allah'ın bir olduğuna, peygamberinin de O'nun elçisi olduğuna şahitlik ederek bitirir. Rükû ve secde Allah için bir huşû ve saygı göstergesidir. İftitah tekbirinde ve rükûda ellerin kaldırılması ve başın kaldırılması Allah'a tazim ve iclâl göstergesidir. Sağ eli sol bileğin üstüne koyup bağlamak da Allah karşısında tezellül ile dikilip O'nun ubudiyet sıfatına boyun eğmektir.²⁰⁰

---

200 Tazimu Kadri's Salât, 278, Yazar: El-Mervezi

İFTİTAH DUÂSI

Herşeye başlamadan önce ona bir hazırlık niteliğinde mukaddimesi vardır. Allahu Teâlâ da namazdan önce bu muazzam ibadete yakışır bir mukaddime olmasını dilemiştir. Bu mukaddime biraz sonra belirteceğimiz üzere bazen duâ bazen Allah'a övgü şeklinde olur.

İftitah (Namaza giriş) zikirleri hakkında birçok rivayet bize nakledilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. Ebu Hureyre *radıyallahu anh'* dan rivayet edildiğine göre, *Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem*, namaza başladığında tekbir ve kıraat arasında azıcık sükût ederdi. Dedim ki: *Ey Allah'ın Rasûlü! Anam babam sana feda olsun, tekbir ile kıraat arasındaki sükût etmenizde ne okuyorsunuz? Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem*, şu duâyı okuyorum, buyurdu: *“Allahumme bâ'id beynî ve beyne hatâyâyê kemâ bâadte beyne'l-meşriki ve'l-mağrib. Allahumme nakkinî min hatâyâyê kemâ yunakka's-sevbu'l-ebyadu mine'd-denes. Allahumme'ğsilnî min hatâyâyê bi's-selci ve'l-mâi ve'l-berad.”* “Allah'ım! Doğu ve batının arasını uzaklaştırdığın gibi, beni de günahlarımdan uzaklaştır. Allah'ım! Beyaz elbisenin kirden temizlendiği gibi, beni de günahlarımdan temizle. Allahım! Beni günahlarımdan kar, su ve dolu ile arındır (temizle).” dedi.²⁰¹ Bu duâda kulun hata ve günahlarını itiraf etmesinin farz olduğuna dair bir

delil vardır. Kim bu duâ üzerinde derin düşünürse görür ki “hatâyâye” (günahlarım) kelimesi tekid edilmesi bakımından üç defa tekrar edilmiştir. İnsanın kendini günahkâr bilmesi ve günahını Rabb’ine karşı itiraf etmesi, onu kendini beğenmekten alıkoyar ve kendi nefsinin durumunu ona bildirir. Kul bunu yaparak Allah *celle celâluhu*’ya yaklaşır. Rabb’ine münâcât etmeden önce mukaddime olarak günah ve hatalarını Rabb’ine itiraf eder ve bu günahların bağışlanmasını diler. Kul ne kadar bu günahlardan temizlenir ve hatalarından arınırsa Rabb’i ile münâcâtı o kadar daha iyi olur. Bu duâda üç mertebe vardır:

Birinci Mertebe: *“Allah’ım! Doğu ve batının arasını uzaklaştırdığın gibi, beni de günahlarımdan uzaklaştır”* dediği mertebedir. Bu mertebe uzaklaşma mertebesidir. Kulun günaha düşmeden önceki hâlini kapsar. Kul günahlara düşmemesi ve günahlarla arasının uzak bir mesafeyle ayrılması için duâ eder. İnsan bu temenniyi kıyamet günü gelmeden önce dünya hayatındayken ediyor ki onun bu temennisi kabul olsun. Eğer bu temenni dünya hayatında edilmez ve kıyamet gününe ertelenirse o zaman artık iş işten geçmiş olur. Allahu Teâlâ buyurmuştur ki: **“O gün, her nefis, ne hayır işlemişse, ne kötülük yapmışsa onları önünde hazır bulur. Yaptığı kötülüklerle kendi arasında uzak bir mesafe bulunsun ister. Allah, size asıl kendisinden çekinmenizi emreder. Şüphesiz ki Allah, kullarını çok esirger.”**²⁰²

Yaptığı kötülüklerle kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını istemek hem mekânsal olarak hem de zamansal olarak uzaklığı kapsar. Kul, Rabb’inden ister ki günah işlenen mekânlar ile kendisi arasında bir uzaklık bulunsun. Çünkü o mekânlara yakın olmak günahlara düşmeye neden olur. Aynı

zamanda günahlarla arasında zamansal olarak da bir uzaklık olmasını ister. Çünkü inanan kişi günaha düşene kadar afiyet içerisinde dir.

İkinci Mertebe: *“Allah’ım! Beyaz elbisenin kirden temizlendiği gibi, beni de günahlarımdan temizle”* dediği mertebedir. Bu da günahlardan temizlik ve bir arınma mertebesidir. Kul, Rabb’inden günahlarını silmesini ve affetmesini ister. Müminin beyaz bir elbiseye benzetilmesi, mümin kimsenin aslında tertemiz olduğuna ve herhangi bir günah işlediğinde işlediği günahın hacmine göre temizliğinin azalıp kirlenmeye başladığına işaret eder. Allah onun günahını bağışlar ve silerse eski temizliğine tekrar döner. Aynı zamanda beyaz elbisenin kirden etkilendiği gibi mümin de günahlardan aynı şekilde etkilenir.

Üçüncü Mertebe: *“Allahım! Beni günahlarımdan kar, su ve dolu ile arındır (temizle)”* dediği mertebedir. Bu mertebeye müminin üzerinde kalan günah izlerinin temizlenme mertebesidir. Günah işleyip sonrasında tevbe eden kimsenin duâsıdır. Rabb’ine işlediği günahlarının izlerini temizlemesi için duâ eder çünkü günahların çok büyük izleri vardır. Nice bakışlar vardır ki sahibinin günahı bağışlansa bile onda bir pişmanlık bırakır ve öğrenmiş olduğu bir bilgiyi unutturur. Bunun hikmeti de -Allah en iyisini bilir- günah işleyenlerle günah işlemeyenlerin bir olmaması içindir. Günahların silinmesinde su, kar ve dolunun kullanılmasının sebebi hakkında Şeyhu’l İslâm İbni Teymiyye şöyle demiştir: *“Günahlar ateşin sıcaklığını getirdiğinden dolayı onun ateşini söndürmek için su, sıcaklığını giderip soğutmak içinse kar ve dolu zikredilmiştir.”* Kul Rabb’inin huzurunda üzerinde hiç kir bulunmayan bembeyaz bir elbise gibi tertemiz durmayı istemektedir. Huzeyfe *radıyallahu anh* dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’i işittim. Demişti ki: *“Fitneler, tıpkı (kamışlardan örülen) hasır gibi, (insanların kalbine) çubuk çubuk atılır. Hangi kalbe bir fitne nüfuz ederse onda siyah bir leke hâsıl olur. Hangi kalp*

de onu reddederse onda beyaz bir benek hâsıl olur. Böylece iki ayrı kalp ortaya çıkar: Biri cilalı taş gibi bembeyazdır, dünyalar durdukça buna hiçbir fitne zarar vermez. Diğeri ise, alaca siyahtır. Tepetaklak duran testi gibidir, bu kalp, ne iyiyi iyi bilir, ne de kötüyü kötü. O, hevadan (beşeri değerlerden) kendisine ne yutturulmuşsa, onu (hak veya batıl) bilir.” ²⁰³

2. Ali bin Ebi Talib dedi ki: Rasûlullah *aleyhisselâm* namaza kalktığı zaman şöyle derdi:

“Veccehtu vechiye lillezî fetara’s-semâvâti ve’l-arda hanîfen musulmen ve mâ ene minel-müşrikîn. Inne salâti ve nusukî ve mahyâye ve memâtî lillâhi Rabbi’l-âlemîn. La şerike lehu ve bizalike umirtu ve ene minel müslimin. Allâhümme ente’l-melikü lâ ilâhe illâ ente, ente rabbî ve ene abdüke zalemtü nefsi va’teraftü bi-zenbî fağfir lî zünübî cemî’an innehû lâ yağfirü’z-zünûbe illâ ente vehdinî li-ahseni’l-ahlâk, lâ yehdînî li-ahsenihâ illâ ente, vasrif annî seyyiehâ, lâ yasrifü annî seyyiehâ illâ ente, lebbeyke ve sa’deyke ve’l-hayru küllühû fî yedeyke, ve’s-şerru leyse ileyke ene bike ve ileyke, tebârekte ve teâleyte, estağfiruke ve etûbü ileyke Allahümme ente’l-melikü lâ ilâhe illâ ente (sübhanেকে ve bihamdik),ente rabbî ve ene abdüke, zalemtü nefsi va’teraftü bi-zenbî, fağfirlî zünübî cemî’an, (fe)innehû lâ yağfirü’z-zünûbe illâ ente.”

Manası: “Ben yüzümü bir muvahhit olarak, yerleri ve gökleri yaratmış olan Allah’a yönelttim. Ben müşriklerden değilim. Şüphesiz ki benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm hiçbir ortağı olmayan âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O’nun ortağı yoktur. Ben ancak bununla emrolundum ve ben Müslümanlardayım. Allah’ım! Mülkün yegâne sahibi ve idarecisi sensin. Senden başka ilâh yoktur. [Seni tesbih

eder ve överim.] Sen benim Rabb’imsin, ben senin kulunum. Kendime zulmettim; günahlarımı itiraf ederim. Benim bütün günahlarımı bağışla; çünkü günahları sadece sen bağışlarsın. Beni ahlâkın en güzeline hidayet eyle, en güzel ahlâka ancak sen ulaştırabilirsin. Beni kötü huylardan uzak tut, beni kötü huylardan senden başkası uzak tutamaz. Buyur Allah’ım. Allah’ım işte senin emrine âmâdeyim. Davetine icabet ediyorum. Senin emrine tekrar tekrar icabet eder, tekrar tekrar tabi olurum. Hayrın hepsi senin elindedir. Şer senden değildir. Ben seninleyim ve sana döneceğim. Senaya layık sensin ve yücesin, senden mağfiret dilerim, sana yönelirim (tövbe ederim).”²⁰⁴

Kul yerlerin ve göklerin yaratıcısının Allah olduğunu ve her şeyi sapasağlam yarattığını -“**Bu, her şeyi sapasağlam yapan Allah’ın sanatıdır. Şüphesiz ki O, yaptıklarınızdan tamamıyla haberdardır.**”²⁰⁵- O’ndan başka bir yaratıcı olmadığını ve O’ndan başka bir rab olmadığını bildiğinde Rabb’ine bu kelimelerle yönelir ve der ki: “*veccehtü vechi (yüzümü yönelttim)*”: Allah’a kalbim ve azâlarım ile ihlâslı bir şekilde, O’ndan ecir ve sevâbı umarak ibadetim ile yöneldim. “*Hanîfen (muvahhit olarak)*”: Şirkten uzak bir Müslüman olarak, yaşadığım sürece namazım, duâm ve ibadetlerim ve öldükten sonra bana yazılacak her şey yalnızca Allah içindir. Allahu Teâlâ rasûlüne şöyle söylemesini emrederek buyuruyor ki: “**De ki: Rabbim, beni doğru yola iletti. Dosdoğru dine, Allah’ı birleyen İbrahim’in dinine. O, ortak koşanlardan değildi. De ki: Benim namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm hep âlemlerin Rabbi Allah içindir. O’nun ortağı yoktur. Bana böyle emrolundu ve ben müslümanların ilkiyim. De ki: Allah herşeyin Rabbi iken, ben O’ndan başka Rab mi arayayım? Herkesin kazandığı yalnız kendisine ait-**

---

204 Sahih-i Müslim, 1848

205 Neml,88

tir. Kendi (günah) yükünü taşıyan hiç kimse, bir başkasının (günah) yükünü taşımaz. Sonra dönüşünüz Rabb'inizedir. O, ayrılığa düştüğünüz gerçeği size haber verecektir.”²⁰⁶

Bu duâyı ederken aynı zamanda Rabb'imizin bu emrine itaat etme niyetini de kalbimizde bulundurmamızdır. Böylece Allah'a itaatte Peygamber efendimiz *aleyhisselâm*'ın sünnetine uymuş oluruz. Kul Rabb'ine emrolunduğu ihlâs ile yöneldikten sonra O'nu tazim etme ve rububiyetini ikrar etme faslına geçer. Kul, Allah'a günahlarının ve kusurlarının tamamının bağışlanmasını dileyerek günahlarını ve kusurlarını itiraf eder. Çünkü günahları sadece O, bağışlar. Ne Allah'ın kendisine yakınlaştırdığı bir melek ne de elçi olarak gönderdiği bir rasûl günahları bağışlayabilir. Sonra Allah'a onu en güzel ahlâka ulaştırması için duâ eder.

Kurtubi “Mufhim” kitabında dedi ki: “En güzel ahlâk doğru olan ahlâktır ve kötü fiilleri yapmaktan yüz çevirmektir. Ya da insanların haklarını yerine getirmek, sana vermeyene vermek, senle bağını kopartan kimseyle bağını tekrar bağlamak ve sana zulmeden affetmektir.”²⁰⁷ Allahu Teâlâ rasûlünün duâsını kabul etti ve âlemlerde parça parça bulunan tüm güzellikleri onda topladı. Allahu Teâlâ dedi ki: “**Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.**”²⁰⁸

Buyur Allah'ım. Allah'ım! İşte senin emrine âmâdeyim. Davetine icabet ediyorum. Senin emrine tekrar tekrar icabet eder, tekrar tekrar tabi olurum. Hayrın hepsi sendendir. Burada hayrın hepsinin O'ndan ve şerrin O'ndan olmadığını söyleyerek Allah'a karşı güzel ahlâklı bir davranış vardır.

---

206 En'âm,161-164

207 El Mufhim limâ Eşkele min Telhîsi Kitâbi Müslim, 7/35

208 Kalem,4

Şeyh Abdurrahman El-Berrâk dedi ki: “Şer hiçbir şekilde Allah’ın isim ve sıfatlarına nisbet edilmez. Şer ve kötülük, güzellik ve çirkinlik yalnızca Allah’ın yarattıklarında vardır. Lakin Allah’ın fiillerinin hepsi adalet ve hikmettir.” Sonra der ki: “Ben seninleyim ve sana döneceğim.” Aidiyetim yalnızca sana aittir. Yalnızca sana sığınırım. Senin sayende yaşayıp sonunda sana döneceğim. Her türlü eksikliklerden münezzehtir ve yücesin. Zâtın, isimlerin ve sıfatların yücedir. Bizim günahlarımızı bağışla.

Râğıp El-İsfahânî dedi ki: “Mağfiret kelimesinin kökü olan “gufr”; bir şeyi kirlerden koruması için üzerine bir şey örtmektir. Allah’ın mağfiret etmesi ise kulunu azâbın ona değmesinden korumasıdır.”

Allah’ım, beni senin itaatine dönmeye, sana yönelmeye ve bu hâl üzerinde sebât etmeye muvaffak kıl.

Bu duâ dünya ve ahiret hayırlarını, tevhid meselelerini ve imanın bazı rükünlerini bir araya toplamıştır. O halde bu duâyı öğrenmemiz ve bu duâyı etmemiz gerekir ki onun bereketli hayrından inşallah biz de nasiplenebilelim.

3. Aişe *radıyallahu anha* dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, namaza başladığı zaman şöyle derdi: “*Sübhan-eneke Allahümme ve bihamdik ve tebârekesmük ve teâlâ ceddük ve lâ ilâhe şayrük.*”²⁰⁹ Duanın manası: “Allah’ım! Sen eksik sıfatlardan pak ve uzaksın. Seni daima böyle tenzih eder ve överim. Senin adın mübarektir. Varlığın her şeyden üstündür. Senden başka ilah yoktur.”

209 Müsned-i Ahmed, 11437; Sünen-i Ebi Dâvûd, 775; Sünen-i Tirmizi, 243; Sünen-i Nesâi, 898

Şeyh Atiyye Muhammed Sâlim şöyle dedi: “Tesbih kâinattaki tüm mahlûkatın ibadetidir. Hatta izzetin mutlak sahibi Rabb’imiz bile kendini tesbih etmiştir. Tesbihin manası çok yüce bir manadır. Allah Rasûlü *aleyhisselâm*’ın buyurduğu gibi: “*Dile hafif, mîzana konulduğunda ağır gelen ve Rahmân olan Allah’ı hoşnut eden iki cümle vardır: Sübhânallahi ve bi-hamdihî sübhânallahi’l-azîm; (Ben Allah’ı ulûhiyyet makamına yakışmayan sıfatlardan tenzih eder ve O’na hamdederim. Ben Yüce Allah’ı ulûhiyyet makamına yakışmayan sıfatlardan tekrar tenzih ederim.)*”²¹⁰

Müslim’de geçen hadiste de şöyle buyurmuştur: “*El-hamdülillah mizanı doldurur. Sübhanallâh ve elhamdülillah göklerle yer arasını doldururlar.*”

Dile hafif iki kelimenin sevâbı yalnızca dille zikredildiği için -yürüme mesafesinin beşyüz sene olduğu- yerle gök arasını doldurur mu? Yerle gök arasını dolduran bu kelimelerin ihtiva ettiği muazzam ve yüce manalarıdır. Sonrasında şöyle dedi: “Subhanallah’ın kökü “sebeha” fiilinden gelmektedir. Sebeha’nın manası ise; suya girip boğulmamak için yüzmek demektir. O halde tesbih, bir kurtuluş vesilesi ve nehirden karşıya geçme vesilesidir. Subhanallah kelimesi de bu asıldan türetilmiş olup yüzen kimsenin boğularak helak olmaktan kurtulduğu gibi Allah’ı tesbih eden kimse de onu mahlukâta benzetip helâk olmaktan kurtulur ve Allah’ı layık olduğu sıfatlarla sıfatlandırır. Yüzen kimse her kulaç attığında hedefine ulaşmaya yaklaştığı gibi Rabb’ini tesbih eden kimse de hedefi olan Rabb’inin rızasına bir adım daha yaklaşır ve en sonunda Rabb’inin rızasına ulaşır.”²¹¹

210 Sahih-i Buhâri, 7563; Sahih-i Müslim, 2694

211 Bülûğü’l Merâm Şerhi, Yazar: Atiyye Muhammed Sâlim

Elhamdulillah lafzındaki (el) takısı burada istiğrâk²¹² için gelmiştir. Yani bütün hamd ve övgülerin hepsinin Allah'a ait olduğu manasını ifade eder. Zâtının kemâli dolayısıyla ancak ve ancak Allah'a hamd edilir. Eğer Allah'ı, O'na layık olmayacak her türlü noksanlıktan tenzih eden Subhanallah kelimesi ile bütün yücelik sıfatlarını Allah'a isnat eden Elhamdulillah kelimesi bir araya gelince tevhidin iki tarafı bir araya gelmiş olur. İşte bu da "Subhanallahi ve bihamdihi" zikrinde bir araya gelmiş olur. Bu sebepten dolayı da dile hafif gelmesine karşın mizanda ağır gelmekte olan kelime olmuş olur ve yerle gök arasını doldurur. Lafzatullah zâtında da delâletlerinde de mübarek bir isimdir. Hatta Allah'ın bütün isimleri mübarektir. Böylelikle Allah'ın ismi zikredildiği her şeye bereket getirir. Namazın başında zikredilmesinin sebebi de herhalde namazın bereketini artırmak içindir -Allah en iyisini bilir- "Teâlâ ceddük" kısmındaki "cedd" kelimesi, şân demektir. "Teâlâ" ise yücelik manasına gelen uluv kökünden türemiştir. O halde manası; senin şânın yücedir demektir. Senden başka ibadeti hak eden mabud yoktur. Bu duânın içerisinde Allah'a senâ edilir ve isimleriyle teberrük edilir. O'nun birliği ikrar edilir ve böylelikle kul namazına Rabb'ini ta'zim edip O'nu her türlü noksanlıklardan tenzih ederek, O'nu birleyerek ve hiçbir ortak koşmayarak bunun bereketiyle ibadetine başlar.

212 İstiğrak: Tarif harfi olan El takısı, kelimenin kapsamının tümünü ifade etmek için getirilir. Böylece bu bütün hepsi manasına gelir. Mesela "Li'n-nasi riclani" (Bütün insanlar iki ayaklıdır) dediğimiz zaman insan kelimesinin başındaki lam-ı tarif, "bütün" anlamına gelmektedir.

İSTİÂZE (-ALLAH'A- SİĞİNMAK)

Allahu Teâlâ meleklerle Âdem *aleyhisselâm*'a secde etmelerini emrettiğinde hepsi O'na itaat ettiler. İblis ise isyan etti. Allah da onu rahmetinden kovdu ve acıklı bir azâb ile onu cezalandıracağını va'detti. İblis de Rabb'inden onu kıyamet gününe kadar tevbe etmesi için değil aksine Rabb'inin kullarını O'nun dosdoğru yolundan saptırmak için mühlet vermesini istedi. Allahu Teâlâ şöyle dedi: “Allah şöyle buyurdu: “Öyle ise oradan çık! Sen, artık kovulmuş birisin. Kıyamet gününe kadar lanet senin üzerindedir.” İblis: “Rabbim! Öyle ise insanların kabirlerinden kaldırılacakları güne (kıyamete) kadar bana mühlet ver” dedi. Allah buyurdu ki: “Sen mühlet verilenlerdensin. Allah katında bilinen vaktin gününe kadar...” İblis şöyle dedi: “Rabbim! Beni saptırdığın için, mutlaka ben de yeryüzünde onlara günahları süsleyeceğim ve onların hepsini mutlaka azdıracam! Ancak içlerinden ihlâslı kulların müstesnâdır.”²¹³ ve dedi ki: “Allah: “Hemen in oradan, orada büyüklük taslamak ne haddine, haydi çık; çünkü sen alçaklardansın!” buyurdu. İblis: “Dirilip kaldırılacakları güne kadar bana mühlet ver!” dedi. Allah: “Haydi, mühlet verilenlerdensin” buyurdu. İblis: “Öyle ise andolsun ki, beni azdırmama karşılık ben de onları saptırmak için her halde Senin doğru yoluna oturacağım. Sonra onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım. Sen de çoğunu şükredici bulmayacaksın” dedi.”²¹⁴

---

213 Hicr,34-40

214 A'râf,13-17

Bu ayetlerden açığa çıkmaktadır ki İblis Allah'ın kullarını Rabb'lerine yöneldikleri her yoldan alıkoyacağına dair ant içmiştir. Biz Allah'ın kulları ise Rabb'imize muhtaç olan zayıf kullardan ibaretiz. Allah'tan başka bize yardım edecek yoktur. Kendisine sığınılacak da yalnızca O'dur. Allahu Teâlâ şeytanın fitnesinden bizi uyarmış ve şöyle buyurmuştur: **“Ey Âdemoğulları, şeytan nasıl ki, anne-babanızı çirkin yerlerini kendilerine göstermek için cennetten çıkardıysa sakın sizi de belaya uğratmasın! Çünkü o ve yandaşları sizleri, sizin kendilerini göremeyeceğiniz yönden görürler. Biz, o şeytanları imana gelmeyenlerin dostları kılmışızdır.”**²¹⁵ Şeytanın bizi görmesine rağmen biz onu görmeyiz. O halde onunla başa çıkabilmemiz mümkün değildir.

İbni Kayyim *rahimehullah* dedi ki: (Şeyhu'l İslâm İbni Teymiyye dedi ki: “Eğer sana bir koyun sürüsünün köpeği havalarsa onunla savaşmakla uğraşma. Git direk çobandan yardım iste. O köpeği senin başından savar ve köpeğe karşı müdafaa edici olarak sana o yeter.”²¹⁶ O halde kovulmuş şeytana karşı tek korunma yolumuz ondan Rabb'imize sığınmaktır. Namaz, kulu Allah'a en çok yaklaştıracak en faziletli amel olduğundan ve kulun dünya ve ahireti için en faydalı amel olduğundan dolayı kulun düşmanı olan şeytan bu güzellikten onu alıkoymak için elinden geleni ardına koymaz. Eğer tamamen namaz kılmaktan alıkoyamazsa da namazdaki huşû ve tefekkürden alıkoyarak kulu gaflet ve hataya düşürür. Bu sebepten önce namazda kıraata başlamadan önce Allah bize kendisine tevekkül etmemizi ve bu düşmana karşı O'ndan yardım istememizi emretmiştir. Böylelikle Rabb'imiz şeytanın şerrine karşı bize yeter, onun vesveselerinden ve tuzağından bizi korur. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **“Kur'ân okumak istediğin zaman önce o kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.”**²¹⁷

---

215 A'râf,27

216 Esrâru's Salat, İbni Kayyim

217 Nahl,98

El-Kâsîmi dedi ki: “Kur’an, her şeyi hikmetle dolu olan bir zikir ve apaçık bir hakikat olduğundan dolayı insî ve cinnî şeytanlar düşmanlıklarının bir tezahürü olarak vesveseleri ile Kur’an hakkında şüpheler ortaya koyar ve kalpleri ifsat etmeye çabalar. Peygamberimiz *aleyhisselâm* Kur’an okurken şeytanın vesvesesinden Allah’a sığınmakla emrolunmuştur. Çünkü insanın kuvveti şeytanı kolayca defetmek için yeterli değildir. Bu sebeple Allah’tan yardım dileyip O’na sığınmaya muhtaçtır. Allahu Teâlâ ayette beyan etmiştir ki: **“(Ey Muhammed!) Biz senden önce hiçbir elçi ve hiçbir peygamber göndermedik ki o bir şey temenni ettiği zaman, şeytan onun arzusuna şüpheler karıştırmasın. Bunun üzerine Allah şeytanın karıştırdığı şüpheyi giderir. Sonra da Allah, âyetlerini tahkim eder (güçlendirir). Allah Alîm’dir (herşeyi bilir), Hakîmdir (Hikmet sahibidir)”**²¹⁸

Şeytanın gönderilen her elçiye karşı âdeti budur. İnsanların ilgisini elçilere indirilen, beşeriyetin saadetini gerçekleştirecek vahiylerden uzak tutmaya ve peygamberlerin oluşturmuş olduğu yapıyı yıkmaya çalışır. Lakin Allahu Teâlâ ayetlerini güçlendirir ve şeytanın şüphelerini giderir. Ve Allah bâtıllı yok eder; sözleriyle hakkı ortaya koyar. Şeytanın âdetinin bu olmasından ve bunun olumsuz olarak insanlara tesir etmesinden dolayı vahyi okurken ve onun öğretilerini insanlara bildirirken Rabb’lerine sığınmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Sonra Allahu Teâlâ şeytanın vesvesesinin yalnızca şeytanın saltanatı ve hâkimiyetinin üzerinde olduğu ve onun adımlarına tâbi olan kişilere tesir edeceğini açıklamıştır. Amma velakin iman edip Rabb’lerine tevekkül eden, zorluklara karşı sabreden ve cihad yolunda karşılaştıkları zorlukları umursamayan kimseler üzerinde ise şeytanın asla saltanat veya hâkimiyeti yoktur. Bu kimseler şeytanın boş kuruntularında boğulmazlar ve şeytanın ortaya koymuş olduğu her şeyi

yıkar geçerler. Çünkü onların imanı şeytanın tuzağını açığa çıkaran bir nûru, Allah'a tevekkül etmeleri de Allah'tan güç almayı onlara bahşetmektedir. Bu durum şeytanın inadını onların başından savar ve tesirini etkisiz hale getirir. Şeytanın sıfatlarından olan racîm'in manası lanetlenen, kovulan, gök cisimleriyle taşlanan demektir."²¹⁹ Allah'a sığınırken kul zayıf olduğunu ve Rabb'ine muhtaç olduğunu itiraf eder. Allah da o kulu böylece şeytanın şerrinden, şirkinden ve ona ortak olmaktan muhafaza eyler. Kul istiâze lafzını zikrederken de bu manayı kalbinde bulundurmalıdır ki Allah şeytanın şerrine karşı onu korusun. Kul bunu yaparken aynı zamanda vela ve bera akidesini de hissetmelidir. (Vela; Allah için sevmek; Bera ise; Allah için buğzetmek anlamına gelir.) Tüm insî ve cinnî şeytanlardan ve onların amelinden beri olmalıdır. Şeytana karşı düşmanlık tavrını almak Kur'an'ın da belirttiği gibi gereklidir. Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor: **"Haberiniz olsun ki, şeytan size düşmandır, siz de onu düşman tutun; çünkü O, etrafına toplanan yandaşlarını ancak alevli cehennemlik dostlarından olsunlar diye davet eder."**²²⁰

Hafız İbni Kesir tefsirinde tam da burada zikredilmeye uygun bir söz söylemiştir: "Allahu Teâlâ buyurdu ki: **"(Rasûlüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir. Eğer şeytandan bir kışkırtma seni dürterse, hemen Allah'a sığın. Şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."**²²¹

"Sen, kötülüğü en güzel bir tutumla sav. Biz onların yakıştırmakta oldukları şeyi çok iyi bilmekteyiz. Ve de ki: Rabbim! Şeytanların kışkırtmalarından sana sığınorım! Onların yanımda bulunmalarından da sana sığınorım, Rabbim!"²²²

219 Mehâsinu't Tevil, El-Kasîmi'nin Tefsiri, 6/407

220 Fâtır,6

221 A'râf,199-200

222 Mü'minûn,96-98

“İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir. Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler kavuşturulur; buna ancak (hayırdan) büyük nasibi olan kimse kavuşturulur. Eğer şeytandan bir kışkırtma seni dürterse, hemen Allah’a sığın. Şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”²²³

İşte mana bakımından aynı bahiste zikredilecek dördüncüsü olmayan bu üç ayette Allahu Teâlâ insî düşmanlara iyilikle muamele ederek onu iç güzelliğine tekrar kavuşturarak sonrasında dostluğa erişmeyi emrederken şeytani düşmanlara karşı ise yalnızca Allah’a sığınmaktan başka bir şeyi emretmemiştir. Çünkü şeytan ne bir güzellik ne de bir iyilik kabul etmektedir. Yalnızca Âdem *aleyhisselâm*’dan beri onunla arasında kalan düşmanlığın şiddetinden ötürü âdemoğlunu helak etmekten başka bir şey istemez.”²²⁴ Kur’an okuyan kimse ayetin kelimelerini, manasını ve tertibini doğru şekilde anlamalı ve bunları yanlış anlamaktan da kaçınmalıdır. Bunun için de Kur’an’ı derince düşünerek, huşû içerisinde, boyun eğerek ve yüceler yücesi ve Kahrî olan Allah’a muhtaç oluşunu hissederek okumalıdır. İstiâze lafzı söylenirken Kur’an’ı yanlış anlamaktan da Allah’a sığınılır. Çünkü yeryüzündeki bidatlerin hepsinin sebebi Allah’ı ve Rasûlü *aleyhisselâm*’ı yanlış anlamaktır. Müslüman aynı zamanda okuduğu Kur’an’ın boğazından aşağı inmemesinden sakınmalıdır. Sahih-i Buhârî hadislerinden birinde sapıtan kimselerin sapkınlığının sebebinin Allah’ı ve Rasûlünü anlamamak olduğu belirtilmiştir. Mümin, bu Aziz Kitap Kur’an-ı Kerim’i manasını idrak etmeden kuru bir şekilde okuyup ehl-i kitaba benzemekten sakınmalıdır.

Bunlardan ötürü her eûzu çektiğinde ve istiâzenin manasını düşündüğünde Gani, Hamid ve Kerim olan Allah’a muhtaç

---

223 Fussilet, 34-36

224 İbni Kesir Tefsiri, 1/110

olduğunu hisset. Kendi kuvvetinden beri olarak acizliğiyle Allah'ın korumasına teslim ol. Kul bunları yaparken bilmektedir ki Allah'ın kitabını ve ayetlerini derince düşünmeye ihtiyacı vardır. Allahu Teâlâ buyurdu ki: **“İşte bu (Kur'ân) da mübarek bir Kitap'tır. Onu biz indirdik. Ona uyun ve Allah'tan korkun ki, size rahmet edilsin.”**²²⁵ Müslüman sürekli Allah'a onu şeytandan koruması için dua etmeli ve istiâzenin manasından gafil olmamalıdır. Allah'ın emrettiği gibi şeytanı düşman edinmelidir.

İbni Cüzey *rahimehullah* dedi ki: “Kim samimi bir şekilde Allah'a sığınırsa Allah ona yardım eder. İmran'ın karısını görmez misin ki kızı Meryem'i ve Meryem'in zürriyetini Allah'a sığındırmasının neticesinde Allah onları korudu. Hadiste Allah Rasûlü *aleyhisselâm* buyurdu ki: **“Âdem'in çocuklarından hiçbir çocuk yok ki, doğduğu an, şeytan ona dokunmuş olmasın. İşte doğarken ağlaması, şeytanın dokunmasından kaynaklanmaktadır. Meryem ve oğlu bundan müstesnadır.”** Ebu Hureyre, bunu anlatırken, Hz. Meryem'in annesinin kendisi için yaptığı duayı bildiren şu ayeti okudu: **“Rabbim! Onu da, onun neslinden gelecekleri de o melun şeytanın şerrinden korumanı niyaz ediyorum.”**^{226 227} O halde istiâze kulun acziyetini ve zayıflığını ikrar etmesi ve Allah'ın kudretini, O'nun Gani ve kula zarar veren her şeyden onu korumaya Kâdir olduğunu itiraf etmesidir.

Namaz dışında Kur'an okuyan kimsenin de okumadan önce eûzu besmele ile başlamasının sebebi kalbini Allah'ın hitabını doğru şekilde anlamak maksadıyla arındırması içindir. Eûzu Billahi (Allah'a sığınırım): Allah *azze ve celle*'nin fazlından O'na sığınmayı dilerim. Mine's Şeytâni: İnsî ve cinnî bütün şeytanlardan. Er-Racîm: lanetli, kovulmuş, demektir.

225 En'âm,155

226 Sahih-i Müslim, 6282. Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği hadis.

227 Et-Teshil li Ulûmi't Tenzil,-İbni Cüzey Tefsiri- 1/47

FATİHA SÛRESİ

(Seb’ul-Mesânî, El-Kur’anu’l Azim, Ümmü’l Kitâb (Kitâb’ın anası), Ümmü’l Kur’an (Kur’an’ın anası), Fatihatu’l Kitâb, El-Vâfiye, El-Kenz, Eş-Şâfiye, El-Kâfiye ...)

İsimlerin fazla olması isim sahibinin yüceliğine işaret eder. Bu sure Allahu Teâlâ’nın kitabının en yüce surelerinden olmasından, içerisinde kitabı Peygamberimiz *aleyhisselâm*’a indiren Allah’tan başkasının bilmediği sırlar ve manalar barındırdığından, hikmetinin ve faziletinin çok olmasından, şânının yüce olmasından, Rabb’imizin kelâmı içerisinde ayrı bir kadri kıymeti olmasından, içerisinde müthiş manaların, gömülü hazinelerin, saklı incilerin, ulu kelimelerin ve müthiş ayetlerin olmasından dolayı bu sure bizim kıldığımız namazın rükünlerinden biri olmuştur. Onsuz olan namaz sahih olmaz. Yalnızca farz namazlarında günde onyedini kez tekrar edilir. Buna rağmen bu sure bitmeyen tatlı su, sonu gelmeyen hikmet ve manalar ve susamış mümin kalplerin susuzluğunu dindirici su gibidir. O, kulların ruhunun gıdası, abidlerin hayattan aldıkları tat ve muvahhidlerin nimetlerindeki lezzettir. Bu sebepten dolayı bu muazzam mucizenin bazı faziletlerini ele alacağız.

Bu muazzam surenin birçok fazileti ve ayrıcalığı vardır. Hakkında kendisini diğer surelerden ayıracak faziletlerin en çok zikredildiği sure de Fatiha sûresidir.

Birinci Fazilet: Kur’an’daki en yüce suredir. Ebû Saîd Râfi’ İbni Muallâ *radıyallahu anh* şöyle dedi: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana: “*Mescidden çıkmazdan önce sana Kur’an’daki en*

büyük sûreyi öğreteyim mi?” buyurdu ve elimi tuttu. Çıkmak istediğimizde ben: *Yâ Rasûlallah! Bana Kur’an’daki en büyük sûreyi sana öğreteyim mi demiştiniz? dedim. Bunun üzerine: “Elhamdülillâhi Rabbi’l-âlemîn’dir. O seb’ul-mesânîdir; bana verilen Kur’ân-ı Azîmdir”* buyurdular.²²⁸ Bu hadis gayet açık bir şekilde Fatiha sûresinin Kur’an’daki en faziletli sure olduğunu ortaya koymaktadır. Sahabe efendilerimizden Übey bin Ka’b *radıyallahu anh*’ın başına da bu hadistekine benzer bir olay gelmiştir.

İkinci Fazilet: Ne Kur’an’da ne İncil’de ne de Tevrat’ta buna benzer bir sure indirilmemiştir. Ebû Hureyre ve Übey bin Ka’b *radıyallahu anhuma*’dan rivâyete göre, Rasûlullah *aleyhisselâm* şöyle buyurdu: *“Canım kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki bu okuduğun Fatiha sûresinin bir eşi ne Tevrat’ta ne de İncil’de ne de Zebur’da ne de Kur’ân’da indirilmemiştir. O yedi ayetli olup devamlı tekrar edilen bana verilen Kur’ân’dan bir parçadır.”*²²⁹ Allahu Teâlâ buyurdu ki: **“Celâlim hakkı için sana “seb’ul mesani”yi ve Kur’an-ı azîmi verdik.”**²³⁰ bu ayet hakkında Said bin Cübeyr *radıyallahu anh* dedi ki: İbni Abbas *radıyallahu anh* dedi ki: *“O Ümmü’l Kur’an (Kur’an’ın anası)’dır. Allah onu yalnızca Ümmet-i Muhammed’e vermiştir. Ümmet-i Muhammed’den önce hiç bir kimseye vermemiştir.”*

Üçüncü Fazilet: Allah ile münâcat edilip hususi bir konuşma yapıldığı tek sûre bu sûredir. Bu sebepten dolayı onsuz namaz olmamaktadır. Kul, Rabb’ine münâcat ederken kelâmların en şerefli ve en güzeli ile münâcat etmektedir. Bu sûre Rabb ve kul arasında iki yarıya ayrılmıştır. Birinci yarısı kulun Allah’a senâ’da bulunmasıdır. Bu münacatı duyan Allahu Teâlâ da kuluna cevap olarak kulun duasını dinler ve duasını

228 Sahih-i Buhari, 4474

229 Müsned-i Ahmed, 21094; Sünen-i Tirmizi, 3125; Sünen-i Nesâi, 913

230 Hicr,87

kabul eder. Bu ayrıcalık Fatiha sûresinden başka bir surede bulunmamaktadır. Buna benzer bir şey Fatiha sûresinden başka sadece Bakara sûresinin sonundaki âmener-rasûlü'de bulunmaktadır. Bu da Fatiha'nın sonundaki duanın kabul olacağıının müjdesinin bize verilmesi gibi âmener-rasûlü'nün sonundaki duanın da kabul olacağıının müjdesinin verilmesidir. Bize bu hadisi İshâk b. İbrahim el-Hanzalî de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyan b. Uyeyne, Alâ'dan, o da Babasından, o da Ebû Hureyre'den, o da Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den naklen haber verdi: *“Her kim içerisinde ummu'l Kur'ân-ı okumaksızın bir namaz kılsa o namaz noksandır; tamam değildir.”* Bunu üç defa tekrarlamışlar. Bunun üzerine Ebû Hureyre'ye: *“Bizler imamın arkasında bulunuyoruz”* diyen olmuş. Ebû Hureyre: *“Onu içinden oku, zira ben Rasûlullah aleyhisselâm'dan: “Allahu Teâlâ, namaz (sûresi olan fatihay) ı kendimle kulum arasında yarıya taksim ettim. Hem kulumun dilediği şey onundur”* buyurdu. Kul: *“Elhamdulillâhi rabbil'alemin (Hamd, Âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur)”* dediği zaman Allahu Teâlâ: *“Kulum bana hamd etti”* der. *“Er-Rahmani'r Rahim (o Allah ki: Rahmândır, Rahîmdir)”* dediğinde, Allahu Teâlâ: *“Kulum bana sena etti”* der. *“Mâliki yevmiddin (hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) malikidir)”* dediğinde: *“Kulum beni temcîd eyledi”* der. Bir defasında: *“Kulum durumunu bana havale eyledi”* der buyurdu. Kul: *“İyyâke na'budu ve iyyâke neste'in”* (Allah'ım!) *“Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.”* dediği zaman Allah: *“Bu kulumla benim aramdadır; hem kulumun dilediği onundur”* der. *“İhdinessırâtal mustakîm Sırâtallezine en'amte aleyhim Ğayrılmağdûbi aleyhim ve leddâllîn (Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; Gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil)”* dediği zaman Allah: *“İşte bu kulumundur. Hem kulumun dilediği onundur*

*buyurur” derken işittim.*²³¹ Bu kudsi hadis-i şerifte Allah, Fatiha sûresini namaz ismiyle isimlendirmiştir. Bunun sebebi de Fatiha sûresinin yüce olmasından, derin duâ manaları içermesinden ve namazın bölümlerinden bir bölüm olmasından dolaydır. Allahu Teâlâ'nın bir sûresinden sana yarım pay vermesi yemin olsun ki sana şeref ve rütbe olarak yeter. Bu öyle bir nimettir ki dünya lezzet ve süslerinden hiçbirisi bu nimetten üstün olamaz. İşte büyük kazanç ve apaçık nimet budur.

İbni Receb *rahimehullah* dedi ki: “Fatiha sûresi okurken Allah’ın ona cevap verdiğini hisseden kimse muhakkak ki huşûya erer ve edepli bir şekilde Rabb’inin huzurunda durur. Ne kalbiyle ne de bedeniyle Allah’tan başkasına yönelir. O’nun huzurundayken abes fiillerden uzak durur. Önüne de tükürmez. O halde ibadetinde ihsân makamına erer ve Allah’ı sanki görüyormuşçasına O’na ibadet eder. Peygamber efendimiz *aleyhisselâm* da ihsân kelimesinin manasını Cibril hadisinde bu şekilde açıklamıştır. Nesâi’nin tahric ettiği bir hadiste İbni Ömer *radiyallahu anhumâ* demiştir ki: “*Allah Rasûlü aleyhisselâm beni tuttu ve bana dedi ki: “Allah’ı görüyormuşçasına O’na ibadet et.”* Bu tavsiyeden sonra İbni Ömer onu hayatının sonuna kadar uyguladı. Yaptığı her amel ve ibadete Allah’ın ona yakın olduğunu ve onu her zaman gördüğünü hissederdi. Urve bin Zübeyr bir keresinde Kâbe’de tavaftayken İbni Ömer’le karşılaştığında İbni Ömer’in kızı Sevde ile evlenmek için İbni Ömer’e talepte bulundu. İbni Ömer sustu ve hiçbir cevap vermedi. Sonra Medine’ye gittiğinde Urve bin Zübeyr ile tekrar karşılaştı ve önceki karşılaşmalarındaki suskunluğu için ondan özür diledi ve cevap verememesinin sebebini açıklayarak dedi ki: “Biz tavaf ediyorduk ve Allah’ı görüyormuş gibi hayal ederek ibadetimizi yapıyorduk. Allahu Teâlâ bize duâ eden kimsenin yakınında olduğunu ve onun

duâsını kabul edeceğini bildirdi ve dedi ki: **“Şayet kullarım, sana benden sordularsa, gerçekten ben çok yakınımıdır. Bana dua edince, duacının duasını kabul ederim. O halde onlar da benim davetime koşsunlar ve bana hakkıyla iman etsinler ki, doğru yola gidebilsinler.”**^{232 233}

Bundan dolayıdır ki Allahu Teâlâ, Fatiha sûresinin namazın her rek’atında tekrar edilmesini emretmiştir. Bu tekrarın maksatlarından birisi de kulun Allah’ın ona verdiği nimetlerini ve kendini tekrardan gözden geçirip bu nimetlerin şükrünü edâ etti mi etmedi mi diye nefsini sorgulaması içindir.

İbni Receb *rahimehullah* dedi ki: “Kul, Allah’ın nimetlerini ve O’nun karşılığında kendi ibadetlerini gözden geçirirse ve şükrünü hakkıyla edâ etmediğini görürse Allah’a karşı hayâ duyar. Eğer kul, fıtratında bulunan bu hayâyı kaybetmişse onu kötü işler yapmaktan ve kötü ahlâk sahibi olmaktan engelleyecek hiçbir şey kalmaz ve öyle bir hale gelir ki sanki imanı olmayan bir kimse gibi olur.”

Şüphe yoktur ki kul her ne yaparsa yapsın ona verilen nimetlerin şükrünü tam hakkıyla yerine getiremez. Bu sebepten dolayı korku ve umut arasında yaşar. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **“Yoksa o, gece saatlerinde secde ederek, ayakta durarak ibadet eden, âhiretten korkan ve Rabbinden rahmetini uman gibi midir?”** De ki: **“Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür.”**²³⁴ Allah’ı sevmek ve O’na karşı kendini zelil hissetmek arasında yaşar. Çünkü nimetleri göz önünden geçirmek hem nimeti verene karşı bir sevgi meydana getirir hem de nimetin şükrünü yerine getirememenin acizliğinden dolayı bir zillet meydana getirir. İşte kulluk da budur zaten. Tam bir

---

232 Bakara,186

233 Fethu’l Bâri, İbni Receb’in Buhari Şerhi, 3/111

234 Zümer,9

sevgi ve tam bir zillet. **“Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz”**²³⁵ ayetinin ihtiva ettiği manalardan birisi de budur.

Dördüncü Fazilet: Bu sure gökten indirilen tüm kitapların içeriğini kapsamaktadır. İbni Ebi Hâtim’den rivayet edildiğine göre Hasan-ı Basri demiştir ki: “Allah Subhanehu ve Teâlâ dört yüz kitap indirmiş, bu dört yüz kitabı da dört kitapta toplamıştır: Tevrât, İncil, Zebur ve Kur’an. Dört kitabı Kur’an’da toplamıştır. Kur’an’ı Mufassal’da toplamıştır. Mufassal’ı ise Fatiha’da toplamıştır. Fatiha’yı ise **“Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz”**²³⁶ ayetinde toplamıştır. Bu duruma Ümmü’l Kitâb (kitabın anası) ismi de şahitlik eder. Bir şeyin anası demek aslı ve onu ihtiva eden şey demektir.

Bu surenin gökten indirilen tüm kitapların içeriğini kapsaması olayının özeti şudur:

Allah Subhanehu ve Teâlâ’nın elçileri gönderip kitapları indirmesinin sebebi insanları Allah’ı tanımaya ve birlemeye (sevgide, O’na yakınlaşmakta ve O’na yönelmekte O’nu birlemeye) davet etmektir. Risâletin maksadı ve özü budur. Bunun dışındakiler ise özünün tamamlayıcısıdır. Herkes bunu bilip bununla amel etmeye muhtaçtır. Çünkü kul için Allah’ı tanımadan ve O’nu birlemeden bir saadet ve kurtuluş yoktur.

Fatiha sûresi bunların tamamını kapsamaktadır. Çünkü Allah’ı üç isimle tanıtmıştır ki Allah’ın diğer isimleri bu üç isme dayanmaktadır. Bu isimler: Allah, Rabb ve Rahman’dır. Sûre Allah’ın ulûhiyeti, rubûbiyeti, isimleri ve rahmeti üzerine bina edilmiştir. **“Yalnızca sana kulluk ederiz”** ulûhiyeti, **“yalnızca sana ibadet ederiz”** ise ubûdiyeti temsil eder. Sırat-ı müstakim’e hidayet etmesi için Allah’a dua etmek ise

---

235 Fatiha,5

236 Fatiha,5

rahmettendir. Hamd ise bunların tamamını kapsar. Yalnızca Allahu Teâlâ ulûhiyetinde, rubûbiyetinde, isimlerinde ve rahmetinde övgü ve hamda layıktır.

Sûre aynı zamanda “**Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz**”²³⁷ ayetinde ulûhiyet tevhidini ve rubûbiyyet tevhidini de içermektedir. Kullar, Allah’ın dosdoğru yolu olan sırat-ı müstakim’i ilim olarak bilip amel olarak da uygulamaya muhtaçtır. Bundan dolayı bu yolun sahibi olan Allah’tan o yola onları hidayet etmesi için duâ etmeye de muhtaçtırlar. Bu duâ kulun her anında ihtiyacı olduğu en büyük duâdır.

Beşinci Fazilet: Fatiha sûresi bütün hastalıkların şifasıdır. Manevi kalp hastalıklarının da maddi bedensel hastalıkların da hepsinin şifasıdır. Bunun sırrı ise Kur’an’ın tamamının zaten genel bir şifa olmasıdır. Kalp hastalıkları olan cehalet, şüpheler ve buna benzer hastalıkların şifasıdır. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “**Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifâ ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur’an) geldi.**”²³⁸ Bedensel hastalıkların da şifasıdır çünkü Allahu Teâlâ başka bir ayette hiçbir vasıfla kısıtlandırmadan mutlak bir manayla şifa olduğunu buyurmuştur. “**De ki: O, inananlar için doğru yolu gösteren bir kılavuzdur ve şifadır.**”²³⁹ ve “**Biz, Kur’an’dan öyle bir şey indiriyoruz ki o, müminler için şifa ve rahmettir; zalimlerin ise yalnızca ziyanını artırır.**”²⁴⁰ Ayette geçen min harfi cerri teb’îz (Baziyet Manası) için değil cins manasını vermek için gelmiştir. Çünkü Kur’an’ın hepsi şifadır. Fatiha sûresi de içerisindeki en büyük sûredir ve -daha önce beyan ettiğimiz gibi- Kur’an’ın içerisindeki manaların tama-

---

237 Fatiha,5

238 Yunus,57

239 Fussilet,44

240 İsrâ,82

mını içerisinde barındırır. Bu sebepten dolayı şifa konusunda da diğer sûrelerden bir ayrıcalığı vardır. Bilir kimseler halâ onunla tedavi olmakta ve şifadaki tesirini kendi gözleriyle görmektedirler. Fakat burada dikkat edilmesi gereken ince bir nokta vardır. Rukye ve taviz kılıç gibidir. Tesir etmesi için kılıç tutan kimsenin kuvvetlice vurması ve vurulan bölgenin de darbeden etkilenen bir bölge olması gerekir. Kılıç keskinliğiyle değil onu kullanan kişiyle ölçülür. Eğer kılıç sağlam bir kılıçsa, kılıcı sallayan kişi de kuvvetliyse, vurulan bölge de kesilebilecek bir bölge ise o halde kılıç tesir eder ve o bölgeyi keser biçer. Saydığımız üç şarttan herhangi birisi de yerine gelmezse kesme işlemi gerçekleşmez.

Altıncı Fazilet: Fatiha sûresiyle namaz kemale erer ve kabul olur. Ama onsuz bir namaz eksik bir namazdır. Hatta Fatiha'yı okumadan bir namaz kabul bile olmaz. Eğer okunursa namaz tam ve makbul olur.

Yedinci Fazilet: Daha önce zikrettiğimiz gibi muhakak ki Fatiha sûresi bir nûr, mutluluk ve müjde kaynağıdır.

Sekizinci Fazilet: Namaz, kişinin mükellef olduğu amel-leri yerine getirebilmesi için gerekli kudreti kalpte meydana getirir. Böylece kişi yapması gereken amelleri yapacak güç ve acılı zorluklara katlanacak tahammülü kendisinde bulur. Çünkü namaz, kişiye hem kendini hem de Rabb'ini tanıtır. Din uğruna ihtiyaç duyduğu enerji ve kuvveti de ancak namazdan alarak sebat edebilir.

Dokuzuncu Fazilet: Bu fazilet de kalp ile yapılan amel-leri içerir. Allah'ı birlemek ve buna benzer inanç konularını içerir ve bu konular da kitabımızın önceki bölümlerinde zikredilmiştir.

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM
(RAHMAN VE RAHİM OLAN ALLAH'IN ADIYLA)
ELHAMDULİLLÂHİ RABBİL'ÂLEMİN
(HAMD, ÂLEMLERİN RABBİ ALLAH'A MAHSUSTUR.)

Taberi *rahimehullah* şöyle dedi: “Allahu Teâlâ'nın zâtı zâtların en şereflişi olmasından mütevellit O'nun zikri de zikirlerin en şereflişi ve ismi de isimlerin en şereflişidir. Varlık olarak da kendisinden başka her şeyden önce var olandır. Zikri de aynı şekilde kendisinin dışındaki şeylerin hepsinin zikrinden önce var olandır. İsmi de var oluşta bütün isimlerden öncedir. O halde besmeledeki ismin zikredilişinden zikrettiğimiz değerli faydalar çıkarılabilir.” Cebrail *aleyhisselâm* Peygamber Efendimize ilk geldiğinde ona Rabb'inden şu kelamı indirmişti. “**Oku! Yaratan Rabb'inin adıyla oku!**” Bu da göklerin ve yerin Rabb'i olan Allah'ın rasûlüne öğretmek istediği büyük bir dersti. Her işimizdeki bereketin kaynağının Allah'ın ismi olması için biz de onu örnek edindik. Muhakkak kendisiyle bir işe başlanılacak şeyler arasında en hayırlısı Allah *azze ve celle'*nin ismidir.

Taberi *rahimehullah* dedi ki: “Allah'ın zikri yüce ve isimleri mukaddestir. Rasûlüne de her işine Allah'ın ismiyle başlamasını öğretmiştir. Tüm insanlar bu öğrettiği şeyi de nebisinin sünneti kılarak bu öğretiyi adet edinip onu, tabi oldukları yol bilmişlerdir. Yazdıkları her risale, kitap ve her türlü yazıya onunla başlamışlardır. İşine başlayan kimsenin “Bismillah (Allah'ın adıyla)” demesi, “başlıyorum” demesine bile hacet bırakmadan o manayı ihtiva etmiştir.”²⁴¹

Kıraat okuyan kimse “Bismillah (Allah’ın adıyla)” dediğinde cümlenin asıl takdiri: “Kıraatıma Allah’ın adıyla -O’na tevekkül ederek ve O’ndan yardım dileyerek- başlıyorum” demektir.

İbni Kesir dedi ki: “Lafzatullâh ile başlanır ve sonrasında Rahmân sıfatı zikredilir. Çünkü Rahmân sıfatı Allah’ın en özel sıfatıdır ve Rahim sıfatından da daha özeldir. Bu sebepten dolayı besmelede Allah’ın en şerefli ismiyle başlayıp sonrasında en özel ismiyle devam edilir.”²⁴²

Allah’ın güzel isimlerinin Fatiha Sûresi’ndeki yerine değineceğiz.

Allahu Teâlâ buyurdu ki: “Elhamdulillâhi rabbil’alemin (Hamd, Âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.”

İmam Taberi dedi ki: “Elhamdulillâh’ın manası şükrün yalnızca Allah’a ait olduğudur. O’ndan başka tapılan hiçbir şey hamde layık değildir. Yarattığı hiçbir şey de hamde layık değildir. Kullarına bağışladığı, sayısını O’ndan başkasının ihata edemediği, adetlerin saymaya gücü yetemeyeceği nimetlerden, insanlara kendisine ibadet etmeleri için bahşettiği âzalardan, farzlarını yerine getirmeleri için verdiği bedendeki bütün organlardan, onların dünya hayatında faydalanmaları için onlara sermiş olduğu rızıklardan, hayatta onları beslediği gıdalardan, kulların bunu hak etmemesine rağmen vermesinden, onları uyarıp onların ebedi huzura kavuşmalarını sağlayacak hakka çağırmasından ve daha nice şeyden ötürü hamd Rabb’imizdir. Evvelde de ahirde de hamd yalnızca O’na aittir...”²⁴³

242 İbni Kesir Tefsiri, 1/126

243 Taberi Tefsiri, 1/135

Hafız İbni Kesir dedi ki: “Rabb: Mülkü üzerinde tasarruf eden mülk sahibi demektir. Efendi manasında da kullanılır. İslah etme tasarrufunda bulunan manasına da gelir. Bu manaların hepsi Allah hakkında doğrudur. Er-Rabb şeklinde el takısı ile Allah’tan başkası için kullanılmaz. Fakat isim tamlaması şeklinde başka şeylere izafe edilerek kullanılabilir. Rabbü’d Dâr (evin efendisi, sahibi) diyebilirsiniz lakin Er-Rabb kelimesi Allah *azze ve celle*’den başkası için asla kullanılmaz.”²⁴⁴

“Elhamdulillâh” ifadesiyle Allah hamdın yalnızca tek la-yığı olduğunu bildirmektedir. Haber şeklinde gözüke de emir manası da taşımakta ve kullara “Elhamdulillâh deyiniz” buyrulmaktadır. Bu emir başka bir ayette de vaki olmuştur. “**De ki: “Hamd, çocuk edinmemiş olan, hükümranlılığında ortağı bulunmayan, düşkün olmayıp yardımcıya da ihtiyaç göstermeyen Allah’a mahsustur.” O’nu gereği gibi büyükle.**”²⁴⁵

“**De ki: “Hamd Allah’a mahsustur, seçtiği kullarına selâm olsun. Allah mı daha iyidir, yoksa O’na koştuıkları ortaklar mı?”**”²⁴⁶

“**De ki: “Hamd Allah’a mahsustur. O, âyetlerini size gösterecek ve siz de onları tanıyacaksınız. Rabbin, yaptıklarınızdan habersiz değildir.”**”²⁴⁷

Bu ayetlerden başka yerlerde de bu emir bulunmaktadır. “El-Hamd” kelimesinde hamdtan önce gelen elif lam takısı sıfatlardan önce gelip istiğrâk manasına gelmekte ve burada ise bütün hamd ve övgüler manasını ifade etmektedir. Bu ayet de bütün övgü ve hamdlerin Allah’a mensup olduğunu ve bunları hak edip övgülere layık olanın yalnızca O, olduğunu bildirir.

---

244 İbni Kesir Tefsiri, 1/131

245 İsrâ,111

246 Neml,59

247 Neml,93

Aynı zamanda bu ayet bize şunu gösterir ki Allahu Teâlâ kemâl sıfatlarının tamamıyla sıfatlandırılmıştır. Tüm kemâl sıfatlarına sahip olan zât ise ibadet edilen ve ibadeti yalnızca kendisi hak eden Rabb'den başkası olamaz. Çünkü herhangi bir konuda eksiği olan bir zât her konuda övgüye layık olmaz. Bu eksiği olan kimse aynı zamanda rab da, ilah da olamaz. Lakin tüm övgülere layık olan zât aynı zamanda bütün kemâl sıfatlarının da layığıdır.

Hamd: Övülen zâtın kemâl ile sıfatlandırılmasıyla birlikte ona sevgi ve tazim gösterilmesidir. Bu durumun da hem dil, hem kalp hem de lisân-i hâl ile olması gerekir. Dil onu kemâl ile zikrederken aynı zamanda kalp ile muhabbet besler. Hâli de bununla çelişecek bir halde değil aksine bunu tasdik edecek bir hâlde olmalıdır.

Şeyhu'l İslâm İbni Teymiyye dedi ki: "Hamd etmek, övülen zâtı kalp ile sevmekle birlikte onu iyilikleriyle zikretmektir."²⁴⁸

Hamd'in iki sebebi vardır. Birincisi Allah'ın kullarına açık ve gizli olarak verdiği nimetlerine şükredip hamdetmektir. İkincisi de Allah'ın kemâl sıfatlarından ötürü layık olduğu övgülerdendir. Hak ettiği güzellik, yücelik ve ululuktan dolayı bütün fiillerinde ve sıfatlarında övülendir, hamdedilendir.

O halde hamd, dille olmakla birlikte beraberinde sevgi ve tazimi de barındırır. Hamd eden kişinin hali de diliyle söylediği şeye muhalefet edecek bir durumda olmamalıdır. Şükür de kalp, dil ve âzalarla olur. Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi: "**Çalışın ey Davud hanedanı, şükür için çalışın.**"²⁴⁹ Bundan ötürü hamd ile şükür arasında fark yoktur. Lakin aralarındaki tek ince fark şükürün yalnızca nimete karşılık olarak yapılmasıdır. Hamd ise nimete karşılık olarak da yapılır ni-

---

248 Minhâcu's Sünneti'n Nebeviyye

249 Sebe,13

mete karşılığın dışında da yapılır. Yani kul her halinde Allah'a hamdeder.

Dikkat etmemiz gereken noktalardan birisi de “Elhamdulillâhi rabbil’alemin” (Hamd, Âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur) cümlesinin Arapça lügat kurallarına göre bir isim cümlesi olmasıdır. Elhamd bu cümledeki isim, lillah kelimesindeki câr ve mecrûr ise mahzûf olan habere delâlet eder. İsim cümlesinin şöyle bir özelliği vardır ki devamlılık ve sürekliliğe işaret eder. O halde her vakitte, her zamanda ve her mekânda hamd âlemlerin rabbi olan Allah’a mahsustur. Bu sebepten dolayı Allah ayetlerinde hamdi hem mekân hem de zaman zarflarıyla birlikte zikretmiştir. Bu ayette de hem mekân hem de zaman zarflarının örneğini görmekteyiz: **“Göklerde ve yerde, ikindi ve öğleye erdiğiniz zaman da hamd O’na mahsustur.”**²⁵⁰ **“İşte O, Allah’tır. O’ndan başka ilah yoktur. Önünde de, sonunda da hamd O’nundur, hüküm O’nundur. Ve ancak O’na döndürüleceksiniz.”**²⁵¹ İşte ne zaman Fatihâ Sûresi’ni okursan ve Elhamdulillâhi rabbil’âlemin ayetini okursan her halde hamdın Allah’a mahsus ve O’na müstehak olduğunu aklından geçir. “Lillâhi (Allah’a)” ibaresi isim cümlesindeki yapısı bakımından câr ve mecrûrdur. Bu ibare mahzûf olan şu takdire işaret etmektedir: Allah’a mahsustur, Allah hakkında müstehaktır. Bu lafızda fiil, isim ve sıfat bakımından bütün kemâlî Hâlık olan Allah’a ait olduğu manası vardır. Aynı zamanda O’nu her türlü noksan isim, fiil ve sıfatlardan da tenzih eder.

İbni Kayyim *rahimehullah* şöyle dedi: “Hamd etmek hamd edileni bütün kemâl sıfatlarıyla, yücelik vasıflarıyla ona sevgi duyup ondan razı olarak ve ona boyun eğerek methetmeyi kapsar. Övülenin sıfatlarını inkâr eden birisi hamdetmiş

---

250 Rum,18

251 Kasas,70

olmaz. Onun sevgisinden yüz çevirip ona boyun eğmekten kaçınan kimseler de ona hamdetmiş olmazlar. Övülen kimse- nin sıfatları ne kadar tam olursa hamdı da o kadar tam olmuş olur. Övülen kimsenin kemâl sıfatlarında ne kadar noksan olursa da ona edilen hamdta o kadar eksik ve noksan olur. Bu sebeplerden ötürü hamdın tamamı Allah'ındır. O'ndan baş- kası da hamdı hak etmez. Çünkü sıfatları fazla olmakla bir- likte hepsi kemâli bünyesinde barındırmaktadır. Bu sebepten dolayı O'nun yarattıklarından hiçbir mahlûk O'nu hakkıyla övmeye güç yetiremez."²⁵²

Hazret-i Aişe validemiz anlatır: “Rasûl *aleyhisselâm*'ın ya- nında uyuyordum. Gece uyanıp Rasûl *aleyhisselâm*'ı, döşeğinde bulamayınca, ellerimi uzattım. Ellerim, dikili bir vaziyette bulunan ayaklarının altına değdi. Kendisi, secdede idi: “*Al- lahümme innî euzü bi rıdake min sahatik ve bi muafâtike min ukûbetik ve euzü bike minke la uhsî senâen aleyk. Ente kema esneyte ala nefsik. (Allah'ım! Senin gazabından rıza- na, azabından afvına sığınırım! Senden, yine Sana sığınırım! Ben, sana layık olan senaları sayıp bitiremem! Sen, kendini sena ettiğin gibisindir! diyordu.)*”²⁵³

Ayetteki lafzatullâh ise Allah'ın bütün güzel isimlerine ve yüce sıfatlarına işaret etmiştir. Aynı zamanda “Allah” ismi ulûhiyet makamına da delâlet etmektedir. Çünkü Allah'ın gü- zel isimleri (esma'ül hüсна) ilahlık sıfatlarını bulundurmakla birlikte onun zıttı olan bütün sıfatları da dışımda tutmaktadır. Kulun “Elhamdulillâhi rabbil'alemin” demesinde büyük se- vap vardır.

252 Medâricu's Sâlikin, 1/49

253 Sahih-i Müslim, 1118

Hız. Ebû Malikü'l Eşari *radıyallahu anh* şöyle rivayet etti: Allah Rasûlü *aleyhisselâm* şöyle buyurdu: “*Temizlik imanın yarısıdır. “Elhamdülillah” mizanı doldurur.*”²⁵⁴

O halde kıyamet gününde kulun mizanını iyiliklerle doldurmaktadır. Aynı zamanda Allah'ın kulundan razı olmasının sebebidir.

Muâz İbnu Enes *radıyallahu anh* der ki: “Rasûlullah *aleyhissalâtu vesselâm* buyurdular ki: “*Muhakkak ki Allah, kulun bir şey yiyip hamdetmesinden veya bir şey içip hamdetmesinden râzı olur.*”²⁵⁵

---

254 Sahih-i Müslim, 556

255 Sahih-i Müslim, 7108

ER-RAHMANİ'R RAHÎM (O ALLAH Kİ: RAHMÂNDIR, RAHÎMDİR)

Bu yüce ayet Allahu Teâlâ'nın isimlerinden iki yüce ismi kapsamıştır. Allahu Teâlâ'nın bütün isimleri güzeldir. Sıfatlarının hepsi de yücedir. Allah'ın isimlerinden bir isim ya da sıfatlarından bir sıfat asla noksanlığı içinde bulunduramaz (Allah muhakkak bundan yücedir.) Allahu Teâlâ'nın isimlerini bilmek kula Allah'ı tanıtır, O'na yakınlaştırır ve O'na olan sevgisini, korkusunu, ümidini ve amelindeki ihlâsını artırır. İşte bu da kulun dünya ve ahiret mutluluğunun ta kendisidir. Allahu Teâlâ dedi ki: **“En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin.”**²⁵⁶

Es-Sa'di *rahimehullah* şöyle dedi: “Bu ayet en güzel isimler Allah'ın olduğu için O'nun ululuğunun ve sıfatlarının genişliğinin göstergesidir. İçinde yüce bir kemal sıfatı barındıran bütün güzel isimler O'nundur. İçerisinde bir sıfat barındırmasa ve manasız bir özel isim olsaydı güzel bir isim olmazdı. İçerisinde noksanlık olan bir sıfata işaret eden bir isim olsaydı da güzel bir isim olmazdı. Lakin Allah'ın isimlerinden her bir isim türemiş olduğu kemal sıfatının tüm manalarına işaret eder.”²⁵⁷

Bu iki isim de Allah'ın sıfatlarından iki yüce sıfatı içermektedir. Öyle bir sıfat ki müjdeye, mutluluğa ve her şey kendisine döndürülecek olan Allah'a bağlanmaya çağırır. Öyle bir sıfattır ki eğer bu sıfat olmasaydı cennete

---

256 A'raf,180

257 Tefsiru's Sa'di, 1/309

ne bir ins, ne bir cin, ne de bir nur girebilirdi. Rabbimizin bütün sıfatları bu sıfatın etrafında dönmektedir. Sığınağımız ve ümit kaynağımız bu sıfattır. Diriliş günü gözlerimizin arayacağı şey de odur.

Evet, işte bu rahmet sıfatıdır. Şu sözlerin sahibinin rahmetidir: **“Rahmetim ise her şeyi kapsamıştır.”**²⁵⁸ Rahmeti her şeyi kuşatan bir Rabb’imiz varken hayırdan, fazıldan, af ve mağfiretten mahrum kalmayız.

Hafız İbni Kesir, Taberi’den Arzemi’ye kadar ulaşan bir isnatla rivayet etmiştir ki: (Er-Rahmânu’r Rahîm: Rahman bütün yarattıklarına rahmeti, Rahîm ise yalnızca müminlere olan rahmetidir. Bu sebepten dolaydır ki Arş’a istiva etme ayetlerinde Rahman ismi zikredilmiştir. Böylece Allah, Arş’a istiva ederek bütün yarattıklarını rahmeti ile kuşatmıştır. **“... Sonra Arş’a istivâ eden (ona hükmeden) Rahmân’dır”**²⁵⁹ ve **“Rahmân, Arş’a istivâ etmiştir.”**²⁶⁰ Rahim sıfatının inananlara rahmeti olduğuna işaret eden ayet de şudur: **“O, inananlara karşı Rahimdir.”**²⁶¹ Rahman sıfatı bütün mahlûkatı dünya ve ahirette kapsadığı için daha geneldir. Rahim ise müminlere özeldir. Peygamberimiz *aleyhisselâm*’dan nakledilen bir duada şöyle geçmektedir: **“Ey dünya ve ahiretin Rahmanı ve Rahimi”** Allahu Teâlâ’nın Rahman ismi kendisine has bir isimdir. O’ndan başkası bu isimle isimlendirilmemiştir. **“De ki: “(Rabbinizi) ister Allah diye çağırın, ister Rahman diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihayet en güzel isimler O’nundur.”**²⁶² **“Ey Muhammed! Senden önce gönderdiğimiz peygamberlerimize de sor, biz Rahman olan**

---

258 A’raf,156

259 Furkan,59

260 Tâhâ,5

261 Ahzab,43

262 İsrâ,110

Allah'tan başka kendisine ibadet edilecek ilâhlar yapmış mıyız?"²⁶³

Müseylimetü'l-Kezzâb kendini Yemame'nin Rahman'ı diye isimlendirince Allah onu yalan kisvesiyle giydirdi ve kezzab (çok yalan söyleyen) sıfatıyla anılır oldu. Öyle bir hal aldı ki yalanda kendisiyle darbimesel verilir hale geldi. Herkes onu yalancı olarak tanıdı.²⁶⁴

Fatiha sûresinde Allah'ın Rabb sıfatından sonra rahmet sıfatının gelmesinde de bir hikmet vardır. Rabb sıfatı kulun her türlü konuda salâhını kapsayıp rahmeti içermemesinden dolayı "Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur" ayetinin ardından "O Rahmandır, Rahimdir" ayeti gelmiştir. Kul da rahmet ile vasıflanan Rabb'inin rahmetinden asla ümidini kesmez. Rabb'inin tevbeleri kabul edip mağfiret etmesinden asla umut yitirmez. Allah'ın ona vereceği sevabı umar, rahmetini diler ve azabından korkar. Kulun Rabb'ine kavuşana kadar yaşaması gereken hal de budur. O halde inanan kimse Allah'ı severek, O'ndan hayır umarak, O'ndan korkarak yaşar ve asla yese kapılmaz. Bu akide inanan kimsenin kalbinde hâsıl olduğu vakit o halde Allahu Teâlâ'nın ve Rasûlü aleyhisselâm'ın dilediği gibi bir yaşam sürer.

Hz. Câbir *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiklerine göre, Câbir *radıyallahu anh* şöyle demiştir: "Rasûlullah *aleyhisselâm*'ın vefatından üç gün önce işittim ki şöyle diyordu: "Hiç biriniz Allah'a *hüs-n-ü zan etmeden ölmesin.*"²⁶⁵

Allah'ın rubûbiyeti, O'nun rahmeti üzerine bina edilmiştir. Bu rahmet rubûbiyetten sonra zikredilen geniş rahmettir. Allah'ın rubûbiyeti her şeyi nasıl ki kuşatmışsa O'nun rahmeti

263 Zuhruf, 45

264 İbni Kesir Tefsiri, 1/126

265 Sahih-i Müslim, 7410

de her şeyi kuşatmıştır. Bütün mahlûkatı kapsar. İnsi de cinni de kapsar. Herkes O'nun rahmeti içerisinde yaşamaktadır. Fatiha'da zikredilen ayetleri şu ayetlerle birlikte tefekkür et: **“Rahmân, Arş'a istivâ etmiştir.”**²⁶⁶ **“Rahmân, Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı.”**²⁶⁷ Ceninin muhafaza edildiği yer de rahimdir. Mülk sûresindeki ayetler de kuşların uçmasının ve bizim canlı oluşumuzun Allah'ın rahmetiyle olduğunu gösterir. Tüm bunlar Fatiha sûresindeki ayetlerle de örtüşür. **“Er-Rahmani'r Rahim”** ayetini okurken ondan önce zikredilen **“Allah”** ve **“Rabb”** isimlerini ve sonrasında **“Rahman”** ve **“Rahim”** isimlerini tefekkür et. Bu isimlerin bütün mahlûkatı kapsadığını görürsün. Aynı zamanda Allah'ın diğer isimlerinin de bu isimlere döndüğünü ve bunların asıl isimler olduğunu görürsün.

Bütün mahlûkat Allah'ın hâkimiyeti altında mecbur olarak kuldurlar. **“Göklerde ve yerde olan herkes istisnasız, kul olarak Rahman'a gelecektir.”**²⁶⁸ Saadete kavuşacak olan ise zorunlu olarak değil iradesiyle kulluk yapandır. Ubûdiyet O'nun yüce ismi olan **“Allah”**tan gelmektedir. Rubûbiyet ise O'nun **“rabbi'l'alemin”** ayetindeki Rabb kelimesinden gelmektedir. Umumi olan rahmet bütün mahlûkatı kapsar ve kimse Allah'ın rahmetinden mahrum kalmaz. Rahmet, Allah'ın Rahman isminden gelmektedir. Bütün bunları tefekkür edersen tüm bu isimlerin müthiş bir nizam içerisinde Fatiha sûresinde bir araya geldiğini görmüş olursun.

Sonra idrak edersin ki Allah kendisine ibadet etmelerini emretmiş ve rubûbiyeti ile onlara yardım etmiştir. Mülkü ve adli ile de onları mükâfatlandırmıştır. Çünkü O, Mâlîki yevmiddin (hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) malikidir.) Bu sebepten dolayı kullar O'na ibadet eder, O da kullarına

---

266 Tâhâ,5

267 Rahman,1-3

268 Meryem,93

Rabb'lik yapar. Rahmet ise bu ilişkinin esasıdır. Rahman ve Rahîm sıfatının **“Mâliki yevmiddin”** ayetinden önce gelmesi de Allah'ın rahmetinin gazabını geçtiğini göstermektedir. Ebu Hureyre *radiyallahu anh*'tan rivayet edilir ki Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurmuştur ki: *“Allah, Mahlûkatı yarattığı zaman, Arş'ın üstünde bulunan kitabına şunu yazdı: “Rahmetim gazabımı geçmiştir.”*²⁶⁹

İbni'l Kayyim şöyle dedi: “Rahman isminin en özel tecellilerinden birisi de namaz kılan kimsenin rahmetten aldığı nasiptir. Rabbinin huzuruna çıkıp O'na kulluk etme ve münâcatta bulunma mertebesine erişmek Allah'ın ona bağışladığı bir nimettir. Herkesten yüz çevirerek Allah'a bütün kalbiyle yönelmesi de Allah'ın ona rahmet etmesindedir.”²⁷⁰

---

269 Sahih-i Buhari, 7422

270 Zevku's Salâti İnde İbni'l Kayyim, Yazar: Adil Ez'Zerki, 64

MÂLİKİ YEVMİDDİN (HESAP VE CEZA GÜNÜNÜN (AHİRET GÜNÜNÜN) MALİKİDİR)

İbni Abbas *radıyallahu anh*'tan rivayet edildiğine göre dedi ki: “Mâliki yevmiddin” o gün Allah’tan başka kimse hüküm sahibi olamayacaktır. Dünyada hüküm sahibi oldukları gibi olmayacak bilakis mülkün hepsi Allah’ın olacaktır.

“Ruh (Cebrail) ve melekler saf saf olup durduğu gün, Rahmân’ın izin verdiklerinden başkaları konuşmazlar; konuşan da doğruyu söyler.”²⁷¹

“Sesler, Rahmân’ın azametinden dolayı kısılmıştır.”²⁷²

“Onlar, Allah’ın hoşnud olduğu kimseden başkasına şefaet etmezler.”²⁷³

Kurraların ekseriyeti bu ayeti “Mâliki yevmiddin” şeklinde med ile okumuşlardır. Ebû Hureyre *radıyallahu anh*, Rasûlullah *aleyhisselâm*’ı: “Allah yeryüzünü eline alır, gökleri de sağ eliyle dürüp büker sonra: “Hâkimiyet sahibi Benim! Hani, yeryüzündeki (sözde) hâkim olanlar nerede!” buyurur” diye buyururken işittim, demiştir.”²⁷⁴

Kıyamet gününde mülk yalnızca O’nundur. Ne Allah’a yakın bir melek, ne gönderilmiş bir elçi ne de yeryüzünün

---

271 Nebe,38

272 Tâhâ,108

273 Enbiyâ,28

274 Sahih-i Buhari, 4812; Sahih-i Müslim, 7227

krallarından bir kral o gün Allah'ın mülkünden zerre ağırlığına bile bir şeye sahip olamayacaklardır. “O, gökleri ve yeri hak (ve hikmet) ile yaratandır. “Ol!” dediği gün herşey oluverir. O'nun sözü gerçektir. Sûr'a üflendiği gün de hükümlerlik O'nundur. Gizliyi ve açığı bilendir ve O, hikmet sahibidir, her şeyden haberdardır.”²⁷⁵

“O gün onlar ortaya çıkarlar. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. Bugün mülk (hükümlerlik) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır.”²⁷⁶

Allah'ın ayette hesap gününü özellikle zikretmesinin hikmeti de burada belli olmaktadır. Çünkü hesap gününde bütün mülkler zail olacak, sultanlar helak olacak, mallar fani olacaktır. Mülk ise yalnızca Allah'ın olacaktır. Hüküm, emir, kahır ve şefaath yalnızca Allah'ın olacak. Âlemlerin Rabbi olduğunu belirttikten sonra Allah bir de hesap gününün sahibi olduğunu zikretmiştir ki yaratmanın da emrin de “O gün kimse kimseye hiçbir fayda sağlayamayacaktır. O gün buyruk, yalnız Allah'ındır”²⁷⁷ mülkün de “İşte o gün, gerçek mülk (hükümlerlik) çok merhametli olan Allah'ındır. Kâfirler için de pek çetin bir gündür o.”²⁷⁸ hükmün de “Sonra insanlar gerçek sahipleri olan Allah'a döndürülürler. Bilesiniz ki hüküm yalnız O'nundur ve O, hesap görenlerin en çabuğudur”²⁷⁹ düzenin de “...İşleri yerli yerince düzene koyan Allah'tır. O'nun izni olmaksızın, hiç kimse şefaathçi olamaz. İşte O, Rabbiniz Allah'tır. O hâlde O'na kulluk edin. Hâlâ düşünmüyor musunuz?”²⁸⁰ evvelen ve ahiren yalnızca O'nun olduğu bilinsin.

---

275 En'âm,73

276 Mümin,16

277 İnfitâr,19

278 Furkan,26

279 En'âm,62

280 Yunus,3

Yevmiddin: Din günü, hesap ve ceza günüdür. “İman edip salih ameller işleyenlere gelince, (Allah) onların mükâfatlarını eksiksiz ödeyecek ve lütfundan onlara daha da fazlasını verecektir. Allah’a kulluk etmekten çekinenlere ve büyüklük taslayanlara gelince; (Allah) onları elem dolu bir azaba uğratacaktır ve onlar kendilerine Allah’tan başka bir dost ve yardımcı da bulamayacaklardır.”²⁸¹

Bu mübarek ayetten birçok ders çıkarılır:

1. Mülkün, yaratmanın, buyruğun, hükmün ve düzenlemenin evvelen ve ahiren Allah’ın olduğunu gösterir. O günde dünya ahâlisinin daha önceden onlara verilen mülklerinin hepsi silinir gider. “Andolsun, sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geldiniz. Size verdiğimiz dünyalık nimetleri de arkanızda bıraktınız. Hani hakkınızda Allah’ın ortakları olduğunu zannettiğiniz şefaathçilerinizi de yanınızda görmüyoruz? Artık aranızdaki bağlar tamamen kopmuş ve (Allah’ın ortağı olduklarını) iddia ettikleriniz, sizi yüzüstü bırakıp kaybolmuşlardır.”²⁸²
2. Tevhidin ilk kısmı olan rubûbiyet tevhidini gösterir. Rabb’liğin yalnızca Allah Subhanehu ve Teâlâ’ya isnat edilmesidir.
3. Ahiret gününe işaret eder ve ona iman etmenin farz olduğunu gösterir. “Her canlı ölümü tadacaktır. Ve ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konulursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Bu dünya hayatı ise aldatma metâından

---

281 Nisâ,173

282 En’âm,94

başka bir şey değildir.”²⁸³ Bu yüzden insanın o gün için hazırlanması ve Rabbi'nin huzuruna çıkmayı nasıl istiyorsa o şekilde amel etmesi gerekir. Eğer kul dünyada amel işlemeden ahirete giderse amel edenlerin sevabına bakar ve dünyadaki ihmalkârlığından dolayı pişman olur.

Hasan bin Salih'ten şu manadaki beyitler rivayet edilmiştir:

Eğer ekin ekmezsen ve ekinlerini hasat edecek birini görürsen ekin zamanındaki ihmalin yüzünden pişman olursun. Haşır gününde de senin sahip olacağın tek şey daha önceden azık olarak hesap gününe getirdiklerindir. Yeniden dirilme ve hesaba çekilmeye işaret eder. İyilik yapan daha önce yapmış olduklarından dolayı mükâfatlandırılır. Kötülük yapan da yapmış olduklarından dolayı cezalandırılır. Kullar arasındaki hakların alınması için aralarında kısas gerçekleştirilir. Böylece mazlum kimseler haklarını geri alırlar. Her hak sahibi de hakkını alacaktır. **“O, dereceleri hakkıyla yükseltendir, Arş'ın sahibidir. Buluşma günü hakkında (insanları) uyarmak için, irâdesiyle ilgili vahyi kullarından dilediğine, kendi indirir. O gün onlar ortaya çıkarlar. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. Bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır. Bugün herkese kazandığının karşılığı verilir. Bugün asla zulüm yoktur. Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir. Yaklaşan gün hususunda onları uyar! Çünkü o, onda dehşet içinde yutkunurken yürekleri ağızlarına gelmiştir. Zalimlerin ne dostu ne de sözü dinlenir şefaatchısı vardır.”²⁸⁴**

Bunları bilen kimse hesaba çekileceği ve karşılığının verileceği gün için hazırlanır ve ömrünün değerli fırsatlarını

283 Âli İmrân, 185

284 Mümin, 15-18

ahireti için değerlendirebilir. Düşmanlık, kin, hased ve nefret için vakti olmaz.

“Biz, gökleri, yeri ve her ikisi arasında bulunanları gereğince yarattık. Kıyamet günü şüphesiz gelecektir. O halde yumuşak ve iyi davran. Şüphesiz, Rabbin hakkıyla yaratan (ve her şeyi) bilen ta kendisidir. Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur’an’ı verdik. Sakın onlardan bazı sınıflara verdiğimiz dünya malına göz dikme, onlardan dolayı üzülmeye ve müminlere alçak gönüllü ol.”²⁸⁵

İnsan hesap gününü hatırlayınca kendi kurmakta olduğu hesaplar alt üst olur. Dünyadaki bazı haklarından vazgeçebilir. Hakkı istemediğinden ya da onu sevmediğinden dolayı değil lakin onu ahiret günü için depolamak içindir. Ahireti için depoladıkları elinde bulundurduklarından daha güvenlidir. Çok net bir şekilde böyle inanır. **“Doğrusu Allah’ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin bir azap vardır.”**²⁸⁶ Bilmelisin ki Allahu Teâlâ dünyanın da din gününün de mâlikidir. Âlemlerin Rabbi olduğuna göre dünyanın da ahiretin de mâlikidir. Genelmeden sonra özelleme gelmesinin sebebi din gününün tehlikesinin büyüklüğünü göstermek içindir. Öyle çetin bir gündür ki çocukların saçlarını beyazlatacak bir gündür. O gün asık suratlı bir gündür. Ulu bir gündür. Uzunluğundan dolayı uludur. İçerisinde gerçekleşecek havadisten dolayı da uludur. Ebu Hureyre’den kendisine haber verdiğine göre bazı kimseler Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e: “Ey Allah’ın Rasûlü, kıyamet gününde Rabbimizi görür müyüz?” dediler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **“Dolunayı görmek için birbirinizle itişir, kakışır, birbirinize zarar verir misiniz?”** Onlar: “Hayır, ey Allah’ın Rasûlü” dediler. Bu sefer Allah Rasûlü: **“Ya önünde**

---

285 Hicr,85-88

286 Sa’d,26

hiçbir bulut yokken güneşi görmek için birbirinizle itişir, ka-
kışır, birbirinize zarar verir misiniz” buyurdu. Onlar: “Hayır,
ey Allah’ın Rasûlü” dediler. Allah Rasûlü şöyle devam etti:
“Şüphesiz siz de onu böyle göreceksiniz. Allah kıyamet gü-
nünde (bütün) insanları toplayıp, bir araya getirerek şöyle
buyuracak: “Kim (dünyada iken Allah’tan başka) herhangi
bir şeye ibadet ediyorsa onun arkasından gitsin. (Dünyada
iken) güneşe ibadet eden güneşin arkasından gidecek, aya
ibadet eden ayın arkasından gidecek, tağutlara ibadet eden
tağutların peşinden gidecek. Geriye aralarında münafıkları
da olduğu halde bu ümmet kalacak. Allah Tebareke ve Teâlâ
onlara kendisini tanıdıkları suretten başka bir surette gele-
rek: “Ben sizin Rabbinizim” diyecek. Onlar: “Senden Allah’a
sığınırız. Biz Rabbiniz yanımıza gelinceye kadar buradan ay-
rılmayacağız. Rabbiniz gelirse biz onu tanırız” diyecekler.
Sonra yüce Allah kendilerine onu tanıyacakları bir surette
gelecek, “ben Rabbinizim” diyecek, onlar da: “Evet, sen
Rabbimizsin” diyecekler ve onun arkasından gidecekler. Ce-
hennemin üzerine Sırat kurulacak. İlk olarak ümmetimle ben
geçeceğim. O gün Rasûllerden başka kimse konuşmayacak.
O gün Rasûllerin duası ise: “Allah’ım selâmet ver, selâmet
ver” demekten ibaret olacak. Cehennemde de sa’dan dikenî
gibi kanca/ar bulunacak. Siz sa’dan’ı gördünüz mü?” Ashab:
“Evet, ey Allah’ın Rasûlü” dediler. Şöyle devam etti: “İşte o
kancalar sa’dan dikenî gibidirler. Şu kadar var ki, onların ne
kadar büyük olduklarını ancak Allah bilir. İnsanları amelleri
sebebiyle kapıp alırlar. Kimisi ameli sebebiyle helak olur,
kimileri de kurtarılıncaya kadar ceza görür. Nihayet Allah
kullar arasında hüküm verme işini bitirince, rahmetiyle de
dilediği cehennemlikleri çıkarmayı murad edince meleklerle:
Cehennem ateşinden la ilahe illallah diyenler arasından yü-
ce Allah’ın rahmet ihsan etmeyi murad ettiği kimselerden
Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmamış kimseleri çıkartmalarını
emreder. Melekler bunları cehennem içinde oldukları halde
tanırlar. Onları secde izlerinden tanırlar. Çünkü cehennem

ateşi Âdemoğlunun secdenin izi dışındaki yerlerini yer. Allah cehennem ateşine secdenin izlerini yemeyi haram kılmıştır. İşte bunlar cehennem ateşinden iyice yanmış oldukları halde çıkartılırlar. Üzerlerine hayat suyu dökülür, sel'in taşıdıkları arasında yabani bir tohumun bitip yeşerdiği gibi onlar da bitecekler. Sonra yüce Allah kullar arasındaki hüküm işini bitirir. Geriye yüzü ateşe dönük bir adam kalır. Bu kişi ise cennet ehli arasında cennete en son girecek kişidir. O: "Rabbim, yüzümü cehennem ateşinden başka tarafa çevir. Çünkü onun kokusu beni helak etti, alevi beni yaktı" der ve Allah'a -Allah kendisine dua etmeyi dilediği kadar- dua eder. Sonra Allah Tebareke ve Teâlâ şöyle buyurur: "Sana bu istediğini veririm acaba daha başka bir şey isteyecek misin?" O: "Senden bundan başka bir şey istemeyeceğim" der ve Rabbime Allah'ın dilediği ahitler verir, yeminler eder. Allah da yüzünü cehennemden başka tarafa çevirir. Cennete dönüp cenneti görünce, Allah'ın dilediği kadar bir süre suskun kalır sonra: "Rabbim beni cennetin kapısına yaklaştı" der. Allah ona: "Sana verdiğimden başka benden bir şey istemeyeceğine dair bana ahitler verip, yeminler etmemiş miydin? Vay sana Âdemoğlu, ne kadar da sözünde durmazsın" buyurur. O kişi: "Rabbim" der ve yüce Allah'a dua eder. Nihayet ona: "Ben sana bunu verecek olursam benden başka bir şey istemeyecek misin?" buyurur. O: "Hayır, izzetin hakkı için yemin ederim" deyip, Rabbine Allah'ın dilediği kadar türlü ahitler ve yeminler eder. Bunun üzerine Rabbi onu cennetin kapısına kadar götürür. Cennetin kapısına dikilince cennet onun önüne açılır, içindeki hayırları ve sevinci görür. Allah'ın dilediği kadar susar sonra: "Rabbim beni cennete koy" der. Allah Tebareke ve Teâlâ ona: "Sana verdiğimden başka benden bir şey istemeyeceğine dair türlü ahitler vermemiş, yeminler etmemiş miydin? Yazık sana ey Âdemoğlu, ne kadar da sözünde durmayan birisisin" buyurur. O kişi: "Rabbim yarattıklarının en bedbahtı olmayayım" der ve Allah'a o kadar dua eder ki, nihayet Allah Tebareke ve Teâlâ

ona gülecek ve: “Cennete gir” buyuracak, cennete girdikten sonra yüce Allah ona: “Temenni et” diyecek, o da Rabbinden dileklerde bulunup, temenniler edecek. Nihayet Allah ona şundan şundan da (iste) diye hatırlatacak. Bütün istek ve temennileri sona erince yüce Allah: “Bütün bunlar ve onlarla birlikte bir o kadarı da senindir” buyuracak.”

Ata b. Yezid dedi ki: (Bu hadisi rivayet ederken) Ebu Hureyre ile birlikte Ebu Said el-Hudri de vardı ve rivayet ettiği hadisinden hiçbir şeyini reddetmedi. Nihayet Ebu Hureyre: “Allah da o adama: Bir o kadarı daha senindir” deyince, Ebu Said: Ey Ebu Hureyre, “onunla birlikte on misli daha (senindir) dedi. Ebu Hureyre bu sefer: Ben benim bellediğim, “Bu istediklerin ve bir o kadarı daha senindir” sözünden ibaret tir, dedi. Ebu Said de: Ben de şehadet ederim ki Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in: “Bu ve bununla birlikte on misli daha senindir” buyruğunu belledim, dedi. Ebu Hureyre dedi ki: İşte o adam cennetlikler arasında cennete en son girecek kişidir.²⁸⁷

İYYÂKE NA'BUDU VE İYYÂKE NESTE'ÎN ((ALLAH'IM!) YALNIZ SANA İBADET EDERİZ VE YALNIZ SENDEN YARDIM DİLERİZ.)

Şeyh Ali Abdurrahman Elferran dedi ki: “Yalnız sana ibadet ederiz çünkü sen yaratıcısın. Yalnız senden yardım dileriz çünkü yaratılan daima yaratıcıya muhtaçtır. Yalnız sana ibadet ederiz ki bizi cennete girdiresin. Yalnız senden yardım dileriz ki bizi ateşten kurtarasın. Yalnız sana ibadet ederiz çünkü biz kullarız. Yalnız senden yardım dileriz çünkü sen kerim ve şanı büyük olansın. Yalnız sana ibadet ederiz çünkü sen hakiki mabudsun. Yalnız senden yardım dileriz çünkü biz senin kullarınız.

“Yalnız sana” manasına gelen “iyyâke” kelimesi iki kez art arda zikredilmiştir. Bunu sebebi ihlâs manasını pekiştirme ve özelleştirmek içindir. İbadet tezellülün zirvesidir. Onu yalnızca fazlın zirvesinde olan hak eder. O da âlemlerin Rabbi olan Allah'tır.

Sa'lebi dedi ki: (İbadet ederiz: birleriz, ihlâslı kullar oluruz, sana itaat edip boyun eğeriz. İbadet, nefsi meşakkatlerine rağmen itaate sevkettir. Aslı ise boyun eğmek, tabi olmak itaat etmek ve tezellül etmektir.”²⁸⁸

Allah mahlûkatı kendisine ibadet etmeleri için yaratmıştır. **“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler di-**

ye yarattım.”²⁸⁹ O halde ibadet âlemlerin yaratılış sebebidir. İnsanların ve cinlerin bulunma sebebidir. İbadet edilmek için Allah elçileri göndermiştir. “Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, “Şüphesiz, benden başka hiçbir ilâh yoktur. Öyleyse bana ibadet edin” diye vahyetmişizdir.”²⁹⁰ Gökler ve yer de bu yüzden var edilmiştir. “Biz yeri, göğü ve arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık. Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi katımızdan edinirdik. Yapacak olsaydık böyle yapardık.”²⁹¹ İbadet için cennet ve cehennem yaratıldı ve sırat kuruldu. Yaratılışın amacı ibadet olduğundan mütevellit dinin düşmanları olan insi ve cinni şeytanların gayesi de mahlûkatı bu ibadetten alıkoymaktır. Bu alıkoymak derece derecedir. Kişinin imanının kuvveti ve zayıflığına göre derecesi belli olur. Kişinin imanı ne kadar kuvvetli olur ve tevekkülü sağlam olursa, şeytan onun karşısında zayıf düşer. Hatta Rasûlullah *aleyhisselâm*'ın karini olan cin sonunda müslüman olmuştur. Bu durumun mukabilinde de kişinin imanı zayıfladığında ve kendi nefesine tevekkül ettiğinde şeytanın onun üzerindeki kuvveti artar ta ki imanı yok olana kadar. Böylece iman dairesinden küfre intikal eder. Allah korusun bu durumda olan şairin dediği gibi:

İblisin askerlerinden biriydim sonra rütbem yükseldi.

Öyle bir hale ulaştım ki artık şeytan benim askerim oldu.

Bu sebepten dolayı Allahu Teâlâ bizi şeytanın tuzaklarından sakındırmıştır. “Şüphesiz ki o (İsa), kıyametin (ne zaman kopacağıının) bilgisidir. Ondandır hiç şüphe etmeyin ve bana uyun; çünkü bu, dosdoğru yoldur. Sakın şeytan

---

289 Zariyat,56

290 Enbiyâ,25

291 Enbiyâ,16-17

sizi yoldan çevirmesin. Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır.”²⁹²

“Ey Âdemoğulları! Ben, size, şeytana kulluk etmeyin. Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin. İşte bu dosdoğru yoldur, diye emretmedim mi?”²⁹³

İstiâne (Yardım dilemek): Allah’tan dünya ve ahiret işleri için yardım talep etmektir. Yardımı yalnızca Allah’tan dilemek ve O’na sığınmak şeriatımızın bize emrettiği şeydir. Önceki peygamberlerin menheci de budur.

“Mûsâ kavmine dedi ki: “Allah’tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü Allah’ındır. O, kullarından dilediğini oraya hâkim kılar; (güzel) sonuç, takvâ sahiplerinindir.”²⁹⁴

Peygamber efendimizin birçok hadisinde de bu emir varit olmuştur. Muâz İbni Cebel *radıyallahu anh*’den rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Muâz’ın elini tutmuş ve şöyle buyurmuştur: “Ey Muâz, Allah’a yemin ederim ki, ben seni gerçekten seviyorum. Sonra da ey Muâz sana her namazın sonunda: “Allah’ım! Seni anmak, sana şükretmek ve sana güzelce kulluk etmekte bana yardım et!” duasını hiç bırakmamayı tavsiye ediyorum.”²⁹⁵

İmam İbni Kayyim dedi ki: Şeyhu’l İslâm İbni Teymiye şöyle dedi: “En faydalı dua nedir? diye tefekkür ettim ve sonucunda buldum ki bu dua, Allah’a O’nun rızasını kazanmak için yardım etmesi hususunda dua etmektir. Sonra da

---

292 Zuhruf,61-62

293 Yasin,60-61

294 A’raf,128

295 Sünen-i Ebi Davud, 1522

bunu Fatıha sûresinde buldum. Yalnız sana ibadet eder yalnız senden yardım dileriz.”²⁹⁶

Eğer kul Rabb’inin yardımına erişirse hayrın tamamına erişmiştir. Dünya hayatında ibadet etmesi ve Rabb’ine yakınlaşması, ahirette de daha önce yapmış olduklarının karşılığını görüp onun rızasına nail olması ve sürekli nimete erişmesi Rabb’inin yardımıyla olur. Bu kelime tevhidin iki çeşidi olan Rubûbiyet ve ulûhiyet tevhidlerini kapsamaktadır. Rabb ismi ibadeti içermektedir. Allah ismi ise ilahlılığıyla ibadet edilme-yi kapsar. Rubûbiyetinden yardım dilenir ve O da rahmetiyle sırat-ı müstakime hidayet eder. Sûrenin başında “Allah”, “Rabb” ve “Rahman” isimlerini ibadet, yardım ve hidayet fiillerinin sahibi olarak zikretti.

Bütün bunları verebilecek olan tek kimse O’dur. O’nun ibadeti için yardım eden O’ndan başkası yoktur ve aynı zamanda O’ndan başka hidayet eden de yoktur.

Şeyhu’l İslâm İbni Teymiye’nin bu ayet hakkında muaz-zam bir sözü vardır. İbni Teymiye demiştir ki: **“Yalnızca sana ibadet ederiz”** gayedir. **“Yalnızca senden yardım dileriz”** ise vesiledir. Allah’ın yardımı olmadan Allah’a ibadet etmen mümkün değildir. Başlangıç O’ndandır ve son da O’na olacaktır. **“Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aidiz ve şüphesiz O’na döneceğiz.”**

Kalbe isabet eden iki hastalık vardır ki bu hastalıklar tedavi edilmez de devamlılık gösterirse kalbin telefine yol açarlar. Bunlar riya ve kibirdir. Riyanın ilacı **“İyyake nabudu (Yalnızca sana ibadet ederiz)”**, kibrin ilacı ise **“İyyake nes-tain (yalnızca senden yardım dileriz)”**dir. İbni Kayyim bu

manayı şeyhi İbni Teymiye'den rivayet etmiştir ki: “**İyyake nabudu**” riyayı defeder, “**İyyake nestain**” de kibri defeder.”²⁹⁷

Kul Allah'a ibadeti yalnızca O'nun yardımıyla gerçekleştirebileceğini bildiğinden dolayı kelâmını şu sözlerle devam ettirir: “**ve yalnızca senden yardım dileriz.**” Yalnızca senden yardım dileriz çünkü yardıma kâdir olan yalnızca sensin. Bu ayette aynı zamanda yalnızca ibadetin tek müstehakkı olan Allah'a tevekkül edilmesi gerektiği dersi çıkarılır. “**İbadet ederiz**” ve “**yardım dileriz**” cümlelerindeki çoğul sığası da söyleyenin mümin ümmetten bir fert olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bu ayette kul Rabb'ine hitap etmektedir. Böylece O'na yaklaşmaktadır. Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi: “...secde et ve Rabbine yaklaş.”²⁹⁸

İbadetin yardım dilemekten önce gelmesinin hikmeti ise kulun Rabb'ine her ibadet edişinde ve O'na boyun eğişinde Rabb'inin yardımına daha çok nail olmasındandır. Böylece Allah kulun işlerine kolaylık verir, ona ihtiyaçlarını gidermesi için yardım eder. Hz. Ebu Hüreyre *radıyallahu anh* anlatıyor: “Rasûlullah *aleyhissalâtu vesselâm* buyurdular ki: “Allahu Teâlâ hazretleri şöyle ferman buyurdu:

“Kim benim veli kuluma düşmanlık ederse ben de ona harp ilan ederim. Kulumu bana yaklaştıran şeyler arasında en çok hoşuma gideni, ona farz kıldığım (aynî veya kifaye) şeyleri eda etmesidir. Kulum bana nafîle ibadetlerle yaklaşılmaya devam eder, sonunda sevgime erer. Onu bir sevdim mi artık ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı (aklettiği kalbi, konuştuğu dili) olurum. Benden bir şey isteyince onu veririm, benden sığınma talep etti mi onu himayeme alır, korurum. Ben yapacağım bir şeyde, mü'min kulumun ruhunu kabzetmedeki tereddüdüm kadar

297 Medâricu's Salikin, 1/78

298 Alak,19

hiç tereddüte düşmedim: O ölümü sevmez, ben de onun sevmediği şeyi sevmem."²⁹⁹

Bundan dolayı Allah'a hakkıyla ibadet etmek ve O'ndan dünya ve ahiret işleri için yardım dilemek kulun önem göstermesi gereken en önemli iki şeydir. Birincisini gerçekleştirmek için bütün çabasını ortaya koymalı ve ikincisini de Rabb'inin gerçekleştirmesi için Rabb'ine boyun eğmelidir.

HİBRU'L ÜMME (ÜMMETİN BİLGİNİ)

Allah Rasûlü *aleyhisselâm*'ın Hıbru'l Ümme (Ümmetin Bilgini) olan İbni Abbas *radıyallahu anh*'a tavsiyesi de bunu içermektedir. Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh* şöyle rivayet eder: “Rasûlullah *aleyhisselâm*'ın terkişinde idim, buyurdular ki: “Ey oğul! Sana bazı kelimeler öğreteceğim: Allah'ı (emir ve yasaklarını) koru ki O da seni korusun. Allah'ı (emir ve yasaklarını) koru ki O'nu yanında bulasın. Bir şey isteyeceğin zaman Allah'dan iste. Bir yardım dileyeceğin zaman Allah'tan dile. Şunu iyi bil ki, eğer bütün insanlar bir konuda sana fayda vermek için bir araya gelseler, Allah'ın senin lehine yazmış olduğu dışında bir fayda veremezler. Yine eğer insanlar sana bir konuda zarar vermek için toplanacak olsalar, Allah'ın senin aleyhine yazmış olduğu dışında bir zarar veremezler. Kalemler kaldırılmış ve sayfalar kurumuştur.”³⁰⁰

İHDİNASSİRÂTAL MUSTEKÎM (BİZİ DOĞRU YOLA, İLET)

Allahu Teâlâ bize kendisine karşı edepli olmamız için güzel edebi öğretmektedir. Bizi yaratan da bizi hidayet eden de O'dur. O'nu hamdetmemizi, övmemizi ve O'na senada bulunmamızı bize emretmiştir. O'ndan bir şey isteyeceğimiz zaman bu isteğin edebi, istekten önce hamdetmektir. Önce Allah'ın layık olduğu övgülerle O'nu övdükten sonra kul haccetine geçer. Bunun emsali Kur'an'da da peygamber efendimiz *aleyhisselâm*'ın sünnetinde de mevcuttur. Sırat-ı Müstakim: İçerisinde eğrilik olmayan doğru yoldur. Birçok sahabi ve âlim de buyurmuşlardır ki: Sırat-ı Müstakim, İslâm'dır. Müstakim denilmesinin sebebi ise içerisinde hata bulunmaması ve tamamının doğru olmasındandır. Hz. Câbir *radiyallahu anh* anlatıyor: Rasûlullâh *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanında otururken önüne bir çizgi çizdi ve: *“Bu Allahu Teâlâ'nın dosdoğru yoludur”* buyurdu. Sonra söz konusu çizginin sağına ve soluna ikişer çizgi daha çizdi ve: *“Bunlar da şeytanın yollarıdır”* buyurdu. Daha sonra mübarek ellerini ortadaki çizginin üzerine koydu ve şu âyet-i kerîmeyi kıraat buyurdu: **“Şüphesiz bu, Ben'im dosdoğru yolumdur; öyle ise ona tabi olun. Sizi Allah'ın yolundan ayıracak başka yollara uymayın. Takvaya erişesiniz diye Allah bunları size emretti.”**³⁰¹

Bu duanın içerisinde birçok ders vardır:

1. Bizi hak yoluna ilet. Hak yolu Rabb'imizin yolu olduğundan dolayı ona iletecek olan da yalnızca O'dur. **"Allah'ın doğru yola eriştirdiği kimse hak yoldadır. Kimi de saptırırsa artık ona, doğru yola götürecek bir rehber bulamazsın."**³⁰² İbni Abbas *radıyallahu anh'tan* rivayet olunduğuna göre dedi ki: Cebrail *aleyhisselâm* Muhammed *aleyhisselâm'a* dedi ki: **"Ey Muhammed 'İhdinassırâtal müstekîm (Bizi doğru yola, ilet)' de" o da: Bize "hidayet yolunu ilham et" diyordu.**
2. Rabbim senden bizi sabit kılmanı dileriz ki ayaklarımız kaymasın ve sapıtmayalım. Çünkü insan bugün hidayet üzere olurken yarın dalâlet içerisine düşebilir. Böylece dua: Bizi sırat-ı müstekîm üzere sabit eyle manasındadır. **"Hayır, inkâr edenlere hileleri güzel gösterildi ve onlar doğru yoldan saptırıldılar. Allah, kimi saptırırsa artık onu doğru yola iletecek yoktur."**³⁰³ Mü'minler annesi Hazret-i Aişe *radıyallahu anha'dan* nakledilen hadiste dedi ki: Allah'ın Rasûlü *aleyhisselâm* geceleyin kalktığı vakit namazına şu dua ile başladı: **"Allah'ım, Ey Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil'in Rabbi, Göklerle yerin yaradanı, Hazır ve gaybı bilen Allah'ım! Kullarına ihtilaf ettikleri şeylerde, onların aralarında ancak Sen hükmedersin. İhtilaf edilen Hakk'a izinle beni hidayet eyle. Çünkü dilediğini doğru yola ancak Sen hidâyet edersin."**³⁰⁴
3. Hidâyetin yenilenmesi gerekir. Çünkü kul bu hayatta bir sürü fitnelere, şehvetlere ve şüphelere maruz kalmaktadır. O halde daima hidayetini yenilenmesine ihtiyaç duyar. Aişe *radıyallahu anha* rivayet ediyor. Hz.

302 Kehf,17

303 Rad,33

304 Sahih-i Müslim, 1847

Peygamber *aleyhisselâm* gözünü göğe çevirdiğinde şöyle duâ ederdi: “*Ey kalpleri çekip çeviren Allah! Kalbimi kulluğunun üzerinde sabit tut.*”³⁰⁵ Hidayeti istemek mümini doğru yol üzere tutar. Hidayetin gerçekleşmesi için gereken birkaç husus vardır:

4. Allah’ın kuldan muradının ne olduğunu bilmek gerekir. Yeryüzünde meydana gelen her olayda Allah’ın hükmü geçmektedir. Kul o halde Rabb’ini ve Rabb’ine karşı sorumluluklarını bilmelidir. Bundan dolayı fıkıh ilminin tarifinde (kişinin lehine ve aleyhine olan şeyleri bilmesidir) denilmiştir.
5. Zühri *rahimehullah* da fıkıh için şöyle demiştir: “Allah’a en güzel şekilde fıkıhla birlikte ibadet edilir. **“Muhakkak ki Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyle ise O’na kulluk ediniz. İşte doğru yol budur.”**³⁰⁶ Bu ayet önce Allah’ı tanıttı sonra onlara Allah’a ibadet etmelerini emretti sonrasında da doğru yolu gösterdi.”
6. Allah’ın muradını dinde fıkıh üzere yerine getirmek gerekir.

Allah’ın doğru yolundan sapmanın sebebi bu iki şeyi kaybetmekten geçer: İlim ve amel. Ve onların tam tersi olan şeylere düşmek de yoldan saptırır. Bu iki şey:

1. Cehâlet: Cehâlet her sıkıntının sebebi ve sırat-ı müstakimden alıkoyucudur.
2. Heva: Sapıtan kimselerden birçoğunun ilim sahibi olduğunu fakat hevasına uyduğunu görürsün. **“Kendisine âyetlerimizi verdiğimiz hâlde, onlardan sıyrılıp**

305 Müsned-i Ahmed, 9420; Sünen-i Kübra-i Nesâi, 10063

306 Meryem,36

da şeytanın kendisini peşine taktığı, bu yüzden de azgınlardan olan kimsenin haberini onlara anlat. Dileseydik o âyetlerle onu elbette yüceltirdik. Fakat o, dünyaya saplanıp kaldı da kendi heva ve hevesine uydu. Onun durumu köpeğin durumu gibidir: Üzerine varsan da dilini sarkıtıp solur; kendi hâline bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte bu, âyetlerimizi yalanlayan toplumun durumudur. Şimdi onlara bu olayları anlat ki düşünsünler.”³⁰⁷ Ali bin Ebi Talib’ten edilen bir rivayette şöyle demiştir: “İlim amelle sabit kalır. Amel edilmeyen ilim uçar gider.” İlim ehlinde bazıları da şöyle demiştir: “İlmin fazileti hakkında zikredilenleri hakedenler yalnızca bildikleriyle amel edenlerdir. Lakin bilmesine rağmen amel etmeyen kişi yalnızca Allah’ın onun aleyhindeki hüccetini artırmaktan başka bir şey yapmaz. Namaz kılan kişi bu duayı ederken ne kadar şiddetli bir şekilde hidayet olunmaya ihtiyacı olduğunu da ortaya koyar. Çünkü her nefeste ve her anda hidayet üzere olmaya ihtiyacı vardır. Bu duanın gerçekleşmesinin tek yolu da Allah’ın o kişiyi doğru yola iletmesi, o yola girecek kuvveti kulu için yaratması, ona o iradeyi vermesi, kendisinden razı olacağı şekilde yaşaması için kulu muvaffak kılması ve onu bu yoldan alıkoyacak şeylerden korumasıdır. “İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da gönderdi. Ancak kendilerine kitap verilenler, apaçık deliller geldikten sonra, aralarındaki kıskançlıktan ötürü dinde anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine

Allah iman edenlere, üzerinde ihtilafa düştükleri gerçeği izniyle gösterdi. Allah dilediğini doğru yola iletir.”³⁰⁸

İbni Kayyim, İhdinassırâtal mustekîm (Bizi doğru yola, ilet) ayetinden birçok ders çıkarmıştır. Bunlardan bazıları: Hidayet açıklama ve rehberliktir. Sonrasında da muvaffak kılma ve ilham etmedir. Açıklamanın tek yolu ise elçiler aracılığıylaadır. Eğer doğru yolu açıkladıktan sonra rehberlik de ederse bundan sonra kulu muvaffak kılıp kalbine imanı verir, o imanı kalbinde sevdirebilir ve süsler. Kulun imanından etkilenmesini sağlar. Böylece Rabb’inin rızasını kazanmak için çabalar. Birbirinden ayrı iki hidayet vardır. Bu hidayetler olmadan kurtuluşa erilemez. Bunlar bilmemiz gereken hakikatleri içermektedir. Allah doğru yola hidayet ederken öncelikle bizi ona tabi olmamız için istekli kimseler yapar. Sonra hidayetin kavli ve fiili gerekliliklerini yapacak güç ve kudreti de bize verir ve bizi bu hal üzere devam ettirir. Vefat edinceye kadar da bizi bu doğru yol üzere sabit kılar. İşte burada kulun bu duaya ne kadar ihtiyacı olduğu belli olmaktadır. Ve “biz zaten doğru yol üzereyiz bunun üstüne neden bir daha bizi doğru yola hidayet etmesi için dua ediyoruz?” diyen kimsenin sözünün batıl olduğu da apaçık ortadadır. Muhakkak ki bizim hakikatlerden bilmediklerimiz bildiklerimizin katlarca daha fazlasıdır. Bilmemize rağmen tembelliğimizden dolayı yapmadığımız şeyler de yaptığımız amellerden daha fazladır. Bilmemize rağmen yapmaya güç yetiremediğimiz ameller de bu şekildedir. Genel olarak bilip ayrıntılarını bilmediğimiz de sayılamayacak kadar çok mevzu vardır. Biz tam bir hidayet için dua ediyoruz.

Kim saydığımız hususlarda tam bir hidayete sahip ise de onun duası bu hidayetin sabit kalması için olur.

İbni Kayyim hidayet hususunda başka bir hidayet zikretmiş ve demiştir ki: “Hidayetin başka bir mertebesi vardır. Bu mertebe ise mertebelerin en sonuncusudur. Bu hidayet ise kıyamet günü cennete olan hidayettir. Sıratı geçmek için gerekli olan hidayettir. Bu dünyada her kim ki Allah’ın elçilerini gönderdiği ve kitaplarını indirdiği doğru yoluna hidayet olunursa ahirette de doğru yola hidayet olunur. Bu hidayet de onu cennete ve sevap diyarına ulaştırır. Dünya hayatında Allah yolunda ayağı ne kadar sabitse bir kimsenin, sırat yolunda cehennem üzerinde ayağı da o kadar sabit olur. Dünyada nasıl yürüdüyse de sırat üzerinde o şekilde yürür. Kimi insanlar şimşek gibi, kimileri ışık gibi, kimileri rüzgar gibi, kimileri binek üstünde gibi, kimileri koşarcasına, kimileri yürüyerek, kimileri emekleyerek, kimileri de sürüklenerek o yolu geçerken kimileri de cehennem çukurunda elleri kolları bağlanarak kalacaktır. O halde kişi bu dünyadaki yürüyüşüne dikkat etmelidir. Orada alacağı karşılık muhakkak ki buradaki yaptıkları olacaktır. **“Çekeceğiniz ceza yapmakta olduğunuzdan başka bir şeyin cezası değildir.”**³⁰⁹ O halde kişinin sırat-ı müstekîm üzerinde yürümesine engel olan şehvetlerden ve şüphelerden de kurtulması gerekir. Bu engellerin kuvvetlenmeden önce ortadan kaldırılması gerekir. **“Rabbin, kullara zulmedici değildir.”**³¹⁰ İşte hidayet için dua etmek her türlü hayrın celbi ve her türlü şerrin def’idir.”³¹¹

---

309 Nemi,9

310 Fussilet,46

311 Medâricu’s Sâlikin, 1/33

**SİRÂTALLEZİNE EN'AMTE ALEYHİM
ĞAYRİLMAĞDÛBİ ALEYHİM VE LEDDÂLLÎN
(KENDİLERİNE NİMET VERDİKLERİNİN YOLUNA
İLET; GAZABA UĞRAYANLARINKİNE VE
SAPIKLARINKİNE DEĞİL.)**

Yolu öğrendikten sonra Rabb'imiz Teâlâ bize bu yolun ehlini öğretiyor. Bu da onun fazlının tamamındandır. Çünkü kul yolu bilirse o yolda yürüyebilir lakin o yolda ona yorgunluk ve bitkinlik isabet edecektir. Eğer ki yürüdüğü yolun insanlarını ve onların faziletlerini bilirse onlarla aynı yolun yolcusu olmaktan mutluluk duyar ve sevdiklerinin yolundan yürür. Nefislerimiz de zaten sevdikleriyle olmayı arzular.

En'amte: Kökü nimet vermek manasına gelen “in'am” fiildir. Nimetler çeşitli ve çok fazladır lakin hidayet nimeti bu nimetlerin en büyüğüdür. Çünkü bütün nimetler ona bağlıdır. Sırat-ı müstekîm üzere olmak ise her yönden mutlak kemale ermiş bir nimettir. Çünkü bu nimet insanı dünya ve ahirette kazananlardan yapar.

Zemahşeri dedi ki: “Ayetteki nimet mutlak olarak bırakılıp özel bir nimete işaret edilmemiştir. Çünkü İslam nimetinden sonra kişiye bütün nimetler bir bir gelir ve bütün nimetlere sahip olur.”³¹²

Genel bir ifade zikredildikten sonra nefisler bunun ayrıntısını bilmek ister ve heyecanla bekler. “**Nimet verdikle-**

rinin” ifadesinin tefsiri başka bir ayette bize öğretilmiştir: “Kim Allah’a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar, Allah’ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle birliktedirler. Bunlar ne güzel arkadaştır.”³¹³ Bu ayette inanan kimseye müthiş bir müjde vardır. Yalnız başına olmadığını bu ayetle görmüş olur. Herhangi bir vakitte ve herhangi bir mekânda yalnız başına garip kalsa da yolunun iyi kimselerle dolu olduğunu bilmiş olur. Ondandır önce naim cennetlerine gidip onu geçenlerin olduğunu da bilir. Bunu bilmek onun nefsinin huzurlu kılar ve kalbini ferahlatır.

Bir başka hikmet ise Allah’ın hidayeti kendi nimetine bağlı kılmış olmasıdır. Çünkü Allah’ın insanlara verdiği nimet dışında kimse doğru yolu bulamaz.

Böylelikle birkaç şeyi ifade etmemiz gerekir:

1. Mün’im (nimet veren zât): Bilmeliyiz ki böylelikle O’na şükredelim, O’na yaklaşalım, O’nu sevelim, O’nu tazim edelim, O’na güzel şekliyle ibadet edelim, bir an bile O’nun üzerimizdeki lütfunu unutmamalıyız ve namazımızdaki her rekâta O’nun bizim üzerimizdeki nimetini hatırlayalım. Çünkü Allah’ın bize verdiği bir nimet olmasaydı hidayete erenlerden olamazdık. **“Rabbimin nimeti olmasaydı, mutlaka ben de cehenneme konulanlardan olmuştum.”**³¹⁴ Berâ bin Âzib anlatıyor: “Rasûlullâh *aleyhisselâm*’ı Ahzâb günü bizimle toprak taşırken gördüm. O sırada Abdullâh bin Revâha’nın şu şiirini terennüm ediyordu: *“Allâh’ım, Sen bize hidayet etmemiş olsaydın, ne sadaka verebilir ne de namaz kılabilirdik! Yâ Rab! Düşmanla karşılaştığımızda üzerimize sekînet indir!*

---

313 Nisâ,69

314 Saffat,57

Ayaklarımızı kaydırma! Onlar bize saldırdılar. Bizi fitne-fesâda düşürmek istediklerinde biz kaçmaz, dayatırız!”³¹⁵

2. Nimet: Bilmeliyiz ki böylelikle bu nimeti muhafaza edelim ve onun kıymetini bilelim. Allah’ın kullarına verdiği nimetler sayılamayacak kadar çok fazladır. **“Hâlbuki Allah’ın nimetini saymaya kalksanız onu sayamazsınız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”³¹⁶** İman nimeti ise en büyük nimettir. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **“Onlar İslâm’a girdikleri için seni minnet altına sokuyorlar. De ki: Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Eğer doğru kimselerseniz bilirsiniz ki, sizi imana erdirdiği için asıl Allah size lütufta bulunmuştur.”³¹⁷** Nimet ve minnet Allah’ındır. Lütuf ve en yüce sena da O’nundur.
3. Mün’am aleyhim (kendilerine nimet verilenler): Bu kimseleri bilmeliyiz. Onların izinden gitmeli ve onların yolunda yürümeliyiz. **“Kim Allah’a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar, Allah’ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, siddîklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle birlikte dirler. Bunlar ne güzel arkadaştır. Bu lütuf Allah’tandır. Bilen olarak Allah yeter.”³¹⁸** Bu yalnızca Allah’ın o kimselere verdiği bir lütuftur. O kimselerin yaptıkları ameller sonucu kazandıkları bir şey değildir. O kimselerin yaptıkları şey Allah’ın emirlerine uyup O’nun yasaklarından uzak durmak ve Allah’a tevekkül etmektir. Ebu Hureyre *radıyallahu anh’tan* rivayet edilir ki Rasûlullah *aleyhisselâm*

315 Sahih-i Buhari, 6620

316 Nahl, 18

317 Hucûrât, 17

318 Nisa, 69-70

buyurmuştur ki: *“Hiç kimseyi ameli cennete girdiremez!”* Ashab, *“Seni de mi girdiremez ey Allah’ın Elçisi?”* diye sordular. Bunun üzerine Rasûlullah aleyhisselâm: *“Beni bile... Ancak, Allah’ın kendi katından bir ihsanı ve rahmetiyle beni bürümesi müstesnâ. Elinizden geldiği kadarıyla doğru ve istikamet üzere amel etmeye çalışın.”*³¹⁹

4. Doğru yoldan sapanlar: Allah’ın nimet verdiği ve kendilerini doğru yola ilettiği kimseleri bildikten sonra o yoldan sapan kimseleri de bilmemiz gerekir. Böylece saptıkları yolları bilip sapmaktan kaçınabiliriz. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **“Suçluların yolu belli olsun diye, böylece ayetleri uzun uzun açıklarız.”**³²⁰ **“Daha önce Allah’tan başka taptığı şeyler ona engel olmuştu.”**³²¹

Şeyh Es-Sa’di bu ayetin tefsirinde şöyle dedi: *“Ayette söz konusu olan Sebe kraliçesine zekâsı ve hakla batılı ayırt edebilecek basireti olmasına rağmen İslâm’a girmeden önce taptığı şeyler onu İslâm’dan alıkoymuştu. Çünkü batıl inançlar kalbin basiretini götürür. Ayetin devamında da zaten Allahu Teâlâ hazretleri şöyle buyurdu: “Çünkü o inkâr eden bir kavimden idi.”*³²² O kavmin dini üzere de devam etti. Bir kimsenin kavmini hatalı görmesine rağmen o kavimde olmayan yeni bir inanca sahip olması en zor şeydir. Bu sebepten dolayı onca zaman küfür üzere kalması şaşılacak bir şey değildir.”³²³

319 Sahih-i Buhari, 6463; Sahih-i Müslim, 7295

320 En’âm,55

321 Neml,43

322 Neml,43

323 Tefsiru’s Sa’di, 1/605

Bu manada bir hadis de şudur: Huzeyfe *radiyallahu anh* anlatıyor: “Herkes Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e hep hayırdan sorardı, ben ise, birgün bana bulaşabilir korkusuyla, şerden sorardım.”³²⁴ Beyan ettiğimiz üzere hidayet yolunu tutmak için ilim ve o ilimle amel etmek gerekir.

Yoldan sapanlar da iki kısma ayrılmaktadır.

Birinci Kısım: Mağdûbi aleyhim (Gazaba uğrayanlar): Bu kimseler inkârlarından ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmalarından dolayı Yahudiler gibi Allahu Teâlâ’nın kendilerine kızdığı kimselerdir. Önce bu kısımdan başlamasının sebebi bu kimselerin ilmi bilmelerine rağmen bildikleri hakikatlerle amel etmemelerinden dolayıdır. Böylece öğrendikleri ilim yalnızca onların hüsrânına ve haktan sapmalarına sebep olmuştur. Yahudiler ve onlar gibi hakkı bildikten sonra onu inkâr edenler hakkında Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Onlar (Yahudiler) nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Allah’ın ahbine ve insanların (müminlerin) himayesine sığınmadıkça kendilerine zillet (damgası) vurulmuştur; Allah’ın hışmına uğramışlar ve miskinliğe mahkûm edilmişlerdir. Çünkü onlar, Allah’ın âyetlerini inkâr ediyorlar ve haksız yere peygamberleri öldürüyorlardı. Bu da, onların isyan etmiş ve haddi aşmış bulunmalarındandır.”³²⁵

İkinci Kısım: Dâllîn (sapıklar) Hak yolunu şaşırarak ve Allah’a O’nun emretmediği şekilde ibadet edenlerdir. Bu sıfatı en açık barındıranlar ise Hristiyanlardır. Kur’an onları sapıklıkla vasıflandırmıştır. Allahu Teâlâ’nın buyurduğu gibi: “De ki: Ey Kitap

324 Sahih-i Buhari, 6463; Sahih-i Müslim, 7295

325 Âl-i İmrân,112

ehli! Dininizde haksız yere haddi aşmayın. Daha önceden sapan, birçoklarını saptıran ve yolun doğrusundan uzaklaşan bir topluma uymayın.”³²⁶

“Andolsun, Allah İsrailoğullarından sağlam söz almıştı. Onlardan on iki temsilci -başkan- seçmiştik. Allah, şöyle demişti: “Sizinle beraberim. Andolsun eğer namazı kılar, zekâtı verir ve elçilerime inanır, onları desteklerseniz, (fakirlere gönülden yardımda bulunarak) Allah’a güzel bir borç verirseniz, elbette sizin kötülüklerinizi örterim ve andolsun sizi, içinden ırmaklar akan cennetlere koyarım. Ama bundan sonra sizden kim inkâr ederse, mutlaka o, dümdüz yoldan sapmıştır.”³²⁷

Garip olan da bu kimselerin kendilerine amel etmedikleri o ilimden bir pay verildiği için tekebbür etmeleri ve insanlardan kendilerini üstün görmeleridir. Lakin sonrasında gördüler ki bu övündükleri ilim ile amel etmedikleri için onların hüsrân sebebi oldu. “De ki: “Size, yaptıklarında en büyük kayba uğrayan kimseleri haber vereyim mi? Onlar; iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir.”³²⁸ O halde müminlere yakışan ilim öğrenmek için büyük bir çaba göstermeleri ve bununla da yetinmeyip öğrendiği şeyleri hayatlarında tatbik etmeleridir.

Fatiha’dan sonra Âmin (Kabul et Allah’ım) Demek: Fatiha Sûresi dünya ve ahiret hayırlarının hepsini içeren muazzam bir duayı içerdiğinden dolayı bu sureyi okuyan kimsenin okuduktan sonra Âmin (Kabul et Allah’ım) demesi

---

326 Mâide,77

327 Mâide,112

328 Kehf, 103-104

müstehaptır. Buna delil olan hadis ise: Vail bin Hucr *radiyallahu anh* şöyle dedi: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ‘Veleddâllîn’ ayetini okuduğu vakit sesini yükselterek ‘Amin’ derdi.”³²⁹

Ebu Hureyre *radiyallahu anh* şöyle dedi: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ‘İmam Âmin dediği vakit peşinden siz de Âmin deyiniz! Her kimin Âmin demesi, meleklerin Âmin demesine uygun olursa geçmiş günahları bağışlanır!’ buyurmuştur.” İbni Şihâb dedi ki: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de “âmin” derdi.”³³⁰

Aişe *radiyallahu anha* şöyle dedi: “Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*: ‘Yahudiler, sizin birbirinizle selâmlaşmanızdan ve “Amin” demenizden dolayı size haset ettikleri kadar hiçbir şeyinize haset etmezler!’ buyurdu.”³³¹

Bütün bunlardan dolayı Sahabe efendilerimizin ve tabinin dönemlerinde mescitler Fatiha sûresinin okunmasından sonra âmin sesleriyle inlemekteydi. İbni Kayyim *rahimehullah* dedi ki: “Bu duadan sonra âmin demenin dinimizde var olmasının sebebi duanın kabul olacağına dair iyimser olmak içindir.”³³²

Müminin en çok ihtiyaç duyduğu şey Allahu Teâlâ’nın onun günahlarını bağışlamasıdır. Peygamberimiz *aleyhisselâm* bu bağışlamanın Fatiha’dan sonra âmin demesi meleklerin âmin demesine uygun olan kimseler için olacağını bize vademiştir. Kişinin imanının ve Allah korkusunun alâmetlerinden birisi de Allah’ın mağfiretini celbedecek bir şey öğrendiğinde o hususta ihmalkârlık yapmamasıdır.

329 Müsned-i Ahmed, 18842; Sünen-i Ebî Davud, 932; Sünen-i Tirmizi, 248, Sahih-i İbni Hibban, 1805

330 Sahih-i Buhari, 780; Sahih-i Müslim, 942

331 Sahih-i İbni Hibbân, 856

332 Zevku’s Salâti İnde İbni’l Kayyim, Yazar: Adil Ez’Zerki, 30

RÜKÛ VE RÜKÛ'DA SÖYLENEN ZİKİRLER

Kul, Rabb'inin huzuruna çıktığı anda O'nun emirlerine uymak ve bu durumdan da kendi maslahatı ve hayrına olduğu için huzurlu olmak zorundadır. Allahu Teâlâ, Fatiha sûresinden sonra Kur'an'dan bir kısım okuduktan sonra rükûya intikal etmek istediğimizde bize iki elimizi kaldırmamızı dinimizde var etmiştir. El kaldırmamızın hikmeti ise Allah'ın emrini ta'zim etmek, namazı süslemek ve Efendimiz *aleyhisselâm*'ın sünnetine tabi olmak içindir. Aynı zamanda bu olayda iki elimizin de diğer uzuvlarımız gibi kendine has bir ibadeti söz konusudur. Bir rükünden diğer bir rükne geçerken de tekbir getirmemiz (Allahuekber: Allah en büyüktür demek) farz kılınmıştır. Bir sürü zikir arasından tekbirin seçilmesinin hikmeti ise namazın Allah'ı ta'zim etme amaçlı olmasından ve kulun kalbinde Allah'tan daha ulu kimse olmadığını pekiştirmesi içindir. Sonrasında Allahu Teâlâ'nın ululuğuna boyun eğmesi için ona rükû etmesini emretmiştir. Bu rükünde öyle yüce manalar vardır ki yalnızca Allah bilir. Kul rükûda "Subhane Rabbiyel Azim" (Ey büyük Rabbim! Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim) derken lisan ile Rabb'ini ta'zim ederken vücuduyla da boyun eğerek bir ta'zimde bulunur. Kalbi ile de Allahu Teâlâ'nın yüce bir Rabb olup bu ibadeti hak ettiğini ikrar eder. Böylece kul Rabb'ine hem kalbiyle hem de azâlarıyla boyun eğer. Rükû kulun kalbinden kibri ve büyüklenmeyi silip atar. Büyüklenmek yalnızca Allahu Teâlâ'ya has bir şeydir. Kişinin kalbine Allahu Teâlâ'yı ta'zim etmek ne kadar yerleşirse kalbinden o kadar kendi nefsinin ta'zim etme çıkar gider. Bu durumda azâlar da kalbi takip eder.

Kul ne kadar fazla rükû ve secde ederse o kadar kurtuluşa erer. **“Ey iman edenler! Rükû edin; secdeye kapanın; Rabbinize ibadet edin; hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz.”**³³³

Kim namaz ve namazdaki fiiller hakkında tefekkür ederse rükünlerden her rüknün kendine has bir zikri olduğunu görür. **“Hakikaten benim ben Allah, benden başka ilâh yok. Onun için bana ibadet et ve zikrim için namaz kıl.”**³³⁴

Ebu’s Suûd bu ayetin tefsirinde şöyle dedi: “İbadetten sonra emrin namaz kılmak için gelmesi diğer ibadetlerden üstün olmasından dolayıdır. Çünkü bu ibadette kalp ve dil onun zikriyle meşgul olur. Bu sebepten dolayı “zikrim için” beni hatırlamak ve zikretmek için namaz kıl, denilmiştir. Allah’ı gerektiği gibi zikretmek yalnızca namaz ibadeti içerisinde gerçekleşir. Çünkü namaz ibadeti zikirleri kapsamaktadır. “Zikrim için” dediğinden dolayı Allah’tan başkasını değil yalnızca O’nu hatırdaki bulundurmaya gerekmektedir ve yalnız O’nun için namaz kılınmalıdır başkalarına gösteriş için veya başka muradlara ermek için değil. Ayetteki -zikrim için- kısmı için farklı manalar zikredilmiştir. “İnsanları değil yalnızca beni zikretmen için”, “kitapta emrettiğim için”, “ben seni övgüyle zikretmem için”, “beni hatırlama vakitlerinde yani namaz vakitlerinde hatırlaman için” ve “namaz kılmayı hatırlaman için” şeklinde manalar verilmiştir. Allah Rasûlü *aleyhisselâm*’ın da buyurduğu gibi: *“Kim bir namazı (kılmayı) unutursa veya uykuya dalıp kılmazsa, onu, hatırladığında kılsın. Onun bundan başka kefareti yoktur.”*³³⁵ Çünkü *Allahu Teâlâ* şöyle buyurmuştur: **“Beni hatırlamak için namaz kıl!”**³³⁶ Ayette ‘*lizikri*’ (beni hatırlaman/zikrim için) şeklindeki kısım bazı kıraatlerde nekira bazı kıraatlerde de marife

---

333 Hacc,77

334 Tâhâ,14

335 Sahih-i Buhari, 597; Sahih-i Müslim, 1598. Hadisin ravisi Enes bin Malik’tir.

336 Tâhâ,14

şeklinde el takısı ile okunmuştur.³³⁷” Allahu Teâlâ bizlere yalnızca O’na ibadet etmemizi ve O’nu tesbih etmemizi emretmiştir. Tesbih ise sırat-ı müstekîmden sapan kimselerin O’na yakıştırdığı her türlü noksan ve kusurdan O’nu tenzih etmektir. Allahu Teâlâ bununla birlikte kendini de tesbih etmiştir. **“O, öyle Allah’tır ki, kendisinden başka hiçbir tanrı yoktur. O, mülkün sahibidir, eksiklikten münezzehtir, selâmet verendir, emniyete kavuşturandır, gözetip koruyandır, üstündür, istediğini zorla yaptıran, büyüklükte eşî olmayandır. Allah, müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehtir.”**³³⁸ Allah kendi zâtı âliyesini birçok yerde tesbih edip aynı zamanda meleklerin şîârının da tesbih etmek olduğunu Kur’an’da belirtmiştir. **“Onlar, bıkip usanmaksızın gece gündüz (Allah’ı) tesbih ederler.”**³³⁹ Ka’bu’l- Ahbar şöyle demiştir: **“İnsanlar için nefes almak nasıl bir şeye melekler için tesbih etmek öyledir.”**³⁴⁰

Allahu Teâlâ aynı zamanda yarattığı her şeyin O’nu zikretmesini, tesbih etmesi olarak kılmıştır. **“Yedi kat gök, yer ve buralardaki varlıkların tümü O’nu tesbih eder. Evrendeki her varlık, O’nu överek tesbih eder, fakat siz bu varlıkların tesbihlerini anlayamazsınız. Hiç kuşkusuz O, kullarına karşı çok müsamahalıdır (ceza vermekte acele etmez), çok bağışlayandır.”**³⁴¹

“Göklerde ve yerde olan kimselerin, sıra sıra uçan kuşların Allah’ı tesbih ettiğini görmez misin? Her biri kendi niyaz ve tesbihini bilir. Allah, onların yaptıklarını bilendir.”³⁴² Tesbih, Allah’a ibadet etmenin şîârı olmasından ötürü Allahu

---

337 İrşâdu’l Ak’l ilâ Mezâyâ’l Kitâbi’l Kerim, 6/8

338 Haşr,23

339 Enbiyâ,20

340 Begavi Tefsiri, 4/291

341 İsrâ,44

342 Nûr,41

Teâlâ salih kullarına bu faziletten bir pay vererek namaz kılarlarken Allah'ı tesbih etmelerini onlara emretmiştir. Böylelikle onlar da Arş'ı taşıyan meleklerle benzetilmektedirler. Allahu Teâlâ bunun karşılığını vereceğini, kendi lütfundan fazlasıyla artıracığını ve onları rızıklandıracağını bildirmiştir. İşte böylece rükû ve secdedeki zikir, tesbih olmuştur. "Allah'ın, yüceltilmesine ve içlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerde hiçbir ticaretin ve hiçbir alışverişin kendilerini, Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan, zekâtı vermekten alıkoymadığı birtakım adamlar, buralarda sabah akşam O'nu tesbih ederler. Onlar, kalplerin ve gözlerin dikilip kalacağı bir günden korkarlar. Çünkü (o günde) Allah, onları yaptıklarının en güzeli ile mükâfatlandırarak ve lütfundan onlara fazlasıyla verecektir. Allah, dilediğini hesapsız rızıklandırır."³⁴³

Eş'şenkiti *rahimehullah* Edvau'l-Beyan isimli tefsirinde şöyle demiştir: "Allahu Teâlâ'nın bu ayette "Hiçbir ticaretin ve hiçbir alışverişin kendilerini, Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan, zekâtı vermekten alıkoymadığı birtakım adamlar, buralarda sabah akşam O'nu tesbih ederler" şeklinde övgüde bulunmasından anlamalıyız ki burada zikredilen sıfatları kendimizde bulundurmamız gerekmektedir. Çünkü Allahu Teâlâ bu sıfattaki insanları övmüşse bunun aksini yapanları da yermiş demektir. Bu övgüye layık olan kimselerin yaptıklarının tam tersinin de yasak olduğu başka bir ayette zaten beyan edilmiştir. "Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır."³⁴⁴

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi

---

343 Nûr,36-38

344 Münâfikûn,9

bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.”³⁴⁵ ve buna benzer ayetlerde de aynı husus zikredilmiştir.”³⁴⁶

Tesbih Kurtuluş Vesilesidir.

Es-S’adi *rahimehullah*, “Eğer Allah’ı tesbih edenlerden olmasaydı, tekrar diriltilecek güne kadar balığın karnında kalacaktı.”³⁴⁷ ve “Zünnûn’a (Yunus’a) gelince hani o öfke içinde yurdundan ayrılırken artık bizim kendisini sıkıntıya uğratmayacağımızı sanmıştı. Fakat sonra karanlıklar içinde “Senden başka ilah yoktur, sen her türlü noksanlıktan münezzehsin, ben gerçekten bir zalim oldum” diye bize seslendi”³⁴⁸ ayetlerinin tefsirini yaparken şöyle demiştir: “Yunus *aleyhisselâm* önceki hayatında çokça ibadet ve tesbih edenlerden olmasaydı ve balığın karnındayken de Allah’ı tesbih edenlerden olmasaydı balığın karnı onun mezarı olacaktı. Lakin Allahu Teâlâ onun tesbihi ve ibadeti sebebiyle müminleri sıkıntılardan kurtardığı gibi onu da kurtardı.”³⁴⁹

İbni Abbas *radiyallahu anhuma* naklediyor: Peygamberimiz *aleyhisselâm*’ın vefat ettiği hastalık günlerinde perdeyi araladı ve insanların Ebubekir’in arkasında saf tuttuğunu gördü ve onlara şöyle seslendi:

“Ey insanlar, Peygamberlik müjdelerinden salih [iyi] rüyadan başka kalmadı. Mümin rüyayı, ya kendi görür veya başkaları onun için görür. Haberiniz olsun, ben rükû ve secde hâlinde Kur’ân okumaktan men edildim. Öyleyse rükûda Rabb Teâlâ’yı ta’zim edin, secdede ise dua etmeye gayret

---

345 Cum’a,9

346 Edvau’l Beyan fi İzâhi’l Kur’ani bi’l Kur’an, 5/539

347 Saffat,143

348 Enbiyâ,87

349 Tefsiru’s Sa’di, 1/707

edin, (zira secdede iken yaptığınız dua) icâbet edilmeye lâyıktır."³⁵⁰

Huzeyfe *radiyallahu anh* diyor ki: "Hz. Peygamber rükûsunda 'sübhone rabbiyel azim'; secdesinde de 'sübhone rabbiyel a'la' derdi."³⁵¹ Rükû ve secdede farz olan bir kere tesbih etmektir. Tesbih Allah'a layık olmayan her türlü eksikliklerden O'nu tenzih etmek ve O'nu ta'zim etmektir.

Tesbih kelimesinin aslı olan Sebh kelimesinin sözlükteki anlamı yüzmek, su veya havada hafifçe hareket etmek demektir. Namaz kılan kişi de ruhunu Allah'ı zikretmekle, O'nu sevip, O'nu ta'zim ederek yaşamakla yüzdürerek huzura ermektedir. Tesbih Allahu Teâlâ'nın nefsi için razı olduğu bir kelimedir. Tesbih edilirken aynı zamanda manasını da içinde barındırır şekilde nefsin, kalbin ve fikrin de Allah'ın yüce sıfatlarını düşünerek bu sonsuzlukta yüzmesi gerekmektedir. Fakat ruhun ve kalbin yüzmesi için kişi bütün zihnini meşgul eden şeyleri unutup Allah'ı tesbih ile zikretmeli ve kalbiyle Allah'a yönelmelidir. Böyle yaparsa tesbih ibadetinin özü olur ve Kur'an'da vafedilen amel tatbik edilmiş olur. Kul Rabb'ini tesbih ederken O'nun zâtını ve sıfatlarını bütün eksikliklerden tenzih etmekle birlikte O'nu iki kemâl sıfatıyla da vasıflandırmaktadır. Bunlar rabblik ve yüceliktir. Böylece zikirde iki şey bir araya gelmiş olur: tenzih ve ta'zim. Lisan ile zikrederek kavli ta'zim edilirken rükû ile de fiili ta'zim edilmiş olur. Böylece rükû eden kimse hem kavli hem de fiili olarak ta'zimi yerine getirmiş olur. Nebevi sünnette bu zikirlerin yanında rükûda söylenen başka zikirler de vardır:

1. Aişe *radiyallahu anha* dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûsunda ve secdelerinde şu duayı çokça okur-

350 Sahih-i Müslim, 1102

351 Sünen-i İbni Mâce, 888; Sünen-i Ebi Davud, 871; Sünen-i Tirmizi, 262; Sünen-i İbni Mâce, 1007

du: “Sübhanekallahümme Rabbena ve bi-hamdike, Allahümmağfirli (Allah’ım, seni takdis ve tenzih ederim. Rabbimiz! Takdisimiz hamdinledir. Ey Allahım, beni mağfiret et.)” Bu duayı okumakla Kur’an’a yani Kur’an’ın: “Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O’ndan bağışlama dile. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir”³⁵² ayetine uyuyordu.³⁵³

2. “Subbûhun kuddûsun Rabbu’l-melâiketi ve’r-Rûhi, (Münezzehsin, mukaddessin, meleklerin ve Ruh’un Rabbisin)” Her türlü noksanlık ve kötülükten münezzeh olan Allah’tır. Mukaddes olup her şeyin kendisini takdis ve ta’zim ettiği zât da O’dur. Tesbih ruhlar, nefisler ve sınırlar için bir ilaçtır. Çünkü nefse sakinlik, huzur ve rahatlık verir. Çünkü mümin mukaddes olan Rabb’inin yüceliğini tefekkür ederek O’nu tesbih ettiğinde ruhuna baskı yapan her türlü sıkıntıyı ruhundan çıkarmış olur. Bunların çıkmasıyla da üzerine rahatlık ve enerji gelir. Bu yüzden Allahu Teâlâ kalbi sıkışıp sıkıntılara giren nebisine ilaç olarak Rabb’ini tesbih ederek O’na ibadet etmesini tavsiye etmiştir. Bu tavsiye Kur’an’da defalarca tekrarlanmıştır. Kalplerin ıslahı ve hastalıklarını giderme hususlarını ele alan Kaf sûresinde Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “O hâlde onların söylediklerine sabret ve güneşin doğuşundan önce de, batışından önce de Rabbini hamd ederek tesbih et.”³⁵⁴ Kalbi rahatsız eden hüznlerin bulunduğu vakitte Rabb’i ve mevlası onu bütün bunların ilacı olan tesbihe yönlendirmiştir. “Andolsun, onların söyledikleri şeylerden dolayı göğsünün daraldığını biliyoruz. O hâlde, Rabbini

---

352 Nasr,3

353 Sahih-i Buhari, 817; Sahih-i Müslim, 1113

354 Kaf,39

hamd ile tesbih et (yücelt) ve secde edenlerden ol. Ve sana yakîn (ölüm) gelinceye kadar Rabbine ibadet et!”³⁵⁵

“(Rasûlüm!) Şimdi sen sabret. Çünkü Allah’ın vâdi gerçektir. Günahının bağışlanmasını iste. Akşam-sabah Rabbini hamd ile tesbîh et.”³⁵⁶

“Rabbinin hükmü yerine gelinceye kadar sabret; doğrusu sen, Bizim nezaretimiz altındasın; kalkarken Rabbini överek tesbih et; Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışında da O’nu tesbih et.”³⁵⁷

Her kim ki namazında çokça rükû ve secde yaparsa Rabb’ine ta’zimi artar. Bu sebepten dolayı Allah bize kalbimizle O’nu ta’zim ettiğimiz rükû ve secde gibi filleri bize farz kılmıştır ki kalbimizde O’na olan ta’zim duygusu artsın. Rükû hem kalp hem de vücutla Rabb’e boyun eğmektir. Meyvesi ise Allahu Teâlâ’nın ihsan etmesi, nimetlendirmesi ve kendine yakınlaştırmasıdır. Rükûnun ehemmiyetinden dolayıdır ki Fukahâ şöyle demiştir: “Dört şey vardır ki bunlardan birinin Allah’tan başkası için yapılması O’na şirk koşmak demektir. Bunlar: Rükû, secde, kurban kesmek ve adak adamaktır.” Namaz kılan kimse namazın haklarını tamamıyla eda edememekten kaçınmalıdır. Ebu Katâde *radıyallahu anh*’tan, Rasûlullah *aleyhisselâm* buyurdular ki: “*Hırsızlığın en kötüsü namazdan çalmaktır*” denildi ki: “Kişi namazdan nasıl çalar ya Rasûlallah? “Rasûlullah *aleyhisselâm* buyurdu ki: *Rükûsunu ve secdesini tam yapmayarak. İşte bu*

---

355 Hicr,97-99

356 Mümin,55

357 Tûr,48-49

namazdan çalmaktır.”³⁵⁸ Bu sebepten dolayı Selman-ı Fârisi derdi ki: “Namaz tartı gibidir tartıyı hakkıyla tartana hakkı tamamıyla verilir. Her kim de tartıda hile yaparsa Allahu Teâlâ’nın Mutaffifin sûresinde ölçüde ve tartıda hile yapan kimseler hakkında ne dediği malumdur.”³⁵⁹

3. Hazreti Ali *radıyallahu anh*’dan sabit olmuştur ki, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem rükû yaptığı zaman şöyle derdi: “Allâhümme leke rekâ’tü ve bike âmentü ve leke eslemtü haşe’a leke sem’î ve basarî ve muhhî ve azmî ve asabi ve mestekallet bihi kademi lillâhi rabbi’l âlemin”* (Allah’ım! Senin için rükû ettim, Sana iman ettim, Sana teslim oldum. Kulağım, gözüm, iliğim, kemiğim ve yürüyen ayağım, Âlemlerin Rabbî olan Allah’a huşû etmiştir.”³⁶⁰

Bu duada rükûdayken bütün uzuvların Allah için huşû ettiğine işaret edilmiştir. Bu uzuvların en yücesi de kalptir. Çünkü kalp uzuvların kralıdır eğer o huşû ederse diğer bütün uzuvlar beraberinde huşû eder. Mümin Rabb’i hakkında hüsnü zanda bulunarak kendisine zikrettiği bütün zikirler miktarınca sevabı vereceğini umar. Bu zikirler çok fazla olmakla birlikte Allah onları teker teker saymaktadır.

4. “Sübhâne zil-ceberût ve’l-melekût, ve’l-kibriyâi ve’l azameh”:(Bütün kahharlığın, bütün mülkün, yüceliğin ve büyüklüğün sahibi olan Allah’ı tesbih ederim.) Avf bin Mâlik *radıyallahu anh* dedi ki: Bir gece Rasûlullah *aleyhisselâm* ile namaz kıldım. Rükûya eğildiğinde Bakara sûresi okuyacak kadar vakit rükûda kal-

---

358 Müsned-i Ahmed, 22642

359 El-İstizkâr, İbni Abdi’l Berr, 1/297

360 Sahih-i Müslim, 1848

dı. Rükûdayken şöyle diyordu: “*Sübhâne zi’l-ceberût ve’l-melekût, ve’l-kibriyâi ve’l azameh*”:*(Bütün kahharlığın, bütün mülkün, yüceliğın ve büyüklüğün sahibi olan Allah’ı tesbih ederim.)*³⁶¹ Her akıl sahibi bu duanın içerdiği tezellülü görebilir. Bu duada kul Rabb’ini bütün yücelik ve ululuk sıfatlarıyla zikretmiştir. Rabb’ine boyun eğme halindeyken O’nu bütün noksanlardan tenzih etmektedir.

RÜKÛDAN DOĞRULMA

Namaz kılan kişi rükûsunu ve rükûda söylediği zikirleri tamamladıktan sonra başını doğrultur ve “Semiallahu limen hamideh (Allah, kendisine hamd edenleri işitti)” der. Böylece ameli hareketle birlikte kavli ibadet bir araya gelmiş ve kalp ile dil boyun eğmiş olur. “Semiallahu limen hamideh” kavlinin manası “Allah kendisine hamd edenlerin hamdını kabul etti (işitti)” manasındadır. Bunun üzerine kul dik durarak Rabb’ine hamdü sena eder. İbadetini tamama erdirdiği için Rabb’ine hamdeder. Çünkü birçok insan onun yapmakta olduğu bu ibadetten ve bu büyük nimetten mahrumlardır. Rükûdan sonraki bu ayakta duruş Fatiha sûresindeki duruşa benzer. Fatiha sûresinde Rabb’ine hamdü senada bulunduğu gibi yine hamdü senada bulunur. Kul “Elhamdulillâhi rabbil’âlemin (Hamd, Âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur.)” Rabb’ini hamdetti. “Errahmânir’rahim (o Allah ki: Rahmândır, Rahîmdir)” derken onu övdü. “Mâlîki yevmiddin (hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) malikidir)” derken onu temsil etti. Sonra “İyyâke na’budu Ve iyyâke neste’in (Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz)” diyerek tevhid ve yalnızca Rabb’ine ibadet etmesiyle O’na tevessül etti. Sonra Rabb’ine kendisini istikamet üzere kılması için dua etti. Duasını kabul ettirmek için de yücelerin yücesi olan Allahu Teâlâ’ya tam bir şekilde boyun eğdi. Allah’ın onun bu duasını kabul edeceğinden umutlu olarak şöyle dedi “Semiallahu limen hamideh (Allah, kendisine hamd edenleri işitti.)” Bu durum (Allah’a duanızın kabul olacağından emin bir şekilde dua edin.) sözünün tecellisidir. Ebu Hureyre *radiyallahu anh*’tan rivayet edilir ki Rasûlullah *aleyhisselâm* buyurmuştur ki: “İmam

ancak kendisine uyulmak için imam yapılmıştır, öyleyse o tekbir aldığı zaman siz de tekbir alın, o rükû yaptığında siz de rükû yapın, o başını kaldırdığında siz de başınızı kaldırın, o, ‘semiallahu’ dediği zaman siz, ‘rabbenâ leke’l-hamd’ deyin, o secde ettiğinde siz de secdeye gidin. “Eğer imâm namazı oturarak kılarsa siz de oturarak kılınız.”³⁶²

Ebu Hureyre *radiyallahu anh*’tan rivayet edilir ki Rasûlullah *aleyhisselâm* buyurmuştur ki: “İmam, “*Semi’allahu limen hamideh*” dediği vakit “*Rabbenâ lekel hamd*” deyin! Çünkü sözü meleklerin sözüne uygun düşenin geçmiş günahları *affedilir*.”³⁶³ ‘Semiallahu limen hamideh’ kavlinin manası Allah kendisine hamd edenlerin hamdını kabul etti (işitti) demektir. İşitilmeyen yani kabul olunmayan duadan Allah’a sığıldığı gibi buradaki işitmenin manası da kabul olunma demektir. Hamd edenlerden kasıt da imam ve arkasındaki cemaattir.

362 Sahih-i Buhari, 722; Sahih-i Müslim, 957

363 Sahih-i Buhari, 796; Sahih-i Müslim, 940

Hadisteki “Çünkü sözü meleklerin sözüne uygun düşenin geçmiş günahları affedilir” kısmından anlaşılmaktadır ki melekler de namaz kılanlarla birlikte hamdetmektedir. Mümine yakışan da günahlarının bağışlanması için ona sunulan bu fırsatı değerlendirmesidir. İbn Ebî Evfa *radıyallahu anh*'dan şöyle rivâyet edilmiştir: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, başını kaldırdığı zaman: “*Semi'allâhu limen hamidehu rabbenâ leke'l-hamdü mil'essemâvati ve mil'el-arzı ve mil'e mâ şî'te min şey'in ba'du*” (Allah kendisine hamd edenin hamdini kabul eder ve onu mükâfatlandırır. Ey Rabbimiz, gökler dolusu, arz dolusu ve bundan öte dilediğin şey dolusu hamd sanadır)” derdi.”³⁶⁴ Bu duada birçok fazilet bulunmaktadır. Bunun sebebi ise Allahu Teâlâ Hazretleri'ne çok fazla övgü içermesinden dolayıdır.

Ebû Sa'îd el-Hûdrî *radıyallahu anh*'dan rivâyet edilmiştir ki: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, başını rükû'dan kaldırdığı zaman, şöyle derdi: “*Semi'allâhu limen hamidehu rabbenâ leke'l-hamdü mil'essemâvati ve mil'el-arzı ve mil'e mâ şî'te min şey'in ba'du Ehlessenâi ve'l-mecdi ehakku mâ kâlel-abdu ve küllüna leke abdun. Allâhümme lâ mani'a limâ a'tayte ve lâ mu'tıye limâ menâ'te velâ yenfa'u ze'l-ceddi minke'l-ceddü*” (Allah kendisine hamd edenin hamdini kabul eder ve onu mükâfatlandırır. Ey Rabbimiz, gökler dolusu, arz dolusu ve bundan öte dilediğin şey dolusu hamd sanadır Şeref ve övgü sahibi Allah, kulun dediğinden daha ziyadesine müstehaktır. Hepimiz Sana kuluz. Allah'ım! Senin verdiğini engelleyici yok; engellediğini de verecek kimse yok... Varlık sahibine varlığı fayda vermez; varlık ve fayda sendendir) derdi.”³⁶⁵

---

364 Sahih-i Müslim, 1095

365 Sahih-i Müslim, 1099

Şeyh Atiyye Muhammed Salim dedi ki: “Bu muazzam üslup nebevi bir mucizedir. Bazı âlimler demiştir ki: Dua, peygamberimize salât getirmek ve tesbih gibi hususlarda genel kelimeler kullanılamaz. Çünkü bunları söyleyen kimse tek bir kelimeyle gökleri ve yeri doldurmayı istemektedir. (Ey Rabbimiz, **gökler dolusu, arz dolusu** ve bundan öte dilediğin şey dolusu hamd sanadır) Lakin bu konuda bir ayet veya hadis varit olursa kimseye de başka bir şey demek düşmez. Dayandığımız kapı Allah’ın lütfunun kapısıdır.

Müslim’de geçen hadiste de şöyle buyurmuştur: “*Elhamdulillah mizanı doldurur.*” Bu öyle bir kelimedir ki mizanı tek başına doldurmuştur. Rasûlullâh Efendimiz *aleyhisselâm* mizanı vasfederek şöyle buyurdular: “*Mizanının bir kefesine kelime-i tevhîd, diğer kefesine de yerler ve gökler konulsa elbette kelime-i tevhîd ağır gelir.*” O halde bu hadis varit olduğuna göre aklımızla hüküm veremeyiz. (*Elhamdulillah gökle yer arasını doldurur. Subhanallâh ve elhamdulillah göklerle yer arasını doldururlar.*) (*Dile hafif, mîzana konulduğunda ağır gelen ve Rahmân olan Allah’ı hoşnut eden iki cümle vardır: Subhânallahi ve bi-hamdihî subhânallahi’l-azîm; Ben Allah’ı ulûhiyyet makamına yakışmayan sıfatlardan tenzih eder ve O’na hamdedirim. Ben Yüce Allah’ı ulûhiyyet makamına yakışmayan sıfatlardan tekrar tenzih ederim.*”)

Bu hadisler nas olarak sabit olduğuna göre kimseye bir şey demek düşmez. Hadisteki (Gökler ve yer dolusu) lafzındaki gibi öyle bir hamd tasavvur et ki bu hamd göklerle yer dolusuncadır. (ve bundan öte dilediğin şey dolusu hamd sanadır.) Burada aklımızın sınırlarını zorlamalı ve tasavvur etmeliyiz. Gökler ve yerden de ötesinde ne olabilir? Bunu sorgulamalı ve bir cevaba varmalı mıyız yoksa bunu Allah’ın ilmine mi bırakmalıyız? Lakin hadisteki nas işaret ettiği üzere gökler ve yerden de ötesi vardır. “**Rabbimizin başışına ve takvâ sahipleri için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar olan**

cennete koşun!”³⁶⁶ O halde gökler ve yer dışında başka bir şey var ve bu şey cennettir. Allah’ın melekût âlemini hiçbir akıl kuşatamaz. Bize ulaşan naslar da bunu göstermektedir.

Mühim olan Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*’ın zikir alanını bu kadar genişletmiş olmasıdır. Rükûdan doğrulduktan sonra (Semi’allâhu limen hamidehu rabbenâ leke’l-hamdü mil’essemâvati ve mil’el-arzı ve mil’e mâ şî’te min şey’in ba’du” (Allah kendisine hamd edenin hamdini kabul eder ve onu mükâfatlandırır. Ey Rabbimiz, gökler dolusu, arz dolusu ve bundan öte dilediğin şey dolusu hamd sanadır) deyip bu manayı derince düşündün mü hiç? Bu basit bir genişlik değildir sadece. Bize kâinatın ve yaratıcının büyüklüğünü göstermektedir. (Ehlessenâi): demek ey Rabb’imiz sen sena (övgü) sahibisin, demektir. Allah’a önce gökler dolusunca hamd edildikten sonra övgü ile devam edilir. Gökler dolusunca hamd edilirken bunda göklerin yaratıcısının kudreti belirtilmiş olur. Göklerin ve yerin yaratıcısı O’dur. Bir camiyi tasarlayan mühendisi ya da başarılı bir doktoru övebilirsin. Lakin göklerin ve yerin yaratıcısı, övgüye en layık olandır. Her türlü eksiklikten münezzehtir ve şanı yücedir o yaratıcının. Zâtının kemali dolayısıyla önce hamdedilir ve sonrasında gökler ve yer dolusunca ve bundan öte dilediği şey dolusunca övgü O’nadır. Böylece hem övgü hem de hamd birlikte olmuş olur. “Ehlessenâi ve’l-mecdi (övgü ve şeref sahibi sensin)” kavlinde mecd: şeref, izzet, sultan ve kudret manalarına gelmektedir. “ehakku mâ kâlel-abdu (Allah kulunun söylediğinden daha ziyadesine müstehaktır.) Kulun Allah’ı övdüğü bu lafızlardan da daha ziyadesine müstehaktır. Bu da kudret, yaratış ve bütün fiillerinde en yüce olan Allah’ı layık olduğu güzelliklerle övmektir. Allahu Teâlâ gökleri yaratıp onları bir düzene koydu, onların içinde bulunan gezegenleri ve meleklerin fiillerini de tertip etti. Yalnızca gökleri bina edip onları

idare etmekle kalmadı ayrıca yeryüzü ve içinde bulunan âlemleri de aynı şekilde düzenledi. Öyleyse Allahu Teâlâ övgü için müstehaktır. Kulunun O’nu övdüğünden daha da ziyadesine müstehaktır. “kulluna leke abdun (hepimiz sana kuluz)” ve ben de o kullardan biriyim. Bütün bunları gördükten sonra bir insan, hemen Allahuekber diyerek secdeye gider ve bir sürü hayrı kaçırmış olur. Namazın rükünleri hakkında uzun rükün ve kısa rükün, ağır rükün hafif rükün diye biri ayrıma gidenlerin hatası da burada ortaya çıkmaktadır. Bilakis bütün rükünler birbirine eşit rükünlerdir. İnsanın her rükünde de tuma’nîne’yi gerçekleştirmesi yani: yapılmakta olan rüküne hakkının verildiğine kanaat getirmesi gerekir. “Allâhümme lâ mani’a limâ a’tayte (Allah’ım! Senin verdiğini engelleyici yok.)”: Allah’ın lütfu geniştir. Eğer bir insana vermeyi dilerse onu engelleyecek hiç kimse olamaz. Bu verdiği şey zenginlik, sıhhat, çocuk, makam vb. gibi maddi olabilir. Ya da güzel ahlâk, ibadet için muvaffakiyet, faydalı ilim vb. gibi manevi de olabilir. Bütün bunları vermeyi elinde bulunduran yalnızca Allah’tır. Ne verdiğini engelleyebilen ne de engellediğini verebilen vardır. İbni Abbas *radhyallahu anhuma* dedi ki: Allah Rasûlü *aleyhisselâm* şöyle buyurdu: “*Bil ki! Eğer bütün ümmet sana fayda vermek için toplansa, Allah’ın senin için yazdığından başka sana fayda veremez. Ve eğer bütün ümmet sana zarar vermek için toplansa, Allah’ın senin için yazdığından başka sana zarar veremez. Kalemler kaldırıldı ve sayfalar kurudu.*”³⁶⁷

Bu durum insanı tamamen Rabb’ine tevekkül etmeye ve mahlûkattan hiçbir şeye itimad etmemeye yönlendirmektedir. Kendisine itimad ve tevekkül edenleri asla yalnız bırakmayan bir Rabb’i varken ne diye başkalarına itimad etsin ki zaten. O halde hadisin bu kısmına kadar Rabb’ine yöneldin ve O’na gökler ve yer dolusunca hamdettin. O’nu övdün ve

sonrasında havf ve reca (korku ve ümit) arasında olursun. Ne ihtiyacın olursa olsun yalnızca Allah Subhanehu'ya yönelirsin. Çünkü O'nun verdiği engelleyebilecek ve O'nun engellediğini de verebilecek olan yoktur. Abdullah b. Ömer dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: “*Her şey kaderlidir. Acz ve iktidar yahut iktidar ve acz bile!*” buyurdular.³⁶⁸

Yani zekâ ve aptallık, ilim ve cehalet bunların hepsi kaderlidir. Kur'an-ı Kerim putlara tapan kimseleri yermektedir ve onların yapmakta olduğu şeyin batıl olduğunu beyan etmektedir. “**Yahut size bir fayda ya da zarar verebiliyorlar mı?**”³⁶⁹ Neden siz o putlara tapmaktasınız? Size verecekleri herhangi bir faydayı mı ummaktasınız? Yoksa size verecekleri bir zarardan mı korkmaktasınız? Onlar ne size bir fayda vermeye ne de bir zarar vermeye güç yetiremezler. O halde sizi onlara tapmaya zorlayan nedir? Âlimlerin meşhur kavli bu duruma işaret etmektedir: “Akıl sahibi her kimse bu dünyada iki şey için çalışmaktadır. Birincisi fayda elde etmek, ikincisi de zararları defetmektir. Şairin dediği gibi:

“Eğer fayda vermiyorsan sen zararlısın. Çünkü gençten ya fayda ya da zarar umulur.”³⁷⁰

Eğer dostuna fayda vermiyorsan o halde düşmanına zarar vermek zorundasın. Yani mutlaka herhangi bir şey yapmak zorundasın. Eğer ne fayda ne de zarar vermiyorsan: “**...hiçbir şeye gücü yetmez, efendisine sadece bir yükür. Nereye gönderse olumlu bir sonuç alamaz.**”³⁷¹ Bu kimsenin kıymeti nedir? Bunun aksine Rabb'inin huzurundayken O'nun verdiği az da olsa çok da olsa hiç kimsenin buna engel olmayacağını ve engellediği şey az da olsa çok da olsa kimsenin

368 Sahih-i Müslim, 6922

369 Şuara,73

370 Bu beyit Nâbiga El-Cadi'nin divanındandır. 246

371 Nahl,76

veremeyeceğini söylerken imanın artar. O zaman vermenin yalnızca Allah’a has olduğunu ve şerri def edenin de yalnızca O olduğunu görürsün. Bu da duanın birinci kısmında Allah’a gökler ve yer dolusunca hamdettikten sonra duanın ikinci kısmıdır. Duanın tamamlama kısmı olan bu kısmında da Allah’ın verdiği mani olabilecek kimse olmadığını ve O’nun mani olduğu şeyi verebilecek kimse olmadığı söylenir. Velâ yenfa’u ze’l-ceddi (Varlık sahibine varlığı fayda vermez.) Buradaki cedd kelimesi “şans” gibi bir manaya gelmektedir. Dersin ki falan kişi şanslı biridir. Peki, o kişiye şansı nereden gelmiştir. Onun şansı olduğunu söyleyen de bu yalnızca Allah’tan gelecek bir şeydir. Cedd kelimesi esre ile okunursa “çalışma” manasına gelir. Cedd kelimesinin diğer manası olan “dede” manasının ise burada bir alâkası yoktur. Varlık, şans, zekâ ve akıl sahibine bu sahip olduğu şeyler fayda vermez.

Eğer rızıklar akla göre verilseydi cehâletlerinden dolayı hayvanlar helak olurdu.³⁷²

Zenginlik ve fakirlik zekâ veya şans ile gelmez. Şimdi elimiz büyüklüğünde bir cihaz var bu cihaz yüz kadar kişi kaydedebilir. İkiyüz bin kelimeyi İngilizce’den Arapça’ya ve Arapça’dan İngilizce’ye direk tercüme edebilir. İkiyüzden daha fazla telefon numarasını da kaydedebilir. Hesap makinesi olarak da görev yapabilir ve bütün bunları yapan cihazın büyüklüğü bir avuç içi kadardır. O halde bizim akıllarımız nereye kaybolmuştur? İnsanlar arasında en iyi tercüman olan kimse bile bu cihaz kadar yani ikiyüz bin kelime ezberinde bulundurmamaktadır. O halde zekâ da Allah’ın verdiği bir şeydir. Sonuçta bu cihazı icad eden kimseye akli kim vermiştir? Tabiki de Allahu Teâlâ vermiştir. O halde bütün bunlar Allah’a dönmektedir.

372 Ebi Temmâm isimli şairin divanındandır. 1/182

“Kârûn: “Bunlar bana bendeki bilgi ve beceriden dolayı verilmiştir” dedi.”³⁷³ Peki sana o bilgiyi kim verdi? “Allah, sizi analarınızın karnından, siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.”³⁷⁴ Ananın karnından çıktıktan sonra sana o bilgileri öğreten kimdi? Akıl sahibi kimse varlığının hikmetini ve etrafında bulunan kâinatın varlık hikmetini düşünür. Bunlar bize Rasûlullah *aleyhisselâm*’dan insanın bütünüyle Allah’a yöneldiği vakitten gelen dokunuşlardır. Rabb’ine yöneldiği vakitteki hali çarşıda yürüyorken, evine gidiyorken, odasında uyuyorken veyahut oturup yiyip içiyorken ki haline benzemez. Rabb’ine yönelirken namaz kılıp O’na münâcat etme halindedir. Böylece Allah ile ilişkisinin hakikatini de öğrenmiş olur. Rabb’ine şöyle münâcat eder: “Ey Rabb’im, huzuruna geldim, senin âlemlerin Rabb’i olduğunu ikrar ettim, sen âlemleri dilediğin gibi yönetirsin, ben o âlemlerin içindeki fertlerden yalnızca bir ferdim. Senin hesap gününün mâliki olduğunu da ikrar ettim. Dönüşümüz de sana olacaktır. Sonra senden zillet içerisinde isteyerek şöyle dedim “**(Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bize doğru yolu göster.**”³⁷⁵ Bu hadis insan ile Rabb’inin ilişkisinin hakikatini bizlere öğretmektedir. Bu yüzden “Dua ibadetin beynidir” sözü söylenmiştir. Çünkü Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*’dan nakledilen duaları okuyup tefekkür edersek o duaların derin manalar içerdiğini görürüz. “Ve lâ yenfa’u ze’l-ceddi minke’l-ceddü (Varlık sahibine varlığı fayda vermez; varlık ve fayda sendendir.)”

---

373 Kasas,78

374 Nahl,78

375 Fatiha,5-6

SECDE, SECDEDEKİ ZİKİRLER VE SECDELER ARASI OTURUŞ

*Ey tüm mahlûkatın ibadetle yöneldiği
ve her canlının rahmetine dayandığı*

*Ey kalplerin içini görüp bilen
gece karanlığında toprağın altını gören*

*Her zorlukta yardım dilenecek olan
her sıkıntıda sığınılacak olan sensin*

*Yolları tıkanan kimsenin yardımcısı
Yolları şaşırana yol gösterecek sensin*

*Sana yöneldik ve bütün emellerimiz
sana bağlıdır ve herkes sana yalvarmaktadır*

*Eğer bağışlarsan senin cömertliğindedir
mani olsan da adil hükmeden sensin*

İbni Abbas *radıyallahu anhuma* naklediyor: “Peygamberimiz *aleyhisselâm* vefat ettiği hastalık günlerinde perdeyi araladı ve insanların *Ebubekir*’in arkasında saf tuttuğunu gördü ve onlara şöyle seslendi: *Ey insanlar, Peygamberlik müjdelerinden salih [iyi] rüyadan başka kalmadı. Mümin rüyayı, ya kendi görür veya başkaları onun için görür. Haberinizi olsun, ben rükû ve secde hâlinde Kur’an okumaktan men edildim. Öyleyse rükûda Rabb Teâlâ’yı tâzim edin, secdede ise dua et-*

meye gayret edin, (zîra secdede iken yaptığımız dua) icâbet edilmeye lâyıktır."³⁷⁶

Namazdaki fiillerin ve zikirlerin nizamı, tefekkür eden kimseyi şaşırtacak mucizelerle doludur. Namaz kılan kimse iftitah tekbiriyle namaza başlar ve sonrasında Fatıha sûresini okur. Sonra Rabb'ini tazim ederek, O'nu tesbih ve tenzih ederek, O'na ibadet için boyun eğerek rükuya eğilir. Sonra Rabb'ine hamdederek doğrulur. Ta'zimden, tenzihden ve hamddan sonra Rabb'ine yakınlaşır. Secde anından daha fazla Rabb'ine yakın olduğu bir an yoktur. En yakın haldeyken O'na ihtiyaçlarını bildirip dua etmesi sünnettendir. Allah'ı ne yerde ne de gökte aciz bırakacak hiçbir şey yoktur. Kul tezellül ve huşû içerisindeyken hazineleri dopdolu olandan, yakın bir haldeyken istekte bulunur. Allah'ın iki eli de açıktır. Nasıl dilerse öyle infak eder. İki eli de sağdır. Her an yeni bir ilâhî tasarruftadır (yeni bir şey yaratmaktadır). İstenmediği zaman kızan bir zâttir. İnsanlar ve cinlerin hepsi bir mekânda toplanıp her biri istediği duada bulursa ve Allah da her birine dilediği şeyi verse onun mülkünden hiçbir şey eksilmez sanki bir iğne denize batırılıp çıkarılmış gibidir. Secdenin sözlükteki manası: tam bir şekilde boyun eğip itaat etmektir. Secdede hem lügat manası hem de hakiki manası gerçekleşir. Çünkü Allah'a secde eden kimse O'na itaat eder ve tam bir şekilde boyun eğmiştir.

“Görmedin mi ki şüphesiz, göklerde ve yerde olanlar, güneş, ay, yıldızlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah'a secde etmektedir. Birçoğunun üzerine de azap hak olmuştur. Allah, kimi alçaltırsa ona saygınlık kazandıracak hiçbir kimse yoktur. Şüphesiz Allah, dilediğini yapar.”³⁷⁷

---

376 Sahih-i Müslim, 1102

377 Hacc,18

Bütün mahlûkatın lisan-ı hali Allah'ın azametinde boyun eğmiş ve O'nun kibriyası önünde zelil olmuştur. Böylece kalbin secdesi de gerçekleşmiş olur. Çünkü kul, kalbini bütün fani şeylerden boşaltarak göklerin ve yerin yaratıcısına yönelmiştir. Uzuvarın ibadetinde ise kulun her uzva ibadetten nasibini vermesi farzdır. Burnunu yere sürterek, alnını Allah'ın huzurunda yere koyar. Vücudunda en şerefli bölge olan yüzünü yere koyar ve burnunu toprağa bular. Bu haldeyken bütün uzuvları sekinete bürünür. Secde ederken kasıklarını baldırlarından yükseltmeli ve karnını kasıklarından uzak tutmalıdır. Kollarını da karnından uzaklaştırmalıdır. Böylece uzuvlardan her biri ibadetten nasibini almış olur. İnsan Allahu Teâlâ'ya ancak bu tezellül ve ibadetle hakiki bir kul olabilir. İşte secdenin Allahu Teâlâ'ya neden yakınlaştırdığının sırrı da burada belli olmaktadır. Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi: **"...secde et ve Rabbine yaklaş."**³⁷⁸ Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*'ın da buyurduğu gibi: Ebu Hureyre *radıyallahu anh* rivayet etti ve dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **"Kulun Rabbine en yakın olduğu hal secde halidir. İşte bu sebeple secdede çok duâ etmeye bakın!"**³⁷⁹ Dua ve hacetlerin dile getirilme mahalli secdedir. Secdenin öneminden dolayı Allahu Teâlâ secdeyi ihlâslı kullarına alâmetlerinden kılmıştır. **"Onların nişânları yüzlerindeki secde izidir."**³⁸⁰

Dünya yaşamlarında onlar için bir alâmet olduğu gibi kıyamet gününde de bir alâmet olacaktır. Dünyada Allahu Teâlâ'ya muhlis olarak kim secde ederse Allah onlara kıyamet gününde secde etmelerine yardım edecektir.

Ebu Said El-Hudri *radıyallahu anh* rivayet etti ve dedi ki: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **"Meydanda kalan mü'minlere Cebbar olan Allah, onlara ilk defa gör-**

---

378 Alak,19

379 Sahih-i Müslim, 1111

380 Fetih,29

dükleri tanıdıkları suretten başka bir surette gelecek de: “Ben sizin Rabb’inizim!” buyuracak. Onlar da: “Sen bizim Rabb’imizsin! diyecekler. Artık O’nunla peygamberlerden başkası konuşamaz. Allahu Teâlâ: “Rabbinizi tanıyabilmek için aranızda bir alâmet var mıdır?” diye soracak. Onlar: “Evet, Sâk’tır! (İncik’tir)” demeleri üzerine Allah azze ve celle, Sâk’ını (inciğini) açacak. Bunun üzerine her mümin Allah’a secde eder. Allah’a riya ve şöhrret için secde eden kimseler kalır. Onlar da secde etmeye davranırlar. Fakat onun sırtı tek bir tahta gibi kaskatı bir tabakaya döner...”³⁸¹ Allahu Teâlâ’dan secdemizi O’nun rızası için ihlâslı kılmasını niyaz ederiz.

Secdenin günahları bağışlamada ve dereceleri yükseltmede büyük etkisi vardır. Ma’dan bin Ebî Talha *radıyallahu anh* anlatıyor: “Rasûlullah *aleyhisselâm*’ın azadlısı Sevbân *radıyallahu anh*’a rastladım. Kendisine: “Bana öyle bir amel söyle ki onu yaptığımda Allah beni cennetine koysun!” dedim. Veya “Allah’a en sevgili amel hangisidir?” diye sordum. Sevbân sükût etti. Sonra ben tekrar aynı şeyi sordum. O yine sükût etti. Ben üçüncü sefer sordum. Sonunda dedi ki: “Aynı şeyleri ben de Rasûlullah *aleyhisselâm*’a sormuştum. Bana şu cevabı vermişti: “Allah için çokça secde yapmaya bak! Zirâ Allah için bir secde yaptığında, Allah o sâyede seni bir derece yükseltir ve bir günahını siler.” Sonra Ebu’d-Derdâ’ya geldim. Aynı şeyi ona da sordum. O da Sevbân’ın bana söylediğinin aynısını söyledi.”³⁸²

Nebi *aleyhisselâm*’ın ümmeti için şefaatinin anlatılan hadiste şöyle buyurmuştur: “Ben de Rabbimin huzuruna gider izin isterim. Bana huzura girmem için izin verilir. Ben Rabbimi görünce hemen O’nun için secdeye kapanırım. Allah beni bu

---

381 Sahih-i Buhari, 7439

382 Sahih-i Müslim, 1121

hal üzere bırakmak istediği kadar bırakır. Sonra Allah tarafından bana: “Ya Muhammed! Başını kaldır. Söyle, sözün dinlenir; iste, sana verilir; şefaata et, şefaatin kabul edilir” denir. Ben, bana öğrettiği birçok hamdlerle Rabb’ime hamd ederim. Sonra şefaata ederim, buyurdu.”³⁸³ Bu durum da secdenin yüceliğini, Allah’ın mümin kulları için olan önemini ve secde eden kimsenin Allah katındaki mertebesini göstermektedir. İstedığın şeyi büyük ve verecek olana fazla görme. Aksine Allah’a duanın kabul olacağından emin bir şekilde ve hüsnü zanda bulunarak dua et.

Secdedeki zikirlere gelince bu hususta Efendimiz aleyhisselâm’dan birçok rivayet nakledilmiştir. Huzeyfe radiyallahu anh diyor ki: “Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem rükûda: “Subhane rabbiye’l azim” secdede de “subhane rabbiye’l a’la” derdi.”³⁸⁴

Ebû Hureyre radiyallahu anh’dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem secdede şöyle dua ederdi: “Allâhümmağfirlî zenbî küllehû, dikkahû ve cillehû ve evvelehû ve âhirehû, ve alâniyyetehû ve sirrehû: (Allahım! Günahımın hepsini, küçüğünü, büyüğünü, öncesini, sonrasını, açığını, gizlisini bana bağışla!)”³⁸⁵

İbn Abbâs radiyallahu anhuma şöyle demiştir: “Ben bir gece (Peygamber’in zevcesi teyzem) Meymûne’nin yanında kaldım. Geceleyin Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kalktı, hacetini yerine getirdi, yüzünü ve ellerini yıkadı. Sonra uyudu. Sonra uyanıp kalktı, su kırbasına geldi, onun ağız bağığını çözdü. Sonra iki abdest ortası, yani suyu çok kullanmadan ve organlara da tam ulaştırarak bir abdest aldı. Sonra namaza durdu. Ben de kalktım ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem’in

383 Sahih-i Buhari, 4476; Sahih-i Müslim, 495

384 Sünen-i İbni Mâce, 888; Sünen-i Ebi Davud, 871; Sünen-i Tirmizi, 262

385 Sahih-i Müslim, 1112

benim kendisinden sakındığımı (yâhud ta'kîb ettiğimi) görmesini istemediğim için, uykudan yeni uyanıyormuş gibi belimi uzatıp gerindim. Abdest aldım. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* namaz kılmak üzere dikildi. Ben de Onun sol tarafına namaza durdum. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* benim kulağımdan tuttu da beni sol yanına döndürüp geçirdi. Namazı onüç rek'atte tamâm oldu. Sonra yatıp uyudu, hatta horladı. Kendisi uyuduğu zaman horlardı. Bilâl gelip namaz vaktini haber verdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bu sefer abdest almadan (iki rek'at daha) namaz kıldı. Duasında şunları söylüyordu: “*Allâhumme'c'al fî kalbî nûran ve fî basari nurân ve fî sem'i nurân ve an yemînî nûran ve an yesârî nûran ve fevki nurân ve tahtı nûran ve emâmî nûran ve halfî nûran ve'c'al lî nûran*” (Yâ Allah! Kalbimde bir nûr kıl, gözümde de bir nûr kıl, kulağımda da bir nûr kıl. Yine böyle sağımda bir nûr, solumda bir nûr, üstümde bir nûr, altımda bir nûr, önümde bir nûr, arkamda bir nûr kıl. Ve benim için umumî ve büyük bir nûr yarat!)”³⁸⁶

Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*'ın duaları duaların en öz, en güzel, en izzetli, en şerefli idi. Rabb'inden dini üzerinde sebat, kalbini Rabb'inin itaatıyla nurlandırmasını isterdi. Bu duasını gecenin karanlığında gözler sakinleştiğinde ve göz kapakları indiğinde Rabb'ine secde ederken yaptı. Bu şerefli mahalde Rabb'ine bu büyük dualarda bulunmayı, dini üzere sabit kılması için dua etmeyi seçti. Secdelerde dua etmek Peygamberimiz *aleyhisselâm*'ın sünnetindedir. Bize düşen de Allah'a dua edip O'nun lütfundan dilememiz ve nebevi sünnette varit olan dualarla O'na yalvarmaktır. Çünkü dünya ve ahiret hayırlarından en çoğunu toplayan sünnette varit olan bu dualardır. Bu dualardan birisi de şudur: Ali bin Ebi Talib *radıyallahu anh* şöyle dedi: “*Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem secde ettiği vakit: 'Allahumme leke secdetü ve bike amentu ve*

386 Sahih-i Buhari, 6316; Sahih-i Müslim, 1824

leke eslemtu, secede vechi lillezi halakahu ve savvarahu ve şakka sem'ahu ve basarahu, tebarekellahu ahsenu'l-hâlikin' (Allah'ım! Senin için secde ettim, Sana iman ettim, Sana teslim oldum. Yüzüm, kendini yaratana, şekil verene, işitme ve görme organı verene secde etti. Suret verenlerin en iyisi Allah ne mübarektir.) derdi."³⁸⁷

Hazret-i Aişe *radıyallahu anha* validemiz anlatır: "Rasûl *aleyhisselâm*'ın yanında uyuyordum. Gece uyanıp Rasûl *aleyhisselâm*'ı, döşeğinde bulamayınca, ellerimi uzattım. Ellerim, dikili bir halde bulunan ayaklarının altına değdi. Kendisi, secdede idi: "*Allahümme innî euzü bi rızake min sehatik ve bi muafâtike min ukûbetik ve euzü bike minke la uhsî senaen aleyk. Ente kema esneyte ala nefsik. (Allah'ım! Senin gazabından rızana, azabından afvına sığınırım! Senden, yine Sana sığınırım! Ben, sana layık olan senaları sayıp bitiremem! Sen, kendini sena ettiğin gibisindir!*" diyordu."³⁸⁸

Aişe *radıyallahu anha* dedi ki: "Rasûllulah *sallallahu aleyhi ve sellem* rükûsunda ve secdelerinde şu duayı çokça okurdu: "*Sübhanekallahumme Rabbena ve bi-hamdike, Allahümmağfirli (Allah'ım, seni takdis ve tenzih ederim. Rabbimiz! Takdisimiz hamdinledir. Ey Allah'ım, beni mağfiret et.)*" Bu duayı okumakla Kur'an'a yani Kur'an'ın: "**Rabbine hamd ederek tesbihte bulun ve O'ndan bağışlama dile. Çünkü O, tövbe-leri çok kabul edendir**"³⁸⁹ ayetine uyuyordu.³⁹⁰ Kul, ibadet halindeyken Rabb'inden mağfiret dilemesi için bu uygun bir vakittir.

Kul, secdesini ve secdedeki zikir ve duaları bitirdikten sonra secdeden kalkıp iki secde arasında oturur. Bu oturuş

387 Sahih-i Müslim, 1848

388 Sahih-i Müslim, 1118

389 Nasr,3

390 Sahih-i Buhari, 817; Sahih-i Müslim, 1113

da namazın rükünlerinden bir rükündür. O da rükû, secde ve kıyam gibi rükünlerden biridir. Diğer rükünlerde olduğu gibi bunda da tadel-i erkândan olan tuma'nîne yerine getirilmelidir. Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm* rükû ve secdeyi uzatması gibi iki secde arasındaki oturuşu da uzatırdı.

Sabit'ten rivayet edildiğine göre Enes *radıyallahu anh* dedi ki: "Size Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'i namaz kılariken gördüğüm gibi namaz kıldıracağım." Sabit dedi ki: "Enes namazda öyle bir şey yaptı ki sizi bunu yaparken görmüyordum. Rükûdan doğrulduktan sonra o kadar uzun kıyamda kaldı ki insanlar unuttu, herhalde diye düşündü. Yine iki secde arasında o kadar uzun oturdu ki insanlar herhalde unuttu diye düşündü"³⁹¹

İmam İbni Kayyim dedi ki: "Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*'ın sünneti iki secde arasındaki oturuşu secdeyi uzattığı miktarda uzatmaktı. Birçok hadiste de böyle olduğu sabittir. Az önce zikrettiğimiz Enes hadisini zikretti. Bu sünneti sahabe devrinden sonra insanların çoğu terk etti. Bu sebepten dolayı hadisi nakleden Sabit diyor ki: "Enes öyle bir şey yaptı ki sizi onu yaparken görmedim." Kim sünneti hakem kılıp ona muhalif olana aldırış etmezse bu hidayete muhalif olan şeyler onun umrunda olmaz."³⁹²

Bu oturuşta kul Rabb'inin huzurunda yaptığı hatalardan özür dileyerek oturmaktadır. Bundan dolayı bu rükünde diğerlerinde bulunmayan ayrı bir lezzet vardır. Kul tazarru ile oturmakta ve itiraf ettiği günahlarının bağışlanmasını dilemektedir. Rabb'inden rahmet, hidayet, rızık ve afiyet istemektedir. Sanki lisan-ı hali ile namazda rükünden rüküne geçerken şöyle demektedir: "Ey Rabb'im! Senin huzurunda beni affetmen ve sırat-ı müstekîme hidayet etmen için durdum." Namazın her halinde hidayet ve mağfiret dilemek

391 Sahih-i Buhari, 821; Sahih-i Müslim, 1081

392 Zâdu'l Meâd, 1/232

meşru kılınmıştır. Huzeyfe *radıyallahu anh* dedi ki: Rasûlullah *aleyhisselâm* iki secde arasında oturduğunda şöyle derdi: “*Rabbiğfirlî, Rabbiğfirlî (Rabb'im beni bağışla, Rabb'im beni bağışla)*”³⁹³

Abdullah İbn Abbâs *radıyallâhu anh'tan* rivâyet edildiğine göre: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, iki secde arasında: “*Allahümmağfir lî verhamnî vecburnî vehdinî verzuknî (Ey Allah'ım, beni bağışla bana ikramda bulun, afiyet ver, beni doğru yoluna hidayet et ve bana rızık ihsan eyle)*” derdi.³⁹⁴

---

393 Sünen-i İbni Mâce, 897

394 Sünen-i Tirmizi, 284; Sünen-i Ebi Davud, 850; Sünen-i İbni Mâce, 898

TAHİYYAT

Abdullâh bin Mesûd *radıyallahu anh* şöyle demiştir: “Bizler Peygamber *aleyhisselâm* ile beraber namaz kıldığımızda: “Allah’a kullarından selâm olsun. Falân ve filâna da selâm olsun” diyorduk. Peygamber *aleyhisselâm* bunun üzerine şöyle buyurdu: “Allah’a selâm olsun demeyin. Çünkü zaten Allah es-Selâm’dır. Lâkin şöyle deyin: *Ettehiyyâtu lillahi vessalevâtu vettayibât. Esselâmu aleyke eyyuhen-Nebiyyu ve rahmetullahi ve berakâtuhu. Esselâmu aleynâ ve alâ ibâdillahis-Sâlihîn. Eşhedu en lâ ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abduhû ve Rasûluh. (Her türlü hürmet, salavât (dua) ve bütün iyi kelimeler Allah içindir. Sana selâm olsun ey peygamber! Allah’ın rahmeti ve bereketleri de (üzerine olsun.) Selâm bizim ve Allah’ın sâlih kulları üzerine de olsun. -Çünkü siz böyle söylediğinizde selâmınız gökteki veya gökle yer arasındaki tüm kullara ulaşır.- Şehâdet ederim ki Allâh’tan başka ilâh yoktur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed O’nun kulu ve elçisidir. Sonra namaz kılan kişi sevdiği duayı seçer ve duâ eder.*”³⁹⁵

“Ettehiyyâtu” kelimesi tehiyye kelimesinin çoğul halidir. Tehiyye ise selâm demektir. Ya da, beka, azamet, mülk, afet ve eksikliklerden selâmetli olma manalarına geldiği de söylenmiştir. İbnu’l Esir dedi ki: “Araplar eskiden krallarla karşılaştığında onları selâmlamak için tehiyyât içeren lafızlar kullanırlardı. Lakin bu lafızlar Allah’ı övmek için uygun lafızlar değildir. Bu sebeple o lafızlar terk edilerek ta’zim

manasını içeren tehiyyât kelimesi alınmıştır. Duada (tehiyyât Allah'ındır) demek (bütün ta'zim çeşitleri Allah'ındır ve o hepsine müstehaktır.) demektir."³⁹⁶

El-Hattâbi dedi ki: "Enes *radıyallahu anh'* tan Allah'ın esma-ı hüsnası hakkında şu rivayet nakledilmiştir: Es-Selam, El-Mümin, El-Müheymin, El-Aziz, El-Cabbâr, El-Ehad, Es-Samed. Dedi ki: Tehiyyât Allah'ın bu isimleriyle O'nundur. Tayyibât bu kelimelerdir ki O'ndan başkası bu kelimelerle selâmlamaz."³⁹⁷

Tehiyye, krallara yapılan selâmlamadır. Allahu Teâlâ ise kralların kralı ve göklerin ve yerin Cabbâr'ıdır. Emir O'nun emri, hüküm de O'nun hükmüdür. Kul, O'nun huzurunda yalnızca O'nun emri ve durdurmasıyla durabilir. Hayat, beka ve selâmetten hepsine sahiptir. Allahu Teâlâ her türlü noksandan selâmettedir. Mümin kullarını da selâmetli kılar. Duada Allah'a nisbet edilen tehiyyât kelimesi hem çoğul hem de el takısıyla marife şeklinde zikredilmiştir. El takısı istiğrak manasını: yani bütün tehiyye çeşitlerinin O'na ait olduğunu belirtirken çoğul biçimde gelmesi de Allah'ı ta'zimde mübalağa manası katmıştır. Sonrasında "lillahi" kelimesi gelerek yalnızca Allah'a ait olduğu manasını vermiştir. Duanın bu kısmı namazdaki (iyyake nabudu yalnızca sana ibadet ederiz) denilirken çoğul olarak zikredilmesine benzer. Bu da ibadet edileni ta'zim etmek maksadıyla söylenir. Kul tehiyyât duasını söylerken hem duruş olarak hem de lafızlarıyla bir tezellül içerisindedir. Çünkü iki diz üzerine oturmak tezellül ve huşû oturuşudur. Aynı şekilde Allah'ın layık olduğu övgülerle O'nu öven kul tezellül etmiş olur. Tehiyyât salavâtın önce zikredilmiştir. Çünkü tehiyyât kendisinden farklı olan sena ve temcid lafızlarından önce gelmelidir. Duadaki "vessalavâtu (dualar)" kısmı duaların hepsinin yalnızca Allah'ın olduğunu

396 En-Nihâye fi Garibi'l Hadis ve'l Eser, 1/183

397 El-Ayni, Sünen-i Ebi Davud Şerhi, 4/237

ifade eder. Salavât kelimesi kıldığımız farz namazı ve bütün ibadetleri kapsamaktadır. Çünkü bütün ibadetler Rabb ile kulu arasında bir sıladır. Aynı zamanda bu kelime bütün duaları da kapsar. Çünkü salât kelimesi sözlükte dua anlamına gelir. “vessalavâtu lillahi” lafzı bütün salâtın Allahu Teâlâ’nın olduğunu belirtir. Çünkü O’ndan gayrı kimseye namaz kılınmaz. İbadet de aynı şekilde O’na hastır. Kul yalnızca Allahu Teâlâ’yı O’na hiçbir ortak koşmadan ibadet etmekle emrolunmuştur. Namazın zikirlerini derince düşünen kimse görür ki namazın her rüknü birbirinden koparılmayacak parçalar dır. Derin manalarla hepsi birbirine bağlıdır. “vessalavâtu” kelimesini söylerken kul Fatiha sûresinde ve diğer rükünlerde bulunan ibadet manalarını tefekkür eder. “Vettayyibât (bütün iyi kelimeler)” bütün güzel söz ve kelâm manasına gelir. Lakin Allah’ın sıfatlarına layık olmayan sözler bundan müstesnadır. Çünkü onlar iyi kelimeler sınıfına girmez. Allah’dan başkasına yapılan ibadetler de bu kelimenin kapsamına girmez. Çünkü bu da iyi ameller sınıfından değildir. İşte bu da kralların kralına övgünün kemalindedir.

Şeyh Takiyyuddin dedi ki: “Ettayyibât: iyi sözler olarak şerh edilmiştir. Lakin olması gereken bundan daha genel bir mana taşımasıdır. Yani iyi sözler, iyi fiiller, iyi sıfatlar bunların hepsi bu kelimeyle kastedilmiştir. İyi sıfatlar da eksikliklerden uzak kemal sıfatlarıdır.”³⁹⁸

İbni Kayyim dedi ki: “İyi olan her şey O’nundur. O’na nisbet edilir. O’ndan sadır olmuştur. O’na varacaktır. Hz. Peygamber *aleyhisselâm*: “Allah tayyibdir, tayyib olanı kabul eder”³⁹⁹ buyurur.”⁴⁰⁰ Tayyibât kelimesinin her türlü tayyib (iyi) sözü kapsar. Tehiyât kelimesi iyi sözlere dâhil olmasına rağmen öncesinde zikredilmiştir. Aynı zamanda salavât keli-

398 El-Ayni, Sünen-i Ebi Davud Şerhi, 4/238

399 Sahih-i Müslim, 1015

400 Zevku’s Salât, 80

mesi de iyi fiiller sınıfına girdiğinden tayyibât kelimesi onu da kapsamaktadır. Fakat o da tayyibât kelimesinden önce zikredilmiştir. İşte bu Arap dilinin belağatında bulunan bir şeydir. Önce özel olan zikredilip sonra daha genel olan lafız zikredilir.

“Esselâmu aleyke eyyuh-en-Nebiyyu (Sana selâm olsun ey peygamber!)” Et-Tayyibi dedi ki: “selâmun aleyke (sana selam olsun)”nin aslı “sellemtu selâmen aleyke (sana söylediğim selâm sana olsun)”dur. Fakat oradaki “sellemtu” fiili mahzuptur (düşürülmüştür.) Fiilin mastarı olan selâm kelimesi de o fiilin yerine geçmiştir. Kelime irab bakımından mansup iken merfuya dönmüştür. Merfu olması da istikrarlı ve sabit olduğuna işaret etmektedir.”⁴⁰¹

Selâm: Allah’ın isimlerinden biridir. Selâm mastar halindedir. Bir isim yerine mastar konulması mübalağa manası verir. İsmi manası ise: Allahu Teâlâ her türlü kusur, noksan ve fesattan salimdir. “es-Selâmu aleyke (sana selâm olsun)” lafzındaki mana duadır. Her türlü kötülükten salim olasin, demektir. Aynı zamanda Allah’ın Selâm isminin bereketi senin üzerine olsun manasına geldiği de söylenmiştir. Eğer soracak olursan: neden burada cümlenin siyakının gerektirdiği gibi üçüncü şahıs kullanılmakta ve tek tek önce Allah sonra Nebi, kendi nefsi ve salih kullara selâm göndermek yerine direk Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*’a hitap edilmiştir.

Et-Tayyibi bu soruya şöyle cevap vermişti: “Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm* sahabe efendilerimize direk hitap şeklinde öğrettiği için biz de onlara tabi oluyoruz. Ya da irfan ehlinin metoduyla başka bir şekilde de şöyle denilebilir. Namaz kılan kimseler Allah’ı hürmetle selâmladıktan sonra Allah onlara melekût âleminin kapısını açmıştır ve onun haremine girmelerine izin vermiştir. Böylece bu yükselişin rahmet

401 Fethu’l Bâri, Şerhu Sahih-i Buhari, İbni Hacer, 2/313

peygamberi *aleyhisselâm*'ın aracılığı ve vasıtasıyla olduğundan mütevellit o hareme girdiklerinde Habibullah *aleyhisselâm*'ı orada hazır bulurlar. Ona hemen Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun ey nebi diye selâm verirler.” Eğer “Es-Selâmu” kelimesinde el takısı bulunmasının sebebi nedir? diye sorulacak olursa derim ki Et-Tayyibi şöyle demiştir: “Takdiri olarak selâmın öncesinden zikredilmiş olmasından (ahd-i takdiri) dolayıdır. Yani bütün peygamberlere yöneltilen selâm senin üzerine olsun ey nebi. Daha önceki ümmetlerin salih kullarına olan selâm da bizim ve kardeşlerimiz üzerine olsun. Ya da bu el takısının bulunma sebebi cins manası vermek içindir. Herkesin bildiği selâm senin üzerine olsun. Ya da duanın dışında başka bir mahalde zikredilmesinden dolayı (ahd-i harici) el takısı gelmiştir. “...seçtiği kullarına selâm olsun”⁴⁰² ayetinde zikredilen selâmdan dolayı dua da selâm lafzı el takısıyla zikredilmiştir.”

Bedreddin El-Ayni dedi ki: “Şeyh Hafızı'ddin En-Nesefi dedi ki: “Duada zikredilen selâm Allah'ın elçisine miraç gününde ettiği selâmdır. Böylece oradaki ahd-i hariciden dolayı el takısı gelmiştir. Duada neden ey nebi yerine rasûl denilmedi? diye sorabilirsin. Çünkü insanlar için risâlet nübüvvetten daha geneldir ve onu kapsar. Lakin duanın sonunda risâletine şahitlik hususu zikredildiğinden dolayı risâlet nübüvvetten daha genel olsa da ikisini birden zikretmek belâğat açısından daha uygundur. Nübüvvet vasfının risâlet vasfından önce gelmesinin hikmeti ise Efendimiz *aleyhisselâm*'a nübüvvetin risâletten daha önce verilmesindedir. “Rabb'inin adıyla oku!”⁴⁰³ ayeti “Ey örtüsüne bürünen! Kalk ve uyar!”⁴⁰⁴ ayetinden önce inmiştir.”⁴⁰⁵

---

402 Naml,59

403 Alak,1

404 Müddessir,1-2

405 Umdetu'l Kari Şerhu Sahih-i Buhari, 6/112

“ve rahmetullahi ve berakâtuhu. (Allah’ın rahmet ve bereketi de senin üzerine olsun)” bereket bir şeyin hayırlı ve çok olması demektir. Devenin göğsü manasına gelen berk kelimesinden türemiştir. Su vanasına da içinde suyun sabit kalmasından dolayı bereket denmiştir.

Et-Tayyibi dedi ki: Bereket; ilahi hayrın bir şeyde sabit kalmasıdır. Su vanası manasına gelen bereket de suyun kendisinde sabit kalmasından dolayı bereket ismini almıştır. Mübarek de içinde hayır olan demektir. **“İşte bu (Kur’an) da bizim indirdiğimiz mübarek bir öğüttür.”**⁴⁰⁶ İlahi hayırlar hissedilmeden meydana geldiğinden dolayı içerisinde hissedilmeyen bir bolluk olan şey mübarektir ya da bereketlidir.

Tehiyâtтан sonra Peygamberimiz *aleyhisselâm*’a selâm ile devam edilmiştir. Çünkü kul Allahu Teâlâ’yı övdükten sonra Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*’ın fazileti ve bize bu dini tebliğ etmesi dolayısıyla onu zikretmesi tam yerinde bir fiil olacaktır. Bu duada Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*, düşmanlarının ona yakıştırdığı kusurlardan tenzih edilmiş ve kendisine rahmet ve bereket için dua edilmiştir. Kul Peygamber *aleyhisselâm*’a selâm vermeyi takdim eder. Bunun sebebi onun bu dindeki önderliği ve müminler üzerindeki üstünlüğüdür. Aynı zamanda kul Nebi *aleyhisselâm*’ı kendisinden, ailesinden ve bütün insanlardan daha çok sevmekle emrolunmuştur. Enes *radıyallahu anh* dedi ki: Allah Rasûlü *aleyhisselâm* şöyle buyurdu: **“Sizden biriniz beni annesinden-babasından, çoluk-çocuğundan ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olamaz.”**⁴⁰⁷

“Esselâmu aleyhâ (selâm bizim üzerimize olsun)” kavlinde imam, ona tabi olan cemaat ve melekler kastedilmiştir. Kendi nefse selâmın ehemmiyetinden dolayı o da bu duada

406 Enbiyâ,50

407 Sahih-i Buhari, 15; Sahih-i Müslim, 177

zikredilmiştir. Mümin günah ve masiyetlerden, şeytanın vesveselerinden ve sırat-ı müstekîmden saptıracak her işten Allah'ın onu salim kılması için dua eder. “ve alâ ibâdillâhis-Sâlihîn (ve Allah'ın salih kulları üzerine de olsun.)” Burada da mümin için salihliğin önemi belirtilmiştir. Kulun Rabb'ine olan ibadeti ne kadar artarsa salihliği de o kadar artar. Salih olmamak da kişi için kötülük demektir. Salih olmayan kimse müminlerin her gün namazında ettiği bu duadan nasibini alamaz. Aynı zamanda müminin kendi için istediğini diğer mümin kardeşleri için de istemesi Efendimiz *aleyhisselâm*'ın başka bir hadisinde olduğu gibi bu duada da teşvik edilmiştir. Kul, Allahu Teâlâ'nın rızasına erişmek için nefsini ıslah etmelidir. Allah'ın mümin kullarıyla birlikte olmalıdır. Böylece kardeşlerinin her namaz vaktinde ettiği dualar ona da ulaşır.

Salih: Allah'ın ve kulların üzerindeki hakkını eda eden kimseye denir. Salah ise bir şeyin kemal halinde istikamet etmesidir. Fesat ise onun zıttıdır. Hakiki salah ise yalnızca ahirette olur. Çünkü dünya da kimi zaman salahla vasıflandırılabilir yine de içerisinde fesat ve bir bozukluk illa ki vardır. Lakin bu durum yalnızca ahirette tamamen salaha dönüşür. Özellikle de peygamberler zümresi için bu söylenilebilir. Bu merteye peygamberlerin ulaştığı mertebedir. Halîlullah İbrahim *aleyhisselâm* hakkında Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Ayrıca o ahirette de salihlerdendir.”**⁴⁰⁸ Yusuf *aleyhisselâm* da şöyle dua etmiştir: **“...benim canımı müslüman olarak al ve beni salih kulların arasına kat!”**⁴⁰⁹

“Çünkü siz böyle söylediğinizde selâmınız gökteki veya gökle yer arasındaki tüm kullara ulaşır” cümlesini duanın arasına Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm* duanın ehemmiyetini vurgulamak için söylemiştir. Gökler ve yer arasındaki

---

408 Bakara,130

409 Yusuf,101

melekleri, nebileri, salih kulları ve diğerlerini tek tek saymak mümkün olmayacağından dolayı çok kısa ve öz bir lafızla Peygamberimiz *aleyhisselâm* bu durumu açıklamıştır. Bu da onun cevâmiu'l kelim'indedir (Az söz ile çok manayı ifade eden edebî vecizelerindedir.)

“Eşhedu en lâ ilâhe illallâh ve eşhedu enne Muhammeden abduhû ve Rasûluh (Şehadet ederim ki Allâh'tan başka ilâh yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir.)” Abdullah İbni Mesud *radiyallahu anh* şöyle demiştir: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, teşehhüdü bana elim onun avucunun içindeyken öğretti. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana Kur'an'dan bir sûre öğretir gibi şu teşehhüdü öğretti: ‘Et-Tehiyatu Lillahi ve’s-Salavâtu ve’t-Tayyibâtu, Es-Selâmu Aleyke Eyyuhen-Nebiyu ve Rahmetullahi ve Berekâtuhu, Es-Selâmu Aleyna ve Ala İbadillahis-Sâlihîn. Eşhedü Ella İlahe İllallah ve Eşhedü Enne Muhammeden Abduhu ve Rasûluh. (Her türlü hürmet, salavât (dua) ve bütün iyi kelimeler Allah içindir. Sana selâm olsun ey peygamber! Allah'ın rahmeti ve bereketleri de (üzerine olsun.) Selâm bizim ve Allah'ın sâlih kulları üzerine de olsun. -Çünkü siz böyle söylediğinizde selâmınız gökteki veya gökle yer arasındaki tüm kullara ulaşır. -Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir.’⁴¹⁰

İbn-i Abbâs *radiyallahu anhumâ*'nın rivayeti de şöyledir: “Allah Rasûlü *aleyhisselâm* bize Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi teşehhüdü öğretti. Teşehhüdü şu lafızlarla söyledi: ‘Ettehiyyâtü'l-mübârekâtü's-Salavâtü't-Tayyibâtü Lillâhi. Esselâmü Aleyke Eyyühe'n-Nebiyü ve Rahmetullâhi ve Berekâtühû. Esselâmü Aleynâ ve Alâ İbâdillâhi's-Sâlihîn. Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve Eşhedü enne Muhammeden Abduhû ve Rasûlüh.’⁴¹¹ (Bu rivayetteki tahiyât duası mana olarak diğerleriyle aynı olmakla birlikte lafız olarak aralarında ufak bir fark vardır.)

410 Sahih-i Buhari, 6265; Sahih-i Müslim, 402

411 Sahih-i Müslim, 929

Şehâdet kalpte bulunan şeyi bildirmektir. Dilin kalpte bulunanı nutuk etmesidir. Bu sebepten dolayı şâhit olan kimse şâhit diye isimlendirilir. Çünkü kalbinde sabit olan bir şeyi dile getirmiştir. Diliyle kalbindekini söyleyene kadar şâhit ismini almaz. Konuşmadan önce de o şey kalbinde sabit olmasına rağmen konuşana kadar şâhit olarak itibar edilmez. Mümin de her namazda Allah ile şehâdet ahdini yeniler. Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik etmek demek kalbinde olan bu inancı bildirmen demektir. Çünkü Allahu Teâlâ imanı hem kavli hem de ameli kılmıştır. Tehiyyâtın sonunda da Allah'tan başka ibadet edilen hak bir mabud olmadığına ve bütün insanlara gönderdiği ve Hakîm kitabı Kur'an-ı Kerim'i kendisine indirdiği son peygamberinin de Muhammed *aleyhisselâm*'ın olduğuna şahitlik edilir.

PEYGAMBERİMİZ ALEYHİSSELÂMA SALAVÂT VE SONRASINDA DUA

Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*'in öğrettiği Salli ve Barik duaları şöyledir: Abdurrahman bin Ebu Leyla *radıyallahu anh* şöyle dedi: “Ka’b bin Ucre *radıyallahu anh* bana geldi ve: “Ey İbni Ebi Leyla, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*’den işittiğim bir salât ve selâm hediyesini, ben de sana hediye edeyim mi? dedi. Ben de: “Evet, hediye et” dedim. Ka’b bin Ucre *radıyallahu anh*: “Biz Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e sorduk ve dedik ki: “Ya Rasûlallah! Sizin Ehli beytinize has olarak salât nasıldır? Çünkü Allah bize sana nasıl selâm vereceğimizi öğretmiştir. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize: “*Allahumme Salli Alâ Muhammedin ve Alâ Ali Muhammedin. Kema Salleyte Alâ İbrahime ve Alâ Ali İbrahime İnneke Hamîdun Mecid. (“Allah’ım! İbrahim’e ve İbrahim’in ailesine salât ettiğin gibi Muhammed’e ve Muhammed’in ailesine de salât eyle. Şüphesiz sen; çokça hamededilen, şan ve şeref sahibisin.”)* – ‘*Allahumme Barik Alâ Muhammedin ve Alâ Ali Muhammedin. Kema Barekte Alâ İbrahime ve Alâ Ali İbrahime İnneke Hamîdun Mecid (“Allah’ım! İbrahim’i ve İbrahim’in ailesini mübarek kıldığın gibi Muhammed’i ve Muhammed’in ailesini de mübarek kıl. Şüphesiz sen; çokça hamededilen, şan ve şeref sahibisin”)* deyiniz” buyurdu.”⁴¹²

Ebu’l Âliye dedi ki: “Allah’ın salâtı melekler’in yanında onu övmesi, meleklerin salâtı ise dua etmeleridir.”

Kul namazında ka'de-i ahireden önceki fiillerini tamamladıktan sonra Allahu Teâlâ'dan korku ve ümit içerisinde dünya ve ahiret ihtiyaçlarını isteyeceği bir oturuşu yapmakla emrolunmuştur. Bu isteklerinden önce de az önce beyan ettiğimiz tehiyyât duasını okur. Sonrasında ise hidayeti, sadeti ve Rabb'ine münâcat ettiği bu oturuşuna vesile olan rahmet peygamberi *aleyhisselâm*'a salât getirir. Sanki lisan-ı haliyle Rabb'ine daha önce ettiği ibadetiyle, Allah'a ettiği övgülerle, rasûlünün risâletine şahitlik etmesiyle Rabb'ine tevessül etmektedir. Eğer bütün bunları yaparsa üzerine düşeni yerine getirmiş olur. Bundan sonra da ona hâsıl olan hakkı talep eder. Bu hakkı ise Rabb'inden dilediğini istemesi ve en sevdiği dua ile Rabb'ine dua etmesidir.

El-Halîmî, Eş-Şuab isimli kitabında şöyle dedi: “Nebi *aleyhisselâm*'a salât etmenin manası onu ta'zim etmek demektir. Duamızda: “Allah'ım! Muhammed'e salât eyle” derken, “Onu ta'zim edilir kıl” demektedir. Ta'zimi ise dünyada zikrini yüceltmek, dinini izhar etmek, şeriatını baki kılmakla: ahirette ise sevabını bollaştırmak, ümmetine şefaatçi kılmak ve makam-ı mahmuda yükseltmekle olur.”⁴¹³

O halde Allahu Teâlâ'nın “**ona salât edin**” kavlindeki muradı: “Rabb'inize dua ederek ona salât edin”dir. Onun ehli ve zürriyetinin bu duaya atıf olarak eklenmesinin manası da onlara da ta'zim edilmeleri için dua etmektir. Çünkü herkesin ta'zimi kendine layık olan miktarcadır. Ebu'l Âliye'den naklettiğimiz mana en doğrusudur. Çünkü salât lafzının hem Allah'a hem meleklerle hem de müminlere göre ne manaya geldiğini açıklamaktadır.

İmam İbni Kayyim *rahimehullah* dedi ki: “Onunla birlikte ailesine salât etmek de farz kılındı. Böylece göz nuru olan ailesine ikram ile salât tam bir şekilde olur. İbrahim ve ailesine

salât ettiği gibi ona ve ailesine de salât etmesi için Allah'a dua ederiz. İbrahim'den sonraki peygamberlerin hepsi onun soyundandır. Bu sebepten dolayı efendimiz *aleyhisselâm* için istediğimiz de İbrahim'e salât nasıl olmuşsa öyle bir salât. Bu sebepten dolayı Allah Rasûlü *aleyhisselâm*'a salât edilecek en hayırlı dua budur."⁴¹⁴

İbni Kayyim Celâu'l Efhâm adlı kitabında salât getirmenin faydalarını zikretmiştir. Bunlar:

1. Allahu Teâlâ'nın emrini yerine getirmek.
2. Allah'ın salâtına muvafık olmak.
3. Meleklerin salâtına muvafık olmak.
4. Bir salâvat getirene on kez Allah'ın salâvat getirmesi.
5. On derece yükseltilmesi.
6. On sevap yazılması.
7. On günahının silinmesi.
8. Duasının kabul olunmasının umulması.
9. Rasûlullah *aleyhisselâm*'ın şefaatine nail olmaya vesile olur.
10. Günahların bağışlanmasını sağlar.
11. Allah'ın kuluna yetmesinin sebebidir.
12. Kıyamet günü Peygamber *aleyhisselâm*'a yakın olma sebebidir.
13. Darda kalanlara sadaka yerine geçer.

14. İhtiyaçların giderilme sebebidir.
15. Allah'ın ve meleklerin salât getiren kimseye salât etme sebebidir.
16. Salât getiren için bir arınmadır.
17. Kulun ölmeden önce cennetle müjdelene sebebidir.
18. Kıyamet gününün çetin afetlerinden kurtulma sebebidir.
19. Nebi *aleyhisselâm*'ın kendisine salât ve selâm gönderene cevap verme sebebidir.
20. Kulun unuttuğu şeyleri hatırlama sebebidir.
21. Meclisi güzelleştirir. Kıyamet günü ailesinin hüsrana uğramama sebebidir.
22. Fakirliğin define sebep olur.
23. Kuldun cimrilik sıfatını kaldırır. (Adı anıldığında ona salât getirmeyen cimridir.)
24. Sahibini cennet yoluna koyar, terk edeni de o yoldan uzaklaştırır.
25. İçerisinde Allah ve Rasûlullah *aleyhisselâm*'ın zikredilmediği, Allah'ın hamdedilmediği ve elçisine de salât getirilmediği bir meclisin pislüğünden o meclisi kurtarır.
26. Allah'a hamd ve rasûlü *aleyhisselâm*'a salât ile başlayan kelâmın hayırla sonlanma sebebidir.
27. Sıratında kulun önünü aydınlatan bir nura vesile olur.
28. Kulu cefadan çıkarır.

29. Salât getiren kimsenin yer ve gök ehlinde övgü ile zikredilme sebebidir. Çünkü o da Nebi *aleyhisselâm*'a salât getirip Allah'ın onu övmesini ve yüceltmesini istemişti. O halde mükâfat amelin cinsinden olur ve ona da bu şekilde bir hayır hâsıl olur.
30. Salât getirenin zâtının, işinin ve ömrünün bereketli olmasına sebep olur. Onun maslahatına sebep olur. Çünkü o da peygamberi *aleyhisselâm* için bereket talep etmişti. Duası kabul olur, aynı zamanda aynı cinsten mükâfatlandırılır.
31. Allah'ın rahmetine nail olma sebebidir. Çünkü ilim ehlinde bazılarının dediği gibi salât, rahmet demektir. Ya da rahmet manasına gelmese de onu celbeden şeylerdendir. O halde salât getiren her türlü rahmete ulaşır.
32. Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*'a olan sevgisinin devamlı artması ve katlanmasına sebep olur. Bu ise imanın olmazsa olmazıdır. Çünkü insan sevdiği kişiyi ve onun güzel yanlarını her aklından geçirdiğinde ona olan sevgisi ve özlemi artar ve katlanır.
33. Salât, Salât getiren kimsenin Peygamber *aleyhisselâm*'a olan sevgisini artırdığı gibi aynı zamanda Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*'ın da ona salât getirene olan sevgisinin artmasına sebeptir.
34. Salât getirenin hidayetini ve kalbinin yaşam bulmasına sebeptir. Efendimize her salât getirdiğinde ve onu andığında kalbi onun sevgisiyle dolar. Böylece kalbinde onun emirlerine itiraz edecek ve onun getirdiklerinde şüphe duyacak bir hal kalmaz.
35. Ona salât getirenin isminin onun huzurunda anılması ve onun indinde zikredilmesine sebeptir.

36. Ayakların sırat üzerinde sabit durmasına ve sıratı geçmeye sebeptir.
37. Peygamberimiz *aleyhisselâm*'ın üzerimizde olan hakkını en azından ufacık bir kısmını da olsa böylece ödemiş oluruz. Allah'ın bize onun vesilesiyle vermiş olduğu nimetlerin şükürü yerine geçer. Fakat onun gerçekten hakettiğini ne sayabiliriz ne de ona güç yetirebiliriz.
38. Salât: Allah'ı zikretmeyi ve O'na şükretmeyi, Efendimiz *aleyhisselâm*'ı zikretmeyi ve bunun karşılığını Allah'ın kula vermesi için ona dua etmeyi de kapsamaktadır. Aynı zamanda elçisini göndermekle kullarına vermiş olduğu nimeti bize bildirmektedir.

Kulun Peygamberimiz *aleyhisselâm*'a salât etmesi onun için Rabb'ine dua etmesi demektir. Kulun Rabb'ine duası iki çeşittir:

Birincisi: Kulun kendi kişisel ihtiyaçları ve istekleri için Allah'a dua edip ondan istekte bulunmasıdır. Bu, kulun kendi sevdiği ve ihtiyaç duyduğu şeyler içindir.

İkincisi: Allah'ın halili ve habibi olan Peygamberimiz *aleyhisselâm*'a sena etmesi, onu şereflendirmesi, onu nimetlendirmesi, onu şanlandırması ve onu yüceltmesi için duada bulunmasıdır.

Tehiyâtтан, teşehhütten ve Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*'a salâтта bulunduktan sonra dualardan dilediğimizi seçeriz. Bunun sebebi ise insanların isteklerinin birbirinden farklı olmasıdır. Kimi hastadır, kimi bir musibet içerisinde, kimi ilim talep etmektedir, kimi rızık peşindedir ve bunların hepsi Rabb'lerine muhtaçlardır. O'nun rahmetini umarlar, daha fazla lütûfta bulunmasını umarlar, cezasından korkarlar ve azabından O'na sığınırılar.

İşte bu yüzden Efendimiz *aleyhisselâm* şöyle buyurmuştur: “*Sonra namaz kılan kişi sevdiği duayı seçer ve duâ eder.*” Allah Rasûlü *aleyhisselâm* ashabına dua etmeyi öğretmiş, onları dua etmeye teşvik etmiş ve dua etmelerini emretmiştir. Bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “*Dua ibadetin ta kendisidir.*” Ve sonrasında şu ayeti okumuştur: “*Rabbiniz şöyle buyurdu: Bana dua edin, kabul edeyim. Çünkü bana ibadeti bırakıp büyüklük taslayanlar aşağılanarak cehenneme gireceklerdir.*”^{415 416}

İbni Kesir *rahimehullah* şöyle demiştir: “Saadete eren kimse Allah’ın kendisine dua etmesi için muvaffak kıldığı kimsedir.”

Abdullâh bin Mesûd *radıyallahu anh* şöyle demiştir: “Bizler Peygamber *aleyhisselâm* ile beraber namaz kıldığımızda: “Allâh’a kullarından selâm olsun. Falân ve filâna da selâm olsun” diyorduk. Peygamber *aleyhisselâm* bunun üzerine şöyle buyurdu: “Allâh’a selâm olsun demeyin. Çünkü zaten Allâh es-Selâm’dır. Lâkin şöyle deyin: *Ettehiyyâtu lillâhi vessalevâtu vettayibât. Esselâmu aleyke eyyuhen-Nebiyyu ve rahmetullahi ve berakâtuhu. Esselâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhis-Sâlihîn. Eshedu en lâ ilâhe illallâh ve eşhedu enne Muhammeden abduhû ve Rasûluh. (Her türlü hürmet, salavât (dua) ve bütün iyi kelimeler Allâh içindir. Sana selâm olsun ey peygamber! Allâh’ın rahmeti ve bereketleri de (üzerine olsun.) Selâm bizim ve Allâh’ın sâlih kulları üzerine de olsun. -Çünkü siz böyle söylediğinizde selâmınız gökteki veya gökle yer arasındaki tüm kullara ulaşır.- Şehâdet ederim ki Allâh’tan başka ilâh yoktur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed O’nun kulu ve elçisidir. Sonra namaz kılan kişi sevdiği duayı seçer ve duâ eder.*”⁴¹⁷ Bu sözüne rağmen

415 Mümin, 60

416 Sünen-i İbni Mâce, 3828; Sünen-i Ebi Davud, 1479; Sünen-i Tirmizi, 2969; Sahih-i İbni Hibbân, 890

417 Sahih-i Buhari, 831; Sahih-i Müslim, 402

nebevi sünnet bize bazı duaları getirmiştir. Bunun sebebi ise o duaların kapsayıcı olmasından ve bütün kulların isteklerini içermesinden dolayıdır. Ya da önemli olduğundan dolayı insanlara o duayı hatırlatmak içindir. Böylece bu duadan gafil kalmazlar. Ya da her ikisi içindir.

Hız. Ebû Bekir bir gün Rasûlullah *aleyhisselâm* Efendimiz'e: "Yâ Rasûlallah! Bana bir dua öğretiniz de onu namazımda okuyayım" dedi. Allah Rasûlü *aleyhisselâm* da: "Şöyle dua et!" buyurdular: "*Allahümme innî zalemtu nefî zulmen kesîran ve lâ yağfiru'z zünûbe illâ ente feğfirlî mağfiraten min 'indike, verhamnî inneke entel ğafûrur rahim. (Allah'ım! Ben kendime çok zulmettim. Günahları bağışlayacak ise yalnız Sen'sin. Öyleyse tükenmez lütfunla beni bağışla, bana merhamet et! Çünkü affı sonsuz, merhameti nihayetsiz olan yalnız Sen'sin!)*"⁴¹⁸

Bu hadiste kulun kendini daima Rabb'ine karşı kusurlu ve eksik görmesi gerektiğine dair nebevi bir işaret vardır. Çünkü nefis daima kötülüğü emretmektedir. Kul kendini Rabb'ine karşı günahkâr ve kusurlu gördüğü vakit O'na muhtaç hissedecek, tezellül ve huşû içerisinde olacaktır. Onun affını, rahmetini ve mağfiretini umacaktır. Yüce olan Rabb'inden başkasının da günahları bağışlayamayacağını bilmektedir. Ali bin Ebi Talip dedi ki: "Rasûlullah *aleyhisselâm* şöyle dedi": "*Rabbin Teâlâ kulunun: "Rabbim günahlarımı bağışla" demesinden, "kulum benden başkasının günahlarını bağışlayamayacağını bildi" diye sevinir.*"⁴¹⁹

Ebû Hureyre *radıyallahu anh'*den rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "*Biriniz namazda tahıyyâtı bitirdiği zaman, dört şeyden Allah'a sığınarak şöyle desin: 'Allâhümme innî eûzü bike min azâbi cehennem*

418 Sahih-i Buhari, 834; Sahih-i Müslim, 2705

419 Sünen-i Ebi Davud, 2602

ve min azâbi'l-kabr ve min fitneti'l-mahyâ ve'l-memât ve min şerri fitneti'l-mesîhi'd-deccâl.” (Allah’ım, cehennem azâbından ve kabir azâbından, hayat ve ölüm fitnesinden, deccâlin fitnesine uğramaktan sana sığınırım.)”⁴²⁰

İbni Abbas *radıyallahu anh* demiştir ki: “Bu duayı Allah Rasûlü *aleyhisselâm* bize Kur’an’dan bir sûre öğretiyormuş gibi öğretti.”⁴²¹ Bu şekilde öğretmesinin sebebi bu duanın çok önemli olmasından ve büyük bir hayrı kapsamından dolayıdır.

Şeyh El-Bessâm, Umde kitabının şerhinde şöyle demiştir: “Bu dua en önemli ve en kapsayıcı dualardandır. Çünkü Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm* bu duaya itina etmiştir. Dünya ve ahiretteki bütün şerhlerden ve onların sebebinden Allah’a sığınmayı kapsamaktadır. Bu sebepten dolayı bu faziletli anlarda tekrar edilmesini emretmiştir ki böylece kabul olunacağı umulsun.”⁴²² Bu duayı okuyup tefekkür eden kimse bu duada çok tehlikeli şeylerden sığınıldığını görecektir. Bunlar:

1. Azâbi cehennem (Cehennem azabı): Bu duada cehennem azabından yalnızca onu yaratana sığınarak kurtulabileceğine işaret edilmiştir. Allahu Teâlâ seçkin kullarını vafederken onların ateş azabından şiddetli bir şekilde O’na sığındıklarını bu ayetle belirtmiştir: “Onlar, şöyle diyenlerdir: “Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır, gerçekten onun azabı sürekli bir helâktir!”⁴²³
2. Azâbi'l-kabr (Kabir azabı): Kabir azabı haktır ve ona iman etmek farzdır. Ahiretten sakınıp Rabb’inin rahmetini uman mümin bunu bilirse ondan korunmak için yaratıcısına yönelir. Çünkü kulun dünya hayatında kendisinden önce gönderdiği salih amellerden başka

420 Sahih-i Buhari, 1377; Sahih-i Müslim, 588. Buradaki Müslim’in lafzıdır.

421 Sahih-i Müslim, 1361

422 Teysirü'l Allâm Şerhu Umdeti'l Ahkâm, Şeyh Abdullah Bessâm

423 Furkan,65

ona kabrinde eşlik edecek hiçbir şey yoktur. O halde sana toprağın altında eşlik edecek güzel amellere koş, ey mümin kardeşim.

3. Fitneti'l-mahyâ ve'l-memât (Hayat ve ölüm fitnesi): Bu fitneyle kastedilen dünya hayatında kulun karşısına çıkan şehvet ve cehâlet fitneleridir. Bunlardan en büyüğü de -Allah korusun- ölüm anındaki hâtıme imtihanıdır. Ya da bunun sabrın olmadığı imtihanlar olduğu da söylenmiştir. Ölüm fitnesi ise ölüm anındaki imtihandır. Ona izafe edilmesinin sebebi yakınlığındandır.
4. Fitneti'l-mesîhi'd-deccâl (Deccâlin fitnesi): Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Allah’ın gönderdiği hiçbir Nebi yoktur ki, ümmetini Deccal hakkında uyarmış olmasın! Dikkat ediniz, o, yalancı ve tek gözü kör biridir. Sizin Rabbiniz kör değildir! Onun iki gözünün arasında kâfir yazılıdır.”⁴²⁴

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in zevcesi mü’minlerin annesi Aîşe *radiyallahu anha*’dan şöyle haber verdi: “Rasûlullah *aleyhisselâm* namaz’ın sonunda: *Allahümme, inni e’uzu bike min azabi’l kabri. Ve e’uzu bike min fitneti’l mesihi’d deccal. Ve e’uzu bike min fitneti’l mahya ve’l memat. Allahumme inni e’uzu bike min e’l me’semi ve’l meğram. (Ey Allah’ım! Kabir azabından sana sığınırım, Mesih deccal fitnesinden sana sığınırım. Hayat ve ölümün fitnesinden sana sığınırım. Ey Allah’ım! Günahın ve borçtan da sana sığınırım)* diye dua ederdi. Biri kendisine: “Ya Rasûlallah borçtan ne de çok istiaze ediyorsun” dedi. Bunun üzerine: “*İnsan borçlandığı vakit söz söyler de yalan uydurur, söz verir de sözünde durmaz*” buyurdu.”⁴²⁵

424 Sahih-i Buhari, 7131; Sahih-i Müslim, 2933

425 Sahih-i Buhari, 832; Sahih-i Müslim, 587

Me'sem: İnsanın kendisiyle günah işlediği şey, içerisinde günah olan şey ya da günaha götüren şey demektir. Veyahut günahın ta kendisi demektir. Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm* kıyamet gününde insanı helâka götürecektir olan şeyin günahları olduğunu bildiğinden dolayı ümmetini bu beladan kurtaracak kalelere sığınmaları için irşad etmiştir. Bu kalelerin en korunaklısı da Allah'a günahlardan koruması ve günahlara sebep olacak şeylerden uzak tutması için dua etmektir. Hadiste kastedilen borç ise Allah'ın sevmediği birşey için borç alması ya da caiz olan birşey için borç alıp sonra geri ödemeğe güç yetirememesidir. Lakin geri ödemeye gücü yettiği ve o anda ihtiyaç duyduğu bir şey için borç alması bu duada kendisinden sığınılan borçlulardan değildir. Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm* bu duayı sürekli yapmasının sebebini açıklamıştır. Borçlu kimse, alacaklı onu sıkıştırdığında ve o da ona borcu iade edecek para bulamadığında bu durumdan kurtulmak için yalan söyler. "Benim alacağım bir parayı bekliyorum, eğer o para gelirse hemen senin borcunu ödeyeceğim" diye yalan söyler. Ya da yarın veya falan günde sana vereceğim diye vaatte bulunup bu vaadini yerine getiremez. Yani borç insanı dininde sıkıntıya düşüreceğinden dolayı ondan sığınılmıştır.

Teşehhüt sonrasında edilecek dualar hakkında bize nakledilen hadislerden birisi de şudur: Muâz İbni Cebel *radhyallahu anh'*den rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Muâz'ın elini tutmuş ve şöyle buyurmuştur: "Ey Muâz, Allah'a yemin ederim ki, ben seni gerçekten seviyorum." Sonra da, "ey Muâz sana her namazın sonunda: "Allahümme innî ala zikrike ve şükrike ve hüsni ibadetik" (Allah'ım! Seni anmak, sana şükretmek ve sana güzelce ibadet etmekte bana yardım et!)" *duasını hiç bırakmamamı tavsiye ediyorum.*"⁴²⁶

426 Ebu Davud, 1522 ve hadisteki lafız da onundur; Sünen-i Kübra-i Nesâi, 9937

Bu hususlarda Allah'ın yardımını almak demek dünya ve ahiret saadetini elde etmek demektir. “Zikrike (Seni anmak)”: Kalp ve dille anmaktır. “Şükrike (sana şükretmek)”: Kalp, dil ve azâlarla şükretmektir. “Hüsni ibadetik (sana güzelce ibadet etmekte)”: Bu şükürden daha özel bir lafızdır. Çünkü şükür de en güzel haliyle olmasa da ibadetle hâsıl olur. Fakat güzelce ibadet etmek bundan daha özeldir.

Şeyh Atiyye Muhammed Salim “Bülûğu'l Meram” kitabının şerhinde şöyle demiştir: “Amel ne zaman güzel olur? Çaba gösterilmesi gereken şey de budur. Bu ise üç şeyle gerçekleşir:

Birinci Şart: Meşru olmalıdır. Allah ve Rasûlünün getirdiklerine mutabık olmalıdır. Allah'ın meşru kıldığı şeylerin dışında yeni bir ibadet ortaya konulmaz. Sana şöyle derler: “Bunu ben meşru kılmadım.” O halde neden Allah ve Rasûlünün meşru kıldığı şeylerin dışındaki şeylerle Allah'a ibadet ediyorsun. O halde amelin salih ve güzel olması için birinci şart Allah ve Rasûlünden bize ulaşan şeylere mutabık olmasıdır. Çünkü Allah kendisine nasıl ibadet edeceğimizi bize açıklamıştır. Biz de O'na o şekilde ibadet etmek zorundayız. Biz O'nu razı edecek ve etmeyecek şeyleri nereden bilebiliriz? Bilemeyiz. Bize açıkladığı, farz kıldığı ve yönlendirdiği şekliyle O'na uymak zorundayız. Öyleyse Allah'ın meşru kıldığı, elçisinin sünnet olarak ortaya koyduğu ameller dışında olan ameller güzel amellerin dışındadır. Bundan dolayı Allah Rasûlü *aleyhisselâm* şöyle buyurmuştur: “*Kim bizim işimizden (dinimizden) olmayan bir amel yaparsa o reddedilir.*”⁴²⁷

Medine'nin imamı İmam Malik *rahimehullah* şöyle demiştir: “Bu ümmetin evveli ne ile ıslah olduysa, sonra gelenleri de ancak aynı şey ile ıslah olacaktır.” O halde selef-i salih ibadette ve amelde ne üzereyse bizim ana prensibimiz de odur.

İkinci Şart: İnsanın ameli, yalnızca Allahu Teâlâ için ihlâslı olarak yapmasıdır. **“Hâlbuki onlara, ancak dini Allah’a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O’na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte bu dosdoğru dindir.”**⁴²⁸ Bu sebepten dolayı namazdan sonra “lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şerîke leh” (Allah’tan başka ilah yoktur, O tektir, O’nun ortağı yoktur) dememiz gerektiği buyrulmuştur.

Üçüncü Şart: Amelin münafık veya kâfir biri tarafından değil mümin biri tarafından yapılmış olmasıdır. Çünkü kâfir aç birisini doyurabilir. Kıyafeti olmayan kimseleri giydirebilir. Yollar, okullar ve hastaneler inşa edebilir. Fakat bütün bunların hepsi mümin için sayıldığı gibi salih amel sayılmaz. Nasıl yani bütün ameli zayi mi olacak? Allahu Teâlâ her işinde hikmetli ve her şeyi bilendir. Adildir ve işini güzel yapan bir kimsenin amelini zayi etmez. Eğer kâfir birisi bir amel işlerse ona der ki: “Amelin senin olsun.” Ve ona dünyada iyilik yaptığı miktarda verip dünyada onun karşılığını verir. Ahirette ise: **“Onların (dünyada hayır namına) yaptıkları her işin üzerine varıp, hepsini toz duman edeceğiz (çünkü iman olmadan hiçbir şeyin değeri yoktur.)”**⁴²⁹ Çünkü kâfirin yaptığı bu amellerin hiçbirisi bir temel üzerinde değildi. Onları Allah’a iman ettiği için yapmadı. İnsanların ilgisini çekmek, şahsi menfaatler ya da başka bir şey için yaptı. Bu sebepten dolayı karşılığı acil olarak dünyada verilip ahirete hiçbir şey bırakılmaz. İşte bütün bu üç şart bir amelin içinde gerçekleşirse o amel salih ve güzel bir amel olur.”⁴³⁰

---

428 Beyyine,5

429 Furkan,23

430 Şerhu Bulûğî'l Merâm, Atiyye Salim, 6/70

SELÂM VE BERABERİNDEKİ ZİKİRLER

Kul, Allah'ın ona namaz içerisinde farz kıldığı fiilleri tamamlarsa yalnızca namazdan çıkmak geriye kalır. Namazdan çıkış ise selâm vermekle olur. Daha önce zikrettiğimiz gibi namazın tahrimi tekbir tahlili ise selâmdır. (Konuşmak gibi namazdan önce mübah olan fiiller namaz içerisinde haram olduğundan dolayı tahrim: Haram kılmak denir. Namazı bitirip tekrar mübah olan fiiller haramlıktan helallığe döndüğü için de tahlil: Helal kılma denir.) Selâm vermek ise: “Esselâmu aleyküm ve rahmetullah (Selâm ve Allah'ın rahmeti sizin üzerinize olsun)” demek suretiyle olur. Bunun hikmetini ise -Allah en iyi bilendir.- İmam İbni Kayyim *rahimehullah* şöyle zikretmiştir: Kul tekbir aldıktan sonra Allah'tan onu şeytandan koruması için bir sığınma talep etmesinden dolayı namaz içerisindeyken göklerin ve yerin yaratıcısı sayesinde selâm ve rahmet içerisinde olur. Namazı bitirirken: “Esselâmu aleyküm ve rahmetullah (Selâm ve Allah'ın rahmeti sizin üzerinize olsun)” demesinin sebebi namazdan sonra da diğer namaz vakti gelene kadar Allah'ın namazda onu şeytanın vesveselerinden koruduğu gibi bir koruma ve himaye altında olmak içindir.

Hz. Âişe *radiyallahu anha* şöyle demiştir: “Peygamber *aleyhisselâm*, namaza tekbir ile, kıraata da “Elhamdu lillâhi rabbilâlemîn” ile başlardı. Rükûya vardığı zaman başını ne yukarı kaldırırdı, ne de aşağı eğdi. Fakat ikisinin arasında tutardı. Rükû'dan başını kaldırdığında dimdik doğrulmadıkça secdeye varmazdı. Secdeden başını kaldırdığında da iyice doğrulup oturmadıkça secdeye varmazdı. Ve her iki rekâtın

sonunda da “et-Tehiyâtü” duasını okurdu. Oturduğu zaman sol ayağını yere yayar, sağ ayağını dikerdi. Şeytan oturuşu gibi ökçeler üzerine oturmaktan nehyeder, vahşi hayvanlar gibi (elleri ve kolları yere yayarak) secde etmeyi yasaklar, namazı da selâm vererek bitirirdi.”⁴³¹

Alkame bin Vâil *radıyallahu anh*'dan o da babası Vâil bin Hucr'dan: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile namaz kıldım. “*Esselâmu aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtühû*” diye sağ tarafına, “*esselâmu aleyküm ve rahmetullah*” diye sol tarafına selâm verdi.”⁴³²

İbnu Mes'ud *radıyallâhu anh* anlatıyor: “Rasûlullah *aleyhisselâtu vesselâm* (namazı bitince) sağına ve soluna selâm verir -öyle ki yanağının beyazını gördük- şöyle derdi: “*Esselâmu aleyküm ve rahmetullah, es-selâmu aleyküm ve rahmetullah.*”⁴³³ Namazın bitiminde selâm verildikten sonra üç kez Allah'a istiğfar etmek sünnettir.

Hız. Sevban anlatıyor: “Hz. Peygamber *aleyhisselâm* selâm verdikten sonra üç kere istiğfar çeker, ardından: “*Allahüm-me ente'sselâm ve minke'sselâm tebârekte ve teâleyte yâ ze'lcelâli ve'l-ikrâm. (Allah'ım, sen selâmsın. Selâmet de sendendir. Ey celâl ve ikrâm sâhibi, sen münezzehsin, sen yücesin)*” duasını okurdu.” El-Velid, “El-Evzai'ye istiğfar nasıl olur? diye sordum” dedi. O da: “Estağfirullah, Estağfirullah demek suretiyle olur” dedi.⁴³⁴

Kulun namazdaki hali budur. Halık olan Allah Tebareke ve Teâlâ'ya münâcat eder. O'na hamdedip kitabını okur. O'nu tesbih ve temcid eder. O'na hamdü sena eder. Kıyam,

431 Sahih-i Müslim, 1138

432 Sünen-i Ebi Davud, 997

433 Müsned-i Ahmed, 3699; Sünen-i İbni Mace, 914; Sünen-i Ebi Davud, 996; Sünen-i Tirmizi, 295; Sünen-i Nesâi, 1315; Sahih-i İbni Hibbân, 1990

434 Sahih-i Müslim, 1362

rükû ve secde ederken huşû içerisinde O'nun huzurundadır. İstiğfar ise mağfaret dilemektir. Mağfaret dilemek ise bir hata veya günah içindir. Bu sebepten dolayı bazı âlimler demiştir ki: "Namazın hemen arkasından istiğfar etmek namazın tamamlanması içindir. Çünkü namazda istenen, kulun Rabb'ine münâcat etmesidir. Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm* bu dua ile bize öğretmiştir ki insan namaz kılarken tamamen huşûya erememesinden ya da tam anlamıyla boyun eğmemesinden dolayı ya da bazı sünnetlerde veya yapılması gereken fiillerde hatada bulunarak Allah'a karşı kusurda bulunur. Böylece namazı bitirdiğinde Rabb'ine karşı tam anlamıyla yükümlülüğünü yerine getiremediğini hisseder. Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm* bundan dolayı namaz sonrasında üç kez istiğfar etmiştir. Namazdan sonra istiğfarı bizim için de sünnet kılmasının sebebi namazda aklın farklı şeyler düşünerek gezinmesi gibi hataların tek telafisinin istiğfar olmasından dolayıdır. Namaz kılan kimse namazdaki taksirinden dolayı bağışlanma diler. Kâinatın ve Rabb'ine boyun eğenlerin efendisi olmasına rağmen Allah Rasûlü *aleyhisselâm*'da namaz sonrasında bağışlanma dilemiştir. Bunun sünnet olmasının sebebi kulun namazdaki taksirini telafi edecek ve onu örtecek şeyin istiğfar olduğunu hissetmesi içindir. Böylece kul tezelül içerisinde Rabb'inin rahmetini umarak, namazının kabul olmayacağından korku içerisinde kalır. Kıldığı namazdan veya yaptığı herhangi bir amelden dolayı da minnette bulunmaz. Minnet yalnızca bizi imana hidayet ettiği ve namazı bizim için kolaylaştırdığı için Allah'a hastır. -ente'sselâm ve minke'sselâm (Sen selâmsın. Selâmet de sendendir)- kavlinin manası: Ey Rabb'im, senden dinimde, dünyamda ve bütün işlerimde selâmet diliyorum. Selâmet ise kusurlardan beri olmak demektir. Sen ise Ey Rabb'im, bütün kusurlardan ve eksikliklerden berisin. Zâtında, sıfatlarında ve fiillerinde de kemal sahibisin. Bu sözde de Allah'ı ta'zim ve tenzih etmek vardır. Bizim dünyada da ahirette de selâmetimiz yalnızca sendendir ey Rabb'imiz. Senin Selâm isminle sana bizim na-

mazımızı selâmetli kılman için tevessül ediyoruz ki namazımız derecelerimizi yükseltsin ve hatalarımıza kefarete olsun. Senin rızana nail olup kabulünle muvaffak olsun ya Rabb.”

“Tebârekte ve teâleyte yâ ze’l-celâli ve’l-ikrâm. (Ey celâl ve ikrâm sâhibi sen münezzehsin, sen yücesin)”: Sen azamet ve kibriya sahibisin, iclal ve ta’zime müstehaksın, rahmet ve kerem sahibisin, sana itaat edene ikram edersin ve onların derecelerini ve şanlarını yüceltirsin.

NAMAZDAN SONRA ZİKİRLER

Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “**Namazı bitirince de ayakta, otururken ve yanınız üzerinde yatarken (daima) Allah’ı anın.**”⁴³⁵ İbni Abbas’tan nakledilen bir rivayette (Allah’ı çokça anın) kavlinin tefsirinde şöyle demiştir: “Allahu Teâlâ farz kıldığı bütün ibadetler için belirli bir sınır belirleyip özür sahiplerini de mazeretli kılmıştır. Fakat zikir bundan harihtir. Çünkü Allah zikir için belli bir sınır koymamıştır. Aklı olmayan kimse hariç hiç kimseyi de mazeretli kılmamıştır. **“Ayakta, otururken ve yanınız üzerinde yatarken (daima) Allah’ı anın”** demiştir. Gece ve gündüz, denizde ve karada, seyahatte ve ikamette, zenginlikte ve fakirlikte, hastalıkta ve sağlıkta, gizli ve açıkta ve her halde Allah’ı anmayı emretmiştir.”⁴³⁶

Zikir, sahili olmayan bir deniz gibidir. İnsanlar arasındaki üstünlük de onun azlığı ve çokluğuyladır. Allah katında da zikrin şanı yücedir. Kulun Allah’a yakınlaşması için en büyük vesiledir. Daha önceden de geçtiği gibi namazın hepsi zikir olmasına rağmen Allahu Teâlâ büyük bir hikmetten ötürü namazdan sonra da ayrıca zikretmemizi murat etmiştir. Bu zikirlerden bazıları:

1. Muğire bin Şube, Muaviye’ye şöyle yazdı: “Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* namazı bitirip selâm verdiği zaman: “*La İlahe İllallahu Vahdehu La Şerike Leh Lehul Mülkü Velehu’l-Hamdu Ve Huve Ala Külli Şeyin Kadir. Allahumme La Mânia Lima A’tayte Ve La Mu’tiye*

---

435 Nisâ,103

436 Taberi Tefsiri, 10380

Lima Mena'te, La Yenfaue Ze'l Ceddi Minke'l Ceddu' .(Bir ve ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur. Mülk O'nundur, hamd O'nadır. O'nun her şeye gücü yeter. Ey Allah'ım! Verdiğin nimetlere mani olucu, mani olduklarını da verici yoktur. Varlık sahibine varlığı fayda vermez; varlık ve fayda sendendir.” buyurdu.”⁴³⁷

Şeyh Molla Aliyyu'l Kâri, “Mirkâtu'l Mefâtiḥ” isimli kitabında şöyle dedi: “La İlahe İllallahu Vahdehu (Bir ve ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur.)” zâtında tektir. Fiillerinde ve sıfatlarında ortağı yoktur.”

İbni Hacer dedi ki: Tevhit makamında itinayı artırmak için tekitten sonra tekit yapılmıştır. “Lehu'l Mülk” (Mülk O'nundur) başkasının değildir.

“Ve Lehu'l-Hamdu” (Ve Hamd O'nadır) evvelde de ahirde de.

“Ve Huve Ala Külli Şeyin Kadir.” (O'nun her şeye gücü yeter) kudrette ve idaresinde kemal sahibidir.

“Allahumme La Mânia Lima A'tayte” (Ey Allah'ım! Verdiğin nimetlere mani olucu) muvaffakiyet ve itaat nimetine.

“Ve La Mu'tiye Lima Mena'te” (mani olduklarını da verici yoktur) ismet ve masiyet gibi mani olduklarına,

“La Yenfaue Ze'l Ceddi Minke'l Ceddu” (Varlık sahibine varlığı fayda vermez; varlık ve fayda sendendir.) ceddü kelimesi esre ve üstünle de okunur. İbadet hususunda nasip sahibi demektir. Ya da itibar

ve maldan da üstün olan ilim ve amelde ciddiyet ve çalışkanlık sahibi demektir. “Sendendir.” Yani fayda senin azabından kurtuluştur. Ya da senin katındadır, senin lütfundandır. Varlık sahibine fayda verecek tek şey senin lütfun ve keremindir. Onu kurtaracak olan şey ise senin rahmetindir.

Bu hadiste ibadetin yalnızca Allah için yapılacağına da işaret vardır. Kulun amelini sadece Allah için ihlâslı bir şekilde yaptığında ancak kabul olacağını daima hatırlaması içindir. Eda ettiği ibadetin de yalnızca Allah’ın onu muvaffak kılması sayesinde O’nun lütfuyla olduğunu bilmesi içindir. Böylece kul Allah’ın üzerindeki minnetini ve onu namaz kılmaya hidayet ettiği için güzel övgünün evvelen ve ahiren O’nun için olduğunu daima hatırında bulundurur. Rabb’inin huzurunda yalvar yakar bir halde Allah’ın onu bu amele hidayet etmesinden sonra onu kabul buyurmasını umar.

Abdullah İbni Zübeyr *radıyallahu anhuma*’dan rivayet edildiğine göre, Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* selâm verince her namaz arkasından şöyle derdi: “*Lâ ilahe illâllâhu vahdehû lâ şerike leh. Lehu’l-mülkü ve lehu’l-hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadir. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh. Lâ ilahe illâllâhu ve lâ na’budu illâ İyyâh. lehunni’metü ve’lehu’l-fadlü. ve lehussenâu’l-hasenü, lâ ilahe illâllâhu muhlisine lehu’d-dîne ve lev kerihel-kâfirûn.*” (Allah’dan başka hiçbir ilâh yoktur; yalnız O vardır. O’nun ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O, her şeye kadirdir. İbadetlere güç yetirmek, günahlardan korunmak ancak Allah’ın kuvveti ile. Allah’dan başka hiçbir ilâh yoktur ve ancak O’na ibadet ederiz. Nimet ve ihsan O’nundur ve Allah’dan başka hiçbir ilâh yoktur; kâfirler hoşlanmasa dahi, biz ibâdeti

Allah'a has kılarız) (ve bu tevhid sözünü söyleriz.) İbni Zübeyr demiştir ki, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, her namazın arkasında bunları söyler, bu tehlîli okurdu.⁴³⁸

“Lâ ilahe illâllâhu (Allah’dan başka hiçbir ilâh yoktur.)” O’ndan başka hak bir mabud yoktur. Buraya hak kelimesinin eklenmesi lazımdır. Çünkü ibadet edilen ilahlar çok fazladır. Lakin buradaki cümleden kasıt O’ndan başka hak üzere ibadet edilen ilah yoktur.

“vahdehû (Yalnız o vardır.)” Zâtında münferittir.

“lâ şerike leh. (O’nun ortağı yoktur.)”: Fiillerinde, sıfatlarında ve ibadet edilmesinde O’na ortak yoktur.

“Lehu’l-mülkü ve lehu’l-hamdü (Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur.)”: Evvelen ve âhiren yalnızca O’nundur. Nimet veren yalnızca O’dur. Hamd yalnızca O’na edilir.

“Ve hüve alâ külli şey’in kadir. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh. (O her şeye kadirdir. İbadetlere güç yetirmek, günahlardan korunmak ancak Allah’ın kuvveti ile dir.)” El-Ezheri dedi ki: Münziri’nin şöyle dediğini duydum: Ebu Heysem “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh” kavlinin tefsirinde şöyle dedi: Havl: Hareket demektir. Bu kavli söyleyen sanki: “Allah’ın muradı olmadan hareket etmeye bile güç yetiremeyiz” demektedir.

“Lâ ilahe illâllâhu ve lâ na’budu illâ iyyâh. (Allah’dan başka hiçbir ilâh yoktur ve ancak O’na ibadet ederiz.)”: O’ndan başkası ibadete müstehak değildir.

“lehunni’metü (Nimet O’nundur): Bütün nimetler: **“Size gelen her nimet Allah’tandır.”**⁴³⁹ Namaza hidayet etme ve namazı eda etmeye muvaffak kılma nimeti de O’nundur.

“Ve’lehu’fadlû (İhsan da O’nundur)”: Kabul ile ihsan etmek O’nundur.

“ Ve lehussenâu’l-hasenü (Güzel övgü O’na mahsustur)”: Zâtına, sıfatlarına, isimlerine ve fiillerine güzel övgü O’na mahsustur.

“Lâ ilahe illâllâhu muhlisine lehu’d-dîne (Allah’dan başka hiçbir ilâh yoktur; biz ibâdeti Allah’a has kılarız)”: İbadeti: yani namazı yalnızca O’na has kılarız. Namaz amellerin en hayırlısıdır. O, imandır ve dindir.

“Ve lev kerihel-kâfirûn (kâfirler hoşlanmasa dahi)”: Bizim ibadeti yalnızca Allah’a has kılmamızdan ve O’nu birlememizden hoşlanmazlar.

1- Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor: *“Kim her namazın ardından otuz üç defa Allah’ı tesbih eder (sübhânallah der), otuz üç defa Allah’ı hamd eder (elhamdülillâh der), otuz üç defa Allah’ı tekbir eder (Allahu Ekber der) ve yüzü tamamlamak için de, “lâ ilâhe illâllâhu vahdehü lâ şerîke leh, lehü’l-mülkü ve lehü’l-hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr” derse, günahları deniz köpüğü kadar çok olsa bile bağışlanır.”*⁴⁴⁰

Taberi, Mücahid’den naklettiği rivayette İbni Abbas’ın **“...secdelerin ardından da O’nu tesbih et”**⁴⁴¹ ayetinin tefsirinde şöyle dediğini haber verdi:

---

439 Nahl,53

440 Sahih-i Müslim, 597

441 Kâf,40

Ayetteki tesbih namazdan sonraki tesbihattır. Kitapta daha önceki kısımlarda tesbih, tahmid ve tekbirin ne manalara geldiğini açıkladık. Lakin namazdan sonra bunların yapılmasının münasebeti ise tesbihte Allah'ı her türlü eksikliklerden ve ibadetin O'ndan başkasına yapılmasından tenzih eder. Hamd ederken bu yüce farzı eda etmeye muvaffak kıldığı için Allah'a güzel övgüde bulunur. Tekbir getirmesi de Allah'a devamlı boyun eğmek içindir. Bu ibadeti ve diğer ibadetleri yalnızca O'nun için yaparak O'nu ta'zim eder. Bu tesbihatın sonunda ise Allah'ı kelimelerin en güzeliyle tevhid eder. Bundan sonrasında ise göklerde ve yerde hiçbir şeyin kendisini aciz etmediği Kerim ve Azim olan Allah'ın bu amele vereceği karşılık ise büyük bir karşılıktır. Günahları ne kadar büyük de olsa o kulun günahlarını bağışlamaktır bu amelin mükafaatı. Mümin kullarına verdiği nimetlerden ötürü hamd, şükür ve fazl Allah'adır.

2- Ebu Ümame *radıyallahu anh*'den rivayet edilen haberde şöyle denilmiştir: *“Kim farz namazdan sonra ayetel-kürsî ile ihlâs süresini okursa, cennete girmesine ölümden başka bir şey engel olmaz.”*⁴⁴²

Bu hadiste bu mübarek ayetin fazileti beyan edilmiş ve namaz sonralarında okunulduğu takdirde cennete girmeye vesile olacağı belirtilmiştir. Allah'ın kitabının en yüce ayeti böyle bir fazilete layıktır elbette. Hz. Peygamber *aleyhisselâm*'ın: *“Ya Eba'l-Munzir, Allah'ın kitabından ezberlediğin en büyük ayet hangisidir?”* sorusuna, Übeyy b. Kab'ın: *“Âyetü'l-Kürsî”* diye cevap vermiştir. Hz. Peygamber *sallallahu aleyhi ve*

sellem de Ubey b. Ka'bın göğsüne vurarak: “*Vallahi ilim sana helal olsun Ya Eba'l-Munzir*” buyurmuştur.⁴⁴³

Bu yüce ayetin fazileti hakkında şeytandan koruduğu da buyrulmuştur. Ebu Hureyre *radıyallahu anh* anlatıyor: “Rasûl-i Ekrem *aleyhisselâm* beni Ramazan'da toplanan fitreleri korumakla görevlendirmişti. Bir gece bir adam geldi, yiyecekleri avuçlamaya başladı. Adamı tuttum ve: “Vallahi seni Peygamber Efendimizin huzuruna götüreceğim” dedim. Adam: “Ben çok fakir biriyim” deyince ona acıdım ve bıraktım. Sabahleyin Allah'ın Elçisi: “*Ebu Hureyre! Dün gece tutsağın ne yaptı?*” diye sordu. Ben de: “Ya Rasûlallah! İhtiyaç içinde bulunduğunu, çocukları olduğunu söyleyince haline acıdım ve onu serbest bıraktım” dedim. Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*: “*O sana yalan söyledi, tekrar gelecek*” buyurdu. Efendimizin *aleyhisselâm* bu sözü üzerine onu gözetlemeye başladım. Adam geldi ve yine yiyecekleri avuçlamaya başladı. Ona: “Ben seni Allah'ın Elçisinin huzuruna çıkaracağım” dedim. Adam: “Ne olur beni bırak gerçekten yoksul biriyim. Beni bırakırsan bir daha gelmem” dedi. Ben de acıdım ve onu salıverdim. Sabah olunca yine Rasûlullah *aleyhisselâm*: “*Ebu Hureyre! Dün gece tutsağın ne yaptı?*” diye sordu. Ben de: “Ey Allah'ın Elçisi! Bana yine ihtiyaç içinde bulunduğunu, çocukları olduğunu söyledi. Ben de acıdım ve onu bıraktım” dedim. Efendimiz *aleyhisselâm* gülümsedi ve: “*O sana kesinlikle yalan söyledi, tekrar gelecek,*” buyurdu. Ben de yine gelmesini bekledim. Gerçekten de geldi ve yine gizli gizli yiyecekleri avuçlamaya başladı. Onu tekrar yakaladım ve: “Seni mutlaka Peygamber Efendimizin huzuruna çıkaracağım.” Bu defa bana: “Beni bırakırsan sana

çok faydalı sözler öğretirim. Gece yatağına girdiğinde Ayet-el Kürsi'yi oku. O zaman Allah senin yanına devamlı bir koruyucu verir, sabaha kadar da şeytan sana yaklaşamaz," dedi. Öğrettiği cümleler üzerine onu salıverdim. Sabah olunca Peygamber Efendimiz *aleyhisselâm*: "*Tutsağın dün gece ne yaptı?*" dedi. Ben de: "Ey Allah'ın Elçisi! O adam bana fayda verecek bazı sözler öğreteceğini söyleyince onu serbest bıraktım" dedim. Efendimiz *aleyhisselâm*: "*Neymiş o sözler?*" diye sordu. Ben de: "Yatağına girince 'Allahu lâ ilahe illa hüve'l-hayyü'l kayyum'u başından sonuna kadar oku, o zaman Allah senin yanına devamlı bir koruyucu verir, sabaha kadar şeytan sana yaklaşamaz" dediğini söyledim. Efendimiz *aleyhisselâm*: "*Kendisi yalancı olduğu halde bu sefer sana doğru söylemiş. Üç gecedir kiminle konuştuğunu biliyor musun Ebu Hureyre?*" "Hayır, bilmiyorum Ya Rasûlallah" dedim. "O, şeytandı" buyurdu."⁴⁴⁴

CEMAATLE NAMAZ KILMAK

İbni Ömer *radıyallahu anhuma*'dan bir rivayetle: Ömer, Cabiye'de bizlere bir konuşma yaptı ve şunları söyledi: “Ey insanlar! Rasûlullah *aleyhisselâm* aramızda iken kalkıp bizlere hutbe vermesi gibi ben de bir şeyler söylemek üzere kalktım. Rasûlullah *aleyhisselâm*: ‘Sizlere vasiyet olarak *ashâbımı bırakıyorum. Sonra ashâbımın ardından gelenleri sonra da onların ardından gelenleri sizlere bırakıyorum. Onlardan sonra ise yalan yayılacak o kadar ki bir adam yemin etmesi istenmediği halde yemin edecek, bir adam şâhitlik etmesi istenmediği halde şâhitlik yapmak isteyecek. Dikkat edin, bir adam ve bir kadın aynı odada başbaşa kalmamalı! Zira üçüncüleri şeytan olur! Sizler cemaat olmalısınız, birlik olmalısınız! Ayrılıktan sakınmalı, uzak durmalısınız! Şeytan tek olan kimse ile beraberdir, ikili olanlardan ise uzaktır. Kim cennetin refahlığını isterse cemaat ile olması elzemdır! İyiliğinden dolayı sevinen, kötülüğünden dolayı da üzülen kişi mümindir’ diye buyurdu.”⁴⁴⁵*

Cemaat-i Müslimin ile birlikte olmanın yeri İslâm şeria-tında büyüktür. Cemaat sebat kaynağıdır. İnsanlar beraber olunca birbirlerini yolda tutup desteklerler. Ebu Musa el-Eş’ari *radıyallahu anh*'den rivayet olunduğuna göre şöyle demiştir: “Rasûlullah *aleyhisselâm*: “Mümin mümine karşı, parçaları birbirini bağlayıp tahkim eden bina gibidir” buyurdu ve (bu bağlılığı göstermek için Rasûl-i Ekrem) parmaklarını birbirinin arasına geçirip kenetledi.”⁴⁴⁶ Bu mana gerçekten namazdayken gerçekleşir. Bu sebepten dolayı cemaate teşvik eden bir

445 Sünen-i Tirmizi, 2165

446 Sahih-i Buhari, 481, 2446, 6026; Sahih-i Müslim, 6750

sürü nas varit olmuştur. **“Namazlara ve orta namaza devam edin ve Allah için boyun eğerek kalkıp namaza durun.”**⁴⁴⁷

Namaz kılmanın emredildiği ve namaz kılanların övüldüğü ayetleri gözden geçirdiğimizde Allahu Teâlâ'nın çoğul kipiyle hitap ettiğini görürüz. Bundan kastedilen de muhtemelen cemaatle namazların kılınması gerektiğidir. Ebu'd-Derdâ *radıyallahu anh*'ın işittiğine göre Allah Rasûlü şöyle buyurmuştur: **“Bir köyde veya kırdı üç kişi bir arada bulunur da namazlarını cemaatle kılmazlarsa, şeytan mutlaka onlara musallat olur. Öyleyse cemaat olun. Zira sürüden ayrılan koyunu kurt yer.”**⁴⁴⁸

Kurtubi *rahimehullahu* şöyle demiştir: “Burada Cuma namazlarına ve vakit namazlarına cemaate gelmeyen münafıklara yapılan bir tehdit vardır. Cemaatle namaz kılmamak nifak alâmetlerinden sayılırdı. İbni Mes'ud *radıyallahu anh*'da bu hususta şöyle demiştir: “Şundan eminim ki cemaatten yalnızca nifağı bilinen münafıklar geri kalır.” Rasûlullah *aleyhisselâm* da şöyle buyurmuştur: **“Münafıklarla bizim aramızdaki alâmet (fark), yatsı ve sabah namazlarında hazır bulunmaktır. Çünkü onlar o ikisine güç yetiremezler.”**⁴⁴⁹

Sünnet-i Mutahhara'da da cemaatle kılınan namazın tek başına kılınan namazdan daha faziletli olduğuna dair bir sürü delil varit olmuştur. Bunlardan bazıları:

Ebû Hureyre *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: **“Bir kimsenin cemaatle kıldığı namazın sevabı, tek başına kıldığı namazdan yirmi beş kat daha fazladır.”**⁴⁵⁰

447 Bakara,238

448 Sünen-i Ebi Davud, 574; Sünen-i Nesâî, 855

449 El-Müfhim lima Eşkele min Telhisi Müslim

450 Sahih-i Müslim, 1504

İbni Ömer *radiyallahu anhuma*'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “*Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir.*”⁴⁵¹

Bazı âlimler cemaatle kılınan namazın fazileti hakkında şöyle demişlerdir: “Ezanı duyan kimsenin ona icabet etmesi itaattir. Müezzine icabet etmek de itaattir. Müezzine icabet ettikten sonra güzelce abdest alır ve camiye yürür. Camide tehiyyetü'l mescit namazını kıldıktan sonra oturup imamı bekler. Sonra imama tabi olur ve onun arkasında onunla birlikte âmin der. Cehri kıraatı dinler. İmamla bu toplantıda birlikte olur ve sonrasında mümin kardeşleriyle tanışır ve kaynaşır. Camiden eve de yürüyerek döner. Bunların hepsi ayrı ayrı sevaplardır. Bunlardan her biri tek başına kılınan namaz derecesindedir. Çünkü münferit kılınan namazlarda, bu amellerden hiçbiri bulunmaz.”

İbni Mes'ûd *radiyallahu anh* şöyle dedi: “Yarın Allah'a müslüman olarak kavuşmak isteyen kimse, şu namazlara ezan okunan yerde devam etsin. Şüphesiz ki Allahu Teâlâ sizin peygamberinize hidayet yollarını açıklamıştır. Bu namazlar da hidayet yollarındandır. Şayet siz de cemaati terkedip namazı evinde kılan şu adam gibi namazları evinizde kılacak olursanız, peygamberinizin sünnetini terketmiş olursunuz. Peygamberinizin sünnetini terkederseniz sapıklığa düşmüş olursunuz. Vallahi ben, nifakı bilinen bir münafıktan başka namazdan geri kalanımız olmadığını görmüşümdür. Allah'a yemin ederim ki, bir adam iki kişi arasında sallanarak namaza getirilir ve safa durdurulurdu.”

Müslim'in bir rivayetinde İbni Mes'ûd şöyle demiştir: “Şüphesiz Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize hidayet yolla-

rını öğretmiştir. İçinde ezan okunan mescidde namaz kılmak da hidayet yollarındandır.”⁴⁵²

Übey bin Ka’b *radıyallâhu anh* şöyle anlatıyor: “Rasûlullâh *sallallahu aleyhi ve sellem* birgün bize sabah namazını kıldırıldı ve: “*Filân kimse namaza geldi mi?*” diye sordu. “Gelmedi” dediler. “*Filân geldi mi?*” diye sordu. Yine: “Gelmedi” dediler. Bunun üzerine: “*İşte bu iki namaz münâfıklara en ağır gelen namazdır. Bunlarda ne kadar çok ecir ve sevap olduğunu bilseydiniz, diz üstü emekleyerek de olsa cemaate gelirdiniz. Birinci saf meleklerin safı gibidir. Oadaki fazileti bilseydiniz ona yarışarak giderdiniz. Bir kimsenin diğer bir kimseyle olan namazı, yalnız kıldığı namazdan daha bereketli ve sevâbı daha fazladır. İki kişi ile olan namazı da bir kişi ile olan namazından daha bereketli ve üstündür. Beraber kılanların sayısı ne kadar çok olursa, Allahu Teâlâ’nın o kadar çok hoşuna gider*” buyurdu.”⁴⁵³

Cemaate katılanların adedi ne kadar fazla olursa fazilet o kadar artar. Çünkü her namaz kılan dua etmekte ve duasına kendisinden başkalarını da katmaktadır. Bunu da: “Allahım bizi affet, bize merhamet et, bize afiyet ver” sözleriyle yapmaktadır. Aynı şekilde imam da herkese dua etmektedir. Rasûlullah *aleyhisselâm* cemaati terketmekten birçok hadiste sakındırmıştır. Bunlardan bazıları:

Ebû Hureyre *radıyallahu anh*’den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “*Canımı gücü ve kudretiyle elinde tutan Allah’a yemin ederek söylüyorum, içimden öyle geçiyor ki, odun toplamayı emredeyim, odun yığılsın. Sonra namazı emredeyim, ezan okunsun. Daha sonra bir adama cemaate imam olmasını emredeyim. En sonunda cemaate gelmeyen adamlara gidip onlar içindeyken evlerini*

452 Sahih-i Müslim, 1519

453 Sünen-i Ebi Davud, 554; Sünen-i Nesâi, 851

yakayım. Canımı gücüyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki bu cemaatten geri kalanların, herhangi biri burada semiz etli bir kemik parçası veya iki tane güzel paça bulacağını aklı kesse, hemen sabah ya da yatsıya gelirdi."⁴⁵⁴

Cemaat namazının aslı camide olmasıdır. Caminin İslâm'da büyük bir önemi vardır. Beş vakit namaz orada kıılır. Elçiler orada kabul edilir. Allah yolunda cihadın sancakları orada kaldırılır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Allah'ın mescidlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı kılan, zekâtı veren ve Allah'dan başkasından korkmayan kimseler imar ederler. İşte hidayet üzere oldukları umulanlar bunlardır."**⁴⁵⁵

"Allah'ın, yüceltilmesine ve içlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerde hiçbir ticaretin ve hiçbir alışverişin kendilerini, Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan, zekâtı vermekten alıkoymadığı birtakım adamlar, buralarda sabah akşam O'nu tesbih ederler. Onlar, kalplerin ve gözlerin dikilip kalacağı bir günden korkarlar. Allah, onları işlediklerinin en güzeliyle mükâfatlandırır ve lütfundan onlara fazlasıyla verir. Allah dilediğini hesapsız şekilde rızıklandırır."⁴⁵⁶

---

454 Sahih-i Buhari, 1514; Sahih-i Müslim, 1509

455 Tevbe,18

456 Nûr,36-38

NAMAZLARI MUHAFAZA ETMEK (DEVAMLILIKLA HAKKIYLA KILARAK KORUMAK)

İslâm ehlinin büyük bir itina göstermesi gereken namazın en önemli hususlarından birisi de namazı muhafaza etmektir. Bunu Allahu Teâlâ bize kitabında emretmiştir:

“Namazları ve orta namazını (üstlerine düşerek, titizlik göstererek) muhafaza edin ve Allah’a gönülden boyun eğerek kalkıp (namaza) durun.”⁴⁵⁷

Namazı muhafaza edenleri de Allahu Teâlâ Kur’an-ı Kerim’in birçok yerinde övmüştür. **“Ve işte bu da bir kitaptır ki, O’nu Biz indirmişizdir, mübarektir, kendisinden evvelki kitapları tasdik edicidir ve Ümmü’l Kura’yı ve çevresinde bulunanları inzar etmek için indirmiştir. Ve ahirete imân edenler buna da imân ederler. Ve onlar namazlarını da muhafazada bulunurlar.”⁴⁵⁸**

El-Mervezi bu ayetten sonra demiştir ki: **“Namazı muhafaza etmeyenin mümin olduğunu söyleyen kimse Allahu Teâlâ’nın kitabının delâlet ettiği manaya muhalefet etmiş olur.”⁴⁵⁹** Muminun sûresinde Allahu Teâlâ iman ehlini övüp onları öne çıkaran sıfatları saymıştır:

“Ve onlar ki, namazlarını muhafaza ederler. İşte onlar, temelli kalacakları Firdevs cennetine varis olanlardır”⁴⁶⁰

457 Bakara,238

458 En’âm,92

459 Tazimu Kadri’s Salat, 1080

460 Muminûn,9-11

ve aynı zamanda şöyle buyurmuştur: **“Ve onlar ki, namazlarını muhafazada bulunurlar. İşte onlar Cennetlerde ikrâm olunanlardır.”**⁴⁶¹

Er-Râzi şöyle demiştir: “Allahu Teâlâ mükellef olan kullarına dininin yollarını gösterdikten ve şeriatını açıkladıktan sonra onlara bazı sebeplerden ötürü namazı muhafaza etmelerini emretmiştir.

Bu sebeplerden birincisi: namaz içerisinde kıraat, kıyam, rükû, secde, huzu’(mahviyet ve tevazu hali) ve huşûyu bulundurmaktadır. Bu da kalbin Allah’ın heybeti önünde el pençe divan durmasını, kalpten âsîlik tabiatını gidermesini, Allah’ın emirlerine boyun eğmesini ve O’nun yasakladıklarından el çekmesini sağlamaktadır. Allahu Teâlâ’nın buyurduğu gibi: **“Muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar.”**⁴⁶²

İkincisi: Namaz, kula Rabb’liğin celâlini, kulluğun zilletini, sevap ve azap hususlarını hatırlatmaktadır. Böylece itaat edip boyun eğmek onun için kolay olur. Bu sebepten dolayı şöyle buyurmuştur: **“Sabır ve namazla Allah’a sığınıp yardım isteyin.”**⁴⁶³

Üçüncüsü: Evlilik, boşanma ve iddet hususlarının hepsi dünya maslahatlarındandır. Bunun sonrasında ahiret maslahatları olan namazı zikretmiştir. Muhafaza etmek namaz ve namaz kılan arasında karşılıklıdır. Sanki şöyle denilmiştir: Namazı muhafaza et ki o da seni muhafaza etsin.

Bil ki namazın kulu muhafaza etmesi üç şekildedir.

---

461 Meâric,34-35

462 Ankebût,45

463 Bakara,45

Birincisi: Onu masiyetlerden korur. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar.”**⁴⁶⁴ Namazı muhafaza eden kimseyi namaz da kötülüğe karşı muhafaza eder.

İkincisi: Namaz onu belalardan ve musibetlerden korur. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sabır ve namazla Allah’a sığınıp yardım isteyin.”**⁴⁶⁵ **“Allah (onlara) demişti ki: “Ben muhakkak sizinle beraberim. Celâlim hakkı için eğer namazı kılar, zekâtı verir...”**⁴⁶⁶ Yani: Namazı kılip zekât verdiğiniz takdirde nusretim ve hıfzımla birlikte sizinle beraberim.

Üçüncüsü: Namaz sahibini korur ve ona şefaathçi olur. **“Siz namazı hakkıyla kılmaya bakın ve zekâtı verin! Kendi nefsiniz için her ne hayır yaparsanız, Allah katında onu bulursunuz. Muhakkak ki, Allah bütün yaptıklarınızı görmektedir.”**⁴⁶⁷ Namazın içerisinde kıraat bulunduğu için Kur’an da kendisini okuyana şefaathçidir. O halde namaz hem şefaathçi hem de kendisine şefaath edilendir. Rasûlullah *aleyhisselâm* da şöyle buyurmuştur: **“Bakara ve Al-i İmran sûrelerini okuyun. Onlar kıyamet günü tıpkı iki bulut gibi gelerek şahit ve şefaathçi olurlar.”**⁴⁶⁸ **“Mülk sûresi geceleri onu okuyanı kabir azabından korur. Mahşerde onun cennete**

---

464 Ankebût,45

465 Bakara,45

466 Mâide,12

467 Bakara,110

468 Sahih-i Müslim, 1912. Müslim’deki lafzı Nevvâs bin Sem’ân *radıyallahu anh* der ki: Rasûlullah Efendimiz *aleyhisselâm*’ı şöyle buyururken işittim: **“Kıyamet günü Kur’ân ve dünyada hayatlarını ona göre tanzim eden Kur’ân ehli, mahşer yerine getirilirler. Bu sırada Kur’ân’ın önünde Bakara ve Âl-i İmrân sûreleri vardır.”** Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu iki sûre için üç misâl verdi ki onları hâlâ unutmuş değilim. Allah Rasûlü sözlerine şöyle devam etti: **“Sanki onlar iki bulut gibidirler veya iki siyah gölgelik gibidirler ki aralarında bir nûr parlar veya sanki onlar, gökyüzünde kanat açmış iki grup kuş gibidirler. Kendilerini okuyan insanları müdâfaa ederler.”**

*girmesi için mücadele eder. Sıratı ayaklarının yanında durarak ateşe der ki: Sen asla bu kimseyi alamayacaksın*⁴⁶⁹⁴⁷⁰

Abdullah İbn-i Amr İbn As *radıyallahu anh'*den rivayet edilmiştir: Bir gün Rasûlullah *aleyhisselâm* namazdan söz etmiş ve şöyle demiştir: “*Kim namazına devam ederse bu namaz kıyamet gününde onun için (karanlığa karşı) nur, (doğruluğuna) delil ve (azaptan) kurtuluş olur. Kim namazına devam etmezse onun nuru, delili ve kurtuluşu olmaz. O kimse kıyamet gününde Karun, Firavun, Haman ve Ubey İbn Halef ile beraber olur.*”⁴⁷¹

İbni Kayyim şöyle demiştir: “Bu dört kişinin özellikle zikredilmelerinin sebebi onların küfrün başları olmalarından-
dır. Aynı zamanda sırasıyla namaz kılmaktan alıkoyan şeyin kişinin malıyla, mülküyle, makamıyla ve ticaretiyle meşgul olmasından dolayı olduğuna işaret eder. Malı kendisini namazdan alıkoyan kimse Karun’la beraberdir. Mülkü kendisini namazdan alıkoyan kimse Firavun’la beraberdir. Vezirlik vb. makamı kendisini namazdan alıkoyan kimse Haman’la beraberdir. Kendisini namazdan alıkoyan kimse Karun’la beraberdir. Ticareti kendisini namazdan alıkoyan kimse Übey bin Halef’le beraberdir.”⁴⁷²

İbni Mesud *radıyallahu anh'*ın da şöyle söylediği nakledilmiştir: “Kim Allah *azze ve celle'*ye müslüman olarak kavuşmak istiyorsa o halde bu beş vakit namaza her çağrıldığında onları muhafaza etsin. Çünkü Allahu Teâlâ nebisi *aleyhisselâm'a* hidayet yollarını şeriat kılmıştır. Bu beş vakit namaz da hidayet

469 Sünen-i Tirmizi, 2890: İbni Abbas *radıyallahu anh'*dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *aleyhisselâm* şöyle buyurmuştur: “*Muhakkak ki o koruyucu ve kurtarıcıdır. Onu kabir azabından kurtarır.*” Tirmizi hadisin bu vecihten garip olduğunu söylemiştir.

470 Tefsiru’r Râzi

471 Müsned-i’l İmam Ahmed, 6576

472 Es-Salât ve Hükmü Târikihâ, Yazar: İbni Kayyim

yollarındandır. Sizden herhangi birinin kendi evinde bir mes-cit edinip orada namaz kıldığını sanmam. Eğer ki evlerinizde namaz kılıp mescitleri terk ederseniz peygamberinizin sün-netini terk etmiş olursunuz. Peygamberinizin sünnetini terk ederseniz de saparsınız. Hiçbir mümin kul yoktur ki güzelce abdest alıp namaza yürüdüğünde Allahu Teâlâ onun her adımı için bir sevap yazıp bir tane günahını da bağışlamış olmasın. Bizi adımlarımızı yakınlıştırıp daha fazla adım atmaya çalış-tığımızı görürsün. Bizden nifağı bilinen münafıktan başkası-nın cemaatten geri kalmadığını görürsün. Bizden bir adam (hastalığı sebebiyle) iki kişi arasında sallana sallana gelip safa yerleştirilirdi.”⁴⁷³ Bunlar namazı Allah ve Rasûlünün dile-diği gibi muhafaza etmek için bazı şartlar olduğunu gösterir:

Birincisi: Vakitlerini muhafaza etmektir.

İkincisi: Müslüman cemaatiyle birlikte cemaatle namazı kılıp bu durumu muhafaza etmektir.

Üçüncüsü: Fiillerini tam yapmak, içerisinde hazır bulu-nup huşûyu muhafaza etmektir.

Ubade bin Samit *radıyallahu anh*'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle dediğini işitmiştir:

*“Yüce Allah, kulları üzerinde beş vakit namazı farz kıl-mıştır. Namazları hafife almayarak hakkına riâyet eder ve bunlardan bir şeyi zayi etmezse yüce Allah onu cennetine sokacağına dair söz vermiştir. Her kim namazları gerektiği gibi eda etmezse Allah katında onun için bir söz yoktur. İster azaplandırır ister cennetine sokar.”*⁴⁷⁴ Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarında yanılmaktadırlar.”**⁴⁷⁵ Sa'd bin Ebi Vakkas *radı-*

473 Müslim tahric etmiştir, 1520

474 Sünen-i Ebi Davud, 1420; Sünen-i Nesâi, 465

475 Mâûn, 4-5

yallahu anh şöyle demiştir: “O kimseler namazlarını vaktinden geciktirenlerdir.” Mesruk, İbnu’l Ecda ve Ebi’d Duha’nın görüşleri de aynı bu şekildedir.⁴⁷⁶

Mus’ab, babası Sa’d bin Ebi Vakkas’a şöyle demiştir: “Allah’ın şu kavlini görmektesin: **“Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarında yanılmaktadırlar.”**⁴⁷⁷ Peki, hangimiz namazda yanılmıyoruz? Hangimiz namazda içimizden kendi nefsimizle konuşmuyoruz? Dedi ki: ‘Orada kastedilen bu değildir. Namazın vaktini zayi etmektir. Vakit zayi olana kadar eğlenip gafil olmaktır.’⁴⁷⁸

İbni Kayyim bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Namazda yanılmak onu terk etmek değildir. Öyle olsaydı namaz kılanlar olarak isimlendirilmezlerdi. Yanılmaktan kasıt farzlarında yanılmaktır. İbni Mes’ûd ve başkalarının da dediği gibi vakti zayi etmek ya da huzur ve huşûnun olmamasıdır. Doğru olan ise her ikisini de kapsamaktadır. Allah o kimselerin namaz kıldıklarını söylemekte lakin onların yanılmakta olduklarını belirtmektedir. O halde ya vaktinden ya da ihlâs ve huşûsunda yanılmaktadırlar.”⁴⁷⁹

İbni Ömer *radıyallahu anhuma*’dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “**Şüphesiz ki, o namazı (yani ikindi namazını) kaçırın kimse, sanki ailesi ve malı noksanlaştırılmış (veya elinden kaçırılmış) gibidir.**”⁴⁸⁰

Hadislerde de namazı hakkıyla kılmamaktan sakındırılmıştır:

1. Semure bin Cundeb *radıyallahu anh* şöyle dedi: “*Nebi sallallahu aleyhi ve sellem*, sabah namazını kıldıktan sonra

476 İbni Kesir Tefsiri, Mâûn Suresi

477 Mâûn, 4-5

478 Ebu Ya’la rivayet etmiştir. 704

479 Medâricu’s Sâlikin, Menziletü’l Huşû babı

480 Sahih-i Buhari, 552; Sahih-i Müslim, 626

yüzünü ashabına döner ve sık sık: “Sizden rüya gören biri var mı?” diye sorardı. Rüya gören varsa, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* Allah’ın dilediği kadar tabir ederdi. Yine bir sabah Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* bize: “Sizden rüya gören biri var mı?” diye sordu. Biz de: “Gören yoktur” dedik. Bunun üzerine Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Kuşkusuz ki, ben bir rüya gördüm. Bu gece bana iki kişi geldi. Elimden tutup beni mukaddes toprağa çıkardılar ve haydi yürü! dediler. Yürüdüm. Uyuyan bir adamın yanına geldik, o adamın yanında elinde bir kaya olduğu halde başucunda biri duruyordu. Bazen bu kayayı o adamın başına indirip onunla adamın başını yarıyordu! Taş da sağa ve sola yuvarlanıp gidiyordu. Taşı vuran adam taşı takip ediyor ve tekrar alıyordu. Ama o adamın başı eskisi gibi iyileşinceye kadar adama vurmuyordu. Adamın başı iyileştikten sonra tekrar taşı o adamın başına indiriyor, önceki yaptığı gibi yapıyordu! Beni getiren iki kişiye: “Subhanallah! Bu nedir?” dedim. O iki kişi bana: “Yürü! Yürü!” dediler.” Hadisin sonunda iki melek Rasûlullah *aleyhisselâm*’a bu adamın yapmakta olduğu günahı bildirerek şöyle dediler: “Taşla başı yarılan o ilk gördüğün adam, Allah kendisine Kur’an’ı Kerim’i öğrettiği halde, uykuyu Kur’an’a tercih eder, gündüz de Kur’an’ı Kerim’e göre yaşamazdı! Farz namazları da uyuyup kılmazdı! İşte bu nedenle ona kıyamet gününe kadar böyle azap edilir!”⁴⁸¹

2. Hz. Ebu Hureyre *radıyallahu anh*’den rivayet edildiğine göre Rasûlullah *aleyhisselâm* şöyle buyurdu: “Biriniz uyuduğu zaman şeytan onun ense köküne üç düğüm atar. Her bir düğümü attığı yere, ‘Gecen uzun olsun, yat, uyu!’ diye eliyle vurur. Şayet o kimse uyanarak

Allah'ı anarsa, düğümlerden biri çözülür. Abdest alırsa, bir düğüm daha çözülür. Bir de namaz kılırsa, şeytanın attığı bütün düğümler çözülür ve böylece neşeli ve huzurlu bir şekilde sabahlar. Allah'ı anmaz, abdest alıp namaz kılmazsa, uyuşuk ve tembel bir halde sabahlar."⁴⁸²

3. Hz. Peygamber *aleyhisselâm*'ın yanında, bütün gece sabaha kadar uyuyan bir adamdan söz edilince, Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurur: "*Öyleyse o adamın kulaklarına -veya kulağına- şeytan işemiştir.*"⁴⁸³

Ömer bin Abdülaziz görevlendirdiği kimselere şöyle yazıp göndermiştir: "Namaz vaktinde başka bir şeyle meşgul olmaktan sakının. Muhakkak ki namazı zayi eden onun dışındaki İslâm şiarlarını daha da çok zayi eder."⁴⁸⁴

Başka hususlar olmasına rağmen kitabın başka bölümlerinde zikrettiğimizden dolayı burada tekrar zikretmedik ve mekânında zikredilmesiyle yetindik. Allahu Teâlâ en iyisini bilir.

482 Sahih-i Buhari, 1142; Sahih-i Müslim, 776

483 Sahih-i Buhari, 3270; Sahih-i Müslim, 774

484 Ebu Nuaym, Hilyetu'l Elviyâ adlı kitabında zikretmiştir. 7351

NAMAZ KONUSUNDA TEHÂVÜN (ÖNEMSEMEMEK, HAFİFE ALMAK)

Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: “Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz; (aksine) biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç, takvâ iledir.”⁴⁸⁵

Es-Sa’di *rahimehullah* dedi ki: “Ailene namazı emret.” Onları namaza teşvik et, farz ve nafile namazlara onları yönlendir. Bir şeyi emretmek onu tamamlayan şeyleri de emretmektir. O halde onu öğrenmeyi emretmeyi, namazı sahih kılacak, ifsat edecek ve tamamlayacak şeyleri de öğretmek bu babtandır. “Kendin de ona sabırla devam et.” Onu ikâme etmeye, hudutlarını, rükünlerini, âdabını ve huşûsunu yerine getir. Bunları yerine getirmek nefse meşakkatli gelecektir. Bu sebepten dolayı nefsi bunu yapmaya zorlamak ve onunla mücadele etmek gerekir. Sabırda daima bunu yapmak için gereklidir. Kul namazını emrolunduğu şekliyle dosdoğru kılsa onun dışındaki ibadetleri daha sağlam olur. Kim de onu zayi ederse onun dışındakiler daha da çok zayi olur.”⁴⁸⁶

Bize düşen namazı hakkıyla eda etmek, onu dosdoğru kılmak, muhafaza etmek ve onu hafife almamaktır. Çünkü namazı hafife almak çok kötü ve kendisinden kaçınılması gereken bir hastalıktır.

485 Tâhâ,132

486 Teysiru'l Kerimu'r Rahmân, 517

Suyûti *rahimehullah* dedi ki: “Bazı âlimler şöyle demiştir”: “-Allah korusun- kötü sona götürecektir sebepler dört tanedir. Bunlar: Namazı hafife almak, içki içmek, anne-babaya isyan ve müslümanlara eziyet etmektir.”⁴⁸⁷

Şeyh Ebu Zehra *rahimehullah* şöyle demiştir: “**Namazları ve orta namazını (üstlerine düşerek, titizlik göstererek) muhafaza edin**” kavlinin arapçasında geçen salât kelimesinin İslâmî manası namazdır. Bir de diğer manası olan dua ve tesbih etmek de vardır. Lakin bu ayette kastedilen İslâmî manası olan namaz kılmaktır. Bu ayette sarîh bir şekilde namazları muhafaza etmek emredilmiştir. Namazı muhafaza etmenin manası ise onda devamlı olmak, sürekli olarak eda etmek ve rükünlerinden herhangi birini hafife almaktır. Namazı muhafaza etmek kaçınılmaz olarak iki şeyi gerektirmektedir. Birincisi: Vakitlerinde geri kalmadan ve tefritte bulunmadan devamlı bir şekilde eda etmektir. Bu da muhafaza etmenin en alt sınırıdır. İkincisi: Bütün rükünleri ve şartlarını yerine getirerek kılmaktır. Ruhsal ve bedensel olarak kalp, âzaların hareketleri ve dilin söylediği şeylerin bir araya gelmesiyle olur. ‘Allahuekber (Allah en büyüktür.)’ dediğinde ulûhiyyetin celâlini hisseder. Rubûbiyyeti ta’zim eder. Kalbini de yalnızca Allah’a ibadet için ihlâslı kılar. “**Elhamdulillahi rabbi’l âlemin (Hamd; Âlemlerin Rabb’i olan Allah’a mahsustur.)**” dediğinde, şükrettiğini ve Allah’ın zâtı âliyesine senada bulunduğunu hissedip tefekkür eder. Ve aynı bu şekilde söylediği her sözü, yaptığı secde ve rükû gibi her fiili hissedip tefekkür eder. Hatta namazı bitmeden önce öyle bir hale gelir ki tamamıyla Allah’a ait olmuştur. Nefsi de O’nun heybetiyle dolmuştur. Kalbi O’nun azametiyle ve aklı O’nun nuruyla dolmuştur. Böylece namazın yüce manası gerçekleşmiş olur. Onun yüce manası ise hayâsızlıktan ve kötülüklerden alıkoymasını ve sahibini hevasının peşinden ayırıp yüceltmesidir.

Burada dikkatle incelenmesi gereken bazı lafızlar vardır. Çünkü Allahu Teâlâ namazı kılmak ifadesini burada namazı muhafaza etmek olarak belirtmiş ve farklı bir lafızla bunu ifade etmiştir. Peki, neden Allahu Teâlâ namaz kılmak lafzı yerine muhafaza etmek lafzını kullanmıştır? Aynı zamanda neden Allahu Teâlâ “namazları koruyun” demek yerine “**namazları muhafaza edin**” demiştir?

Birinci soruya verilecek olan cevap: Namazı muhafaza etmek, namazı eda ve ikame etmekle birlikte onarma ve korruma manasını da taşımaktadır. Muhafaza edilmesinin talebi, ikame edilmesinin talebinden de öte namazın zâtının değerli ve izzetli bir şey olup onarılması ve korunması gerektiğine de işaret etmektedir. Namazın faziletine nail olan kimse çok kıymetli ve yüce bir şeye nail olmuştur.

İkinci soruya verilecek olan cevap ise: Muhafaza etmek lafzı devamlılık ve istikrar manalarına delâlet eder. Muhafaza fiilinin arapçadaki çekim kalıbı bakımından iki taraflı bir fiil olması icap eder. Çünkü bu fiil müşarekeyi (ortak yapılmayı: mesela mübadele karşılıklı değiştirmek demektir.) gerektiren müfaale babındandır. Karşılıklı çekişme veya görüşme manalarını da kapsamaktadır. Namazı muhafaza etmek bu kıymetli manaları taşımaktadır.⁴⁸⁸

Namazı hafife almanın birçok farklı çeşidi vardır. Bunlardan bazıları:

Birincisi: Vaktini geçirmek suretiyle zayi etmektir.

Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Sonra bunların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terkettiler, heva ve heveslerine uydular; onlar bu taşkınlıklarının karşılığını mutlaka göreceklerdir. (Cehennemdeki “Gayya” vadisini**

boylayacaklardır.)⁴⁸⁹ İbni Mes'ûd ve İbrahim bu ayetin tefsirinde: 'artık namaz kılmayan' lafzından kastın namazı vak-tinden geç kılmak olduğunu söylemişlerdir. Said bin Müsey-yeb ise ikinci gelene kadar öğleni, güneş batma vakti gelene kadar da ikindiye kılmamak olduğunu söylemiştir.⁴⁹⁰ Namazı terk eden veya namaza aldırış etmeyen kimse diğer farzlara karşı daha fazla aldırışsız olur. Çünkü namaz bu dinin direği, farzlarının en önemlisi ve Allah'a yaklaştıran şeylerin en hayırlısıdır. Her kim ki onu terk edip dünya metası, lezzetleri ve şehvetlerine yönelirse Allahu Teâlâ onu azabıyla tehdit etmiştir. Onlar bu taşkınlıklarının karşılığını kıyamet gününde hüsrana uğrayarak göreceklerdir.

İkincisi: Onda yanılmak ve dünyalık şeylerle meşgul ol-maktır. (Bunun manası ise daha önce ele alınmıştır.)

Üçüncüsü: Rükün ve farzlarını tamamlamamaktır.

Ebu Hureyre *radıyallahu anh'*den (rivayet olunmuştur). Rasûlullah *aleyhisselâm* mescide girdi. Peşinden de bir adam girdi ve namaz kıldı, peygamber *aleyhisselâm'a* (gelip) selâm verdi. Rasûlullah *aleyhisselâm* onun selâmına mukabele etti ve: "Dön, namaz kıl. Çünkü sen namaz kılmadın" dedi. O, döndü (daha önce) kıldığı gibi namaz kıldı, sonra gelip Peygamber *aleyhisselâm'a* selâm verdi. Rasûl-i Ekrem: "Dön, namaz kıl. Zi-ra sen namaz kılmadın" dedi (ve bunu) üç defa (tekrarladı). O kişi, "Seni hak (bir din) ile Peygamber olarak gönderen (zat-ı mukaddes)e andolsun ki, bundan başkasını güzel (ifa) edemiyorum. Onu bana hemen öğretiver" dedi. Rasûlullah *aleyhisselâm* şöyle buyurdu: "Namaz kılmaya kalktığın zaman tekbir al. Sonra ezberinde olan ve sana kolay gelen yerden (Kur'ân) oku. Sonra azaların rahat olacak şekilde rükû yap. Sonra dümdüz olacak şekilde başını rükûdan kaldır. Daha

489 Meryem,59

490 Tefsiru'l Begavi, 5/241

*sonra azaların rahat olacak şekilde secde et. Sonra azaların rahat olacak tarzda bir oturuş için (başını) kaldır. Her namazda bunu böyle yap.*⁴⁹¹

Bu hadisten belli olmaktadır ki namazın farzlarından herhangi birini terk edenin namazı olmamış olur. Çünkü Rasûlullah *aleyhisselâm*: “*Dön, namaz kıl. Zira sen namaz kılmadın*” buyurmuştur. Eğer kişi bunu bilmiyor ve cahilse de namazının sahih olması için bunu öğrenmesi farzdır. Bu hüküm namazın bütün farzları için geçerlidir. Yalnızca hakiki bir şekilde aciz olanın mazereti kabul edilir. Aciz olması nedeniyle yapamadığı farzı atlayarak diğer farza geçer. Sahâbeden basur hastalığına yakalanan İmrân b. Husayn’ın namazlarını nasıl kılacağını Rasûlullah *aleyhisselâm*’a sorması üzerine: “*Namazı ayakta kıl, buna gücün yetmezse oturarak kıl, buna da gücün yetmezse yan üstü yatarak kıl*” buyurmuştur.⁴⁹² Lakin aciz olma sebebiyle bir hükümden başka bir hüküme geçiş fıkıh ve dirayet üzerine olmak zorundadır.

Şeyh Eş-Şenkîti *rahimehullah* şöyle demiştir: “Âlimler şöyle der: Meşakkat iki çeşittir. Birincisi güç yetirilebilen meşakkat, diğeri ise güç yetirilemeyen meşakkattir. Meşakkate güç yetiremeyen kimsenin onunla mükellef olmayacağı icma ile sabittir. Eğer insanın bir şeye gücü yetmiyorsa mesela; yerinden kalkmaya güç yetiremeyeceği bir hastalığı olsa -felç gibi- o halde bu kişi icma ile sabit olarak asla kalkmakla mükellef olmaz.

Kendisine güç yetirilen meşakkat de ikiye ayrılır.

Birincisi: Ona güç yetirmesine rağmen sahibini büyük sıkıntı ve zorluğa sokacak olan meşakkattir. Bu durumda sahibine onu yapmama ruhsatı verilir.

491 Sahih-i Buhari, 757; Sahih-i Müslim, 911

492 Sahih-i Buhari, 1117

İkincisi: Ona güç yetirmesiyle birlikte kendisine hiçbir sıkıntı ve zorluğun dokunmadığı meşakkattir. Bunda ise mükellef olması gereklidir. Âlimler demiştir ki: Mükellefiyetler, mükellefiyet olarak isimlendirilmiştir çünkü içerisinde külfet ve meşakkat vardır.⁴⁹³ Bazı insanlar hüküm koyucu olan Allah'ın ruhsat vermediği durumlarda kendini ruhsatlı görüp namazının batıl olmasına sebep olabilmektedir. İnsanların hafife aldığı ve daha önceki zamanlarda bilinmeyen bu ruhsatlardan birisi de sandalyede oturarak namaz kılma ruhsatıdır. Sandalyede oturarak namaz kılmak birçok farzın yerine getirilmemesine sebep olur:

- Farz namazlarda kıyama güç yetirene kıyam farzdır. Bunun delili ise Allahu Teâlâ'nın **“Allah'a gönülden boyun eğerek kalkıp (namaza) durun”**⁴⁹⁴ kavli ve zikrettiğimiz **“Namazı ayakta kıl”** hadisidir. Kul eğer özür teşekkül edecek bir durumdaysa veya kalkma halinde hakiki bir meşakkat bulunuyorsa kıyama terk edebilir. Lakin kalkmaya gücü yeten kimsenin oturarak kıldığı namaz batıldır ve o kimsenin namazı yok sayılır. Meymun bin Mihran'a şöyle sorulmuştur: **“Oturarak namaz kılma hastalığının sınırı nedir?”** O da cevap olarak: **“Eğer tüm dünya ayağa kalkması karşılığında ona sunulsa bile kalkmayacak bir halde olmasıdır”** dedi.⁴⁹⁵

Az bir meşakkatle bile olsa (ki zaten neredeyse ibadetlerin hepsinde bu vardır) kalkmaya gücü yetip de oturarak namaz kılan kimsenin namazı sahih değildir. Rasûlullah *aleyhisselâm* vefat ettiği hastalığında mescide hastalığının şiddetinden ayağı yere basmaya güç yetiremediğinden ayağı yere değmeden iki adam arasında tutularak getiriliyor ve

493 Şerhu Zâdi'l Müstekna', Yazar: Eş-Şenkiti

494 Bakara,238

495 İbni Ebi Şeybe'nin Musannefi, 3/481

oturarak namaz kılıyordu.⁴⁹⁶ Kişi ayağa kalkmaya güç yetiremediğinde özür sahibi sayılacağından oturarak namaz kılsa dahi secdenin farz olması onun üzerinden düşmez. İbn-i Abbâs *radiyallahu anhuma*'dan nakledildiğine göre Nebiyy-i Ekrem Efendimiz *aleyhisselâm* şöyle buyurmuşlardır: “*Yedi kemik (yâni azâ) üzerine secde etmekle emrolundum: Alın (mübârek alını gösterirken mübârek eliyle) burnuna da işâret etti, eller, dizler ve ayakuçları. (Namaz kılarken) elbisemizle saçımızı (durumu bozulmasın veya tozlanmasın diye) toplamaktan da nehyolundum.*”⁴⁹⁷ Secdenin farzının sınırı budur. Kim -oturarak namaz kılsa dahi- secde etmeye güç yetiriyorsa secdeyi ima ederek tam secde etmemekle secde etmiş olmaz. Bilakis yedi kemik üzere secde etmesi farzdır. Eğer böyle secde etmezse de namazı batıldır.

- Yedi kemiklerden bazıları üzerine secde etmeye gücü yeten kimse de külliye secdeyi terk edemez. Ebû Hureyre *radiyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber *aleyhisselâm* şöyle buyurmuştur: “... *Size bir şeyi yasakladığım zaman ondan kaçının. Bir şey emrettiğim zaman gücünüzün yettiği ölçüde onu yerine getirin.*”⁴⁹⁸

Nevevi *rahimehullah* şöyle demiştir: “Bu hadis İslâm'ın mühim kaidelerinden bir tanesi ve Rasûlullah *aleyhisselâm*'a verilen cevâmiu'l kelim'indendir. (Az söz ile çok manayı ifade eden edebî vecizelerindendir.) Bu hadisin içerisine dâhil olan sayılamayacak kadar çok hüküm vardır. Mesela bütün çeşitleriyle namaz buna dâhildir. Eğer kişi bazı rükünlerinden veya şartlarından aciz olursa diğerlerini yerine getirir. Eğer bazı abdest uzuvlarını yıkamaktan aciz olursa mümkün olan yerlerini yıkar. Eğer taharetini ya da necaseti yıkaması

496 Sahih-i Buhari, 681; Sahih-i Müslim, 968

497 Sahih-i Buhari, 779

498 Sahih-i Buhari, 7288; Sahih-i Müslim, 1337

için biraz suyu varsa mümkün olanı yapar. Eğer bazı kötü-lüklerden alıkoyması veya nafaka vermekle yükümlü olduğu kişilerinin fitır zekâtını vermesi farz olursa elinden geleni yapar. Eğer avretinin bir kısmını örtecek kadar elbise bulsa veya Fatiha sûresinin bir kısmını sadece ezberlese elinden ne geliyorsa onu yapar. Buna benzer şeylerin sınırı yoktur. Fıkıh kitaplarında meşhurdur. Burada kastımız sadece aslını beyan edip ona dikkat çekmektir. Bu hadis aynı zamanda Allah'ın şu ayetiyle de uyuşmaktadır: **“Allah’tan gücünüzün yettiğince sakının.”**⁴⁹⁹ O halde yedi kemikten bazıları üzerine secde etmeye gücü yeten kimse gücü yettiği kemikler üzerine secde etmekle yükümlüdür ve ima ederek secde ederse secde etmiş sayılmaz.

Dördüncüsü: Namazda imamı geçmektir.

Bu husus çok mühimdir. Enes *radıyallahu anh*'dan; Allah Rasûlü *aleyhisselâm* attan düştü ve sağ tarafı soyuldu; ziyaretine gittik. Namaz vakti geldi, oturarak namaz kıldı, biz de O'na uyup oturarak namaz kıldık. Namaz bitince, şöyle buyurdu: *“İmam ancak kendisine uyulmak için görevlendirilmiştir. Rükûya vardığı zaman, siz de rükûa gidin. Secde ettiğinde siz de secde edin, başını kaldırdığında siz de başınızı kaldırın. ‘Semiallahu limen hamideh’ dediği zaman, siz ‘Rabbenâ ve leke'l-hamd’ deyin. Oturarak namaz kıldığı zaman, siz de oturarak namaz kılın!”*⁵⁰⁰ Bu hadis imamı takip etmenin ve onu geçmemenin farz olduğuna delâlet etmiştir.

Ebû Hureyre *radıyallahu anh*, Nebiy-i Ekrem *aleyhisselâm* Efendimiz'in şöyle buyurdıklarını nakleder: *“Biriniz başını imamdan evvel (secdeden) kaldırdığında acaba Allahu Teâlâ'nın, başını eşekbaşına veya sûretini eşek sûretine*

499 El-Minhâc Şerhu Sahihi Müslim, 9/102

500 Sahih-i Buhari, 371; Sahih-i Müslim, 948

*çevirmesinden korkmaz mı?”*⁵⁰¹ Bu hadiste de imamı geçmenin şiddetli bir şekilde haram olduğu belirtilmiştir. Farz olan imamın bütün hareketlerinde takip edilip ondan sonra yapılmasıdır. Husûsen de tekbir ve selâmda bu daha da çok gereklidir. İftitah tekbirini imamdan önce getirenin namazı başlamamış sayılır. Tekrardan tekbir getirmesi farzdır ve eğer getirmezse de namazı batıldır. İmamdan önce selâm verenin de namazı batıl olur. Allahu Teâlâ en iyisini bilir.

---

501 Sahih-i Buhari, 659; Sahih-i Müslim, 991

NAMAZ İLE YARDIM DİLEMEK

İbni Abbas *radiyallahu anh*'tan naklediliyor: Bir seferdeyken İbni Abbas *radiyallahu anh*'a kardeşi Kusem'in ölüm haberi verildiğinde: “İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn (Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz)” dedikten sonra kenara çekildi ve devesinden indi. Oturuşları uzatarak iki rekât namaz kıldı sonra bineğine dönerken Allah'ın şu kavlini okuyordu: **“Sabır ve namazla Allah'a sığınıp yardım isteyin; Rablerine kavuşacaklarını ve O'na döneceklerini umanlar ve huşû duyanlardan başkasına namaz elbette ağır gelir.”**⁵⁰² “Sabır ve namazla Allah'a sığınıp yardım isteyin” kavli kendisinden öncesine bağlıdır. Makamdan ve maldan yüz çevirmekle mükellef olunduktan sonra bu durumdan, sabır ve namazla tedavi oldular. Ayetin manası: İhtiyaçlarınız için Allah'ın yardımını bekleyip O'na tevekkül ederek yardım dileyin. Ya da orucu bozan şeyleri terk etmeye sabretmek olan orucu tutarak bunu yapın. Çünkü içerisinde nefsi alçaltma ve nefsi tezkiye etme vardır. Namaz ile tevessül etmek ve ona sığınmanın sebebi de namazın birçok ruhsal ve bedensel ibadeti kapsamasından dolayıdır. Taharet, setr-i avret (avreti örtmek), O'nun için para harcamak, Kâbe'ye yönelmek, ibadet ile Allah'a tapınmak, âzalar ile huşûyu izhar etmek, kalp ile niyeti hâlis kılmak, şeytan ile mücadele etmek, Allah'a münâcat etmek, Kur'an okumak, şahitlik etmek, nefsi şehvetlerden alıkoymak gibi ibadetleri kapsamaktadır. Böylece namazla faydalar celbedilip musibetlerin açtığı yaraların da sarılması sağlanır.

Huzeyfe *radiyallahu anh'*tan rivayet edliğiği gibi Rasûlullah *aleyhisselâm*'ı sıkıntıya sokacak bir durum olduğunda namaz kılarıdı.⁵⁰³

Ali *radiyallahu anh'*tan rivayet edilen bir hadiste şöyle dedi: "Bedir savaşında bizden Mikdâd hariç hiçbir atlı yoktu. Herkesin uyuduğu bir vakitte Rasûlullah *aleyhisselâm* bir ağacın altında sabaha kadar ağlayarak namaz kıladı."⁵⁰⁴

El-Mücâlese ve Cevâhiru'l İlm kitabında Ed-Deynûri şöyle demiştir: "Ahmed bin Muazzel başına gelen her sıkıntıda namaz kılar ve ailesine de namaz kılmalarını emrederek řu ayeti okurdu: "Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz; (aksine) biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç, takvâ iledir."⁵⁰⁵ Sonra řu beyitleri okurdu:

Sana beni zor duruma düşüren havadisi şikâyet ediyorum

Beni art arda gelen hüzünlerle başbaşa bıraktın

Darda kaldığımda senden başka kimim vardır ki benim

Sen beni korumazsan kim beni koruyacak

Eğer senden umudum olmasa ve beni alıştırdığın

Güzel muamelen olmasa yıkılıp giderdim."

El-Mervezi, Ta'zimu Kadri's Salât isimli kitabında şöyle demiştir: "Sıkıntılı anlarda namaz kılmak hususunda Ebu

503 Müsned-i Ahmed, 23299; Sünen-i Ebi Davud, 1319

504 Müsned-i Ahmed, 1161; Sünen-i Kübra, 825

505 Tâhâ,132

Abdullah şöyle demiştir: Allah kullarına zor anlarda namaza sığınmalarını ve dünyalık ve ahiretlik her işleri için namazla yardım dilemelerini emretmiştir. **“Sabır ve namazla Allah’a sığınıp yardım isteyin”** derken sabırla başlanmasının sebebi imanın, namaz ve diğerlerinden oluşan bütün farz ve nafilelerin sabır olmadan tamamlanamayacağından ötürüdür. **“O’na döneceklerini umanlar ve huşû duyanlardan başkasına namaz elbette ağır gelir”**: Bu kimseler kalpleri Allah’ı iclâl etmekten ve O’ndan korkmaktan parçalanan kimselerdir. Namazı kılan kimseler huşû duyanlar zümresindedir. Müminler dinlerinin direği olan namazı kılip nasıl huşû duymazlar ki zaten. Peygamber *aleyhisselâm* da namazın dinin direği olduğunu bildirmiştir.⁵⁰⁶

İbni Kayyim *rahimehullah* şöyle demiştir: “Namaz rızkı celbeder, sıhhati korur, musibeti defeder, hastalıkları kovar, kalbi güçlendirir, yüzü aklaştırır, ruhu sevindirir, tembelliği giderir, âzaları dinçleştirir, kuvveti artırır, göğsü ferahlatır, ruhun gıdasıdır, kalbi nurlandırır, nimeti muhafaza eder, Allah’ın intikamını giderir, bereketi celbeder, şeytandan uzaklaştırır ve Rahmân’a yakınlaştırır. Kısacası: Beden sağlığını korumada, kalbi güçlendirip kötü hasletlerin ondan giderilmesinde acayip bir tesiri vardır. İki adam herhangi bir belâ ile mübtela olsalar aralarından namaz kılan kimse daha az etkilenir. Akibeti hayır olur. Namazın dünya şerlerini defetmede de acayip bir tesiri vardır. Özellikle de zahiri ve batini olarak (kalpten ve dış âzalardan) hakkıyla eda edildiği takdirde dünya ve ahiret şerlerini defeden ve faydalarını da celbeden namaz gibi bir şey yoktur. Bunun sırrı ise namazın Alah ile bağ olmasıdır. Kulun Allah’la olan bağına göre ona hayır kapıları açılmakta, şerler ve sebepleri ondan defolunmakta, muvaffakiyet, afiyet, sağlık, zenginlik, rahatlık ve

sevinçler Rabb’inden ona yağdırılmakta ve hepsi hızlıca ona gelerek yanında bulunmaktadır.’⁵⁰⁷

Kulun şiddetli musibetlerden korktuğu vakit sığınacağı en hayırlı amel hemen namaza yönelmektir. Şiddetli musibet anlarında namaza sığınmanın örneklerinden birisi de İbrahim *aleyhisselâm*’ın azgın kralla olan kıssasıdır. Hz. Ebu Hureyre *radıyallahu anh* anlatıyor: “Rasûlullah *aleyhissalâtu vesselâm* buyurdular ki:

“İbrahim aleyhisselâm sadece üç yalan söylemiştir: Bunlardan ikisi Allah’ın zatıyla ilgili; biri “İnnî sakîm” (Ben hastayım) sözüdür; diğeri de: “Bel fealehu kebîruhum haza” (Bilakis onu bu büyükleri yapmıştır) sözüdür. Bir tanesi de pâk zevcesi Sâre Hatun hakkındadır. Hz. İbrahim zalim birinin diyarına (Mısır’a) beraberinde Sâre de olduğu halde gelmişti. Sâre güzel bir kadındı. Sâre’ye: “Bu cebbâr herif, bilirse ki sen karımsın, senin için bana galebe çalar. Eğer sana soracak olursa, kızkardeşim olduğunu söyle! Çünkü sen, zaten İslâm yönünden kardeşimsin, din kardeşiyiz. Ben yeryüzünde senden ve benden başka bir müslüman bilmiyorum” dedi. Bunlar zâlim kralın memleketine girince, adamlarından biri bunları gördü. Hemen gidip: “Senin memleketine öyle güzel bir kadın girdi ki, sizden başkasının olması münasib değildir” dedi. Kral derhal adamlar gönderip, Sâre’yi yanına getirtti. Hz. İbrahim namaza durdu. Sâre adamın yanına girince, kral (onu ayakta karşıladı, fakat) elini ona uzatamadı. Eli şiddetli şekilde tutuldu. Sâre’ye: “Elimi salması için Allah’a dua et! Sana zarar vermeyeceğim!” dedi. Sâre de dediğini yaptı. Ama kral tekrar Sâre’ye sataşmak istedi. Eli, öncekinden daha şiddetli tutulup kaldı. Sâre’ye aynı şekilde ricada bulundu. O da kabul etti. (Adam normal hale dönünce tekrar sataşmak istedi. Eli önceki iki seferden daha şiddetli şekilde tutuldu. Sâre’ye yine: “Allah’a dua et, elimi salsın, sana

zarar vermeyeceğim!” diye rica etti. Sâre dua etti, adamın elleri açıldı. Kral kadını getiren adamı çağırdı ve ona: “Sen bana insan değil bir şeytan getirmişsin. Bunu diyarımdan çıkar!” dedi. Sâre’ye, Hâcer’i başış olarak verdi. Sâre yürüyerek geldi. İbrahim onu görünce: “Nasılsın, ne haber?” dedi. Sâre: “Hayır var! Allah cebbârın elini tuttu ve (bana) bir hâdim (hizmetçi) verdi!” dedi.”⁵⁰⁸ Sahih-i Buhari’de aynı zamanda kralın Sâre’yi almak için gönderdiğinde kalkıp abdest aldıktan sonra namaz kılarak şöyle dediği nakledilmiştir: “Allah’ım, eğer sana ve elçine iman ettiysem, eşimden başkalarına karşı ırzımı koruduysam o halde bana bu kâfiri musallat etme.”⁵⁰⁹

İhtiyaçların giderilmesi için namazla yardım dilemenin örneklerinden birisi de Zekeriyya *aleyhisselâm*’dır. Rahman ve Rahîm olan Allah’tan başkasının gücünün yetmeyeceği bir isteği olduğu vakitte Allah’a namazla yaklaşılarak O’na bu isteğini dile getirmiştir. Hemen sonrasında duasının kabul olduğunun müjdesi ona gelmiştir. O ise yerinden kıpırdamadan Rabb’ine tazarru içerisinde dua etmeye devam etmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Orada Zekeriyya Rabbine dua etti: “Rabbim! Bana katından temiz bir nesil bahşet. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin” dedi. Mabedde namaz kılarak meleklar ona seslendiler: “Allah sana Allah’ın emriyle (vücut bulan İsa’yı) tasdik eden, efendi, iffetli, iyilerden bir peygamber olarak Yahya’yı müjdeler”⁵¹⁰

İbni Ebi Hâtim, tefsirinde Cafer bin Süleyman’a ulaşan isnadıyla zikretmiştir: Sabit’i şöyle derken işittim: “Namaz Allah’a yeryüzünde hizmet etmektir. Eğer Allah katında namazdan daha değerli bir şey olsaydı: “Mabedde namaz kılarak meleklar ona seslendiler” demezdi.”⁵¹¹

---

508 Sahih-i Buhari, 3358

509 Sahih-i Buhari, 2217

510 Âl-i İmrân, 38-39

511 İbni Ebi Hâtim Tefsiri, 3454

NAMAZ, ONU KILAN KİMSE İÇİN KORUNMA SEBEBİDİR

Allahu Teâlâ buyurdu ki: “(Rasûlüm!) Sana vahye-dilen Kitab’ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah’ı anmak elbet-te (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.”⁵¹²

O halde namaz, kulu hayâsızlıktan ve kötülükten koru-maktadır. Allah’a yemin olsun ki işte fitne ve günahlardan en güvenli korunma yolu budur.

Allahu Teâlâ buyurdu ki: “İman edip iyi işler yapan, namazı dosdoğru kılıp zekâtı verenlerin Rableri katında elbette mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku olmadığı gibi, onlar mahzun da olmazlar.”⁵¹³

Allahu Teâlâ o kimselere onların güvende olacaklarını, kıyamet gününün çetin belâları geldiğinde korkmayacaklarını va’detmiştir. Bilakis Allah’ın ona verdiği devamlı nimetlerden dolayı onları sevinmiş olarak bulursun. Allah’ın lütfundan on-lara verdiklerinden dolayı dünya hayatında elde edemedikle-ri lezzetler için de üzüntü duymayacaklardır. Bu minvalde bir sürü hadis varit olmuştur.

1- Namaz Kılana Allahu Teâlâ Garanti Vermiştir:

Hz. Ebu Ümame *radhyallahu anh* anlatıyor: “Rasûlullah *aleyhissalatu vesselam* buyurdular ki: “Üç şey vardır; her

512 Ankebut,45

513 Bakara,277

birine Allah garanti vermiştir: “Allah yolunda cihad etmek üzere yola çıkan kimse: Bu öldüğü takdirde cennete koyma hususunda, ölmeyip döndüğü takdirde ganimet ve sevapla gelme hususunda garantilidir. Mescide giden kimseye, öldüğü takdirde, Allah cennete koyma hususunda garanti vermiştir. Kişi (fitne zamanında bulaşmayıp) evine çekildiği takdirde Allah ona da garanti vermiştir.”⁵¹⁴

Garanti vermek bir şeye riayet edip onu korumak demektir. Et-Tayyibi de şöyle demiştir: “Allah’ın bir kimseye garanti vermesi demek onu din ve dünya zararlarından korumayı va’detmesi demektir.”⁵¹⁵

Namaz kılan kişi Allah’ın zimmeti altındadır:

Cündüb bin Abdullah’tan rivayet edildiğine göre Rasûlullah aleyhisselâm şöyle buyurmuştur: “Sabah namazını kılan kimse, Allah’ın koruması altındadır. Allah, korumasına karşılık sizden bir şey de istemez! Zira koruması karşılığında kimden bir şey isteyecek olsa, (bu ağır bedele güç yetiremez ve) Allah onu yakalar ve sonra yüzüstü cehennem ateşine atar.”⁵¹⁶

O halde o kişi Allah’ın koruması ve himayesi altındadır. Bu da Allah’ın verdiği büyük bir lütüftür. Bunu zayi eden yalnızca tefritte bulunup hüsrana uğrayacak kimsedir.

El-Münâvi şöyle demiştir: “Allah’ın koruması altında olmak O’nun ahdi, emânı ve kefaletinde olmak demektir. O halde bu korumaya zarar verecek bir şey yapmayın.

514 Sünen-i Ebi Davud, 2494

515 El-Keşşâf An Hakâiki’s Sünen, 3/948

516 Sahih-i Müslim, 657

Tirmizi'de geçen rivayette: *“Allah’ın bu korumasını ihlâl etmeyin. Kim onu öldürürse, Allah, yüzüstü cehenneme atıncaya kadar öldürenin peşini bırakmaz.”* demiştir.

İbnu'l Arabi şöyle demiştir: *“Burada Allah’ın korumasına zarar verecek kimseyi Allah’ın çetin bir cezayla tehdit ettiği belirtilmiştir.”*

Beydâvi de şöyle demiştir: *“Hadisteki zahir olan mana Allah’ın korumasının karşılığını istemekten kendisini nehyetmesi olsa da bundan asıl murat edilen kulları, Allah’ın karşılık istemesini gerektirecek şeylerden nehyetmektir. Mesela; bu korumayı ihlâl etmek ve Allah’a verilen ahdi bozmak gibi.*

Dedi ki: Aynı zamanda korumanın bozulmasından kastedilen Allah’ın size koruma verme sebebi olan sabah namazını bırakıp O’nunla aranızda olan ahdi bozmayın ki Allah da bunun karşılığını sizden istemesin, şeklin de olabilir. Allah bir şeyin hakkında tefritte bulunup onu ihmal eden kimseyi tehdit ettiyse muhakkak ki onu yakalar. Eğer onu yakalarsa da yüzüstü onu cehennem ateşine atar. Bunun sebebi ise sabah namazında bulunan külfet ve ağırlıktır. Onu kılmak sahibinin ihlâslı olduğu zannını insanlara verir ve o kişiyi Allah’ın emânıyla kurtaracağı umulur.”⁵¹⁷

2- Namaz Şeytandan Koruyucudur:

Allah Rasûlü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Bir köyde veya kırdaki üç kişi bir arada bulunur da namazlarını cemaatle kılmazlarsa, şeytan mutla-*

ka onlara musallat olur. Öyleyse cemaat olun. Zira sürüden ayrılan koyunu kurt yer."⁵¹⁸

İbni Kayyim *rahimehullah* şöyle demiştir: “Allah’a yemin olsun ki dostun olan kimse dostluğunu bıraktığı zaman ancak düşman sana düşmanlık yapabilir. O halde şeytanın galip olduğunu zannetme. Lakin kendini koruyan kimse yüz çevirmişti. Dikkat et çünkü sana ulaşan her bela ondandır. Şeytanla asla bir ateşkese de girme. Çünkü Allah’a yemin olsun ki onu rezil etmeyen ona ikram etmiş olmaz, onu zelil etmeyen onu izzetlendirmiş olmaz, onu yaralamayan onu tedavi etmiş olmaz, onu kovalamayan onu rahat bırakmış olmaz, onu korkutmayan ona güvence vermiş olmaz ve onu üzmeyen onu sevindirmiş olmaz. Subhanallah! Senin dış görünüşün takva elbisesiyle süslenmiş, için ise heva içkisiyle doldurulmuş bir kaptan ibarettir. Elbisen ne kadar güzel de olsa ondan sarhoş edici kokular yayılır ve böylece sadık kimseler senden uzaklaşır ve fasıklar senin başında toplanır. Sen ibadet köşesindeyken heva hırsız senin yanına gelir. Senin ise yalnızca onu kovduğunu görür. Lakin talebini yerine getirip seni mescitten çıkarana kadar senin başından ayrılmaz. Sana yardım da gelmiştir. Bir adam bilinen bir zâta: “Bana sevgiyi öğret” deyince o da ona: “Sevgi öğrenilmez” demiştir. **“Onlar, Allah’ı sever”** kavlinde şaşılacak bir şey yoktur. Lakin şaşılacak olan şey **“Allah, onları sever”** şeklindeki kavlidir. Çünkü fakir ve miskin bir kimsenin ona iyilik yapanı sevmesi şaşılacak bir şey değildir. Lakin iyilik yapan kimsenin o fakir ve miskin kimseyi sevmesi şaşılacak şeydir.”⁵¹⁹

---

518 Müsned-i Ahmed

519 El-Fevâid, 68

3- Namaz Kılana Allah Kâfidir:

Zira Nuaym bin Hammar el-Gatafani, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, O da Rabbinden şöyle rivayet etmiştir: “*Ey Âdemoğlu, gündüzün başında bana dört rekât namaz kıl, sonuna kadar seni koruyayım.*”⁵²⁰

Et-Tayyibi şöyle demiştir: “*Sonuna kadar seni koruyayım*”: Yani işinde ve ihtiyaçlarında seni namazdan sonra gündüzün sonuna kadar koruyayım. Bence bunun en uygun manası şudur: Ey Âdemoğlu! Gündüzün başında aklını benim için boşalt ve benim ibadetle meşgul ol. Ben de senin ihtiyaçlarını gidererek ve zararları senden defederek senin aklını gündüzün sonunda boşaltayım.”⁵²¹

4- Namaz Sahibini Kabir Azabından Korur:

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiklerine göre, Rasûlullah *aleyhisselâm* şöyle buyurdu: “*Allah'a yemin ederim ki, ölü kabre konulunca geri giden taşıyıcıların ayak seslerini işitir. Mümin ise, namazı*

520 Sünen-i Ebi Davud, 14289 ve Münziri şöyle demiştir: “Tirmizi bu hadisi Ebu Derda ve Ebu Zer hadisinden tahric edip hadisinden hasen ve garip olduğunu söylemiştir. Hadis zincirinde İsmail bin Ayyaş diye bir kişi vardır ki onun hakkında kelâm vardır. Şam'lı imamlar onun hadisini sahih görürler. Bu hadis Şam'da rivayet edilen bir hadistir. Nuaym bin Hammar'ın hadisinde râviler çok fazla ihtilafa düşmüşlerdir. Ayrı bir bölümde onun bütün tarihlerini derledim. Âlimler hadiste zikredilen rekâtları duha namazı olarak yorumlamışlardır. Bazıları da: ‘Gündüz kelimesi genellikle güneşin doğmasıyla batması arasındaki vakite verilen addır’ demiştir. Ebu Davud ve Tirmizi de bu hadisi duha namazı babında tahric etmişlerdir. Kimileri Nuaym bin Hammar'ın Allah Rasûlü *aleyhisselâm*'dan yalnızca bir hadis rivayet ettiğini söylemişlerdir. Lakin bize bu hadisten başka da rivayet ettiği hadisler ulaşmıştır. Babasının isminin be harfi ile Hebbar, dal harfi ile Heddar, iki mim ile Hemmam, hı harfiyle Hammar ve esreli ha harfiyle Himmar olduğu da söylenmiştir. “

521 El-Keşşâf an Hakâiku's Sünen, 4/1241

başucunda, zekâtı sağında, orucu sol tarafında ve iyilikleri ise ayakları yanında durur. Sorgu meleği başucuna gelmek ister. Namazı, hayır benden geçit yoktur. Sağında zekât, solunda orucu, ayakucunda iyilikleri bizden de geçit yok, derler... ”⁵²²

Buradan da anlaşıldığına göre namaz insanı kabir azabından koruyan salih amellerin başında gelmektedir. Bu da namazın İslâm’ın farzlarından ilk farz olması, tevhitte sonraki rüknü olması ve dindeki önemi ve şanınin yüceliğinden dolayı onu muhafaza eden ve kişiyi kabirde ilk koruyacak şey olmasıdır. Aynı zamanda en önemli uzuv olan başucunda durarak başı korumaktadır.

5- Namaz Kulu Ateşten Korur:

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*’dan rivayet ettiklerine göre, Rasûlullah *aleyhisselâm* şöyle buyurdu: “Allah cehennem ehlinde dilediklerine rahmet etmeyi murad ettiği zaman meleklerle Allah’a ibadet etmiş olanları oradan çıkarmalarını emreder. Allah cehenneme secde izlerini yemeyi haram kılmıştır. Onlar bu kimse-leri cehennemde secdenin izleri ile tanıyacaklardır. Cehennem ateşi Âdemoğlunu yer bitirir. Ancak secde izleri bundan müstesnadır.”⁵²³

Ebû Zühre Umâre İbni Ruveybe *radıyallahu anh* Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’i şöyle buyururken işittiğini söyledi: “Güneş doğmadan ve batmadan önce namaz kılan bir kimse cehenneme girmeyecektir.”⁵²⁴

522 Sahih-i İbni Hibbân, 3113; Hâkim, 1403

523 Sahih-i Buhari, 806; Sahih-i Müslim, 469

524 Sahih-i Müslim, 643

Rasûl-i Ekrem bu sözüyle sabah ve ikindi namazlarını kastetmişti.

6- Namaz, Kulu Kıyamet Gününün Sıcaklığından Korur:

Ebu Hüreyre *radıyallahu anh'*den rivayet edildiğine göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Başka bir gölgenin bulunmadığı Kıyamet gününde Allahu Teâlâ, yedi insanı, Arş’ının gölgesinde barındıracaktır:

- Adil devlet başkanı,
- Rabbine kulluk ederek temiz bir hayat içinde serpilip büyüyen genç,
- Kalbi mescitlere bağlı Müslüman,
- Birbirlerini Allah için sevip buluşmaları da ayrılımları da Allah için olan iki insan
- Güzel ve mevki sahibi bir kadının beraber olma isteğine “Ben Allah’tan korkarım” diye yaklaşmayan yiğit,
- Sağ elinin verdiğini sol elinin bilemeyeceği kadar gizli sadaka veren kimse,
- Tenhada Allah’ı anıp gözyaşı dökken kişi.”⁵²⁵

DÜNYAYA MEYLETMEK

(Bu babı zikretmek bile tehlikesini hemen akla getirmektedir. Çünkü namaz kılmaktan alıkoyan şeylerin başında dünyaya meyletmek gelir.)

Ey müslüman kardeşim bil ki: Allahu Teâlâ bizi boş yere yaratmamıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Sizi sırf boş yere yarattığımızı ve sizin artık huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?”**⁵²⁶ Bizi çok yüce, ulu ve önemli bir gaye için yaratmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”**⁵²⁷

Bu gayenin bilinmesine rağmen insanlar bugün bu muaz-zam gayeyi bırakıp boş işlerle meşgul olmuşlardır. Ahireti bırakıp dünya ile meşgul olmuşlardır. Para biriktirmekle, evler inşa etmekle ve dünya metasında ve süsünde yarışmakla öyle meşgul olurlar ki sanki Allahu Teâlâ'nın şu kavlini işitmemişlerdir: **“Çoklukla övünmek, sizi kabirlere varıncaya kadar oyaladı.”**⁵²⁸

Bugün öyle bir haldeyiz ki dünyanın, maddiyatın, hayatın gelişmesinin, elektronik icatların ve malların çokluğunun gölgesinde durmaktayız. Dünya bizim tek meşgalemiz ve tek amacımız olmuştur. Bu da Rasûlullah *aleyhisselâm* ve ashabının üzerine olduğu hayat metoduna tamamen muhaliftir.

---

526 Mü'minûn,115

527 Zâriyat,56

528 Tekâsür,1-2

Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kâtiplerinden Ebû Rib'î Hanzala İbni Rebî' el-Üseydî şöyle demiştir: “Ebû Bekir benimle karşılaştı ve bana: “Nasılsın, ey Hanzala?” diye sordu. Ben de: “Hanzala münafık oldu,” dedim. Ebû Bekir: “Subhânallah, sen ne diyorsun?” dedi. Ben .cevaben dedim ki: “Bizler, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında bulunuyoruz. Bize cennet ve cehennemden bahsediyor, sanki gözlerimizle görüyormuşuz gibi oluyoruz. Onun huzurundan ayrırlıp çoluk çocuğumuzun yanına ve işlerimizin başına dönünce, çok şeyi unutuyoruz. Ebû Bekir *radıyallahu anh* dedi ki: “Allah'a yemin ederim ki, biz de benzeri şeylerle karşı karşıyayız.” Ben ve Ebû Bekir birlikte yola düştük ve Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna girdik. Ben: “Ya Rasûlallah! Hanzala münafık oldu,” dedim. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: “*Bu ne demek?*” dedi. Ben: “Ya Rasûlallah! Senin yanında bulunuyoruz, bize cennet ve cehennemden bahsediyorsun; sanki onları gözümüzle görüyor gibi oluyoruz. Senin huzurundan çıkıp da çoluk çocuğumuzun yanına ve işimizin başına dönünce, çoğunu unutuyoruz” dedim. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: “*Nefsimi gücü ve kudretiyle elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, şayet siz, benim yanımda bulunduğunuz hâl üzere devam edip zikir üzere olabilseydiniz, yataklarınızda ve yollarınızda melekler sizinle musafaha ederlerdi. Fakat ey Hanzala, bir saatinizi ibadete, bir saatinizi de dünya işlerinize ayırınız*” buyurdu ve bu sözünü üç defa tekrarladı.”⁵²⁹

Allah Rasûlü *aleyhisselâm*'ın ashabı Allah'ın zikrinden ve ahiretten geri kalıp dünya metasıyla meşgul olduklarında kalplerini sorgularlardı. Fakat biz ise bu dünyanın en değerli şeylerini bile namazımızdan ve Rabb'imizi zikretmekten üstün tutar olduk (Allah'ın rahmet edip de bu duruma düşürmedikleri müstesna). Allah'ın ibadetinden ve özellikle

namazdan bizi en büyük alıkoyucu dünya hayatı ve lezzetleri uğruna meşgul olmamızdır. Bizden önceki ibadet ehli iki üç gün art arda gece kıyımları ve oruçlarla zamanı geçirdikten sonra ibadetlerinden dolayı gururlanmamak için “Bizim istiğfarımız bile istiğfara ihtiyaç duyar. (Ettiğimiz istiğfardaki eksikliğimizden dolayı bile mağfiret dilememiz gerekir)”⁵³⁰ diyorlarsa o halde bizim ne dememiz gerekir? Eğer bize istiğfarın mal ve evlat çokluğu sağladığı söylenirse ancak o zaman istiğfar ediyorsak, bize namazın rızkı celbettiği söylendiğinde ancak o zaman namaz kılıyorsak, Kur’an-ı Kerim’i yalnızca rızık ve mala ulaştıracağını bildiğimizde okuyorsak sonra da yaptığımız bu ibadetlerin karşılığında bize va’dedilen rızık, ihtiyaçların giderilmesi, sıhhat ve afiyetin devamı gibi şeylere ulaşamayınca sıkıntıyı -hâşâ- ayet ve hadislerde buluyoruz ve Allahu Teâlâ’nın şöyle buyurduğunu da unutuyoruz: **“İnsanlardan kimi Allah’a yalnız bir yönden kulluk eder. Şöyle ki: Kendisine bir iyilik dokunursa buna pek memnun olur, bir de musibete uğrarsa çehresi değişir (dinden yüz çevirir). O, dünyasını da, ahiretini de kaybetmiştir. İşte bu, apaçık zıyanın ta kendisidir.”**⁵³¹

Zikrettiğimiz şeylerden sonra bize faydalı ve zararlı şeyleri en iyi bilen Allah Rasûlü *aleyhisselâm*’ın hadisinde ne murat ettiği anlaşılmalıdır. Amr İbni Avf el-Ensârî *radıyallahu anh*’den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebû Ubeyde İbnu’l-Cerrâh *radıyallahu anh*’ı cizye tahsili için Bahreyn’e gönderdi. Ebû Ubeyde, cizye olarak topladığı mal ile Bahreyn’den geldi. Ensar, Ebû Ubeyde’nin geldiğini duyup, sabah namazını Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile kılmak üzere geldiler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* namazı kılıp gitmeye kalkınca, Ensar, önüne durdular. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onları bu vaziyette görünce gülümsedi

530 Bu söz Rabia El-Adeviyye *rahimehullah*’a isnat edilmiştir.

531 Hacc,11

ve: “Ebû Ubeyde’nin Bahreyn’den malla geldiğini duyduğunuzu zannediyorum?” dedi. Ensar: “Evet, yâ Rasûlallah!” diye cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz: “Sevininiz ve sizi sevindirecek şeyler ümid ediniz. Allah’a yemin ederim ki, sizler için fakirlikten korkmuyorum. Fakat ben, sizden öncekilerin önüne serildiği gibi dünyanın sizin önünüze serilmesinden, onların dünya için yarıştıkları gibi sizin de yarışa girmenizden, dünyanın onları helâk ettiği gibi sizi de helâk etmesinden korkuyorum” buyurdular.⁵³²

Dünyalık şeylerde yarışmak; helâk, fesat, hizlân (sefalet) ve Allah’tan uzaklaşma sebebidir. Allahu Teâlâ İsrailoğullarını bu sebepten dolayı şöyle kınamıştır: “**Yemin olsun ki, onları insanların yaşamaya en düşkün olarak bulursun...**”⁵³³

Muhammed El-Emin Eş-Şenkîtî şöyle demiştir: “Eğer insan dünya hayatının metalarından senelerce metalandırılrsa ve sonrasında bu meta kesilse ve ona azap gelse önceden metalandırılmış olmasının ona hiçbir faydası olmaz. Azabın ona gelmesinden de onu alıkoyamaz. Ayette buyurulan da budur: “**Söylesene, Biz onlara yıllar yılı nimetler vermiş olsak, sonra da tehdit edildikleri şey başlarına gelse, kendilerine verilmiş olan nimetler onlara bir fayda sağlar mı?**”⁵³⁴ Bu ayet uzun müddetli emellerde bulunmak hastalığını giderecek en muazzam ayettir. Allah bu hastalığın şerrinden bizleri ve bütün müminleri korusun.”⁵³⁵

Bu ayette aynı zamanda ahiret hesabı yerine dünyaya meyletmekten sakındırma vardır. Bu manada düşünüp ibret alacak olanlar için bir sürü ayet vardır. Bunlardan biri Allahu Teâlâ’nın şu kavlidir: “**Onun için sen bizi anmaktan yüz**

532 Sahih-i Buhari, 3791, 6061; Sahih-i Müslim, 7414

533 Bakara,96

534 Şuarâ,205-206

535 Edvau’l Beyan fi İzâhi’l Kur’an bi’l Kur’an, 1/42

**çeviren ve dünya hayatından başka bir şey istemeyen kim-
selere yüz verme.”⁵³⁶**

Bu manada Rasûlullah *aleyhisselâm*'dan da bir sürü hadis var-
rit olmuştur. Bunlardan birisi: Zeyd bin Sabit *radıyallahu anh*'dan
gelen rivayette Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle
buyurmuştur: “*Kimin arzusu ahiret olursa Allah onun kal-
bine zenginliğinden koyar ve işlerini toparlar. Artık dünya
boyun eğmiş olarak ona gelir. Kimin de arzusu dünya olursa
Allah azze ve celle onun önüne fakirliği koyar işlerini darmada-
ğın eder ve netice olarak da kendine takdir edilmiş olandan
fazlası eline geçmez.*”⁵³⁷

Bunlardan birisi de şu rivayettir: Süleyman *aleyhisselâm*'ın
akşama doğru huzuruna getirilen atlara bakmak onu ikinci
namazından alıkoydu ve böylece namaz vakti gecikti. Bundan
dolayı çok üzüldü ve pişman oldu. O da namaz vaktini geçir-
mesine sebep olan atlardan kendini mahrum kılarak kendini
cezalandırdı. Kendi nefesine ceza olsun ve bir daha baktığında
güzelliğinden ve hızla koşmasından onu eğlenceyle oyalama-
sın diye atların boynunu vurdu. Kendini cezalandırmasının
karşılığını Allah ona vererek atlar yerine ona atlardan daha
hızlı, daha kolay üzerine binilecek, kıymeti daha değerli,
mertebesi daha yüksek ve dillere destan olan rüzgârı verdi.⁵³⁸

Biz bugün çok şiddetli bir şekilde Rabb'imize dönmeye
ve Allah'ın indinde olana rağbet ederek dünya yığınından
kurtulmaya ihtiyaç duyuyoruz. O halde dünya hayatından
seçtiğimiz şey ve bizim dünya ve ahirette kurtuluşumuz
Allahu Teâlâ'nın bu ayeti olsun: “**Arınan ve Rabbinin adını
anıp, namaz kılan kimse mutlaka kurtuluşa erer. Fakat siz**

---

536 Necm,29

537 Sünen-i İbni Mâce, 4105

538 Ta'zimu Kadri's Salât, 41

(ey insanlar!) ahiret daha hayırlı ve daha devamlı olduğu halde dünya hayatını tercih ediyorsunuz.”⁵³⁹

Es-Semerkandi şöyle dedi: “Allah’ı birleyip nefsinin tevhit ile arındıran, Rabb’inin adını anıp tekbir getirerek Allah için imamlarla beş vakit namaz kılan kimse kazanmış ve kurtuluşa ermiştir. Arınmanın manası da günahlardan tevbe etmektir. Rabb’inin adını anmak da ezanı duyduktan sonra evinden çıkıp namaza gitmektir. Sonra Allahu Teâlâ cemaatle namaz kılmayı bırakıp dünya ile meşgul olan kişiyi kınayarak şöyle buyurmuştur: **“Fakat siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz.”** Ahiret amelini bırakıp dünya amelini tercih ediyorsunuz. **“Oysa ahiret daha hayırlı ve daha kalıcıdır.”** Ahiret ameli dünya hayatıyla ve onun süsüyle meşgul olmaktan daha hayırlı ve kalıcıdır. Fani dünya hayatını kalıcı olan ahiret hayatına tercih etmeleri manasına geldiği de söylenmiştir. Hâlbuki ahiret yaşamı daha hayırlı ve daha kalıcıdır. Çünkü dünya hayatının bir sürü kusuru vardır. Hastalık, ölüm, fakirlik, zillet, sefalet, hapis ve alıkonulmak gibi bir sürü sıkıntıları içinde barındırmaktadır. Ahiret hayatında ise bu kusurlardan hiçbirini bulunmamaktadır. Bu sebepten dolayı dünya hayatından daha hayırlı olduğu söylenmiştir.”⁵⁴⁰

Bu manayı zikretmemizin sebebi Allah’ın emrettiği vakitleri O’nun ibadetleri için has kılarak dünya amellerinden hiçbirini O’na karşı önceliklememem, bizi Allah’a yaklaştıran şeyleri hayatımızın en önemli şeyleri kılalım, ibadetimize hiçbir dünya işi ve süsünü karıştırmadan yalnızca Allah için yaparak O’na yakınlaşalım, dünyanın zail olacak bir meta olduğunu ve bizi Allah’a yaklaştıran şeylerden başka hiçbir şeyin bize fayda etmeyeceğini bilelim dıyerdir.

539 A’la,14-17

540 Bahru’l Ulûm, Yazar: Es-Semerkandi, 3/573

HATİME

Namaz hususlarından elimizden geleni açıkladıktan sonra bizim ibadetlerimizin en faziletlisi, yakınlığa en çok evla olan ve amellerimizin en önemlisinin namaz olduğunu bilelim ve böylece namaz bizim hayatımızın şiarı, gözümüzün nuru, saadetimizin kaynağı, iyiliğimizin emredicisi, kötülük ve hayâsızlığımızın alıkoyucusu, hatalarımızın kefâretçisi, dualarımızın mekânı, huşûmuzun mahalli, yaratıcımıza yakınlığımız, dünya hayatında ve ahiret gününde nurumuz, terazilerimizin ağır gelme kaynağı, Rabb'imize bakmanın lezzeti, sıratın geçiş yolumuz ve cennete giriş kapımız olsun inşallah.

Namazımızda aynı zamanda Rasûlullah *aleyhisselâm*'a tabi olmamızın güzelliği de bulunsun. Çünkü namaz onun gözü-nün nuru, Rabb'ine sığınağı, dünya sıkıntılarından rahatlığı, Rabb'ile huzur bulması, ailesine emrettiği şey ve ümmetine son vasiyetidir.

Ayrıca namaz bütün peygamberlerin *aleyhimusselâm* yaptığı bir ameldi. Halîlullah İbrahim *aleyhisselâm*'ın sığınağı ve zürriyetine çağrısı namazdır. Zebih (Allah'a kurban olarak adanan) İsmail *aleyhisselâm*'ın ailesine emrettiği şey namazdır. Zekeriyya *aleyhisselâm*'ın Rabb'ine tevessül ettiği şey namazdır. Davud *aleyhisselâm*'ın Rabb'ine kendisiyle sığınıp mağfiret olmasına sebep olan şey namazdır. İsa *aleyhisselâm* henüz kundaktayken Allah'ın ona vasiyet ettiği şey de yine namazdır.

